ION HÂNGULEŞTEANU

Pe umerii tatei

Colocviile adolescenței

EDITURA ALBATROS

Ion Hângulești teanu
PE UMERII TATEI

Ion Hângulești teanu are instinctul istoriei trăite și puterea de a rememora. Știe să rescrie – cu detalii surprinzătoare prin exactitate și pitoresc rural, cu umor și inflexiuni lirice - istoria vieții sale de copil sărac al satului de odinioară.

Eroul acestei cărți este, din întâmplare, tot un Ionică fiu al lui Ștefan și al Smarandei ca și personajul humulești tean. Dincolo de asemănarea aparentă cu năzdrăvanul din „Amintirile" lui Creangă, Ionică Ulmeanu, din „Pe umerii tatei" este un ghibirdică, un spiriduș care îndrăznește să se ridice, să înalțe fruntea spre viață, spre o lume de enigme, dătătoare de spaimă, dar și de dorința aprigă de a le descifra și de a le depăși.

GHEORGHE BULGAR

Ion Hângulești teanu face parte dintre dascălii bine inspirați care s-au consacrat literaturii. Paginile lui conțin amintiri pline de farmec, humor și învățăminte, au fluență și pitoresc.

AL. ANDRIȚOIU

MOTTO:

„… să schimbăm, acum, întâia oară Sapa-n condei
și brazda-n călimară".

T. ARGHEZI, *TESTAMENT*

SATUL MEU

Mi-aduc aminte ca acum de locul unde am deschis ochii pe lume. Sat cu pământ negru ca smoala, cu grâu în spic cât vrabia și cu porumb verde mătăsos de te pierzi în el călare. Numele Slobozia-Ciorăști și-l trage de la ciori pesemne, c-așa de multe erau. Întunecau cerul și-ți asurzeau urechile, mai ales primăvara când. Își făceau cuibul și-și depuneau ouăle.

Toți vânătorii și-au încercat flintele, toate sperietorile făcute în cele mai ciudate, forme s-au întrecut să le izgonească pe alte tărâmuri, dar n-iau izbutit și-au rămas belea pe capul ciorășteanului.

Împlântat pentru veacuri pe malul drept al Milcovului, la o goană bună de cal spre miazăzi și călare pe apa Râmnei, satul pare ca o salbă. De-o parte, pe malul stâng, este așezat Ciorăștii, fratele mai mare, iar de cealaltă parte, despărțiți unul de altul, să nu se certe poate, ceilalți doi frățiori mai mici: Armenii și Jiliștea sau Slobozia. Îi desparte râulețul Râmna, un firicel de apă, poznașă și buclucașă uneori, fiindcă vine umflată până peste maluri, când plouă la izvoare și, înfuriată, cară devale: cocioabe, grajduri, cotețe, capre, gâște, rațe și câte și mai câte. N-are nevoie ciorășteanul decât de cângi să le tragă la mal și să le facă grămezi pentru nevoile lui.

Deși sat de câmp, seamănă totuși cu o grădină înecată în verdeață și inundată de lumină.

Casele sunt măiestrite cu migală, ogrăzile largi și cu gust îngrijite.

În partea dinspre deal, cum privești satul, locuiesc mocanii, în partea dinspre șes – cojanii, iar la mijloc țiganii care nu pridideau să-și mute țoala după umbra casei, acolo unde era mai deasă. Cântau ca greierii vara și cât era ziulica de mare un pai nu ridicau, iar seara pe răcoare, făceau câte o cântare, de rămâneam cu inima friptă și cu dorul potolit o săptămână întreagă.

Frățiorul cel mai mic – Armenii – socotit ca un frate vitreg, a stat de-o parte, mai retras, cu oameni însă muncitori și cumsecade. Oieritul

şi argăţitul pe moşia lui Capatos, grecoteiul, le-a fost veacul, ani de-a şirul. Din greu au tras, la mâna câşă a boierului, până s-a schimbat macazul şi astăzi pământul este al lor şi trăiesc cu fruntea sus, mulţumiţi că sunt stăpâni.

Mai jos spre câmpie, pe acelaşi mal ca şi Armenii, se întinde frăţiorul mijlociu – Jiliştea, localitate istorică unde s-a bătut Ion Vodă cel Cumplit cu turcii.

Când eram copil, ieri a fost parcă, mergeam cu domnul şi făceam lecţia de istorie chiar aici, unde cu sute de ani în urmă a clocotit pământul.

Şi astăzi, dacă lipeşti urechea de aceste locuri, asculţi parcă zăngănitul armelor mânuite cu bărbăţie de vestitul domn – venit de dincolo de apa Milcovului; şi azi, auzi tropotul cailor căzăceşti cum vin năvală şi vezi aievea cum străfulgeră oţelul paloşelor lor alături de vitejii moldoveni, mânaţi în luptă împotriva turcilor cotropitori, oare veneau să înscăuneze vânzători de neam, din familia Chiajnei, pentru a stoarce fără lege ultima vlagă a acestor oameni care n-au călcat hotare străine niciodată.

„Copii, ne spunea domnul, dacă n-ar fi fost aceşti eroi în decursul istoriei neamului nostru şi acest popor atât de viteaz, pământul sfânt, moştenit din moşi-strămoşi, în care mustește sângele curs pentru libertate, ne-ar fi blestemat ca urmaşi nevrednici, iar noi am fi rămas străini în ţărişoara noastră”.

Lung mă uitam la domnul „cum, cu ochii lui deschişi în istoria neamului, ne reamintea pe rând de marele „Io Mircea Voievod”, care l-a înfruntat pe Ildărâm, de Ştefan cel Mare sau de Mihai Viteazul, cel care a unit sub acelaşi sceptru pe fraţii ardeleni, munteni şi moldoveni, toţi de acelaşi sânge, despărţiţi de vitregia vremurilor şi. simţeam cum îmi bate inima de mândrie că sunt urmaş al unor strămoşi vrednici de laudă şi cinstire.

Şi astăzi, când merg în satul copilăriei, iau ţărână în mână şi-o strâng bine în pumn, apoi o duc la ureche ca să-mi povestească ea câţi au călcat-o în picioare şi câţi au amestecat-o cu trupurile lor pentru a ne lăsa nouă moştenire o ţară mândră şi bogată.

La marginea satului, la intrare chiar, mă opresc sub troiţa sculptată în lemn şi privesc orizontul. În loc de fata morgana văd chipurile ţăranilor desculţi din 1907, care au rămas cu figura lor înrămată în zarea satului, neşterşi din amintire, pentru că ei au pus

mâna, pe furcă, dând semnalul de alarmă, că acest pământ pe care se leagănă acum ca niște valuri ale mării holdele aurii, este al lor, al celor care și-au pus pieptul pavăză în calea cotropitorilor ca să-l apere și al celor care îl muncesc ca să scoată din el pâine.

Ori de câte, ori mă cuprinde dorul și mă duc în sat la mine, acolo unde cântă grangurul vara, mi se pare că lumea toată se uită lung și se întreabă poate cine-o fi străinul. Străin pe ulița copilăriei mele, acolo unde fiecare bolovan l-am luat în răspăr și l-am clătinat din loc și unde fiecare colțișor îmi vorbește tainic de atâtea amintiri…

Nu se poate. Nu-s străin. Îi recunosc pe toți, Recunosc norii zdrențuiți pe margini, ca pe vremea când eram copil, recunosc nucul din ograda lui Antal, recunosc fetița bălaie, cu sprâncene galbene ca spicul griului. Seamănă cu Maria, colega mea de bancă. Are același nas și aceeași aluniță în colțul gurii, cu strungăreață în față și cu zâmbetul pe buze. Recunosc; copilul cu părul răvășit și cu fruntea încruntată, cu gura st-rânsă pungă, e băiatul lui Ilie.

— Ia ascultă, măi copilă, ești cumva fata Mariei din familia Militaru? îi pun întrebarea eu, să mă conving pe mine însumi.

— A ei, da, a ei! îmi răspunde încurcată, nu știa de unde să mă ieie.

— Dar tu?

— Sunt băiatul lui Ilie.

N-am greșit. Satul a rămas în mine, iar eu mă simt al lui, ca atunci când eram copil și-alergam în fugă ca un mânz.

PĂRINȚII MEI

Casa unde m-am născut era mică și făcută din bârne și împletituri de nuiele, lipite cu lut amestecat cu paie. În fiecare an, primăvara, când se întorcea rândunica, o văruia mama de-o făcea ca oul, albă, și la urmă să fie de sufletul cui o trece și n-o spune: „halal mână!”, îi mai trăgea pe sub fereastră și un brâuleț din cărbune și sineală.

În această căscioară, cu ogradă largă și cu un nuc mare, rotat, din care toată vara răsuna cântecul grangurilor, am crescut și-am făcut umbră pământului până la o vreme, ca după aceea s-o pornesc în lume, lăsând toate în urmă, cu durere.

Mama, Smaranda sau Mândița, cum îi spuneau femeile, era fata babei Stana, gheboasă, ca un semn de întrebare, și-a uncheșului Toader,

poreclit Ciungu, fiindcă îi lipsea o mână; m-a născut în toiul războiului şi m-a crescut cu multă grijă.

Tata, Ştefan, de statură mijlocie, slăbănog şi cu ochi albaştri, de culoarea cerului de vară, era feciorul cel mai mare al lui bătu Dragomir, despre care se vorbeşte că l-au îngropat în uniformă de căprar, cu chipiu pe cap, centiron pe burtă, moletiere şi galoane, fiindcă n-avea alte straie.

Ca fecior „se spune despre tata că era dezgheţat şi deştept, nevoie mare. Nu era socoteală să nu-i vină de hac, de aceea, când a terminat două clase primare, l-au dat mai departe… pe moşie boierească. Aici a rămas mai mare peste vacile boierului, până a plecat catană".

— Ehei, băiete! când eram ca tine, mânam trei perechi de boi în jug şi mâncam o dată-n zi, îmi spunea el, când îl prindea oftatul şi, mai ales, când mă vedea că nu mai dovedeam cu somnul.

La o vârstă când s-a simţit în putere, flăcău, în toată legea, de vorbă cu florile şi cărările, a plecat de la arman şi-a venit acasă. Era tocmai horă în sat. Mama, la vremea aceea, de-abia păşea la joc.

Poate aşa a fost să fie, că îndată ce s-au potmolit ochii lui în ochii ei adânci şi îndată, ce i-a văzut părul mătăsos şi prins în coade, un fior ca de friguri l-a cuprins şi inima a început să-i bată. La. treaba asta nu se cere socoteală şi-a cerut-o-n joc.

— Cu văcar, nu merg! l-a refuzat codana.

Nici azi nu vrea să spună tata ce-a simţit atunci, dar fără să chibzuiască mult, pe loc i-a dat o palmă, de i-a crăpat obrazul fetei.

— Ţi-o dau arvună; ţine seama! şi-ai să fii nevasta mea, a zis el şi-a plecat plin de mânie. Nu s-a întors decât în noaptea vedrelor, când fata îmbrăcată mireasă, îşi sărbătorea nunta cu Marcu, un flăcău din sat şi din oameni cu avere.

Cu o căruţă trasă de patru cai ce mâncau jar şi cu trei voinici – unul şi unul – a sosit la vreme. Scandal n-a apucat să fie, fiindcă lumea înfricoşată de focurile de pistoale, n-a ştiut unde să se ascundă. În această zăpăceală, mireasa a şi fost aruncată în căruţă, ca un sac, tata, dând bice la cai, a pornit ca un vârtej.

A clocotit pământul pentru o clipă şi multe sate şi multe ape s-au trecut în noaptea aceea, dar de urma lor, nici socrii mari şi nici socrii mici n-au dat.

Trei săptămâni în şir s-a ţinut tata de fată ca s-o împace, trei săptămâni s-a ploconit în faţa ei şi, azi oleacă, mâine oleacă, cu mărgele şi-acadele, s-a îmbunat codana şi-a zis: „da". Învoiala fiind gata, amândoi

de mână s-au întors în sat.

După trebușoara asta, la un an, am venit pe lume eu, Ionică, băiatul cel mai mare. Tata n-a avut norocul să mă vadă mic, atunci. Începuse focul și plecase la război, la Mărășești, unde s-a bătut cu nemții".

Când s-a întors de pe front, eram măricel de-acum, aveam patru ani. Mă întorceam de la bâta, mama lui tata și, cum eram obișnuit s-o găsesc în bordei numai pe mama, casa ne-o arseseră nemții, am rămas mirat când m-am pomenit că dau cu ochii de-un străin, slab, urât, cu fața pământie, cu mustața rară, lăbărțată, barba mare și cu mantaua numai zdrențe. M-am și întors spre ușă. cu gând s-o întind la fugă.

— E tat-tu, mamă, tat-tu! vru să mă liniștească mama.

Un tremur m-a cuprins pe loc și-am rămas zburlit, cu părul răvășit, mare ca de fată și, cu ochii speriați, îl măsurăm de jos în sus pe străinul ce venise.

— Vin', la tata, vin' la tata! Mă chema străinul de zor și, cu mâna tremurând, mă poftea să iau alviță.

Nici nu m-am uitat spre el și, înconjurat, m-am grăbit să ies spre ușă, dar m-a prins la înghesuială și, cu de-a sila, m-a săltat în brațe. Vrei nu vrei, a prins să mă sărute, înțepându-mi obrajii cu barba lui mare cât țepii unui arici.

— Stai cu tata! Nu fi rău! și cu putere mă strângea la pieptu-i cald.

Nu voiam și pace. Îl simțeam străin și-aș fi vrut să plece, dar „străinul" nu pleca. Azi așa, mâine așa, când una caldă, când alta rece, vremea a trecut, iar eu m-am obișnuit cu el și până la urmă i-am spus tată, tată…

LADA CU ZESTRE

Fusaru era om în toată firea, cu păr bălan pe cap și cu mustață mare și stufoasă. Povestea fel de fel de năzdrăvănii și când mă uitam la el, mic, cum eram, făceam ochii mari, nedumerit.

Nu-l credeam, firește, fiindcă povestea că și-ar aduce aminte de pe vremea când era sugaci. „Numai nu puteam vorbi, spunea el, încolo îmi dădeam seama de tot ce se petrece în jurul meu".

„Deștept ai fost, nene, din față", pe limbă mi-a venit să-i spun, dar m-am oprit cu vorba-n gât, să nu-mi șteargă vreo labă, că era în stare, după câte îl vedeam.

— Știam bunăoară, zicea el, cu convingere, că mă frige apa când îmi făcea bunica baie, că mă dor picioarele când mă strângea cu fașa tare, înțelegeam că vorbesc de mine, că sunt știrb și mic, neputincios și-atunci nu mai răbdam și puneam buza și țipam să vină mama. Până nu-i făcea de râs în fața mea și nu-i bătea: „na, na, na! să nu mai râdeți de odorul mamei", ambițios cum eram, nici că încetam.

— Dar de clipa când ți-a tăiat buricul moașa și-a făcut foarfecă cârșt! ți-amintești? l-am întrebat eu mieros, nu cumva să mă dau de gol că nu-l cred.

M-a privit cu ochii tulburi, nu știa ce vreau să zic, dar când a priceput, pesemne, că încerc să-l iau peste picior, el, năzdrăvanul, c-altfel să-i spui nu i s-ar fi potrivit, s-a și întors spre mine, tocmai când să plece și mi-a ras-o scurt:

— O s-o întrebi pe mă-ta care te-a făcut nătâng și prost și să nu mă crezi nebun! Ia vezi…

*

Ceasuri întregi stăteam și priveam lada pe pereții căreia erau pictați în culori frumoase zmei, pitici, îngerași și zâne.

O bună bucată de vreme le-am crezut că sunt ca mine, vii și vorbeam cu ele. Era gâlceavă mare. Le certam, le bușam și la urmă le făceam la fiecare cu cărbune câte-un zbenghi în frunte. Când m-am săltat și mai mare, voinicel de-acum, am băgat de seamă că una semăna cu mama și-i spuneam Mândița. Era tot așa cu părul mare prins în coade și cu gropiță în obraz. Mă purtam, cu ea frumos sau bosumflat după cum eram cu mama.

Într-o bună zi, cu ochii mei am băgat de seamă cum o domniță zână își dădea coate despre mine cu un pitic de-alături. Atât mi-a trebuit și, cum bleg n-am fost să-mi scuipe-n față orișicare iar eu să tac, pe loc mi s-a suit sângele la cap și le-am mânjit botul cu cerneală și cu ținta le-am scos ochii, de-a fost nevoită mama să scoată bunătate de ladă, hârb și s-o ducă în altă parte mai la loc dosiți că prea stătuse în cinste.

SALBA

Dar mă luai cu ziua târgului și-am uitat să spun că o dată, singur cum eram acasă și cum n-aveam ce face, am dărâmat tot maldărul de perne și scoarțe ce se găseau deasupra lăzii și una-două i-am săltat capacul. Multe, multe și fel de fel mi-au sărit în „ochi, ca-ntr-o ladă cu

zestre, veche, ou miros de busuioc, dar privirea mi s-a oprit pe-o salbă. Grămădită într-un colț, tăcea chitic. Când am văzut-o cum face ape-ape și cum sună de frumos, am luat-o-n mână, am pus-o la gât ca țigăncile și-apoi am ieșit la joacă să mă fudulesc cu ea, că doar un băiat avea mama, n-avea doi la vremea aceea.

N-am ajuns bine în dreptul tarabei cu ispite că m-a și zărit Topală, sărăcilă, cum îi spunea lumea, fiindcă pe unde trecea el, sufla vântul: „alămâia pe-o găină, ciurul cu mălai pe paharul cu năut; c-a și rămas cu ochii ficși pe salbă și ușurel ca o pisică când să prindă vrabia, clipind mărunt din ochi, a pornit-o înspre mine. Tremura ca varga și-mi zicea din gură: „Stai, așa, nu te mișca, să te vadă nea Topală bine. Vreau să-ți dau covrigi, bomboane și stafide”…

Nu-l știam așa de darnic, mai ales că și pe mine mă înșelase doua-trei zile în urmă. Îmi luase trei ouă pe-un covrig tare, sticlă și vechi de pe timpul răzmeriței și pentru asta i-am strigat atunci în gura mare:

„La Topală-n prăvălie
joacă șoarecii-n călcâie;
la Topală în dugheană
moare musca fără hrană.”

De-altfel, mă temeam de el, fiindcă era un om despre oare vorbea lumea că-i hapsân și negru în cerul gurii, de aceea mă dam tot înapoi să nu se apropie și să păstrez distanța, pentru orice socoteală. Când am băgat de seamă însă că-mi vorbea blajin de să-l lipești la rană și când l-am văzut că se scotocea prin buzunare – „poate că mi-o da ceva” – m-am înmuiat ca ceara, că din carne sunt, și-am rămas pe loc să-l văd ce hramuri poartă.

— Al cui ești? mânca-l-ar tata! Frumoasă mamă ai avut – și cu degetele lungi, uscate începu să mă dezmierde tot pe lângă salbă. N-am apucat să-i spun al cui sunt și cum mă cheamă că m-a și săltat în brațe și, cu ochi de licurici, a prins să mă sărute de parcă mă vâra atunci în groapă.

— Comoara tatii, de băiat! Ți-o fi foame, ți-o fi sete!

Auzi, foame, când ești în brațe la Topală! Mi-a și apărut în față claia de covrigi și grămada de bomboane.

„Cum de nu”, pe limbă mi-a venit să-i spun, dar am tăcut. Mă lăsam purtat în voia lui și făcând pe rușinosul o scăldam de colo-colo.

Voiam să-l văd ce gânduri are.

N-a mai avut răbdare şi lipindu-mă de coastă a luat-o la fugă cu mine în braţe şi dă-i goană. Parcă mă furase. Când am ajuns în prăvălie, m-a lăsat uşurel ca pe un ou, să nu mă spargă şi nu ştia ce să-mi dea.

— Ţi-aş da asta, dar nu-ţi place, şi-mi arăta smochine. De-i mânca de-aicea nu-ţi prieşte. Era vorba de stafide şi din toate îmi trecea pe lângă nas, mai ceva ca mama, când eram bolnav. Atunci ştiu şi eu că era în stare să-mi dea şi lapte de pasăre, dar mi-l bâzâia musca la cap.

Până la urmă, s-a îndurat Topală şi de fiecare galben mi-a înşirat pe sfoară câte un covrig, nu din ăia mari, cu sămânţă presăraţi, ci din cei mărunţi, spunea el că sunt mai buni şi… în loc de salbă, mi-a încolăcit frumos la gât. O sfoară de covrigi.

— Mai are tat'tu, aşa ceva, gălbiori din ăştia? mă ispitea şi-i strângea la piept cu pumnii strânşi.

— Cum să nu! O căldare plină. Ce era să-i spun că n-are? Mi-era teamă că s-o răzgândi şi rămân fără covrigi.

— Te-aştept, mai adă. Fugi, aleargă! Şi-mi desena cu mâna în aer cerc, covrig am înţeles că înseamnă.

Glonţ am ieşit şi p-aci mi-a fost cărarea. Fericit am fost în ziua aceea. Am mâncat covrigi pe săturate.

Multă vreme a trecut după treaba asta şi mamei nu-i venea să creadă. De câte ori dădea cu ochii de ladă, îi sălta capacul şi s-apuca să caute salba. Răvăşea tot ce se afla în ea, şerveţel cu şerveţel şi n-o găsea.

— Mamă, mamă! cum te-a împins păcatul să duci salba la ţigan, nu mă pot pricepe. O aveam de la bunica şi bunica de la străbunica – şi plângea de i se înnodau lacrimile în barbă.

Simţeam că mi se rupe inima, nu de salbă, ci de mila ei. De-aş fi avut putere, i-aş fi adus în loc de una, două, salbe, trei, numai ca s-o împac, dar, de unde!

Tata, însă, hotărât şi, cum era el un om care nu bătuse de prea multe ori drumul bisericii, s-a dus la Topală să descurce în urma mea. Bine spune cine spune: „Un nebun aruncă o piatră în apă şi zece înţelepţi nu pot s-o scoată." Aurul, ochiul dracului, a intrat ca în gură de şarpe şi cât l-a strâns cu uşa tata, cât l-a mai ascultat cu urechea, tot degeaba. L-a înghiţit fără nicio urmă.

De-atunci, ori de câte ori făceam vreo poznă, mă bătea şi pentru salbă.

— Tu, duşmane, mi-ai mâncat-o, tu! şi dă-i să se găsească, pumni

în cap, că este o vorbă: „Mai degrabă să rămână decât să nu ajungă”.

„PUNE-O BINE”.

Năravul, năravul din fire, n-are lecuire. Şi cât nu încerca tata să facă sfânt din mine, să m-aşeze unde vrea, la întâmplare, iar eu, lemn, să rămân acolo nemişcat. Nu-şi găsise însă omul. Eu eram altfel, fiinţă vie, nu din lut şi nici păpuşă. Ce simţeam aceea făceam, să nu zic că mă trăgea aţa la rele şi unde credeai că nici pământul nu poate da de-un lucruşor ascuns de mama, acolo hop! şi-l scoteam din întuneric la iveală, de-şi făcea cruce când vedea că nu mai este. „Ptiu, drace! a dracului mână ai!” şi se bătea tot ea cu degetele peste gură.

Odată, căutând colo, scotocind dincolo, ca omul curios din fire, nu în zadar mă aflam acasă singur cuc… dau de-o sticluţă, în care se găsea – ceva ca apa, de culoare galbenă-verzuie. Pentru o clipă n-am ştiut cam ce poate fi în ea, dar chinuindu-mă puţin, mi-am adus aminte de vorbele lui tata: „Parfum, furieie, pune-l bine când s-o face fata mare”, care nici nu se născuse. Primise sticluţa de la Şerbăniţa, drept răsplată, fiindcă i-a dus pe fiică-sa cu căruţa la oraş, la pension.

„Dacă e de-acolo, nu e lucru prost, mir-am zis în sinea mea, ştie Şerbăniţa ce cumpără” şi-am luat-o frumuşel de moţ, că prea sta mironosiţă cu fundiţă la gât şi-am ieşit cu ea din casă şi, undeva mai la loc dosit – i-am scos dopul.

„Mmm!…” un miros plăcut mi-a gâdilat nasul pe loc. Şi cum niciodată nu m-am dat înapoi de la o mâncare bună să-ţi meargă la inimă, şi de la un somn ia umbră şi pe moale, de să te uite Dumnezeu, n-am mai stat pe gânduri şi fără să mă înveţe nimeni, mai ales că prost să fie cine mi-o zice, m-am stropit câte un pic, câte un pic, până n-a rămas nimic. Mi-am făcut cămaşa leoarcă şi părul ciuciulete, iar după aceea am dat de-azvârlita cu sticluţa goală, să nu rămână urmă.

Seara când ne-am adunat în jurul mesei cu cele trei picioare, nu ştiu ouim şi-a rotit tata nasul şi, fără să mă întrebe al cui sunt şi cum mă cheamă, m-am pomenit prins de gât ca-n menghină…

— Ia vezi, fimeie, sticluţa cu parfum încolo?

„C-o fi, c-o păţi, să vezi mătale, n-am pus mâna, aşa miros de felul meu”, în zadar. Tata nici nu mă băga în seamă.

— Te învăţ eu minte să nu mai umbli unde nu-ţi fierbe ţie oala, n-ai tu grijă; acum, să vină mă-ta.

— Nu-i, neam, i-a făcut felul şi la asta. Dă-i!

Atât a aşteptat tata, să-i dea plecarea, şi îndată ce i-a dat-o, vrednic cum era, s-a şi apucat de treabă, mai ales că nu-l costa parale. Dădea pumni pe gratis.

BRICIUL

Într-o miercuri, zi de târg, se întoarce tata de la oraş, cu un brici de mai mare frumuseţea. „Prima întâi-soningen", vorba lui.

După ce l-a scos din cutie şi l-a cântărit în mână de mai multe ori – mai ceva ca pe-o găină de vânzare şi după ce i-a spus mamei câte parale face şi i-a arătat că rade mai abitir ca-n palmă, i l-a întins să-l pună bine „într-un loc dosit, să nu dea careva de el, nu de altceva dar nu mai scapă teafăr" şi scrâşnea din dinţi privind spre mine.

Mă uitam şi eu la tata lung. Nici nu-i zărisem bine rabla, iar el se şi lega de mine. Dar să se fi întâmplat ceva cu el? Frigurile te luau, vorba mamei. Mai bine sărac şi curat, aşa că, mi-am luat gândul şi mi-am văzut de treaba mea. Şi-aşa la vremea aceea nu mai dovedeam câte aveam pe cap.

Toată ziulica dârla-dârla, învăţam să cânt din fluier. Nu-l lepădăm de fel. Îl purtam la brâu, nelipsit… Se hârşiseră cei din casă. Noroc că de la o vreme mi-l spărgea tata de cap, să mai fie odihnă, măcar noaptea la culcare, c-altfel îi scoteam din casă afară.

— Tragi a oi, ciobane! – îmi zicea şi poc!

— La altceva mai bun nu te împinge dracu' …

Ne învăţa meserie bună moş Stoica Băjenaru. Cânta bătrânul de te vrăjea. El ne spunea, aşa orb cum era, că dacă vrei să ai un fluier fermecat, să-l faci cu şase găuri şi una de rezervă şi sări înfunzi cu ceară şi-apoi să-l piteşti undeva dosit sub mal, la o răscruce de drumuri şi să-l laşi uitat nouă săptămâni, nouă zile şi nouă ceasuri, iar la miez de noapte să-l ridici.

N-am crezut ce spunea moşneagul, dar încercarea moarte n-are şi m-am apucat, singur cum eram acasă, să-mi meşteresc şi eu din soc un fluier de să se ducă vestea.

Cum custurea mamei cu care tăia ceapă-n oală nu tăia de fel, am aruncat-o să nu se vadă şi, cu ochii roată-n casă, am nimerit briciul lui tata, titirit de mama după firida de la sobă, „Asta, da, mai zic şi eu cuţit, n-ar mai muri cine l-a făcut. Om a fost, cu cap. Să tot ciopleşti cu el, de

drag". Ce mă fac cu tata însă? Nu-i uşor să intri în plug cu el, dar nici treaba baltă n-o s-o las şi, uşurel, că n-o fi foc, i-am dat drumul. Mergea uns, nu degeaba-şi poartă faima; dar când să-l scot, nenorocire, gura i-a rămas «în lemn. Rămăsese ştirb ca ţaţa Miţa. „Încotro apuci acum, Ioane? Pe dracul l-ai căutat, de dumnealui ai dat", este o vorbă, şi făcându-mi curaj l-am potrivit de unde îl luasem.

La vreo săptămână-două şi uitasem de sărăcia cu pricina, afară viscol frig, zăpada mare, iată că intră-n casă Botosul, ţiganul, bărbierul din sat.

— Parcă te-a adus Dumnezeu, ţigane, sări tata vesel – dracul nu zici – în gândul meu, şi-am pălit. Am un brici a-ntâia: „seningen, seningen!

— Soligel, soligel, îl corectă Botosul.

— Soligel, seningen, solinger, cam aşa-ntr-un fel, neamţul să trăiască, dar i-o minune!…

— Să-l văz, să-l văz şi după aia să te lauzi, îi răspunse balaoacheşul, care tocmai scosese luleaua şi se buzunărea s-o umple cu tutun.

Cum eram numai în cămaşă, desculţ şi cu capul gol, ca fiecare în casa lui, fără nicio grijă, şi, cum din senin căzuse aşa belea pe capul meu, altă scăpare nu era decât să mă îmbrac. tot o fugă şi să ies afară, până şi-o, mai potoli furia tata.

Botosul, aşezat pe pat, nici nu-i păsa. Fuma tacticos fără nicio grijă, iar mie şa mi se pună pe inimă, că nu dam de căciulă şi mă uitam chiorâş la tata cum îşi desfăcuse cureaua de la brâu şi-o lega de clanţa uşii ca să tragă briciul.

În sinea mea: „Rămăşag pun, că degeaba te căzneşti s-o agăţi acolo. Altceva o să faci cu ea, văleu!" Şi-o şi simţeam cum se încolăcea pe spinarea mea. Norocul meu cu mama, că uita de la mână pân'la gură şi nu da de el şi mai aveam eu încă vreme să rămân cu blana întreagă.

— Un' l-am pus, băiete? mă întreba pe mine, chipurile eu eram nebun să-i spun.

— Cum de nu! şi i-am făcut semn în altă parte, dar nu s-a prins şi s-a dus taman acolo. Să mă înăbuş şi mai multe nu şi buana la ieşire, aşa cum eram cu capul gol.

— Un te duci, băiete? răcni tata la mine. Nu vezi, ce prăpăd i-afară. Şi mi-a şi făcut cu capul semn să mă urc în pat.

— Oleacă numai, puţin mă duc afară şi băteam din picioare şi

strângeam din buze, doar m-o crede… Era însă prea târziu. Mama puse mâna unde trebuie.

— Na, mânca-l-ar rugina să-l mănânce, că mi-a ieşit sufletul până am dat de gioarsă. În gândul meu: „Gura păcătosului adevăr grăieşte”. Ştiam eu ce ştiam.

— Gioarsă, hai! îl desfăcea tata tacticos, în timp ce pe mine mă luase cu năduşeli, că n-am mai putut să stau în picioare şi zdup! sub pat, după bocanci chipurile.

N-am avut vreme nici să-mi trag sufletul, că m-a şi apucat de picioare. Ce-a urmat, lesne de înţeles. A luat cureaua, că tot atârna de pomană în clanţa uşii şi m-a tras pe mine, colo pe cinste, să fie pomană de sufleţelul sărmanului brici.

ZBORUL

Când am crescut mai mare mi-am făcut aripi să zbor. Simţeam un dor de ducă, ceva nepotolit în mine. Voiam să mă văd deasupra codrilor, în aer şi să plutesc ba ici, ba colo şi mai ales în zborul meu aş fi dorit să-l ating cu aripa pe tata, întocmai cum atinge rândunica pisica din ogradă, iar el, neputincios, să strige după mine şi mie, să nu-mi pese că prea mă ţinea în frâu şi prea mi le trecea în socoteală toate…

Zis şi făcut. Le-am croit din şindrilă mari, le-am rotunjit ca aripile la barză, ascuţite şi întoarse către în afară şi după ce-au fost gata, bine prinse în cuie, mi le-a legat de mâini cu sârmă Chiţele, vărul mai, băiatul lui moş Fierea, un bondoc, ţigănos, mai scund decât mine.

Cu ele ide umeri şi întărite pe după gât cu tot felul de noduri, că de m-ar fi văzut mama cum arătam ca o pasăre gata să-mi iau zborul, ar fi călcat în vârful picioarelor, să nu mă sperie şi să mă zburătăcească cine ştie unde.

„Gata!” mi-a strigat Chiţele şi pe loc am început să ţopăiesc ca vrabia şi să bat din aripi, dar degeaba. Mă ţinea pământul bine.

Ce fac? Sus pe şură. Mi-a venit idee bună. Greu e până ce te vezi în aer, am socotit în mintea mea şi după aceea, fulg! Zbori de nu mai ştii de tine.

Eram aşa de sigur, că mă uitam cu dor la Chiţele. O să plutesc acum în aer şi el rămâne, mititelul, pe pământ, aici, la un loc cu toată lumea, iar eu o să mă avânt cine ştie, unde, hăt! departe printre nori. O să văd oraşe, râuri, marea şi-o să înconjur tot pământul.

— Rămâi sănătos, Chiţele! atât am apucat să strig şi zbrr! de pe şură. N-a fost timp nici să-mi trag picioarele sub burtă, c-am şi fost grămadă de pământ.

Praf mi s-au făcut aripile şi odată cu ele praf m-am făcut şi eu. Din vârful şurii până jos îţi venea ameţeala.

Două săptămâni în şir am stat la pat, legat cobză. Numise vedeau decât ochii, de cârpele cu care mă bandajase mama. Seara când s-a întors tata de la treabă, nu i s-a părut nimic pe dos. Mă cunoştea ca pe un cal breaz.

— Ptiu, pământul care te-a făcut, că bine-ţi şade. Numai în cer n-apucaseşi să te urci. Acum stai momâie, bună de pus în păpuşoi să sperii ciorile.

De data asta nu mi-a dat nicio palmă, fiindcă n-avea loc unde să dea, dar m-a scuipat mărunt în faţă, să nu mă deochi.

„N-AI SPUS MATALE"

Mă făcusem măricel şi bucuria mea era să stau la taifas cu cei bătrâni, în rând cu ei, să-mi dau părerea.

— Tu, nevastă, ai fost azi la horă? începu tata vorba.

— M-am repezit şi eu oleacă, până ici la colţ, răspunse mama.

Rochii până dincolo de genunchi, garsonate, sulimenite, ptiu!

— De, omule! de-aia nu mai plouă. Lumea păcătoasă.

— Dar pe băiatul lui moş Alexe, l-ai văzut?

— L-am văzut cumva, cu nevasta, dacă nu mă-nşel.

— Aşa, aşa, cu nevasta!

— Care? Ăla-n uniformă? mă băgai şi eu pe fir.

— Tu, caută-ţi de treaba ta şi nu te-amesteca unde nu-ţi fierbe oala. Ia vezi, că mă umpli de păr pe mâini.

Tăceam, n-aveam încotro şi-nghiţeam în sec, dar eram ochi şi suflet tot şi până nu-mi dam cu părerea nu puteam să rabd şi pace bună. Eram deschis la suflet, ce mi-i în guşă şi-n căpuşă, şi asta nu că vream, dar nu puteam să fiu altfel.

Eu aflasem, de prin sat, multe şi mărunte despre băiatul lui moş Alexe. Ştiam că făcuse patru clase de liceu, cum era la vremea aceea, şi fiindcă n-a putut să meargă mai departe, a intrat în C.F.R.

La soare te puteai uita, dar la el, orbeai! îmbrăcat în uniformă lucitoare, epoleţi de fir, fireturi, ce mai tura-vura, general în toată legea.

Bărbat spătos, înalt, cu ochii mari, albaştri şi mergea ca luminarea drept, bățos.

Toate babele satului, rezemate de gard şi toate femeile cu mâna căuş să-l vadă mai bine, îl sorbeau cu privirea.

„Halal, ce mai mamă a avut!"

„Să-ți trăiască, moş Alexe", îi spuneau bătrânului, care un pas în urma lui, se ținea după el, cu-traista gata s-o umple de laudele lumii, care vorbea de fiu-su.

De data asta, venise însurat c-o podoabă de cucoană mică, neagră la culoare, şchioapă şi De lângă toate c-un trombon de nas adus ne buze şi c-o frunte-ngustă de berbec. Umbla vestea despre ea că-i din neam mare, boieroaică, slugi la scară, Doamnă!…

Le aflasem toate astea, de-aecea n-am avut răbdare şi-am sărit să-i spun, dar tata nici nu m-a băgat în seamă şi-a vorbit cu mama mai departe.

— Şi, cum spuneam, ți-a plăcut femeia lui?

— Ei, o creştincă, ca toate creştincile, ce să-mi, placă mie! Se opri aci, fără să-şi dea cu părerea mai departe.

— Ce creştincă, ce creştincă. unde nu începu tata, cu alți ochi, cu altă gură. Să tot dai să fugi. Cât îs, de cu picioarele crăpate, mi-ar fi frică să mân cu ea noaptea. Momâie-n păpuşoi, să nu-i strice ciorile. Unde-o fi găsit-o, doamne? Să-ți dai seama ce mi-i omul pentru bani.

Atât i-a trebuit mamei, că era o femeie care nu ieşea din vorba tatii. Dacă spunea el că-i albă, chiar de-era neagră, albă rămânea. şi începu şi că ne aceeaşi strună. Că-i şoltie, că-i lălâie, că-i gheboasă, că-i cu fruntea-n gustă, negricioasă…

— Dă-i urâtă foc, Chila țiganca toată, o întrerupse tata. Şi uite aşa, când unul şi când altul, ca pe lână la darac, au scărmănat-o de n-a rămas nimic să le scape; iar-eu, pe lângă ei, ca după carte, le prindeam pe toate, nu cumva să uit ceva.

La puțină vreme după treaba asta, mă trimite bâta, să duc de mâncare mamei şi lui tata, care trăgeau de zor să scoată din buruiană nişte păpuşoi de lângă sat. Doar ce-am ajuns că mi-a şi săltat mama desagii de pe spate şi s-a apucat să întindă masa, în timp ce tata se spăla pe mâini din bota cu apă îngropată pe jumătate în pământ şi cu dop de frunză de salcâm.

În vreme ce stăteau la masă şi mâncau, jos pe pământul reavăn, iar eu pe un muşuroi alăturat de ei, aşteptam să-mi iau desagii şi să plec

acasă, iată că ne pomenim cu moș Alexe, care tocmai trecea pe-acolo.

— Ploaie să dea cel de sus, Ștefane! și se opri moșneagul să sucească o țigară.

— Așa să fie, moș Alexe. Ce mai faci? Cum o duci? Plecă băiatul? îl întrebă tata.

— S-a dus, s-a dus! Serviciul lui îi puşcărie goală. Oleacă de-ai greșit un ac la linie și l-ai pus la alta, s-a dus trinul și cu el și capul.

— Nicio grijă! Ai băiat deștept, de stă apa. Cât n-aș da să scot și eu ceva din ăsta și-arăta spre mine, că de aceea doar trag sapa cu apă caldă din botă, ziua bună de dimineață se cunoaște.

— Asta-i drept, Ștefane! La al meu, așa i-a fost dat să aibă cap, după cum se vede. Deștept, nu glumă! Tu nu vezi? Ai cinci dește la o mână și nu seamănă, darmite oamenii. Unul mai deștept, și-arăta spre târg la fiu-su, și altul mai prost, și se uita direct în ochii mei.

Mama a și băgat de seamă că este vorba, știe ea de cine, când a spus de prost, că mi-a și luat apărarea.

— Lasă-l, așa prost, cum l-a făcut Dumnezeu. El să aibă noroc și să trăiască.

— De trăit, trăiește și măgarul, femeie, dar de-o ieși și din ăsta om, să mă fluieri. Îmi cunosc eu marfa, îi răspunse tata, ca s-o încheie.

— Am auzit că ș-a însurat băiatul, schimbă mama vorba.

— Și-ncă cum, boieroaică, pricopsită, slugi, trăsură! îi răspunse moș Alexe.

— Cuconița aceea de era cu el la horă? întrebă și tata.

— Da, da, aceea! îi răspunse moș Alexe.

— Doamnă, adevărată doamnă! Să-i trăiască și să aibă noroc și parte, completă și mama.

— Păi, ce crezi tu, femeie, o întrerupse tata, îi crescută ca noi la sapă? Trăită-n lume mare, fată cu carte, se vede cât de colo că-i din viță boierească.

— Tare mai era frumoasă, ptiu! să nu se deoache, dădea mama din cap și scuipa mărunt alături. Floare? Ce mi-ai ochi, ce mai gură, ce făptură, să te uiți cu privirea la ea și să nu te mai saturi.

— Cadră, moș Alexe, cadră, ce mai una-alta, să-i fie cu noroc c-a știut ce-alege, om cu cap, întări tata din toată inima.

În timpul ăsta, moș Alexe trăgea tacticos din țigară și cu ochii umezi îi purta când pe mama când pe tata.

Eu, alături, să crăp de ciudă, când auzeam ce spun acum și când

mi-aminteam ce-au vorbit c-o săptămână-n urmă, că n-am mai avut răbdare şi tam-nisam, m-am pomenit că zic:

— Că-i şoltâie, că-i lălâie, că-i gheboasă, fruntea-ngustă, negricioasă n-ai spus mătale? şi mă uitam la mama fix. Dar că-i ţigancă, urâtă foc, Chila toată şi că n-ai mânca cu ea în casă, aşa cum eşti cu picioarele goale, nu spuseşi mătale? Şi-l privesc pe tata.

— Ptiu! m-a scuipat mama, zdravăn, albă la faţă ca foaia de carte. Nu te uita în gura lui, moş Alexe, minte, iar tata, ca turta de ceară, a rămas cu dumicatul în gură.

Moş Alexe, cu ochii mari, a bombănit ceva de foc, de fum, pe cât am înţeles, după care a plecat fără să-şi ia nici ziua bună.

Eu am rămas cam încurcat puţin, dar când mi-am aruncat privirea şi l-am văzut pe tata scrâşnind din dinţi, iar pe mama feţe-feţe, cum dădea din cap a pagubă, ţâşt! am şi plecat după moşneag.

Şapte lanuri m-a alergat tata, dar şi când m-a prins, moale nu mi-a fost.

Multă vreme după aceea, până m-am învăţat eu minte, c-aşa-i omul păcătos, trebuie să se izbească mai întâi cu capul de sus să vadă pragul de jos, când voia tata să spună ceva şi eram şi eu de faţă: buf!! îmi articula una după ceafă.

— Vezi, ia seama şi poart-o mai departe, cum ţi-e ţie felul.

Nicio grijă. De-atunci totul a rămas în casă.

MĂGĂRUŞUL DE LA STÂNĂ

Tocmai când credeam că lumea toată este a mea şi când încercam să m-arunc-hulidubulc! – în apă, cu droaia după mine, numai ce mă pomenesc cu mama, ca din pământ, plocon pe mal cu-n retevei în mână zdravăn, luând foc cu gura

— Ieşi, duşmane, că mi-ai năsădit sufletul! Cât îi ziulica de mare nu-ţi văd ochişorii… Ieşi mai repede, c-ai să mergi cu mine la stână să dai oile la strungă. Ne-a venit rândul şi n-are cine să-mi dea o mână de ajutor.

N-am avut încotro şi, prins la strâmtoare, bucuros că m-alegeam numai cu atât, că putea să fie şi altfel şi de asta mă feream ca de foc, am pus ceafa la bătaie şi-arm stat miel, că şi-a descărcat tot necazul mama şi m-a încărcat mai ceva ca pe-un măgar. Dăsagi, cu mămăliga cât roata plugului de mare, caldă de mă frigea pe şale, turnată atunci proaspăt din

ceaun, zăgârnă la subțioară, găleata-n mână, lemne pentru fiertul jintiței și, vrei nu vrei, am întins-o pe căldura de foc cu jandarmul după mine. Ce era să fac? Mi se rupea inima după bunătatea de bulboacă, dar n-aveam nicio putere.

Dădeau oile la apă când am ajuns la stână. Era între namiazi și seară. Soarele dogorea de frigea țărâna sub picioare. Oile grămadă, toate cu capetele-n pământ și băgate una-n alta, suflau și gâfâiau de parcă le izgonise lupul.

Deasupra lor plutea un colb de praf ca o pânză deasă și le ținea parcă pe loc, iar în fruntea lor o frumusețe de măgăruș de să-l mănânci cu ochii, averea lui moș Nicolae, ciobanul, da din coadă și urechi și s-apăra de musca întețită de căldură.

Când l-am văzut, mi s-a pus pe inimă de drag și fără multă vorbă, m-am și dus la el.

— Cum îl cheamă, moș Nicolae, cum îl cheamă?

— Ia, vezi, mă, semnat în frunte, cheză rea, să nu-mi faci buclucul, că de ți-o otânji una, nu mai sufli.

„Mi-era frică de treabă, că tresăream de câte ori striga: „Ioane, hait!" cine știe unde putea nimeri cu mine, dar de altceva pe-atunci, nu știam.

Dar, cum soarele scăpăta spre seară și cum moș Nicolae se grăbea să termine cât mai repede – cu treaba, el, pe de-o parte, câinii pe de alta – „bâr! juchito, bâr!" – le-a băgat în țarc pe toate și cu ele și pe mine și mi-a spus să dau la strungă.

Măgărușul s-a tot ploconit, s-a tot învârtit ou un roi de muște după el și de la o vreme, rotofei culm era, de parcă-l hrănea cu zer și-l ungea cu unt, a poticnit cu picioarele dinainte îți s-a tolănit la umbra unei prelate din aripa dreaptă a stânii…

Eu: „bâr, bâr, bâr! la strungă bâr!" și cu ochii după el, îndemnam cât șapte să termin odată cu datul la strungă și să mă duc la măgăruș, aproape.

Îmi venea să mor de ciudă, eu aici și el acolo și dă-i zor, că se crucea ciobanul că sunt spirt ca tata și cu rost la treabă, că n-a trecut un ceas și toate au fost gata.

Aceasta am dorit și eu, că mi s-a luat o greutate de pe suflet și în timp ce moș Nicolae strângea cașul, iar mama pregătea să întindă masa, am sărit corlata și m-am dus aproape de măgăruș.

Sta urechilă lungit, pleoștit, moțăia și nici nu se sinchisea, de

parcă nu venise nimeni lângă el. Îmi venea să-l iau. În braţe, mai ales că nu văzusem niciodată – aşa dihanie de-aproape. Era prima oară când atingeam cu mâna mea, semnul care-i sta pe spate, de aceea cum nu mă vedea nimeni şi cum eram numai eu cu el, îl dezmierdai, îl gâdilai, îi pusei mâna pe bot, prost de blând, nu spunea nici pâs!

Aşa da, mai zic şi eu măgar şi îndrăznesc atunci mai departe: este o vorbă: „De-i dai un deget, îţi ia mâna toată", tot aşa şi cu mine. Şi cum sta tolănit, la îndemână gata să-l încalec, am întins piciorul doar şi-am şi fost pe el călare…

Parcă l-a înţepat cineva cu fusul, că ce s-o fi petrecut în căpăţâna lui, mare cât o botă, nu mă pot pricepe, că numai ce s-a ridicat mironosi tul cu mine, eu, care am crezut că-i glumă, s-a scuturat ca pisica când o, scoţi din apă, a lăsat din cap în jos, a săltat de spate-n sus, a sărit ba ici, ba colo şi văzând că nu se poate lepăda de dracul de pe el, a zbierat o dată *iha*! – semnalul de plecare, după câte-am înţeles, şi ţinte goană! A trecut prin faţa stânei de răpăia pământul, că n-am avut vreme să-mi iau nici ziua bună de la mama.

Întinde-o, dă-i! Gonea dihania de-i pârâiau picioarele mai ceva ca beţele pe tobă, doar o scăpa de boala de pe el, doar m-o pierde undeva, dar şi du de groază mă înfigeam în el căpuşă. Îşi găsise naşul bun pe mine. Părul îl aveam ţepuşă şi de-acum din două-una; ori crapă măgarul ori piere samarul. Măgăruşul însă, pârleo, frate! nu glumea de fel, alerga-n neştire să mă sufle vântul de pe el. O luase pe-un suhat bătut ca-n palmă şi fugea de parcă avea foc sub coadă.

„Încotro te duci, Ioane?" Gluma se îngroşase. Nu slăbea de fel din fugă şi mă ducea ca vântul prin scaieţi şi mărăcini cu direcţia spre Moldova…

„Aoleu! mă sare malul, praf mă fac şi mă trece-n altă ţară şi rămân străin pe lume, fără mamă, fără tată." Douăzeci de paşi mă despărţeau: acum, sau niciodată şi cu ochii închişi, fără altă socoteală, vreme nu era, am sărit şi *buf*! Să te ferească sfântul de palma ciungului şi de trânta măgarului, c-am icnit, de-a făcut pământul *hâc !*

A mai fugit afurisitul o bucată, înfierbântat cum era şi când a băgat de seamă că l-a slobozit păcatul, s-a oprit o clipă scurt, a întors capul înapoi, cu urechile ciulite şi cu nările umflate, speriat şi tot în spuirrie, a privit să vadă cine i-a fost naşul şi când m-a zărit, eu tocmai mă căzneam să mă ridic, de spaimă nu cumva să m-aşez iar plocon pe el, s-a întors scurt şi *tuleo*! înainte, către mal. L-a sărit ca pe nimic, dar nici

moale nu i-a fost, căci cu asta, basta, i-a cântat prohodul.

Eu eram sânge tot şi-n afară de cucuie, aveam un car de ciulini adunaţi în fuga cea mare, carnea luată ici şi colo, năuc de cap şi c-o durere surdă-n şale cum căzusem…

Mama speriată, despletită, ciobanul după ea, câinii pe tot câmpul, ham, ham! veneau tot o fugă, când spre mine, când spre ei.

— Praful, mamă, ziua cea rea! Aoleu, aoleu! Ne-ai pus parul! şi punte pe plânset. Mă bocea după toate rosturile creştineşti, ca pe mort în toată legea, că ş-aşa mama nu mai credea că mai dă de mine teafăr.

În timpul ăsta, cât mă jelea de foc şi-mi ciugulea ciulinii şi scaieţii de nu mai prididea marna, iar eu pe cât eram şi pe cât mă prefăceam, a sosit din urmă şi ciobanul.

— Unde-i măgăruşul, mă! întrebă el disperat cu ochii roată şi cu năduful la gură.

— Vezi-l şi m-neta pe-al dumitale unde-şi odihneşte oasele, să eu dădui de-al meu şi lasă-mă să-mi vin în fire, îi răspunse mama în locul meu.

Trei săptămâni în şir, şi chiar după aceea multă vreme, am sărit din somn şi mă visam călare pe măgar. Cum de aţipeam puţin, *hop* măgarul şi ţinte goană. *Di*, *di*, *di*! aveam curaj prin somn. Mă trezea biata bâta şi-mi descânta de speriat.

Tata zicea să mă lase-n pace, că n-am nimic, dar până la urmă n-a putut să scape de cioban şi i-a plătit măgarul cât nu face.

Ciobanul, rău, nu putea să-i treacă şi de câte ori da ochii cu mine, să mă ia în unghii.

— Michiduţă, Michiduţă, era mai bine să plătesc eu chelea ta lui tat'tu, că făcea câteva parale, decât să-mi achite el mie bunătate de măgăruş care costa de zece ori cât tine.

LEAC DE FRICĂ

Era pe la sfântul Ilie, după câte-mi amintesc. Căldură mare, năduşeală. Eu, tocmai, dam târcoale pe lângă cuptorul mamei, poate să îmbuc ceva şi după aceea gârla să ştie de mine până seara, când numai ce-l aud pe tata:

— Băiete, ia-ţi un beţigaş în mână că te-or muşca câinii şi repede-te până la stână să-mi aduci oile. Aş vrea să le tund, azi, tot stăm noi şi prăpădim vremea de pomană. Nu de altceva, dar li s-or pune pe suflet

săracile de atâta jarcă şi le-o umple râia: de-aia, grijă: să nu crăpe pământul şi să te înghită pe-acolo pe unde umbli, sau să caşti gura cum ţi-e felul, tranca-fleanca pe coclauri, şi vino cât mai repede să facem treaba „încercai să spun că mă doare una, alta, capul, lingurica, cine ştie de unde poate sări iepurele şi s-o răzgândi şi s-o duce el sau mama, dar nici c-a fost chip.

„Mâncare mi-a trebuit, de mâncare am dat", îmi spusei eu singur, amărât, că-mi lua bună – late de zi ca nimic şi că pusese mâna pe mine chiar când să sar pârleazul tocmai şi să spun „Ion, mă cheamă! " N-am avut încotro şi-am ieşit. S-o urnesc din toc la dreapta, cu tata nu te joci, bine spune el când spune: „Eu nu-s dus de multe ori la biserică, băiete, ia seama!"

*

Holdele străluceau în bătaia soarelui. Frunzele păpuşoaielor răsucite de căldură se mişcau alene. În depărtare apele morţilor jucau în zare. Câmpul gol, nici ţipenie de om. Ici şi colo se auzea departe geamătul înăbuşit al pitpalacilor: pitpalac, pitpalac! iar dinspre gârlă ţipete de copii şi cântec de prigorii.

Ieşit abia din raza de bătaie, adică de sub ochii lui tata, care mă frigeau ca focul, mergeam încet, fără nicio grabă, la urma urmei cine mă grăbea să dau zor nevoie mare, vreme era şi când să trec de grădina lui moş Mircea, cum mă găseam la câţiva paşi de gârlă, mă gândii s-o iau spre acolo, că doar n-o să curgă sânge. Oleacă numai, fac o baie şi după asta o să văd eu ce-o să fie. La urma urmei, păcat era să treci pe lângă aşa minune de bulboacă. „Casă să-ţi ridici lângă ea, vorba mamei, şi să mai ai pe cineva pe mal să-ţi facă de mâncare?"

Rămânea ghiol, toată vara, deşi peste restul gârlei se umbla cu carul. Aici însă, nu, ştiu cum, ţinea apa mare, până dincolo de brâu şi bucurie, Ioane! Purcei, câini, căţei, copii, viţei, femei, boi, oi râioase, miei, capre, ţapi şi câte alte dobitoace avea satul, toate s-adunau buluc. Devenise apa făcătoare de minuni, plină ziua toată şi ajungea către sfârşitul verii, de te ţinea deasupra, de atâta jeg cât înghiţea.

Aici, îmi făceam veacul şi odihna; aici îmi spălam năduşeala, bucuria şi oftatul, mai ales că nu eram ca oricare să mă scoată apa de margine, iar eu – să stau ca prostul iară să-i ştiu rostui, intram dintre aceia, că săream malul cu copacul şi când intram la fund cu capul, îşi făcea lumea cruce, iar eu, cu burta lipită de nisip, dam din mâini în sus, să mă ţină apa jos, la fund, până strigau cei de pe mal: A murit, degeaba,

scoate-l, i-au crăpat bojocii!" Nici pe dracu' n-aveam şi când mă vedeau că ies afară şi că zbor la suprafaţa apei ca o rândunea, se-nchinau: „Ptiu, drace! a naibii chelea pe tine", strigau toţi în gura mare, ca şi când văzuseră cine ştie ce minune.

Şi, îndată ce-am ajuns la ghiol, m-am şi apucat de treabă: apă-n ochi, capul la fund, alunecuş, pocneală, sărituri de pe mal, buşală, trântă, fugă, c-a trecut vremea cum se duce vântul şi când mi-am adus aminte de oile lui tata, soarele era sus, aproape de amiază. Cum mocăit din fire nu-s, pe loc mi-am şi tras izmenele pe mine, cămaşa mi-am aruncat-o în gât şi tot o fugă i-am dat drumul către stână.

Ajuns în preajma stânei, de frică să nu mă simtă câinii, că nu era glumă cu ei, dintr-o suflare m-am şi cocoţat într-un nuc nu departe de corlata oilor.

— Moş Nicolaee, moş Nicolaeee! începui să strig din toţi bojogii. În zadar. Nimeni să-mi răspundă, deşi toţi foiau în jurul stânei. Fluier, ţip, dau din mâini, rup frunza-n faţă poate m-o vedea, dar… pase! Să cobor puţin, mi-am zis şi-zdup! N-am apucat însă s-ating pământul bine, că m-au şi zărit dulăii şi să te ţii goană I Veneau sfoară către mine.

„Sus, Ionică! Jos îi prăpădenie" şi cât ai spune „unu" am şi fost în vârf.

Era un hămăit sub nuc de ţi-era mai mare spaima şi la adăpost cum mă găseam pocneam când pe unul când pe altul cu câte-o nucă unde nimeream, că numai ce-l văd pe moş Nicolae c-apare în pragul stânei, pune mina pe ciomag şi porneşte către nuc. Pasămite se gândea, încercat cum era, la vreun blestemat de lup aciuat în porumbiştea de lângă stână.

Aşa, moş Nicolae, urneşte-o către mine că mai era oleacă şi-asfinţea. Şi cum venea moşneagul piş, pâş! cu ochii în toate părţile gata să lovească, n-am de lucru şi poc c-o nucă-n faţa lui.

„Lupu, mă!" strig eu de-acolo unde mă aflam.

Moale a rămas moş Nicolae şi de-abia trăgându-şi sufletul s-a uitat la mine-n vârf.

— Al dracului cap ai, măi băiete! Numai la prostii te-mpinge. Să te cocoţi tu tocmai acolo şi să nu-mi dai pace un conac, asta nu ţi-o iert.

— M-a trimis tata să-mi alegi oile să le tundă şi te rog să le duci colo în ţintirim, departe, să nu mă rupă câinii, că-s înfierbântaţi de-atâta goană şi mă cunosc de-acum. Nu vezi cum se uită toţi la mine şi se ling pe bot?

— Ar fi bine să cobori şi să te clănţănească puţin că mare năduf mai eşti la casa omului, mi-a spus moşneagul, şi-a pornit spre stână.

N-a trecut prea multă vreme de când. a plecat şi-a şi fost cu oile la locul arătat de mine.

Avea moşneagul ăsta un cehi, că era de-ajuns să te privească o singură dată şi pe tine şi pe paie, primăvara, când i-o dădeai în primire şi după aceea puteai să mergi în crucea nopţii şi ţi-o da-n mână fără greş. Tata mai avea şi-un semn la fiecare. Le făcea, de cum se desprimăvăra, preducică la ureche. Prindea mielul frumuşel, îl ţinea cu stânga bine şi cu dreapta lovea cartuşul gol aşezat cu gura în jos pe lobul urechii. *Be*, *eee !* de două ori prelung şi îndesat, clătina din cap, sălta mărunt din coadă şi fugea mieluţul ca din puşcă.

*

— Soarele roşu ca focul, aluneca devale. Munţii se vedeau departe la orizont ca nişte spinări uriaşe. Nouraşi lânoşi cu înfăţişare de balaur se frământau pe cerul azuriu.

Dinspre sat, s-auzea când şi când, adusă pe aripa vântului, melodia cântecului scos din fligornul fermecat al lui Ionică Burtosu:

„Di, di, di murgule di!
Pân' la mândra n-oi plesni!"

Când îl făcea ţiganul, aşa la oală, noaptea pe răcoare, suflând în fligorn băgat în vin şi cu obrajii chişcă, simţeai cum ţi se topeşte inima şi carnea ţi se strânge grămadă, ca pe jar:

„Geaba spui, geaba trăieşti Tot la mândra te gândeşti".

Ţi se făcea un dor de ducă şi de codru verde, de căluţ în spume şi de mândră cu mărgele, că o săptămână după aceea simţeai inima plină şi sufletul că zboară.

Oile, ca la tăiere, fără nicio ţintă, de-abia se mişcau, iar mie mi-era o foame ca de lup. Să rabzi tu, o zi întreagă, fără să pui nimic pe limbă, nu era uşor.

„Bâr, juchito, bâr!" – să le strâng de gât, nu altcumva. Muream die ciudă; că dană nu-i dădea în gând lui tata să le tundă chiar în zi de sărbătoare, mă găseam în sat la horă. moţ. În cinste şi-ascultam pe Frige Peşte la ţambal pe Mutu la vioară şi râdeam de nea Cenuşă, cel cu capul de catâr şi negru ca fundul ceaunului cum trăgea la contrabas.

Ce mai horă se încingea! Sarea colbul, iar femeile, cu capul

aruncat pe spate, c-o mână-n şold şi cu alta pocnind din degete după tactul muzicii, strigau de răsuna pământul: „hop-şa, hop-şa!”

Dar „vorba lungă – sărăcia omului”. mă gândeam la toate şi nici nu ştiu când m-am pomenit intrat în Valea Mare, valea din răspântii. despre care îmi povestise bâta câte-n lună…

„Aici, să te ţii!” îmi zicea bâta – toate îmi veneau în minte de mi se fărea părul ţăpuşă – se întâlnesc, nu s-ar mai fi întâlnit dracii la sfat aici în miez de noapte, când totul zare în adormire. se bat taurii negri ca smoala, aici te strigă pe nume şi de-ai răspuns cumva, te transformă în curcan, găină, câine, pisică, şobolan sau cine ştie în ce alt animal”.

Ce mă fac? Cămaşa începuse să mă strângă la gât, iar cerul gurii să mi se usuce ca-n palmă de aceea cât mai aproape între oi fluieram de zor să mă aflu în treabă, poate voi uita cumva.

*

Fiorul serii pusese stăpânire pe întreaga vale. Nici ţipenie de om. Soarele dispăruse. Nu se mai vedea din cauza văii adânci în care intrasem. Partea de cer dinspre soare-apune semăna cu o purpură ronţăită de Vârcolaci. Umbrele creţilor, care zburau deasupra văii asemănătoare unor foarfeci uriaşe, încercau parcă să mă taie-n două. Aici se deschideau, aici se închideau, aci apăreau, a-ci dispăreau. S-a dus cu mine. Până aci mi-a fost…

Şi, cum înaintam ca racul, că de-abia se mişcau juchitele de oi, ochi şi suflet şi cu crucile pe limbă, doamne, fii cu mine, deodată, buf! O lovitură, ca din senin, m-a trântit de pământ cât colo.

„Hait! A început treaba!” – şi cu mâna pe gură să nu scot o vorbă, doamne, robul şi nătângul, aşteptam minunea, iar de-o fi să fie curcan, mi-am zis, dar mă taie, tot eu m-am gândit şi cum vreme nu era s-aleg am strigat: „pisică, că-i m-ai bine” ce puteam să zic. „Doarme-n casă la căldură şi n-o taie nimeni”.

Minunea însă n-apărea de fel. Se vede că nu le convenea să mă transforme în pisică şi, de teamă să nu mă pomenesc şobolan sau cine ştie ce altă jivină, ţâşt! Ca-ntr-un zid m-am buşit şi trosc! a doua lovitură şi mai tare. Văleu! Şi când să deschid ochii, fie ce-o fi de-acum, nu-mi venea să cred, ce văd în faţă!… Ditamai batalul, lăţos, furios cu ochii sticloşi şi cu limba jucăuşă-n gură, berbecul lui tata, despre care nu-mi spusese ce năravuri are. Aştepta, n-aş avea parte, să mă ridic şi să mă altoiască el cum ştie pentru a treia oară, dar pricepusem socoteala. Sus, duşmanii!… Ei să aibă parte de coamele berbecului. Jos, lipit de pământ,

din cei ca mine, vorbă să fie, că nu mă simţeam deloc în apele mele, iepure fricos, dar n-aveam nicio putere.

S-a mai sucit dihania ba ici, ba colo şi văzând că nu dau zor să mă ridic, l-a lăsat dracul de inimă şi-a dat tot o fugă după oi.

Îmi trecuse teama şi de iele şi de vârcolaci. Îmi venea uneori să-l iau în braţe pe berbec şi să-l dezmierd pe bot, fiindcă mă lecuise de frică, adică de dracul, dar dădusem peste tat'su.

De-acuom, era cum îi mai rău. Îndată – ce încercam să mă apropii niţel, goană după mine şi ţinte fugă! Care pe care. Mă lăsa de la o vreme, când vedea cât de sprinten sunt şi se oprea pe loc, iar eu mai fugeam o postaţă bună să m-asigur, apoi mă opream şi galeş mă uitam la el. Mi-am găsit nănaşul şi zvârr! câte-o piatră spre coarnele lui cele întortocheate. Atât îi trebuia să-l aţâţ şi locomotivă se prăvălea spre mine, dar şi cu mine nu mi-era ruşine, ca o sfârlează îmi depănau picioarele. Şi tot aşa prin gropi şi hârtoape, când berbecul după mine, când eu după oi, am ajuns acasă.

Soarele tocmai da s-apună. Ziua se dusese toată. Tata, ca omul, m-aşteptase el cât m-aşteptase şi văzând că nu mai vin, plecase în sat cu treabă. Marula, nici ea mai brează, s-a dus oleacă, ici, la uliţă, că n-o fi foc şi sta acolo ciotcă cu surate de-ale ei şi puneau ţara la cale.

Că lui cutare nu-i ajung niciodată banii, că afurisita lui Coman şi-a făcut o rochie scurtă în poate şi strâmtă-n şale, că boierul Ciotu şi-a mărit moşia şi că nu mai dă pământ în dijmă, ci pe părţi în zeciuială, că la târg îs scumpe toate, că munca-i de pomană şi că viaţa a ajuns un chin, toate se ţeseau aici. Să te ferească ziua ceia rea să fi făcut pe filfizonul sau să fi trecut cu nasul pe sus pe lângă ele şi să nu le fi băgat în seamă. Nu te iertau nici mort şi când te prindeau în forfecare nu te puteai spăla cu toată apa Râmnei. Ţi-o spuneau pe şleau, fără cruţare.

Dar, să nu uităm de oile noastre, mânca-le-ar lupii şi să ne întoarcem la ele, alege-s-ar praful, că mi-au scos sufletul. Au intrat juchitele în grajd, buluc, iar bâta s-aţinea cu un beţigaş în mână. Noroc cu ea, cum era, aşa bătrână, că dacă nu se întâmpla să fie casă, intrau în grădina cu legume şi-o făceau palancă.

— Dă-le afară, dă-le afară! striga de zor la mine. Să le scot din grajd, adică. Mă găsise bun pe mine.

„Mă mănâncă pielea", în gândul meu. Parcă nu-mi dădea prin cap ce-aş putea să pat acolo de mă prindea batalul la strâmtoare. Îmi mânca cioara colacul.

— Omoară vițelul de la vacă, săi, băiete, nu sta de lemn!…

— Să-l omoare! N-am ce să-i fac. În grajd n-aș fi intrat nici mort. Știam eu ce știa-m, nu vorbeam pe dinafară, că doar pe pielicica mea o încercasem. Aș fi căzut plocon pe capul batalului, care mă cunoștea ca pe-un cal breaz și n-aș mai fi scăpat teafăr. Văzând bâta că n-are cu cine se înțelege, fiindcă nu știa ce-am pătimit, a intrat ea, iar eu m-am uitat bine s-o mai văd o dată întreagă, că nu se știe zilele omului.

Pocită mi-a fost gura, că n-a apucat să intre bine, c-a și zărit-o berbecul și fără s-o întrebe cum o cheamă a și luat-o în primire.

— Ajutor, Ionică, ajutor! răcnea bătrâna de te cuprindea mila și mă striga de zor pe mine.

„Ce mă fac? Cum o scap?" Știam că berbecul nu glumește, trage, nu se încurcă, dar nici să intru nu mă lăsa cumpătul. Uneori îmi luam avânt, dar până la ușă. Aici mă opream fiindcă știam bine ce-i dincolo.

De la o vreme n-am mai auzit nimic. „Și-a dat duhul, sigur. Sărmana bâtă și începui să strig de huia ograda."

— Ajutor! Săriți!

Nimeni să m-ajute. Trecea câte-un om pe drum, e drept, dar când da cu ochii de mine, mă cunoștea ce poamă sunt, mă lăsa în pace și-și vedea de treaba lui.

— Râzi de oameni, hai? Așa te-nvață tat'tu?

— Nu, nu râd! Vă rog!… Berbecu-n grajd omoară pe bâta.

Dar, ca pe Niță mincinosul, din poveste, nimeni nu mă lua în seamă. În timpul ăsta, de unde și până. unde, a auzit mama și venea de duduia pământul.

— Ce-i? Cum? Unde?

— În grajd! Atât am apucat să-i spun și-a intrat suveică. N-a lăsat-o însă nici să răsufle bine, c-a și izbit-o în plin. Terminase treaba cu bătrână și se afla berbecu-n pauză, așa că intrase mama chiar la țanc.

— Aoleu! mânca-te-ar moartea, tu erai?

— El îi mamă, el îi! strigai eu cu ochii pe fereastră vesel că-n sfârșit i-a sosit și lui omul potrivit să-i vină de hac.

Luptă mare s-a pornit. Ce se repezea mama în batal, dar ce bușea batalu-n mama. Eu stăteam în dubiu, nu știam ce să zic. Pe de-o parte aș fi vrut să-l doboare pe năzdrăvan, dar, de altă parte, nu mi-ar fi părut rău să-i mai numere și mamei câteva pe sub coaste; că și eu încasam de la ea, slavă domnului!…

— Fata mamei, fata mamei! Ia loc icea lângă mine, nu te pune cu

batalul, tu nu vezi, arde-l-ar focul, că-i turbat?

În sus am sărit de bucurie când am auzit vocea bâtei, pe care o crezusem moartă și când colo, hoața, sta pe moale și sub iesle și tăcea chitic, iar eu o plângeam pe-afară.

Mai departe ce să spun? Luptă mare ar fi fost între mama și berbec, dacă nu se întorcea din sat în momentul acela moș Florea, fratele ei. Cum era un bărbat înalt, voinic și spătos a intrat fără nicio teamă în grajd și s-a dus întins la batal. N-a făcut nicio mișcare grozăvitul de berbec, niciun semn de împotrivire. A lăsat capul în pământ și s-a pierdut printre oi, ca un mielușel blând.

„Ptiu! viteaz ce ești!" Să mor de ciudă. De unde. m-așteptam să-l văd cum se repede și cum moș Florea îl prinde de coarnele lui, cele întortochiate și-l izbește de nu se vede și cum el se întoarce furios bușind, trăsnind, a pus coada între picioare și-a dat bir cu fugiții!...

După treaba asta, oile au fost scoase din grajd și duse în țarcul din ogradă. Mama și bâta, sprijinite una de alta, cu blestemele pe limbă și batogite după toată legea, s-au așezat pe prispă. Eu, pe lângă ele, mă țineam tot aproape și mă jeleam de foc.

Oile, oi, s-au învârtit în țarcul lor, ba ici, ba colo, ca într-o cușcă, până când una mai isteață a sărit pârleazul și *țușt!* afară și după ca și-a doua, la mărgelele – când se rupe ața, toate au sărit și la urmă și berbecul și-au pornit-o creanga-m curte.

— Îmi mănâncă fasolica, muncușoara mea de-o vară, striga mama.

Cine avea însă curajul să se apropie de ele? Umblau capii, că de aceea-s oi și nu mâncau o frunză, călcau în picioare numai și pe inima marnei.

— Ionică, săi! că doar bărbat te numești la casa asta, striga bâta.

— Mă numesc, dar nu cred că sunt și nr. mă duc nici mort, nu-ți mai răci gura de peruană, i-am răspuns eu hotărât, fiindcă n-aveam chef deloc să încep călăritu-n curte cu berbecul după mine.

A tăcut bătrâna și-a dat din cap a pagubă, iar noi toți, cu mâinile în sân, ne uitam cu jale, cum umblau. să-i facă în ciudă parcă mamei, care sta neputincioasă cu mâna de lingurică. și se uita cum s-alege praful.

De la o vreme, însă, s-au strâns la un loc și toate au cășunat pe vacă. Să-i mănânce iarba și mai multe nu. Pe când încerca biata văcuță să se descotorosească de ele, pe-atât nesătulele, ca porcul, peste ea grămadă, ba berbecul mai grentos, niciuna nici două, *buf*! cu capul în

burta vacii. Scurt s-a întors Roșica, c-așa o chema și când a venit berbecul pentru a doua oară s-o izbească, un corn i-a dat, nu două, dar l-a luat de jos în sus se vede și l-a lovit în plin cu vârfu-n burtă, de-a făcut cimpoiul, *puf*!

„Uraaa! A crăpat dușmanul", începui să bat din palme, vesel.

Atât a fost să-l vadă mama cum se zbate lângă vacă, că unde nu începu să țipe de parcă ardea casa și, cu mâinile de păr, bocea de ți-era mai mare jalea.

— Am prăpădit berbecul, ce ne facem? Blestemul din cer, sfântul Ilie, văleu și aoleu!…

Alta și mai mare. De unde bucuria mea că și-a găsit nașul și că vaca ne-a spălat rușinea, când am văzut-o pe mama cum se jelește cu mâinile încrucișate spre cer, mi-am dat eu seama cam ce-ar putea să urmeze. Pe loc m-am gândit să mă inițiind pe prispă, să nu se spargă în capul meu totul până la urmă. Mor și mor!…

S-a târât cum a putut bâta lângă mine și dă-i bocet.

— Moare băiatul, moare! O minune de la Dumnezeu îl mai scapă. L-a lovit în coșul pieptului și i-a dezbătut bojocii.

Mă uitam și eu la ea nedumerit, îmi venea s-o întreb care băiat, că dacă era vorba de mine nici pe dracul n-aveam, dar de spune ea așa o fi și începui chiar să cred pe jumătate, răsucindu-mă când pe-o parte când pe alta, dar nu de bușală, cum credea bâta, ci de foame. Nu mâncasem de cu scară. Dar puteai să spui cuiva? Vorba ceda: satul arde și baba se piaptănă, cam așa lovea-ntr-un fel.

Bâta mă iubea, ca pe nepotul cel mai mare al fiică-sii. Și eu țineam la ea O iubeam. N-aș fi putut mânca niciodată pâine sau lipie cu halva, când aducea tata de la târg, până nu-i duceam. îi păstram în sân și când o vedeam, îi spuneam: „bâtică, na!"

— Ionică, Ionică! să-ți descânte bât-ta, și pe loc mi-a tras capul sus pe poală, a căscat de două ori, leac înseamnă, m-a scuipat mărunt pe frunte și cu degetul cel mare a început să-l poarte când pe tâmplă, când la coada ochiului:

„De-i fi speriat de fată – mare să i se facă carnea moale;

De-i fi speriat de arătare De berbec…"

…și câte n-ar mai fi îndrugat sărmana, dacă nu intra pe poartă tata:

— Ce-i, femeie, ce-i aici?

— Foc, pârjol, pedeapsă din cer, ce să fie?

Să uitat tata lung. Berbecul mort la doi paşi de vacă, dezumflat. Eu, în poala bâtei cu ochii peste cap: se scoală, nu se mai scoală, o minune de la Dumnezeu poate, aşa păream, Mama c-a lovit-o, c-a buşit-o, bâta tot aşa.

— Să vă fi omorât pe toţi şi să vă înghită pământul ăsta care vă mai rabdă, n-aş avea parte de cine ştiu eu. Mi-aţi mâncat bunătate de berbec. Cunosc eu cine poartă vina, n-avea grijă; dar o las deodată baltă. O descurc eu, altă dată. Deocamdată, felinarul, foarfecă şi cuţitul, iar tu, cine eşti de-acolo, să-i încoace!…

Am ţâşnit din poala bâtei ca iepurele din culcuş, ştiam despre cine-i vorba, ăla eu eram, şi-am şi fost în picioare, gata lângă el. Şi-a făcut cruce şi bâta, care mă credea pe ducă, când m-a văzut cât de sprinten sunt. „Ptiu"! a scuipat în urma mea să nu mă deoache.

Noaptea, toată veghe. Până n-a jupuit berbecul de piele şi până n-a tuns fiecare oaie în parte, n-am avut odihnă. Până la ziua cea albă m-a ţinut lângă el cu felinarul în mână. Cum de moţăiam puţin, *poc*! câte una după ceafă, de săream din somn ca udat cu apă rece.

— Aşa! pământul care te-a făcut de hoţ, să te învăţ eu minte să faci treaba cum se cade, nu de capul tău…

„SEAMĂNĂ CU MINE"

S-a supărat tata şi pentru treaba cu berbecul, dar până la urmă s-a lăsat păgubaş. Babă frumoasă şi copil cuminte mai rar întâlneşti. Năzdrăvani ca de-alde mine, cum spunea mama, la tot pasul.

Dar, să nu vorbesc cu păcat şi când făceam câte o ispravă de să-i ungă inima era bucurie mare în casă şi tata ca un copil bătea din palme şi striga:

— Cu mine seamănă, bucăţică ruptă, cu mine, femeie, deştept, popă-l fac!…

Bucuria însă era de scurtă durată, că eu repede uitam şi făceam alta mai deocheată şi asta, fără să roşesc obrazul, se întâmpla cam la toată vremea, vorba lui: „un' te duci tu, băiete, numai pui de cuci aduci!…"

— Tot cu tine seamănă, leit, i se adresa mamei şi la minte şi la chip. Nu calcă pe urmele mele. Eu am fost sergent, fală pe – companie.

Atât trebuia să spună şi era de-ajun-s un par la un car de oale, că şi începea hârjoaria între mama şi tata.

— Iar începi, iar o iei de la început? îi răspundea ea înţepat cu ochii întunecaţi de gene şi sprâncene.

— Iar, fiindcă am pe ce. N-oi fi ca tine c-ai făcut în clasa întâi până s-a dărâmat şcoala, termina tata cu un zâmbet în colţul gurii.

— Deştept ai fost, bărbate! Te scoli dimineaţa singur.

— Ce vorbeşti, femeie! Află că, am fost cineva-n armată. Şi astăzi mi-aduc aminte cum îmi striga căpitanul – ş-a prăpădit săracul în toiul luptelor la Mărăşeşti – „Ştefănică, tonu!…" Ca un cocoş pintenat ieşeam în faţă. Ţi-era mai mare dragul să mă vezi, frumos, înfipt şâaveaim pe lângă toate şi-un glas, clopot… Gura doar o deschideam şi răsuna cazarma. „Companie, comanda la mine, tonu!…" îngheţa, iar eu o simţeam în palmă ca pe-un ou, uite aşa!… Şi-şi strângea degetele ciotcă arătând spre mama. „Companie, cu cântecul, la loc comanda, companie cu cântecul… naintee, marş!…" Rap, rap, rap! Se hâţâna pământul din ţâţâni!… Capu' prost, cât m-a rugat căpitanul să mă reangajez. N-am vrut. Mi-era teamă că te-oi mărita cu altul şi te scap şi-ţi purtam sâmbetele, n-aş fi avut parte, că multe zile fripte mi-ai făcut ca fată, termina, tata făcând din ochi în ciudă parcă mamei.

— De, omule, ce să-ţi fac! Eu te-am pus? îi răspundea ea ruşinată cu privirea-n altă parte. Scai să fii. fost şi tot scăpa omul de tine, dar tu, cheză rea, te-ai lipit de mine ca setea de om şi pace să te pot ocoli. Unde dam tot de tine nimeream, la vezi, le ştiu pe toate. E băiatul ăsta ici şi-i mare, că te fac de râs acum.

Tăcea tata şi râdea cu gura plină, frecându-şi mâinile ca pe gerul bobotezei.

Dar, de unde am pornit şi unde am ajuns, craşa-i omul de când lumea: ori te laudă, de nu-ţi mai ajunge nimeni cu prăjina la nas, ori te huleşte de te bagă în pământ, una din două.

Voiam să povestesc ceva despre mine, eu, Nichipercea, grămăticul, ghibirdocul, natura lupului, iriticul şi alte porecle cu care mă alinta tata, vorbă să fie. Ascultător nevoie mare eram la vremea aceea. Când puneam băţul pe ţurcă nu mă întrecea nimeni în ciuciubee, parcă mi-o pusese mama sub pernă când au venit ursitorile, sau când luam cercul în primire îl purtam pe sârmă, fără să cadă, satu-nconjur, de mai multe ori, până cădeam frânt de oboseală, dar nici că sufeream să-mi ia altul pe dinainte. Inimos la joacă, răzbătător la mâncare, liniştit în somn ca după baie şi domol la treabă. Când plecata de-acasă pacea s-aşternea, iar când mă trimitea după vreo treabă stăteau apele, nu mai apăream.

Un ţi-o fi lucit ţie ochişorii atâta vreme nu mă pot pricepe. Eşti bun să fii trimis, după moarte, mamă, că n-o mai aduci!…

Despre toate îni-amintesc. Ştiu că-mi zburda inima la joacă ca viţelul la vacă şi n-am uitat, aşa era în cotul nostru şi nu puteam să uit că băieţii n-aveam dreptul la izmene, până la vremea şcolii. Eu, să nu vorbesc cu păcat, n-aş avea să mă plâng. Îmi pungălise mama. O cămaşă de in tare de stătea pe mine ca pe culme iarna, ţeapănă şi lungă în spate până la călcâie şi trasă în faţă până duspă genunchi din cauza burţii ca un cimpoi, plină de gorgoade şi de lapte acru bătut în putinei.

Chica o purtam mare ca la fete, nu că-mi stătea bine şi că aşa i-ar fi plăcut mamei să mă poarte, dar nu se sinchisea de mine nimeni. Numai când era vorba să fi făcut vreo boacănă, să te ţii!… Toţi mă băgau în seamă şi care mai de oare se prindeau de părul meu ca de frica morţii şi nu scăpăm decât după ce lăsam o dijmă bună în mâna lor.

Părul îmi cădea de la sine, nu degeaba era iarna mare şi ieşeam primăvara năpârlit.

Vara, câteodată, îşi făcea pomană tata, odată cu tunsul oilor. Mă prindea de ceafă zdravăn, mă băga între picioare şi cu foarfecile cele mari, ca pe-un cârlan: *hirş*, *hrrş*! îmi da jos hălăciuga până la ultimul smoc de păr, de rămânea capul numai coaste… Când scăpăm din mâna lui, ca din puşcă, o porneam spre gârlă. Copiii, roată, începeau să joace ţonţoroiul şi să cânte în jurul meu:

„Foaie verde trei cicori
Capu-i drumuri şi cărări!”.

Câte unul mai isteţ îmi trăgea şi câte un chirtoc pe la spate, de-mi suna tărtăcuţa: „coptâi, mă?” şi râdea să moară. Asta cam aşa era, dar şi eu nu-l iertam. „Să-l ierte mama lui”, spunea bâta, şi când îl prindeam la cotitură pe care unul din vitejii ăştia, meşter cum eram în ale apei, îmi încolăceam mâna pe după gâtişorul lui, respiram o dată bine şi-apoi, îl afundam ca la botez şi-l ţineam până îi făceam burta cimpoi şi când îl slobozeam avea ochii bulbucaţi ca de broscoi şi ghiftuia de apă.

Când m-am făcut măricel, fiindcă nu degeaba eram băiatul cel mare, mi-a ticluit mama o cămaşă naţională, toate-n pui şi picăţele cu doi canafi la gât, de mă scuipa lumea să nu mă deoache.

Pe cap, să crape duşmanii că are mama flăcău, îmi cumpărase o pălărie vişinie şi cu şnur, de la „Păduchele de aur”. Când plecam în sat, mi-o aşeza mama cu grijă pe cap şi-o ţineam potcap, nu cumva să se boţească.

Picioarele goale, fiindcă îmi venea uşor la fugă, dar frecate cu cărămidă şi leşie de ciocăni, tare de pocnea pielea şi de sărbători când voia să mă laie mă băga într-o covată şi c-o mână după ceafă şi cu alta pregătită de buşală, începea trasul de gâlci, pocneala, că nu mai răbdam de la o vreme şi ţâşneaim din albie mai ceva ca Scaraoschi din tolba lui Ivan.

— Ieşi în sat, te dulci la horă şi căşti gura pe dilături şi te vede lumea. „Mă-sa, iată cum îl ţine." Înapoi, jăgosule!…

Şi uite aşa, mama după mine ca o umbră nu mă slăbea de fel şi-mi amintea de şcoală la tot pasul.

— Dac-ar veni odată şcoala aia, mamă, să pună hapca pe tine şi să-ţi tăbăcească chelea ta de drac, poate ţi-o veni de hac. Ziulica toată, pe coclauri: joaca, gârlă, ţurcă ştiu de tine, încolo nu eşti în stare să dai apă la un pui de găină. Duşman să fi fost şi tot se bucura omul de ceva pe urma ta; măcar că duci numele mai departe, dar tu, cheză rea, mănânci bojocii de la rădăcină.

Aşa se plângea mama şi doar nu făceam cine ştie ce mare ispravă. Mergeam ca omul liniştit pe uliţa satului cu câte o piatră uitată-n mână şi când mi-aduceam aminte de ea, să n-o arunc fără vreun folos, că doar nu de florile mărului o purtasem, luam la ochi câte un câine, pe care aveam eu ciudă, de pe vremea când am fost cu plugușorul, şi zvârr! „Schelălău, schelălău!"

— Care eşti ăla, mă, mânca-ţi-aş sufletul! Şi pe loc vedeam doi trei în urma mea şi dă-i goană, doar m-or prinde, până ajungeam la mine, unde ştiam bine rostul şi, dintr-un salt, săream zăplazul şi mă prăpădeam printre duri ale şi porumb.

Puţin mai greu era când începeam jocul „turcii şi românii64. Atunci, aşezaţi în două cete, faţă-n faţă, în gropi sau în şanţuri, cu cărămizi şi bolovani, x se încingea o bulgăreală, de credeai c-a intrat dihonia în ţară şi de fiecare dată, cum eram inimos, ieşeam în frunte şi când mă otânjea la mir câte. O piatră rătăcită, cine ştie de la cine, mă ducea pe braţe acasă. Aveam capul ţăncuşit în trei-patru locuri.

— Ce-ai fost, mamă, turc? C-al dracului te buşiră!

— Nu. Ştefan cel Mare.

Mama se bucura de Ştefan cel Mare al ei şi mă tundea în dreptul rănii şi mă ungea cu creolină ca pe oi, dar n-aveam nimic. În patru-cinci zile rana se usca, capul se chilea şi aşa o duceam toată vremea şi creşteam mare, dar şcoala aia de care vorbea mama, bâta şi toate babele

din sat, nu mai venea. Uneori, credeam ică-i un fel de muma pădurii, că mă gândeam şi eu cu jale ce m-oi face, mai ales că mai erau câteva zile numai şi punea hapca pe mine, vorba mamei.

PRIMA ZI DE ŞCOALĂ

Dar pe cât te fereşti, pe-atât o nimereşti, că-ntr-o bună dimineaţă cum dormeam pe prispă liniştit cu câinele la cap şi când îmi era tocmai somnul mai dulce, numai iată că mă trezesc într-un zgâlţâit de parcă luase casa foc. Când să deschid ochii, speriat, cine crezi că-şi făcea pomană cu bietul de mine? Alexe, vărul meu, băiatul cel mai mare al lui moş Florea, şcolar vechi, venise să mă ia la şcoală, chipurile, că de asta îmi ardea mie – chiar şi zor nevoie mare, trăgea de mine mai ceva ca de-un butuc.

— Hai! că te omoară domnul. Ce mai stai? Vei fi şcolar de-acum.

Cum eram somnoros şi, mai ales, când l-am văzut cât era de supărat de parcă cine ştie ce-i făcusem, n-am mai stat pe gânduri şi-am ieşit din plapumă şi mână, aşa pe nespălate, cu capul gol, în cămaşă şi cu picioarele goale.

Era o dimineaţă caldă de septembrie. Rândunica pe uluca casei ciripea parcă altcumva de cum ciripise până acum. Până şi câinele se uita cu ochii umezi către mine. „Ţi s-a-nfundat, stăpâne!… Ai dat bucuria pe oftat şi râsul pe plâns", mai cu seamă că şi tata şi mama se găseau plecaţi la pădure s-aducă lemne pentru iarnă şi-o luase şi pe bâta s-adune hribi şi mere pădureţe, aşa că eram singur, singurel, şi n-aveam pe nimeni să mă jelească de năpasta care căzuse ca din cer pe mine.

— Te joci cu şcoala, hai? Te spun eu la domnul.

— Nu mă spune, zău, Alexe. Nu vezi că merg?

Ca la tăiere, cu capul în pământ, că treceau câinii de se hârjoneau de mine şi nu-mi ardea să mai fac cu piatra, *zvârr*! Unii dintre oameni, care mă ştiau ce poamă sunt, mai în glumă, mai în serios, strigau după mine.

„Aşa, aşa! Ia-l şi. du-l, să-l sature, poate i-o veni mintea la cap". Şi mai tare îmi puneau inima pe jar. În gândul meu, îmi spuneam că nu-i de glumă şi pe măsură ce m-apropiam de şcoală şi-auzeam ţipetele copiilor, de parcă îi strângea cineva cu uşa, m-apuca de ceafă şi uneori îmi venea să fac calea întoarsă, dar nu puteam să scap de boa la de Alexe, care, cu mâna pe cămaşă, mă ducea din spate tot în brânci.

Când am sosit în faţa şcolii şi când m-au zărit băieţii, cum eram, cu „părul mare ca de fată, picioarele goale şi nespălate, că trecuseră de mult sărbătorile, cu cămaşa lungă-n spate şi trasă-n faţă până după genunchi, s-a stins orice mişcare parcă şi deodată m-am şi văzut înconjurat de puzderia de copii şi, care mai de care, ca la comandă, au început să joace ţonţoroiul şi să facă un haz, de parcă aveau în faţă un pui de uns, adus atunci proaspăt din pădure.

Ca la mere pârguite mă uitam la ei, i-aş fi mâncat, dar n-aveam nicio putere. Nu erau unu-doi, să-mi fac cărare printre ei, era gloata mare şi cum îl prăpădisem şi pe Alexe, stăm năuc şi n-aveam curajul să încep nimic, când, hodoronc-tronc! ca din senin, îmi simt cămaşa ridicată de la spate, sus! şi hohot mare.

Să plesnesc de ruşine. Asta chiar nu mi se întâmplase şi poc! în dreapta, poc! în stânga să-mi fac loc, de unde! îmi simţise punctul slab, cămaşa, şi pe ea. Unii s-apucaseră să mi-o salte chiar din faţă: ce mi-i una, ce mi-i alta.

Când mai văzui şi una ca asta şi când mi-am dat seama că altă scăpare nu-i, m-am aşezat jos, ghem cu cămaşa trasă sub mine, de puteau să mă dea de-a dura şi-am rămas acolo până a venit Alexe şi m-a dus în clasă.

Aici, de teamă să nu pat ruşinea, cine ştie cum să mi-o salte iar, că dracul mănăstiri nu zideşte, am luat loc într-o bancă mai în fund, cu grijă însă la cămaşă şi de-acolo aşteptam cu inima la gură să intre domnul c-o măciucă mare în mână gata să buşească.

Şi, cum stăm şi mă gândeam la câte pătimisem, deodată cineva din spate, sus! cămaşa.

Ca ars am sărit pe bancă şi pe loc am început bătaia. În timp ce căram cu sete, să-mi ia frica şi să-mi potolesc mânia ce-o strânsesem în mine atâta amar de vreme, numai iată, domnul.

— Ce-i aici?

Atât am auzit, dar nu l-am văzut, că nu era vreme să mă uit la el şi zbughi pe geam, şi mână! M-am oprit direct acasă, hotărât să nu mai calc în şcoală niciodată. Prea multă – ruşine pătimisem.

Tata însă, ca întotdeauna şi de data asta, n-a luat în seamă hotărârea mea şi a doua zi, nu mai departe, a şi pus şaua pe mine. M-a spălat cu leşie şi săpun de sclipeam oglindă, m-a îmbrăcat cu pantaloni de casă, lungi „că mai creşte”, mi-a dat cămaşă nouă şi… „la şcoală, ea o să te facă om”!

— Nu, că nu, nu merg, o să mă bată domnul (ca şi când m-avea pe răboj numai pe mine) şi, văzând că nu mă dam de fel, a pus mâna pe-un sac şi m-a băgat înăuntru, că prea scuturam din picioare şi prea făceam nazuri şi niciuna nici două, dă-i drumul cu mine către şcoală, după ce mi-a lăsat o spărtură pentru aer.

— Un' te duci, Ştefane? îl întreba câte cine va fi în cale.

— La moară, duc ceva de măcinat, iar eu de ruşine, culcuşit, nu spuneam nici pâs!

Nu-mi amintesc când am ajuns în şcoală, dar ştiu când a intrat cu mine-n clasă. Învăţătorul foc, să-l dea afară şi mai multe nu.

— Cum se poate? Intri cu purcel în clasă?

Tata, nu, că nu-i purcel, e băiatul.

— Cum? Băiatul? Nu-i venea să creadă învăţătorului şi, când m-a dezvelit la faţă şi m-a văzut în carne şi oase, a început să râdă.

— Saltă capul sus, băiete, să te vadă domnul că tu eşti ce eşti, şcolar şi nu godac.

M-am ridicat uşurel cu ceafa către clasă să nu-mi vadă faţa şi de-acum. ce-o fi o fi, am rămas pe loc.

— L-am adus în sac să-l învăţ eu minte, ca de altă dată să nu facă pe nebunul. Şcoala-i şcoală şi ca focul, nu te joci cu ea.

A plecat tata, iar eu, „godacul", cum m-au poreclit o bună vreme toţi băieţii, am rămas de-atunci la şcoală.

„BATE-N-UŞA!"

Dintr-o traistă ponosită în care dăduse tata ovăz la cai nu ştiu câtă vreme, mi-a ticluit un ghiozdan de mai mare frumuseţea. Cărţi în el mai puţine se găseau, căci mi le scotea mama şi le punea pe oalele cu lapte să nu cadă musca în ele, în schimb sta doldura de turte coapte, una lângă alta ca foile de carte.

„Mh! o halcă de mămăligă rece, o ceapă barosană şi o oală cu fasolică dulce de-ar mai fi şi ştiu că nu – te doare capul", râdea tata de mine, că prea eram grijuliu în de-ale gurii şi prea nu m-aş fi lăsat, în coada mesei, să mi-o ia oricare altul pe dinainte.

Odată, din tam-nisam, când de-abia începusem să mă chiorăsc şi eu la litere şi pe toate le vedeam prin ceaţă, n-are tata de lucru, dracul nu face pomeni, şi pune mâna pe carte, chipurile să mă înveţe:

I-onică mă-nâncă fa-so-lică şi se culcă!"

Uşor cum sunt. de cap, din vânt le-am prins şi când m-a pus domnul să citesc a doua zi, strună a mers treaba. Atât le-a fost colegilor s-audă ce minune mi-a ieşit din gură, că s-au prăpădit de fâs. De-abia i-a potolit domnul, dar şi când am început să simt gustul buchii, ţi-era mai mare dragul să mă vezi cum dam ochii peste cap şi cum ceasuri întregi boscorodeam mai ceva ca dascălul la strană.

„Trei iezi cucuieţi!
Uşa mamei descuieţi.
Că mama v-aduce vouă Lapte-n…"

— Otravă, tată, să-ţi aducă, că-i mai bună! Ne-ai căuit, grămăticule. Mai tacă-ţi fleanca şi mai opreşte-ţi moara cea hodorogită că ne scoţi din casă-afară. Nu vezi ce-i aici? Balamuc!

La urma urmei balamuc era. Se adunau în casa noastră băieţii lui moş Florea, fratele mamei, care ori de câte ori venea pişcat la limbă, şi asta se întâmpla mai în fiecare seară, îi lua la bătaie doar s-o mai prăpădi dintre ei, că nu era unu, doi, erau doisprezece şi-atunci, cum îi prindea sorocul, în cămaşa, cu capetele goale şi desculţi pe gerul Bobotezei, ca puii de potârniche, veneau tot o fugă până la noi. Făcea uşa buf, buf!

Mama da s-o închidă în urma lor, tata îi spunea s-o lase aşa:

— Tu nu vezi femeie, şase-şapte, opt de abia. Până la ultimul mai sunt încă de venit, de-aia, las-o. Vin şi ei cum scapă de la înghesuială, nu-i uşor cum crezi.

În casă, cocoţaţi în vârful patului, nu era pe gustul mamei, dar era pe inima noastră, că-ncepea hârjoana, chilomanul, şi să te „ţii! Cor pe două voci!… Tonu!…

Litu-lit, mac-mac! litu-lit, mac-mac! Un, doi, trei şi vrei nu vrei bea agheasmă Andrei. Până şi bâta, în rând cu fetele, cânta de ţi-era mai mare dragul s-o asculţi. După cor pocneală, chicoteală, buşală, pisica de coadă, ineluş-gâdeluş, ghici p-a cui deget am pus: aoleu, că nu-i al meu, ba i-al tău, până când nu mai răbda tata şi-atunci cu figura-i slăbănoagă şi cu ochii ţintă intra între noi ca uliul şi liniştea lucrurile pentru o Clipă. Eram aşa de norocos, că-ncepea cu mine şi tot, cu mine isprăvea.

Tu eşti, tartorul, Nichiperceo, iuff! şi slavă domnului că nu eram de-o şchioapă să stau în covată fără să pricep nimic. Eram mare şi se ţineau poznele de mine dar şi eu de ele ca scaiul de oaie. Când porneam dimineaţa în cârd la şcoală, nu eram unu-doi, ci o uliţă întreagă de

ridicam toţi câinii după noi. Se făcea o hărmălaie de parcă trecea ursul şi unul după altul, în fuga cea mare, cu picioarele târâte în ţărâna de pe drum, lăsam un colb în urma noastră de nu se vedea om cu om.

În faţa şcolii, ne aştepta domnişoară Miţa, învăţătoarea, care nu mai ştia încotro s-o ia de noi. Ea, sărmana, înaltă, slăbănoagă cum era, îşi vărsa sănătatea şi-şi scuipa bojocii. Nu ne atingea nici cu două degete şi-avea o inimă, buruiană de leac, de pus la rană. Când ne vorbea cu glasul ei domol, blajin, ne pătrundea până la lacrimi, aşa dar avea la vorbă şi-aşa inimă aveam şi noi, dar după aceea uitam de la mână până la gură, că doar de aceea aveam două urechi, pe una să intre şi pe alta să iasă.

Într-o bună zi, la vreo lună-două de când începusem şcoala, numai ce-o aud cu glasul ei mieros. Îi râdea privirea când vorbea.

— Copii, sunteţi mari de-acum, clasa întâi, iată ce vă spun, ţineţi minte, nu uitaţi! Mergeţi câte doi pe drum, cu rândul, nu vă bateţi pe uliţă, daţi bună ziua la oameni, sărut mâna la femei, iar când aţi ajuns acasă nu daţi buzna la intrare: stai o clipă şi te uită-n jur, să ai nasturii încheiaţi, bocancii scuturaţi, după asta baţi în uşă: cioc, cioc, cioc. Aşa-i frumos. Poate omul în casa lui îi dezbrăcat, face baie chiar atunci, copilul desfăşat, lucrurile aruncate cine ştie cum, de aceea bate-n uşă şi nu intră în niciun chip până ce n-auzi că spune cineva de-acolo: intră, sau poftiţi, vă rog!

— Şi la noi acasă? Sar eu repede şi întreb.

— Şi la voi, oriunde.

Multe mi-au trecut prin minte, dar mulţumesc celui de sus că mi-au rămas puţine, c-altfel mi-ar fi plesnit capul de-atâta înţelepciune, dar socoteala asta cu bătutu-n uşă mi-a mers la inimă. De-abia aşteptam să duc bucuria lui tata şi mamei, mai ales, că la noi acasă nu se bătuse la uşă de când lumea şi pământul. Mă duceam cu învăţătură nouă acasă şi asta îmi plăcea nevoie mare…

Ca acum mi-aduc aminte, parcă văd, omătul mare, veneam hoşa-hoşa dinspre şcoală. Când am ajuns în faţa uşii cu, pricina, m-am uitat asupra mea de sus în jos. Nimic. Totul aranjat pe mine. Prind atunci să bat la uşă: *cioc*, *cioc*, *cioc*! Cu urechile ciulite însă, stăm atent s-aud cum îmi spune cineva dinăuntru: „Vă rog, intraţi, poftiţi!”

Aşa cinste pentru mine mai zic şi eu, dar… pământ. Din casă auzeam cu totul altceva „Vezi, femeie, ia copilul, câţ pisica de pe sobă, suflă ici, ascunde colo, mămăliga, vezi ceaunul, făcăleţul, sucitorul”. Să

spună însă ce-aşteptam eu, pace! Într-un târziu, aşa cel puţin mi se părea mie, care ardeam de nerăbdare la gândul c-o să fiu luat în braţe, de bucuria ce le-o făceam, numai ce-l aud pe tata cu vocea vlăguită şi spăsită de parcă-l durea la lingurică: „Poftiţi, vă rog, poftiţi intraţi!"

Am intrat. Tata lemn, tras la faţă de culoarea cerii, se uita împrăştiat; mama, lângă el, chitic, o vorbă!

— Tu erai, mă! Tu bătuşi la uşă? întrebă nedumerit, când văzu că după mine nu mai intră nimeni.

— Eu, dar nu v-a plăcut?

— Tu, mă, tu?

— Eu, da, eu! Mă buricam în faţa lor să mă creadă, că nu mai pricepeam nimic.

— Atunci, ptiu! pământul cui te-a făcut. Ne-ai băgat în sperieţi, credeam că-i; hoţu de jandarm, popa sau cine ştie ce altă persoană pricopsită. Unde-ai mai învăţat şi asta?

— La şcoală, unde? i-am răspuns eu, când văzui că treaba a ieşit altfel.

— Taci! şi la casa mea să nu mai baţi cât-oi trăi, auzi? Ce, mi-s colonel?

N-am mai bătut de-atunci. Nu te puteai pune cu tata că-ţi lua părul foc şi-ţi zbura căciula la o poştă, vorba mamei: „Bagă-ţi mintea-n cap, băiete, c-altfel frigurile te iau".

La vreo câteva zile, după trebuşoara asta, numai ce cade adus de moş Florea, bunătate de căpitan, venit de la oraş să cumpere paie pentru regiment.

„Cioc, cioc, cioc!" a bătut omul la uşă. Învăţase ca şi mine, după cum se vede.

Atât i-a trebuit lui tata, c-a sărit ca ars şi-a strigat cu gura tunet: „Intră odată, ce naiba, intră!"".

A rămas căpitanul mut şi s-a făcut la faţă ca lipanul. Noroc cu moş Florea lângă el că l-a îndemnat: „Poftiţi, vă rog, poftiţi!" c-altfel o lua din loc de-i pârâiau cizmele.

Când s-a deschis uşa şi când a văzut, tata cine apare în pragul casei, el care sta ca un leu-paraleu, c-un vătrai în mână, gata să-l buşească, crezând că-s eu, s-a fâstâcit ca alte celea.

— Vai de mine, ce era să faci! Poftiţi, vă rog, poftiţi, dracul de băiat, femeie, câţ! pisica de pe sobă, trăiţi, dom'le căpitan! se bâlbâia de nu mai ştia cum s-o dreagă. Am un drac de băiat, care de unde vine şi-

ncotro apucă altceva mai bun nu face: bate-n uşă, năsălia cui la făcut de pezevenchi, cic-aşa a învăţat la şcoală, vorbă!

Chiar când se plângea tata mai cu foc, iată că apar şi eu. N-am bătut la uşă, sigur, nu puteam să fac altfel de cum îmi spusese tata şi-am intrat direct, uşor: „Sărut, mâna!" N-a răspuns nimic, mormânt. Cu privirea însă, tata, parcă să mă-nghită. „Ce-o fi, mă? Cu ce m-a prins anume? Nu cumva a venit ăsta să mă lă, şi tata se opune?" – şi priveam cu coada ochiului spre galonat.

— El e băieţelul de oare mi te plângi că face atâtea boroboaţe? îl întrebă pe tata, când m-a văzut aşa timid, sfios.

— Nu, nu, nu să trăiţi! Asta nu-i al meu. E din sat, îi răspunde încurcat şi cu ochii către mine îmi făcu semn s-o şterg afară, nu cumva să-l dau de gol.

Când a plecat căpitanul, m-a chemat la el şi m-a întrebat, aşa într-o doară.

— De ce n-ai bătut la uşă azi, când ai venit?

— Păi, nu mi-ai spus matale?

Da! ţi-am spus, e drept, dar de-acum ţine minte, auzi tu, băiete, ţine minte „bate-n uşă!".

NĂDUFURI

Cât cum învăţat ou domnişoara Miţa, suflet călător, c-o sufla vântul de slabă ce era, o încropeam chiar bine. Floare la ureche devenise cartea pentru mine, fiindcă ştia cum să ne ieie. Ne picta frumos pe tablă, colora câte şi mai câte şi-apoi nu era dată să nu vină cu tot felul de gângănii: gâze, fluturi, cărăbuşi, cu pisica în braţe, cu cocoşul sau găina în mână şi să ne explice domol, pe înţelesul nevoiaşului nostru cap, care nu era, la un adică, decât o tărtăcuţă de bostan, cum spunea bâta, cu doi ochi de văzut şi c-o gură de mâncat. Sămânţă de dovleac să fi purtat în el şi tot se lipea ceva, măcar de mila ei, c-o treceau apele, sărmana, aşa de mult se chinuia

— Dacă vietatea are pene şi se ouă, să ne spună cineva din vai ce este? Animal sau pasăre?

— Lighioaie, dom'şoară! fiindcă trăieşte cu gâtul gol şi se culcă sus pe cracă să n-o mănânce vulpea din pădure.

Din lut să fi fost, şi tot nu ţi-ai fi putut stăpâni râsul, aşa frumuseţe de răspuns ticluia câte unul. Rămâneai uluit de unde-l poate senate.

Domnişoara, blajină cum era, ne lua de la început şi până nu se lămurea c-ai priceput, nu se lăsa păgubaşă. Era în stare, uneori, să vină şi la noi acasă să ne explice ce era mai greu, de parcă n-am fi avut şi altă treabă – ţurcă să trăiască – şi, până nu ne aducea pe calea cea bună, n-o prindea nici somnul; nici odihna.

Aşa sunt unii oameni, cât trăiesc n-au timp nici. să-şi tragă sufletul de muncă şi după ce-au murit rămân toate baltă. Tata, în privinţa asta, când mă vedea că n-am ce face, mă punea s-adun gătejele din curte sau să mătur ograda cât era de mare. „Mişcă, băiete, mişcă, nu dormi în picioare!".

Când a fost să mă ducă mai departe la o şcoală înaltă, nu m-a dat de harnic, de deştept, cum se face în treaba asta, m-a dat, de puturos, să scape de belea.

— Năduf, băiete, năduf! Să stai cu cartea-n mână şi să spui că asta-i treabă, râzi de oameni!

— Citesc, nu vezi?

Văzând că-şi răceşte gura tot degeaba, mă lăsa în voia mea, iar eu, pe prispă, eu cartea-n mână, plângeam de mi se înnodau lacrimile în barbă. Nu era câine beteag despre care să citesc şi să nu plâng după el, şi nu era pasăre cu aripa ruptă să nu-mi frângă inima.

— Ce-ai păţit, Ionică, tată? Ce ţi-i? Dac-aş muri eu sau mă-ta, nu ţi-ar da o lacrimă.

— S-a prăpădit Gruia lui Novac, mătale ştii? L-au omorât turcii.

Care. Novac, mă? Tata credea că-i vreunul de pe acolo de la noi şi se mira că nu-l cunoaşte.

— Gruia, viteazul din poveste.

— Ptiu! Mare comedie! Pentru cine plânge el. Păi, dacă ţi-e de bocit, băiete, şi n-ai pe cine, du-te-n cimitir. Sunt acolo atâtea cruci, că n-ai lacrimi să le uzi pe toate. Ce neam ţi-i Gruia, mă? Frate, mamă? Şi după ce făcea semn, chipurile că n-are cu cine se înţelege, mă lăsa în pace, iar eu îmi vedeam de treaba mea.

La masă, uneori, când se întâmpla să nu-mi placă vreo mâncare, se apropia de mine tata şi, mieros, începea să-mi înşire bunătăţi de-mi lăsa gura apă.

— Poate o felie de pepene verde, băiete, ţi-ar fi cu cale, şi-afară ger de pocnea căciula. Mă uitam lung şi nu ştiam cam de unde-l poate scoate. Prepeliţă friptă, lapte de pasăre să-ţi aducă tata, îmi înşira numai rarităţi şi când vedea că chiar mă prind, buf! una pe sub coaste şi pe loc

puneam mâna pe lingură şi mâncam de mi se băteau calicii la gură.

Câteodată, stăm cu lingura la cotitură şi aşteptam să vină mama cu ultimul transport de zeamă, când aducea şi carnea, mâncam toţi din aceeaşi strachină, şi-atunci pescuiam bucata cea mai mare.

— Zemuşoară, zemuşoară nu mănânci? Asta mi te face mare.

— Lasă-l, omule, să mănânce ce vrea el şi să crească, că şi noi am fost la fel, îi răspundea. mama.

Şi eu creşteam mare, fiindcă săptămânile îşi făceau rând una după alta şi aci venea Crăciunul cu miros de caltaboş, aci Paştele cu drob de miel şi cu scrânciobul gata să mă învârtă până ameţeam. Patru ture oul şi-avea mama destule, că mă duceam cu sânul plin şi nu părăseam dulapul decât la ultimul ouşor, când coboram ameţit şi mergeam pe două cărări.

De-abia aşteptam să facă mama cozonaci, că ciupeam câte-o bucăţoaie şi-o viram pe sub cămaşă, deşi mă frigea zdravăn, abia fiind scoşi din cuptor, şi mâncam ascuns, în grajd sau după casă, fiindcă ai mei ştiau că postesc şi dacă m-ar fi prins cu halca în mână, cum mă chinuiam s-o dau gata cât mai repede, ar fi crezut că m-am ridicat păgân împotriva lui Dumnezeu, aşa păcat mare socotea. Scaraoschi cât era de Scaraoschi şi tot n-ar fi găsit un căzănel mai acătării să-mi osândească sufletul în el mai bine, de aceea biata bâtă cădea în genunchi şi se ruga bătând mătănii pentru mine, păcătosul, să mă ierte cel de sus, c-altfel talpa iadului va şti de mine.

— Mai dă-mi o bucată, bâtă! să fie de sufletul mătale pe lumea cealaltă şi ea mi-aducea ascuns pe sub pestelcă şi mama credea că sunt curat şi cu matele afumate de fasole din tot postul mare, că în ziua de Paşti îmi dădea Împărtăşanie, ca la fiecare, şi mă spălam cu ou roşu în cană, mă închinam la icoane, dar mă rugam să nu-mi fure careva porumbeii sau să dea vreo boală peste ei, după care trai şi voie bună, urma înfulecatul, c-aveam poftă şi niciodată nu mă dam de gol c-aş fi fost sătul cumva, că bine spunea tata:

— Aşa, băiete, aşa! Ia şi bagă pe sub nas şi fă-te mare şi când ţi-o fi mai rău, să-ţi fie ca acum, că zile bune avem mereu, din Paşti, în Paşti, dar din cele rele, slavă domnului, la tot pasul.

Şi cu una şi cu alta, pe măsură ce creşteam şi vedeam cu ochii mei câte sunt pe lume, şcoala trecea de mult pe planul doi.

Nu era mort de pe uliţa noastră să nu duc eu pomul. Era lucru mare să-l capeţi, trebuia să ai proptele sau să fii din neamul răposatului,

fiindcă la drept vorbind nu se potrivea de fel cu cel care ducea praporul, cogeamitea hadaragul şi doar c-o batiscioară-n vârf. Pomul era pom, rămuros, bănos şi încărcat colo pe cinste, roşcove, lămâi, smochine, pe lângă un ştergar râuri-râuri, mare, care mai avea la unul din capete, başca, înnodaţi şi bani.

Treaba nu era uşoară. Să duci de la casa mortului şi până la groapă un copac în toată legea, mai ales de te păştea ghinionul să ai baftă şi de vreme rea, te frângeai şi-ţi blestemai şi zilele pe care le ai. Noroc însă cu obiceiul că făcea popa popas din loc în loc, la răspântii, să se odihnească mortul. Puneam por mul în picioare şi la umbră sub coroana lui, m-apucam de cules. Popa cânta, dascălul ţinea isonul „aleluia-aleluia", iar. eu înghiţeam de mama focului, să-l fac uşor, că groapa nu era aci, era departe. Lăsam ştergarul, doar să fluture mai departe-n vânt, c-altfel m-ar fi luat careva la ochi şi nu de alta, dar mi-aş fi feştelit bunătate de obraz, de care mai aveam nevoie.

Tot pe lângă popă mă învârteam, meserie grasă şi bănoasă, şi-ajunsesem să cunosc clopotul după dangăt, deşi nu era uşor. Una sună pentru mort: *balang*, *balang*! limba cade greu şi jalnic, ia-l şi du-l că de viaţă e sătul, şi alta: *tili-ling*, *tili-ling*! pentru celelalte ocazii.

După două-trei zile, când mă întorceam la şcoală cu doliu la mână şi supărat de parcă murise mama, să nu mă dau de gol, eram cu inima de pământ, că nu mai îndrăznea nimeni să mă întrebe cam ce rudă am fost cu mortul.

Când a murit moş Ion, fratele mătuşii Miţa, nevasta lui moş Florea şi tatăl prietenului meu bun, Radu, aci ştiu şi teu că eram din neamuri şi dacă aş fi putut să duc şi crucea, ca şi toate sfeşnicele pe spate, sicriul cu mort cu tot în braţe, nimeni nu s-ar fi împotrivit. Dar şi eu n-am uitat să-i spun lui Radu, să nu poarte nicio grijă că dacă moare bâta, că-i pe ducă, el va duce pomul.

De unde credeam eu că cine merge la mort plânge de îşi dă toată grăsimea de pe el, când am intrat în casă, unde sta întins pe masă moş Ion – noroc că l-am văzut împiedicat de picioare şi nemişcat cu flori pe piept, c-altfel aş fi jurat că a înviat. Era un râs şi-un tămbălău în toată casa, că lăutarii mai lipseau şi clondirul cu vin pe masă, încolo: trai şi voie bună.

Mai de la o vreme, cum stăm în mijlocul patului pe nişte perne ca împăratul din poveste, numai ce ne pomenim cu baba şi unchiaşul mascaţi, obicei vechi prin părţile noastre. Baba boită şi schimonosită c-

un ghioc în mână, iar moşneagul cu capul într-un bostan cu dinţi ca de cal, călare pe nişte beţe acoperite cu aşternuturi vărgate sub care odihneau piatra haidamaci de toată frumuseţea, fiecare cu câte un retevei în mână, din cel uscat ca fluierul, cu care, când buşea, scântei ieşeau.

Câte cucuie am luat. În noaptea aceea să fie de sufletul mortului şi în sănătatea babei şi-a unchiaşului, n-aş avea parte. Când la cap, când la ţârloaie, umbla bâtul ca pe ţambal şi suna a doagă unde nimerea, că n-am mai avut încotro şi ţuşti! sub pat. Se făcuse învălmăşeală în casă, că puţin a rămas să nu răstoarne mortul şi să-l trimită la plimbare.

Când să se liniştească apele, fiindcă plecaseră baba şi unchiaşul, obicei de la turci se vede, c-aveau şi fes roşu pe cap, şi când fiecare sta smerit şi-şi număra cucuiele ce le căpătase în dar, să fie pomană, nu ştiu cum s-a făcut că, deodată, strigă un nebun, altfel să-i spui n-ai cum: „A înviat… şi n-a mai apucai să spună „mortul, că pe loc a leşinat de spaimă. Eu, cel puţin, am crezut că înnebunesc, fiindcă n-a fost glumă, l-am văzut cu ochii mei cum se ridică de la locul lui, dintre flori şi luminări aprinse, mai întâi o mână şi-apoi capul. În clipa aceea n-am mai putut nici să ţip, iar părul mi s-a făcut măciucă.

Prin geamuri, pe uşă, grămadă de parcă luase foc, ca din tun, ieşea lumea şi ţinte goană şi dă-i larmă, c-a sculat satul în picioare: „A înviat mortul, mortul!

Fugeam de-mi scăpărau călcâiele şi când striga unul în urma mea „mortul, uite-l”! pe loc mi se muiau picioarele şi poticneam din şale; de parcă n-aveam oase. În patru labe am ajuns acasă.

O săptămână am zăcut de spaimă şi-o săptămână m-a afumat cu păr din capul mortului să-mi vin în fire şi mama să trăiască, că ea m-a liniştit spunându-mi că fusese legat, c-o sârmă şi ridicat de nătărăi să facă poznă, c-altfel aş fi crezut c-a înviat de-a binelea.

De-atunci, m-am lecuit şi-amin smochine, roşcove, stafide, bunătăţi cu care numai la asemenea ocazii mă întâlneam şi-am înţeles că morţii sunt cu morţii şi viii cu viii, treaba cea mai bună, de când lumea.

BANCA-N BRAȚE

Tot o fugă plecam de-acasă către şcoală, îi creştea inima mamei când mă vedea cum mă trag la carte, dar la un colţ de cotitură o cârmeam spre gârlă şi dă-i bici, Ioane, până către prânz. Aveam însă grijă să mă întorc acasă odată cu copiii de la şcoală, chiar în timpul prânzului, fiindcă n-avea tata ceas şi adăpa vacile după mine. Ştia că vin la ora prânzului, de aceea mi-era teamă că mă prinde cu ocaua mică.

Aşa a mers o bună bucată de vreme, dar de când ne-a venit ca învăţătoare doamna şefului de post, a înţărcat bălaia. Vorba ceea: după bucurie şi oftat, după soare şi furtună, de când lumea. Intra în clasă spumegând c-o cârjă întoarsă, groasă, noduroasă pe care o aşeza încet în capul tablei, ca pe ou, să nu se spargă.

Toată ziulica mă chioram la cârjă, şi-o cântăream câte parale face, câte noduri are, mai ales că n-o încercasem pe spinare şi când punea învăţătoarea vreo întrebare, nu ştiu cum, atras de sărăcie, mă pierdeam ca dracul şi-n loc să dau răspunsul cum mi se cerea, ca viţelul la vacă, mă duceam întins la cârjă. O luam încetişor şi o întindeam cu amândouă mâinile respectuos, înclinat din şale şi mai departe rămânea treaba doamnei, cu care nu mi-era ruşine. Învăţase de la „şefu'", bărbat-său, c-avea mare îndemânare. Pe loc s-apuca de pocneală, nu zăbovea o clipă şi până ce nu făceai ca ursul pe jar toate figurile şi toate schimonoselile nici că scăpai cu una, două. Ca pe mire aşa te ferchezuia şi să te ferească cel de sus să fi crâcnit cumva, că treaba se îngroşa: „guiţi, aha, şi dă-i"!

Odată nu învăţasem lecţia la istorie şi, când mi-a pus întrebarea, cineva din spate mi-a şoptit: „Nicopol. Atât mi-a trebuit că restul las pe mine, nu eram cu degetu-n gură şi unde nu începui să toc cu voce tare: „Mircea cel Bătrân a bătut pe turci la Nicopoale! şi-am apăsat pe „poale", să vadă doamna că sunt stăpân pe materie şi de cârjă nu-mi fac grijă.

— Cuum? a strigat cu ochii albi spre mine.

— Ni-co-poa-le, i-am repetat pe silabe, să înţeleagă bine. Mi s-a părut că n-aude.

A auzit, cum să n-audă, fiindcă mi-a şi făcut semn cu ochiul către cârjă şi, cum, ca omul grijuliu aşteptam de mult sorocul ăsta, mă pregătisem ca după carte, „să nu-mi plâng de milă, la un adică. Şterpelisem din lada mamei o pernuţă mică, pe care scria: „Cine dă, lui, îşi dă!" şi-o aşezasem în turul pantalonilor cusută colo pe cinste să nu alunece şi să facă vreo boşoalcă în altă parte şi să bage careva de seamă.

— Banca-n braţe, Nicopoale! m-a şi botezat şi prima lovitură, buf!

ca o ghiulea a pocnit, dar și-un colb de praf se vede din perna mamei, nescuturată de la nunta ei pesemne, s-a răspândit în toată clasa, că s-a așternut doamna pe-un strănutat, de nu se mai putea ostoi;

Eu, în vremea asta, țipam ca-n gură de șarpe doar m-o slobozi, deși n-aveam nici pe dracul. Mă ungea pe suflet când pocnea. Nu simțeam nimic. Bușea alături, parcă. Am izbit-o bine-n pălărie, ziceam în gândul meu, dar nu spune, hop! până nu treci puntea, este o vorbă, că numai ce-o aud că strigă la mine:

— Pantalonii jos, să te învăț eu minte să ți-i scuturi.

„Vai de mine! Dă de pernă și mi se duce buhul ca de popă tuns. Mă face de ocară în toată școala, asta-i una la mână și-apoi, s-o încasezi cum avea de gând s-o facă doamna „chiar pe zvârca goală, este alta" și nu-mi era pe plac de fel.

Pantalonii, pantalonii! Hotărârea de a mă lăsa cu fundul gol în fața clasei nu i-o scoteai diii cap s-o pici cu ceară. La mare cinste ajunseseră nădragii mei, dar și eu, când văzui că treaba se îngroașă și bastoanele curgeau gârlă și pe altă direcție decât perna care sta acum degeaba, țâșt, Ioane! că de-aceea ți-a dat Dumnezeu picioare.

CĂRȚILE DE ȘCOALĂ

Cărțile de școală îșI plăteau banii, nu mi le cumpăra tata în pagubă. Mă uitam la poze ore. Întregi, le răsfoiam de mai multe ori și, când mă, săturam, le lua mama în primire și le așeza pe oalele cu lapte să nu cadă musca în ele.

Era ușoară cartea când puneai mâna s-o ridici, dar când m-apucam să citesc din ea, îndată sosea moș Ene pe la gene și-adormeam butuc. Cel puțin cu matematica era poznă mare, dar îi găsisem nașul. Dacă problema avea două numere le-adunam său le scădeam, cum îmi venea mai la îndemână, dacă avea trei sau patru numere, mă punea puțin la încurcătură până ce mă hotărâm cum să le fac pereche două câte două și-apoi fie că adunam pe primul cu al treilea, al doilea cu al patrulea sau pe toate la un loc, fie că scădeam la întâmplare pe cel mai mic din cel mai mare, cam așa-ntr-un fel, potriveam să fie bine. Era bine până a doua zi când începea cu „banca-n brațe! nătărăule, să te învăț eu minte rezultat, și dă-i cu nuiaua la talpă, altă sărăcie, cine i-o fi băgat în cap, că nu era deloc ușor. La palmă, mai calea-valea, mă obișnuisem ca țiganul cu scânteia. Le primeam în față și

vedeam negru pe alb, vorba ceea: ştiam pe ce dau banii; dar la talpă te lua din spate şi-apoi când atingea de sus în jos, fluiera nuiaua, c-avea arcul mare, talpa neînvăţată, ardea unde atingea şi mă duceam acasă în călcâie.

— Parcă mergi pe ace, măi băiete, aşa calci! – se mira tata când mă întorceam de la şcoală.

„Ai ghicit, cât p-aci să-i spun, dar tăceam molcum şi treceam. În altă vorbă.

La istorie chiar, unde pare treaba uşoară, poveste multă, te încurca de nu ştiai pe unde să mai scoţi cămaşa. De unde şi până unde, din una-n alta, venea vorba de Ştefan cel Mare şi te cuprindea bucuria. N-a domnit ca ceilalţi o lună, două sau un an, să-l treacă la rânduri mărunţele şi să-l citească numai doamna. O jumătate de veac aproape a stat în scaun şi-apoi atâta veleat de vreme, nu l-a prins nici somnul, nici odihna.

Treizeci şi şase de războaie a purtat şi patruzeci şi patru de mănăstiri a zidit, să fie pomenire pentru noi urmaşii şi-acum, ne trezeam cu doamna noastră după atâta vreme, să ne ceară socoteală nouă că de unde a venit cu oaste şi cum s-a plănuit să facă alianţă cu polonii, cine a sunat din surle, când şi unde? îndată ce te vedea că dai ochii peste cap şi frământai mărunt din buze, a ta era izbânda.

Cap cât cofa să fi avut şi să fi îndesat în el cu piciorul şi tot nu răzbeai să faci faţă.

La geografie, cel puţin, când te scotea la hartă, te lua ameţeala. Ne pretindea doamna s-o plimbăm pe hartă, cu trenul sau cu avionul, tocmai unde a înţărcat dracul copiii, de parcă nu putea să stea acasă. Din Coteşti la Baia-Mare, din Suceava la Craiova, iar eu, săracul, fusesem de vreo două ori la târg şi-atunci cu raţele în braţe, aruncat în fundul căruţei de unde nu mă mişcam, nu cumva să fure cineva resteiele de la boi sau trăiştile de la cai.

Nu ştiu ce simţeam, dar când m-apropiam de hartă şi când o vedeam colorată ca o sorcovă, se făcea un gol în mintea mea. Claie peste grămadă se amestecau culorile, în cercuri când mai mari şi când mai mici şi când ajungeau să se rostogolească într-un singur punct, mă lua cu ameţeala şi să nu cad, mă uitam pe geam afară, că tare mai era frumos şi-mi trecea ca prin minune.

— Pune mâna pe nuia şi-arată-mi Bacăul pe hartă, spunea doamna.

Cu ochii țintă mă uitam și căutam într-o doară, c-o luam de jos de la Dunăre spre deal, să știu o socoteală, dar nu dam de el și pace. Nu era trecut în Bărăgan și nici port la mare.

— A uitat să-l treacă, doamnă. Nu-i pe hartă!…

— Nu-i, aha! Bucuria ei și cu nuiaua, *iuff*! Pe cine nimerea juca țonțoroiul.

Urma apoi ora de compunere, altă nevoie și-ncă mare. Nu era ușor să îndrugi pe dinafară verzi și uscate și să născocești din cap personaje, hârci și câte alte drăcovenii. Știam însă una și bună: până nu sfârșeam povestea toată n-aveam treabă nici cu un semn de punctuație. Le lăsam la urmă și pe încetul, fără grabă, m-apucam să le semăn ca pe boabe. Începeam cu literă mare, îmi rămăsese în cap, de unde nu știu și mergeam așa, mergeam, și din ochi, deodată, *hâc*! un punct. De-acum treaba era clară, urmau trei sau patru virgule și un semn de întrebare și rar de tot, mai mult de frumusețe, să mai schimb decorul, plantam și câte-un semn, două de mirare.

Din acestea cât mai rare, că și-așa se mira doamna când s-apuca. să citească după mine. O lovea tușea și junghiul și da ochii peste cap, n-avea aer și dacă vorbeam de mama se înțelegea că se prăpădise tata, iar de pomeneam de bâta, se întorcea bitul de la groapă, cu totul anapoda, că mă miram și eu uneori de unde le poate scoate. Aș fi pus mâna-n foc să jur că nici nu mi-a trecut prin cap astfel de bazaconii. Bine spunea doamna: „O virgulă pusă la întâmplare poate să-ți aducă moartea, găgăuță, iar o virgulă cu cap pusă, fericirea, viața!”

Doamna spunea și tot dânsa credea, iar noi zâmbeam mirați, fiindcă virgulă cu cap nu văzusem și-apoi să ți se tragă moarțea, chiar din asta, nici atât. Însemna că mie îmi mânca cioara colacul de când hăul, la câte virgule dădusem la cap, dar slavă domnului, că nicio unghie nu mă durea, niciun fir de păr nu mi se clintea de la locul lui și vremea mergea înainte și eu învățam carte, iar tata uitase socoteala în ce clasă mă aflu.

— Nu mai termini cu năduful ăsta de școală, măi băiete? M-am hârsit și eu de-atâta carte. Două vaci am dat pe cărți până acum și tot degeaba.

PRIMUL DIN COADĂ

Nu știu în ce clasă eram, a doua sau a treia, dar mi-aduc aminte că era la sfârșit de an școlar. Scena era afară sub frunzar, iar băncile în față. Lume după lume, părinți, bunici, i bunicuțe veniseră să-și vadă odraslele. Până și mama s-a îndurat, să-și lase treaba de-o parte și să vină să mă vadă cu coroniță pe cap.

Începuse tocmai să strige premianții și să le împartă daruri. Eu nu mă sinchiseam deloc, fiindcă știam socoteala bine, primul din coadă. Mama, însă, lângă mine, n-avea astâmpăr.

— Premiul, unde-i?

— După găină, mai mare sau mai mică, i-am răspuns în șoaptă să nu ne-audă nimeni.

— Cuum?

Pentru o clipă am tăcut, dar cum mama îmi da zor să-i explic cum vine treaba, începui să-i spun așa-ntr-o doară, la gândul că vorba rămâne între noi.

— Premiul în, îi crezi c-a stat cu degetu-n gură? A adus o curcă și-un curcan. Știam că mama n-ar fi dat din ele de-o picai cu ceară. Premiul doi: o gâscă mare și-un gâscan american. Din acestea nici n-aveam. Premiul trei: un păun și-o păuniță. Am îndrugat și eu la repezeală, cum mi-a venit la gură, numai păsări rare și din cele cât mai scumpe.

Mama, ca niciodată, m-a crezut de data asta, fără să mă jur să moară nu știu cine și unde nu s-a apucat să pufnească și să vorbească chipurile cu mine.

— Că găină ca a mea n-a dat. nimeni, zău așa, grea ca plumbul și băiatul hăt în coadă, nicio cinste. Cum de vine asta? Putea să-mi spună dinainte că le dam pe toate. Nu mă uitam. Chiar de n-aveam, cumpăram și eram în rând cu lumea.

— Taaci! N-o fă pe galantoana, că te-aude doamna. De dânsa mi-era frică și-o trăgeam de zor de rochie, doar o închide gura, dar nu-mi găsisem omul. Mai rău o întărâtam.

— Să m-audă. Îi spun în față. Nu putea să-ți dea și ție un premiu cât de mic, măcar o coroniță pe cap, că doar flori, slavă domnului, sunt pe toate drumurile.

Așa păteam de fiecare dată la sfârșit de an școlar, când colegii cei mai buni primeau coroane împletite cu flori de câmp și când erau sărutați de doamna sau de domnul. Uneori tresăream și-aș fi avut și eu inima aceea să-mi facă cinstea – să mă sărute și pe mine, că doar și eu

eram şcolar, şi dacă se putea în văzul lumii.

De fiecare dată, la asemenea ocazii, amarnic îmi luam angajamentul că la anul voi fi în fruntea tuturor, dar îmi trecea furia şi vara, vară lungă şi fierbinte, bulboaca-bulboacă, uitam şi începea anul şi tot aşa sfârşea, iar noi ne luam unul cu altul. Bătaia se subţia, fiindcă erau mulţi ca mine, gloată mare, iar doamna, săraca de ea, una. Bătea şi dumneaei cât putea, n-avea patru mâini, avea două şi zdravene şi-apoi începea dojana, iar nouă ne sticlea mintea cine ştie pe ce coclauri şi de-abia aşteptam clopoţelul să ne scoată din necaz şi într-un iureş, goană, umpleam uliţa. Stăteau oamenii în loc şi se uitau lung după noi.

— Ptiu, drace! zicea câte unul. De la ce puşcărie aţi scăpat, mă?

În sinea mea îl contraziceam: „Nu spune vorbă păcătoasă, nene, că de-ai fi în pielea noastră, nu te-aş prinde, aşa ţi-ar pârâi picioarele".

ŞAIZECI ŞI NOUĂ DINTR-O MIE

Mare noroc aveam cu tata cât am fost şcolar. Nu era seară, mai ales în timpul iernii, când noaptea-i cât un an de lungă, să nu se ocupe de mine. Mă întreba la socoteli să se convingă el dacă nu cumva bat de pomană drumul şcolii.

— *Am o* mie bătută şi trebuie să dau din ea şaizeci şi nouă de lei, cu cât mai rămân?

Pe loc puneam mâna pe hârtie şi „ca să vadă cum le ştiu, într-un suflet şi-ncepeam:

— Unităţi sub unităţi, zeci sub zeci, sute sub sute, mii sub mii, virgulă sub virgulă dar n-avem, tragem linie şi scădem.

Pleosc! îmi arcuia tata Câte-un dupac după ceafă, vesel.

— Bravo! mânca-l-ar tata. tiu şi eu că nu mă fac de ruşine cu-aşa cap. L-a mai purtat o babă, măi băiete, şi râdea la mine.

Eu, umflat în pene şi mai şi, nu încet, am de fel din gură. Nouă din zero nu se poate, ne împrumutăm la vecin, dar vecinul n-are, mergem mai departe şi nici ăsta n-are şi-am ajuns la unu şi-l luăm.

— Cum de n-are, mă? Nu ţi-am dat o mie întreagă? Cât mai vrei?

— Mi-ai dat, dar mia mătale n-are.

— Ce n-are?

— Numere multe ca să ai de unde lua, are numai zerouri şi doar un singur prăpădit de unu. L-ai luat şi s-a mântuit cu el, altul de unde.

— Asta-i cam aşa cum spui, de unde iei şi-napoi nu pui se

isprăvește, clipea mărunt din ochi, oarecum nelămurit.

— Și-acum, uite ici la mine: unu pe care l-am luat, îl vezi bine, ăsta-i, îl împerechez cu zero de la coada lui o mie și zic nouă luat din zece mai rămâne unu. E bine? Mă înfigeam în tata a mă vadă că sunt stăpân pe socoteli, nu mă joc de-a aritmetica.

— Da, e bine! Nouă din zece: unu. Mai departe să te văd.

— Mai departe? Ce să vezi? Urmează șase și-l scădem la fel. Șase din zero nu se poate, ne împrumutăm la vecin, dar vecinul n-are, mergem mai, încolo și-am ajuns la unu și-l luăm.

— Da' nu l-ai mai luat o dată, măi băiete? De câte ori îl iei?

— Aaa! daa! L-am luat, așa-i, am dres-o eu încurcat de nu știam pe ce lume-sânt.

— Și-atunci, mă, *rog*, zise tata, îmi mai dă ceva din mie sau mă întorc cu mâna goală?

— Îți mai dă, cum să nu-ți dea. Îți dă exact un leu. Ai văzut cu ochii mătale. Aritmetica e precisă, nu te înșală.

— Cum nu mă înșală, mă! Dau 1.000 de lei nechipuită, îmi oprește 69 de lei și-mi dă rest un leu?

— Un leu! Cât vrei? Mai mult de unde?

— Cum, mă? De ce?

— Din cauza miei mătale care începe cu unu. L-ai luat pe unu s-a dus, altul nu mai este.

— Ptiu! cu mia mă-tii care te-a făcut, că mare prost mai ești. Va să zică, după căpățâna asta cât una de măgar și *poc*! *o* palmă bleagă pe moalele capului de-a sunat a doagă; dau o mie și m-aleg c-un leu. Da prost mă crezi tu, mă? Nu dau miișoara mea din mână de mă întind ca râma. O țin așa cu zeruri multe, proastă cum îi și prind eu ocazia s-o mărit, nu te teme. Până atunci o să plătesc cu suta, cu polu datoria că-i mai sigură treaba, iar pe tine nu te lasă tat'tu-n pace, te învață el carte, să dai rest cum trebuie.

SOCOTEALA DE LA GARĂ

S-a ținut de vorbă tata și într-o bună zi m-am pomenit sus în căruța cu saci, cu creionul la ureche și cu o coală de hârtie în mână.

— O să mergi cu mine să-mi faci socoteala ăstor saci cu grâu, fiindcă n-aș vrea să mă înșele domnul Lupu de la gară.

Pe drum, cale bunicică, nu vorbea de fel cu mine, chipurile să nu

mă obosească iar când a trecut pe lângă prăvălia lui moș Sava Mihalache, mi-a cumpărat și doi covrigi cu sămânță, să am cu ce-mi pierde vremea până acolo.

Și, cum stăm în căruță ronțăind și cu ochii pe cer, nici n-am băgat de seamă că ne-a ajuns din urmă Ghinea Cojanu, nașul lui tata.

— Noroc, bine Ștefane, noroc, noroc! Ce-ți face flăcăul?

— Bine, i-am răspuns eu.

— Școlar, așa-i? Ce capitală are România? m-a și luat în primire cu o întrebare.

— Lasă-te păgubaș, nașule, să aibă capul limpede, interveni tata. Are să-mi socotească mie căruța asta cu saci, că de-aia l-am luat, și nu-i de glumă: ori el, ori domnul Lupu de la gară, care pe care.

M-a lăsat omul în pace, dar nici eu nu mi-am pus mintea să-i răspund la întrebare, deși o știam. Focșani este capitala țării pentru noi, că doar e mai aproape cămașa de piele decât haina. Bucureşti, cum spunea tata, e prea departe și până să ajungi acolo te mănâncă lupii, dărâm tăcut și mă gândeam cum să ies din încurcătura cu sacii pe care stăm. Asta mă rodea, dar țineam în mine.

„Dacă i-ar vinde cu sacul și cu 50 de lei unu, făceam eu calcule de unul singur, socoteală rotundă, cinci zeci ori șapte trei sute cincizeci. Iei banii și te duci în treaba ta, sărac și curat și chiar cu o sută de i-ar vinde, o suită, ori șapte șapte sute, dar nu-i vindea cu sacul, îi vindea la câte kilograme cântărește unul, un alt drac, cu coame, că nu era sac să fi avut ca lumea, număr fix. Avea diferit și care mai de care cu ceva în coadă, zecimale, cum ne învățase la școală.

Dar să nu vorbesc în pustiu și să-mi bat capul de pe acum, să mi-l obosesc, vorba tatii, m-am rezemat de-un sac și cu bărbia în palmă mă uitam pe câmp aiurea. Căruța, *paca-paca*, își vedea de drumul ei, așa că nici nu știu când am ajuns la gară. Decimalul liber, tata, iute foc, s-a și apucat de treabă.

— Șaptezeci și trei după doi și zero patru, scrie!

— Cât? ca din oală m-a luat.

— Șaptiștrei după doi și zero patru după trei, n-o fă pe prostul.

N-o făceam de fel, eram de-adevăratele, că n-am înțeles la început atâtea numere câte-a spus și-am scris și eu în litere și de-abia a doua oară când a repetat, mi-am venit de-acasă. Adică șaptezeci și trei după șaptezeci și doi, iar zero patru, zecimale, să nu zic belea.

— Ai priceput? Tata, repede la mine și s-a apucat să-i azvârle pe

cântar: unul după altul. Șaptezeci și doi după unu și zero nouă după opt; șaptezeci și patru după trei și zero opt după zero șapte; șaptezeci și cinci după patru și șaisprezece după cincisprezece; se băteau calicii la gura lui și în furia aceea am și scăpat, să scriu vreo doi, dar i-am trecut din cap de la mine, mai la urmă, cam tot așa-ntr-un fel, trei după doi și patru după trei. Mi-era spaimă să-l întreb.

— Și-acum, prețul? întrebai eu de unde mă găseam. Și mă găseam bine mai la distanță.

— Ce, nu-l știi? Cu patru lei și zece bani.

— Cu patru lei în cap, nu-l dai? Te pui pentru zece bani. Ți-i dau eu.

— Cu patru lei și zece bani, băiete, nu fi galanton. N-o să stric eu prețul pentru tine.

Se așternuse o liniște în gară de nu mișca un tren, iar eu adunam de mama focului pe două coloane: una la numere întregi și alta la zecimale.

Domnul Lupu, dintr-un condei calculase totul și da zor să-i achite banii.

— Ai răbdare, jupâne, nu te grăbi, fiindcă nu primesc un gologan de la dumneata, ce spune băiatul, aia-i pentru mine literă de lege.

Dacă-i vorba de băiat, ăla eu eram, nădejde ca într-un cui de tei. La pepeni îl scoteam pe tata, sau îl pricopseam din două, una. Dar cum vreme nu era, mi-am aruncat ochii-n urmă să văd cum îi drumul, nu cumva să mă împiedic în ceva când oi lua-o la fugă și de unde mă. aflam, ce mai socoteală, tot nu-i dam de cap, am strigat cum mi-a venit la gură: nouă sute cincizeci și opt de mii, opt, sute patruzeci și trei de lei și șapte după zero șase bani ai de primit. Mai degrabă să fie decât să n-ajungă.

— Câât!? și s-a și aplecat tata după un retevei s-arunce în mine, dar nici eu n-am stat cu mâna-n sân. Am făcut stânga-mprejur și *tuleo !* Mama care te-a zămislit pe tine și pe cel care ți-a pus plaivasu-n mână, că mă faci de râs aici în lume! Pun eu mâna pe tine, n-avea tu grijă !

Pe jos m-am întors acasă, înaintea căruței, care venea tot agale după mine. Din când în când îl apuca mila pe țața, vorbă să fie, și-mi făcea cu pălăria semn să mă opresc. îi ardea de ghionți se vede, dar nici eu prost. Mi-am văzut de drum și-am mers pe jos că-i mai sănătos.

EXAMENUL DE ABSOLVIRE

În anul următor, a plecat doamna fără nicio urmă, dar a păşit cu stângul, căci s-a dus tuşea şi-a venit junghiul. Ne pomenim că se deschide uşa şi numai ce-apare în pragul clasei, la începutul anului şcolar, ditai omul, înalt, slăbănog şi oacheş c-un gâtlej, nodul lui Adam, mare cât, un ou.

— Mă numesc Pantaze şi voi fi învăţătorul vostru. S-a prezentat scurt şi cu vocea joasă, gâjâită.

M-a prins bucuria la început. Scăpăm de dârja noduroasă, dar după asta, când ne-a cunoscut mai bine şi când a văzut câte parale facem, s-a aşezat şi dumnealui pe vlăguială, de ne mergeau fulgii, şi din clipa aceea s-a lipit, învăţătura de mine ca apa de pana gâştei.

Eram mofturos pe-atunci, dar dacă mă luai cu binişorul eram în stare să fac şi gaură în cer, dar cu şcoala n-am brodit-o nici acum. Cu înecăciune în suflet mi-aduceam aminte de domnişoara Miţa. Ştia cum să ne ieie, de aceea eram în stare să iau plapuma cu mine şi să dorm în şcoală.

Într-o primăvară, sfârşit de an şcolar, înflorise de mult liliacul, domnul vesel, mai ales că sfârşeam curând anul şcolar, a intrat în vorbă cu noi şi-a început, să ne întrebe cam unde am vrea să mergem mai departe, la ce şcoli înalte. Cum s-au apucat să ridice mâna care mai de care, ba şi Vasile, care nu era mai breaz decât mine, nu m-a lăsat inima şi, să nu rămân mai prejos, am ridicat-o şi eu.

— Tu ce vrei? mi s-a adresat domnul furios pe mine. Pe Vasile nu-l văzuse.

— Popă, îi răspunsei eu cu toată pioşenia, că doar aşa-mi spunea tata de câte ori se lăuda cu mine: „deştept, popă-l fac!"

— Lasă mâna-n jos şi nu face glume cu mine. Popă, hai! Ţi-arde de prescuri, colaci, aşa-i ! Nu-s de nasul tău.

Ca niciodată, poate, unde era sfârşitul şcolii, s-a prăbuşit ceva în sufletul meu. Mi-era ruşine de colegi, de Chira, colega mea de bancă, cu obrajii ca cireaşa şi cu ochii oblici ca de chinezoaică, mi-era silă de mine, că până să sune de recreaţie mi s-a părut o veşnicie.

— Şi-acum, copii, schimbă domnul vorba, examenul de absolvire începe săptămâna viitoare. Satul nostru va fi centru pentru comunele din jur. Tu şi tu, şi printre cei numiţi, câţiva la număr, eram şi eu. Să nu vă prind că vă prezentaţi la examen că vă rup picioarele.

Asta chiar a pus capac la toate. Pământ m-am dus acasă.

— Cum merge treaba la şcoală? m-a întrebat tata.

— Bine. Nici examen nu mai dau, i-am răspuns eu trist în doi peri.

— Cuum? De ce?

— De deştept, omule, nu pricepi? interveni mama.

— Să i-o spui lui mutu', femeie, dar nu mie. Nu te uiţi la el că-i fiert.

Tata n-a mai avut răbdare şi s-a şi dus la şcoală. Ce-a făcut, ce-a dres, ştie numai el, dar când s-a întors acasă mi-a spus să mă pregătesc că dau examen.

Mi-a părut bine că s-a îndurat domnul să mă treacă în rând cu ceilalţi colegi şi de bucurie m-am apucat să învăţ. Nici n-am ştiut când au trecut cele câteva zile până la examen. Bâta a avut grijă de mine toată vremea şi ea, sărmana, m-a sculat în dimineaţa de examen şi mi-a dat cămaşă nouă, am gustat ceva împreună, asta ca să-mi facă poftă, apoi m-a sărutat pe frunte şi mi-a urat să am noroc.

Când am ajuns la şcoală, curtea; era plină de elevi veniţi din satele vecine.

Examenul a început cu prima lucrare la limba română: compunere liberă: „O întâmplare din viaţă". Eu am povestit cum! m-a trimis tată s-aduc oile de la stână să le tundă şi cum am hălăduit o zi întreagă pe coclauri. N-am uitat să pomenesc nici de Valea-Mare, valea cu pricina, unde am dat de dracu' şi că naş mi-a fost, berbecul, despre bâta, despre mama cum le-a împuns în grajd batalul, despre vacă, despre toate, toate…

La vreo două zile când să urmeze oralul, doar ce-am ajuns în curtea şcolii şi minune mare: „Ionică, la comisie!" M-am fâstâcit de nu mai ştiam ce-i cu mine şi pierdut, fără suflet, am intrat.

— De unde eşti, băiet, e? m-a întrebat blajin, de să-l lipeşti la rană, un domn înalt, ciupit de vărsat, cu părul alb ca neaua, domnul Zainea, preşedintele comisiei, după câte am aflat.

— Elevul meu, domnule preşedinte, s-a ridicat repede domnul Pantaze. Din gură mi-a luat răspunsul.

— Tu ai făcut lucrarea cu berbecul ăla năzdrăvan?

În zăpăceala aceea, cât p-aci să spun că nu, dar era scris negru pe alb de-acum şi nu mai aveam încotro. Mă prindea la sigur, de spuneam altfel.

— Eu, da' eu. Răspunsei spăsit. „Ce-o fi, o fi"!

— Ai umor, băiete!

— Nu ştiu. N-am. Că lucrarea o făcusem nu puteam să zic că nu, dar să recunosc şi altceva, mi-era frică că intru şi mai mult la apă.

— Modest şi asta-i bine.

— Semăn cu tata.

— E şi natural să semeni cu el, doar ţi-e tată, dar, ia spune, este adevărat ce-ai scris?

De-abia acum am înţeles. El voia să afle de la mine dacă în lucrare am spus adevărul şi cum eu îl spusesem fără înconjur, eram în stare să iau foc cu gura.

— Adevărat, zău! adevărat. Să n-am parte, şi când să spun de mama, m-a oprit.

— Nu te jura, că nu-i frumos, începu preşedintele să râdă. Cu atât îi mai mare meritul, dacă ţi-ai imaginat-o.

— Pot să vin cu bâta, că trăieşte, şi dacă n-o spune şi ea ca mine, puteţi să mă închideţi.

— Te credem, te credem, nu-i nevoie.

Din clipa aceea, nu ştiu ce s-a petrecut, că totul a mers strună. Am luat examenul.

PROST DIN NAŞTERE

Vacanţa s-a aşternut ca o plapumă caldă şi moale. Din nou liber pe câmpia verde, din nou bulboacă, cuiburi de prigori, grădini, jărdoace, capete sparte, turcii şi românii şi câte alte bucurii şi drăcovenii nu-ţi poate aduce vara.

O bună parte din colegii mei din sat, în frunte cu Stelică, s-a dus cu părinţii lor la domnul. A. fost şi tata, care nu suferea ca altul să vorbească şi el să tacă, de aceea a luat, cuvântul primul.

— După cum vedeţi, o mână de oameni, doişpi-treişpi, cât om fi, v-am ruga să rămâneţi la noi pe timpul verii şi să ne preparaţi băieţii pentru şcoală, mai departe. Am vrea să le fie şi lor viaţa mai uşoară, că-i de-ajuns cât tragem noi targa pe uscat. Plătim cât veţi socoti cu cale, numai lucrurile să iasă bune.

Parcă-l văd pe domnul Pantaze cum s-a încruntat la faţă şi cum şi-a ridicat ochii către tata.

— Rămân, cum să nu rămân, nene Ştefane, că n-o să-mi fie oboseala în zadar, aşa cum spui, dar nu pentru copilul dumitale. De urechi l-am scos, de-a trecut clasa. Asta între noi vorbind.

— Cum? De ce? a întrebat, tata speriat.

— Nu fiecăruia îi dat să înveţe carte. Pe unul îl ajută capul, pe altul oricât ar încerca, degeaba

— Nu se poate, domnule învăţător. Eu am fost sergent în armată, fală pe companie.

— Şi cu toate astea, încerci de pomană. Ai s-ajungi să cheltuieşti şi cămaşa de pe dumneata şi până la urmă, te-asigur, vei veni la vorba mea.

— Plătesc mai mult, dacă este aşa, mă rog, ajutaţi-l şi pe-al meu.

— Mintea nu se poate cumpăra cu bani, înţelegi cum vine treaba. De la naştere e ceva în neregulă. Cu asta, basta, a luat ochii de pe tata.

Dacă l-ar fi lovit în moalele capului se putea ţine mai lesne pe picioare, dar să-i audă lui urechile ce i-a fost dat s-audă şi de faţă fiind şi-atâta lume, îi venea să se apuce cu mâinile de cap şi să strige „hoţii".

Pe două cărări s-a desprins de mulţimea rămasă cu domnul şi, înecat în suflet de durere, că nu-i uşor să ţii pe mămăligă pe cineva să prindă muşte toată viaţa, s-a oprit în cârciumă la Ghinea. Acolo şi-a comandat o sticlă cu vin, ceea ce tata nu obişnuia să facă şi de unul singur a început să bea, să uite necazul ce se abătuse ca din senin pe capul lui.

„Auziţi, oameni buni! Copil prost din naştere"… Deslușea tata gândurile în bătăile tobei şi în fligornul lui Burtosu, care cânta de huia satul.

Când a ajuns acasă, făcut la limbă cum era şi cu inima neagră de durere, a trezit-o pe mama şi-a început să i se câine:

— Ai văzut, femeie, „prost din naştere"! N-am avut şi noi parte, ca oamenii, să creştem la uşa noastră un om întreg la minte.

Eu stăm pe prispă culcat şi tăceam chitic. Mă prefăceam că dorm.

— Termină, omule, cu toate astea, nu te mai văicări, i se adresă marna. Ai luat drumul beţiei, după câte văd. Asta îţi lipsea acum. Bine că poate, să umble pe picioare, că nu-i hui şi că ştie cum îl cheamă, c-o trăi şir-aşa cum spui, mă rog, că doar, nu numai cei cu carte pot să mănânce o bucată de mămăligă. Ce vrei acum? Să-i dăm una-n cep?

— Trăieşte, femeie, trăieşte, dar nu se potriveşte. Una-i când ai capul – cap, şi alta când îl ai ca el, prost din naştere. Voiam să-l scap de focul care-l paşte, de sapă, de perjele chisăliţă, de-aia nu-mi mai vin în fire. Îţi dai seama tu ce-nseamnă „prost din naştere"? Asta am înţeles, de la domnul învăţător şi ce spune el, îi literă de lege.

Totuşi eu nu cred, îi răspunse mama cu mâna pe piept.

— Nu crezi?

— Nu. Timpul o s-aleagă.

— Ce vorbeşti, femeie? Ai ajuns tu filosoafă.

— Filozoafă, nefilozoafă, o să vezi tu mai târziu.

Tata pu i-a mai răspuns. Adormise cu fruntea încreţită de supărare.

UCENIC LA TÂMPLĂRIE

Tot avea nevoie tata să-şi schimbe uşile din faţă de la casă şi ce s-o fi gândit în capul lui, că m-a ales pe mine meşter, tâmplar, eu, care nu puteam să bat un cui fără să-mi zdrobesc degetele la mână…

Mă pomenesc într-o duminica că mă trezeşte cu noaptea-n cap şi, zor nevoie, fără să mă întrebe măcar cum ţi-s ochii, *buf*! nu mine în căruţă şi bici cailor către târg.

Nu mi-a vorbit decât în parabole toată vremea cât am avut de mers: că „meseria-i brăţară de aur", că „cine se scoală de dimineaţă ajunge departe", că „aşa cum îţi aşterni aşa vei dormi" şi multe altele.

Nu puteam pricepe cam unde vrea s-ajungă. De-abia când m-am pomenit în târg mi-a dat prin cap ce mă paşte. Oprise căruţa cu cai chiar în faţa unei firme pe care scria cu litere mari: „TÂMPLĂRIE".

— El îi feciorul care doreşte să se facă tâmplar? ne întâmpină cu o vorbă răguşită un domn înalt, burtos, cu faţa roşcovană.

— Nu, nu vreau să mă fac tâmplar! îi răspund eu repede.

— El e, jupân Balint. El e şi-o să vrea. Dacă nu de voie, de nevoie.

— Cum te cheamă? mi se adresă grăsanul.

N-am catadicsit să-i răspund şi, supărat, am întors privirea în altă parte.

— Eşti mut, băiete? se răsti tata la mine. N-auzi ce te întreabă domnul Balint?

N-am răspuns iarăşi nimic, fiindcă pricepusem târgul.

— Fioros mai eşti, mi se adresă roşcovanul, dar o să te facem noi să lingi şi sare.

Tata se prefăcea că n-aude şi sta tot pe lângă cai, chipurile că pleacă undeva, dar se întoarce îndată şi mă ia, ca şi când eram de-o şchioapă şi nu puteam înţelege. Voia să mă vândă ca pe-o găină, ce mai calea-valea.

— Nu rămân şi pace, i-am spus răspicat şi cu ochii înotând în lacrimi. Unde te duci mătale, merg şi eu, că doar căruţa-i goală.

— Înţelegi, nu fi turc, mă întorc, nu te las aici şi sfârşeşte cu bocitul. N-ai vrut să înveţi carte, ce să-ţi fac? Ai văzut că Stelică şi cu ceilalţi au început treaba cu domnul. O să le ţii dârlogii mai târziu, păcătosule!

S-a suit în căruţă şi, cu toate lacrimile mele, n-a fost chip să-l înduplec. M-a îmbrâncit de-o parte, a dat bice cailor şi dus a fost, iar eu am rămas să mă înşel cu gândul că poate se întoarce, totuşi.

Îngrămădit, ca un pui de curcă pirotind lângă un chioşc din curtea largă pietruită, până târziu am distins sunetul roţilor căruţei noastre din zgomotul oraşului şi ca pe un cântec, până târziu, l-am simţit cum se prelinge în fiinţa mea. În clipa când n-am mai auzit nimic, m-am văzut singur, părăsit de lume, aruncat departe într-o insulă necunoscută. Câteodată mi se părea că aud din nou păcănitul dulce al căruţei noastre şi tresăream în speranţa că vine tata, dar haosul oraşului învolbura totul într-un murmur uniform.

De-abia într-un târziu, când soarele îşi croise drumul spre amiază, iar eu aşteptam ca pe ghimpi poate că se întoarce tata, iată că vine jupânul şi mă ia la masă.

Toţi erau aşezaţi în fruntea bucatelor, iar mie mi-a dat un loc, în bucătărie, la o măsuţă singur.

Singur. Eu, care acasă stăteam în cinstea mesei şi cântăream bucăţile din oală, hălci, cum le spunea tata, ajunsesem acum să fiu dat de-o parte şi să mănânc ce-o fi şi ce-o rămâne printre degetele cucoanei. N-am pus gura pe nimic.

— O să mănânci tu şi mere pădureţe până la urmă, mi se adresă cucoana, care până atunci nici nu mă băgase în seamă.

— O să mâncaţi dumneavoastră, am spus eu mai încet, fără să m-audă, fiindcă îmi şi croisem planul. Aşteptam să se termine masa şi să ies în curte şi de-acolo, tălpăşiţa, dar n-am avut răgaz, că mă şi pomenesc în faţă cu un lighean doldura de resturi.

— O să mergi cu „domnul Gil", băiatul nostru (un sfrijit cu picioarele fuse, cam de-o vârstă cu mine). Dumnealui îţi va arăta locul, iar tu bagă-n cap, că după aceea o să te duci de unul singur toată vremea.

A şi sărit în picioare „Gil", cum îl chema, că nu i-aş fi spus „domn" de mă perpeleai ca pe pui la frigare şi m-a şi luat în primire. îi plăcea, se vede, să comande.

— Sus ligheanul! Ia-l în braţe! mi se adresă el autoritar.

Jupâneasa râdea cu mâinile la spate, iar jupânul îl sorbea din ochi.

N-am avut încotro, era prea strâmt acolo şi-am pus mâna pe lighean.

— Deschide uşa, m-am adresat eu lui Gil. Pune ligheanul jos şi deschide-ţi singur, îmi strigă pelticul.

— Deschide tu, că eşti cu mâna goală, am izbucnit eu plin de mânie.

Pac, *pac*! mi-a şi plesnit două palme după ceafă.

— De când eşti „tu" cu mine?

— Aşa, aşa, bravo, dom'le Gil! Să te recunoască de stăpân, interveni cucoana înţepată-n glas.

— Deschide, mama ta de ţopârlan, se băgă în vorbă şi jupânul, gata-gata să m-atingă.

„Îţi pierzi vremea de pomană", în gândul meu şi nemişcat am rămas cu ligheanul în mână. Fie ce-o fi de-acum".

Văzând cucoana, cum strângeam din dinţi, hotărât să nu deschid, a lăsat-o dracul de inimă şi s-a îndurat să deschidă ea.

— Ieşi! şi m-a împins pe uşă, cu mâna-i pufoasă ca o pâine crescută şi cu degetele groase ca nişte caltaboşi făcuţi de mama.

N-am apucat să ies bine în curte şi când m-am văzut la largul meu, am aruncat ligheanul cu resturi şi m-am năpustit în Gil.

Ca-n gură de şarpe striga viteazul, fandosit, că nu s-a aşteptat aşa ca din senin să-i plouă în cap cu pumni.

În vremea asta, buluc ieşea jupânul, greoi, cum era, şi cucoana după el, iar eu, uşor ca fulgul, nu uitasem nimic acolo, năravul doar, am pus piciorul pe clanţa de la poartă că nu se deschidea în fuga aceea şi într-o clipă am şi fost în stradă.

Mare mi-a fost mirarea când am văzut că nu-l cunoaşte pe tata nimeni din târg, el, atât de cunoscut şi cu ochii pretutindeni, întrebând din om în om în ce. parte vine satul, am ajuns la ieşire.

De-abia la marginea oraşului, cunoşteam drumul de-acum, am avut vreme să privesc cerul. Soarele, singurul prieten scump, mă înfăşură într-o lumină de argint şi darnic îmi lumina poteca. Câmpia verde, de o parte şi de alta a drumului prăfuit, cu păpădie galbenă, semăna cu un covor bătut în pietre nestemate.

Satul, departe, se distingea la orizont, îmbrăcat într-o mantie fumurie.

Am privit în faţă drumul bătut ca-n palmă, liber, care m-aştepta să-mi depăn paşii. În stânga, în pădurice de culoarea brotăcelului, se auzea ciripitul păsărilor. M-am aplecat să-mi suflec pantalonii, mi-am luat sandalele la subţioară că nu eram obişnuit, cu ele, m-am uitat o dată în urmă cu ciudă parcă, am privit apoi înainte către sat şi mână.

Alergam cu sufletul la gură şi c-o înecăciune în piept, nu de frica lui Gil, pe care-l potolisem, şi nici de-a jupânului care n-ar fi pus mâna pe mine, cu tot târgul, ci de străinătatea care era cât p-aci să pună gheara pe mine.

Nu ştiu când am coborât malul Milcovului, apă iute ca argintul şi limpede ca lacrima, dar ştiu că m-am oprit în el, în undă chiar şi mi-am spălat obrajii înfierbântaţi, după care, tiri-uri, am luat-o mai departe.

Am intrat în sat pe la mătuşa Iordana. Câinii se uitau la mine şi eu la ei. Nu mă mai înduram s-arunc cu nicio piatră. Mi-erau dragi acum, erau ai mei şi le-am făcut cu mâna semn de bună ziua. Graurul din nucul din grădina Nedelei Cazacliu, cânta parcă pentru mine. Mama nu-şi uscase lacrimile de cu noapte şi se plângea femeilor adunate la poarta noastră, că m-a înstrăinat duşmanul şi m-a dus departe prin străini să mor.

Când a dat cu ochii de mine, ş-a înmuiat ca ceara, iar eu, plângând fără voia mea, m-am repezit de gâtul ei şi-am îmbrăţişat-o mult până ce m-am răcorit de vâlvătaia care îmi ardea în suflet.

— Hai cu mama să mănânci.

M-am dus, dar n-am avut vreme să-i povestesc prea multe, c-am şi plecat, în sat, de parcă-l părăsisem de când lumea. M-am întors seara şi obosit cum eram, m-am culcat în ţoale pe prispă de-a picioarele cu mama. Ticu, câinele meu, negru ca un harap, dar cu o steluţă albă-n frunte, dormea la capul meu şi din când în când, de bucurie, îmi arcuia câte o limbă moale pe la gură de săream ca ars, scuipând de scârbă. Abătut, după o zi lungă cât un an, priveam pe cer stelele care pâlpâiau sus în nemărginire ca nişte vetre de comori.

Lumina lunii se strecura printre crengile nucului rotat şi mare din ogradă. Tata nu se întorsese încă de la târg şi de teamă că nu ştiam cum o să iasă până la urmă, m-am cam perpelit, dar de la o vreme, am uitat de mine şi-am intrat, în altă lume.

Îndată ce-am adormit, Gil, jupânul şi cucoana mi-au şi apărut în vis. Se făcea că puseseră mâna pe mine şi încercau să mă lege de-un ţăruş. Am ţipat în somn, că s-a speriat şi mama şi în clipa când vorbea

cu mine, am auzit glasul lui tata.

— Ei, femeie, scoal' şi ajută-mi să dihăm caii. Era făcut la limbă, după cum se împleticea în vorbă.

A sărit, mama care era încă trează şi i-a ieşit în cale.

— Nu mai pot, femeie, a început să se jeluiască, mamei. Simt un nod în gât. Mă înec, când mă gândesc la el, că l-am lăsat să m-aştepte mititelul, toată ziua. Ce s-o face el acum fără mamă, fără tată! Mi se sfâşie inima, dar n-aveam încotro. Spune tu? Să-l fi lăsat în sat, să argăţească pe moşie – boierească? Nu. M-am gândit la cei de-o seamă cu el. Dacă nu poate să înveţe carte, fiindcă nu-l ajută mintea, să facă şi el altceva. Ioane, Ioane! unde eşti băiatul tatii… şi începu să plângă de-adevăratele.

— Ho, hoo! nu te mai boci ca o muiere, c-a avut el grijă să vină, îl potoli mama.

— Cuuum? Dintr-odată a izbucnit. Îl mănânc, unde-i?

Eu, care aşteptam ca iepurele să ţâşnesc din ţoale şi să fug în noapte, am stat în cumpănă, nu ştiam ce să fac, dar, până la urmă, am rămas.

— De ce-ai fugit de-acolo, mă?

— Fiindcă m-a bătut Gil.

— Care Gil?

— Băiatul jupânului, unul mai mic ca mine. Mi-a spus cucoana să-i zic „domn".

— Şi tu i-ai zis?

— Nu.

— Şi?

— M-a bătut.

— Cine?

— Gil, nu ţi-am spus?

— Şi tu ce-ai făcut?

— Am stat…

— Cum, mă, să dea-n tine un copil mai mic şi tu să stai ca prostul?

Şi tocmai când să-mi altoiască una, i-am spus întreaga tărăşenie.

— Aşa, da, mai vii de-acasă.

Mama bucuroasă, că i s-a înapoiat odorul, mi-a prins capul între braţe şi m-a tras la pieptul ei.

— Cu drăgăleli, femeie, n-o să iasă om din zevzecu… şi n-a mai apucat să spună „ăsta" şi obosit cum era, i-a căzut capul pe pernă şi-a adormit.

BĂIAT DE PRĂVĂLIE

De-a doua zi au început zile grele pentru mine. Mă scula cu noaptea-n. cap şi mă lua la treabă ca pe unul mare, deşi eram o mână de om. Coasa doar n-ajunsesem s-o trag. Era prea mare şi-aştepta să mă ridic puţin, încolo: boi, prăşit, secerat, legat snopi, cărat apă cu bota, de-mi rupea spinarea pe căldura de foc, toate le făceam şi nicio vorbă pună din partea nimănui. Se sfârşise cu joaca şi bulboaca!

— Asta-i viaţa ta de-acum-l mă speria tata, de câte ori dam cu ochii de el.

Într-o bună zi, însă, când s-a întors de la oraş, cu cine vorbise nu ştiu, dar i s-a adresat mamei.

— Să-i spui ăstuia, de-aci, adică mie, vorbea prin tălmaci cu mine, iar meseria asta cădea în sarcina mamei, că mâine o să-l duc la oraş din nou. Am vorbit cu un negustor să-l fac băiat de prăvălie, tot îi plac lui covrigii şi bomboanele, şi-acolo o să aibă berechet.

— Auzi, ce spune tat tu, îmi repeta mama, şi eu ca un turc adevărat care nu înţelege limba frici o iotă, dam din cap c-am priceput. Vrea să te ducă din nou la stăpân, că nu mai are loc de tine, să te facă negustor de bragă şi alviţă, adică maţe fripte şi zgârie brânză.

— Tu să spui, ce-ţi îndrug eu, femeie, nu ce te taie pe tine capul ăla prost, fiindcă nu ştii cum se trăieşte pe lumea asta. Mori mâine-poimâine şi nici cu trenul nu te-ai tras.

A doua zi, zis şi făcut, s-a ţinut de vorbă tata, n-a uitat şi pe acelaşi drum, dar pe jos de data asta, că nu merita să se mai ostenească picioarele dobitoacelor pentru mine, cum zicea el, m-a înfăţişat domnului Smărăndache, un bondoc, mărunt cu faţa negricioasă şi cu părul inelat, negru, corb. Avea han şi băuturi la botul calului. Unii dejugau, alţii înhumau, unii intrau, alţii ieşeau, căruţe după căruţe, hărmălaie şi cap cât-un bostan ca să poţi să ţii rânduială.

Când şi-a aruncat privirea sprâncenatul către mine şi când m-a văzut vioi, parcă i s-a luat un văl de pe faţă, aşa i s-a luminat figura.

— O să rămâi aici, la mine, dar să faci treabă şi să nu ieşi din vorba mea sau să şterpeleşti ceva – cumva, c-altfel, zbori…

Tata, parcă atâta aştepta să scape de belea şi beleaua eu eram, c-a şi plecat, fără să-şi ia nici ziua bună de la mine, iar eu am rămas în prăvălie, unde pe loc m-a şi băgat în pâine.

Când în curte, când în beci, când în magazia de tăiat lemne, când la grajd s-adun gunoiul, unde te uitai acolo dădeai de mine. Nu-mi pridideau picioarele.

Am trepădat în ziua aceea atâta cale c-aş fi înconjurat de mai multe ori satul, dar m-am ţinut băţos, să fiu pe placul stăpânului, până s-a închis hanul.

A doua zi, de cu noapte, am şi fost în picioare. M-am pomenit cu stăpânul.

— Scoal'! că doar n-ai venit să te îngraşi la mine şi, pe nespălate, m-am şi pomenit cu stropitoarea în mână şi după ce mi-a arătat cum să ud în chip de opt, am început sfârâiala.

Un du-te-vino, toată vremea. La închidere picam ca butucul, de puteau să facă nuntă mare şobolanii peste mine, nu-i simţeam.

La vreo patru-cinci zile însă de la venirea mea la pomul lăudat, unde nicio bomboană nu mi-a căzut în mână şi de unde mă gândeam să nu mai plec, fiindcă mă luase lumea la ochi că le încerc pe toate şi niciuna nu sfârşesc, şi-mi era ruşine, numai iată că-ntr-o noapte, n-apucasem să închid ochii bine şi mă pomenesc cu uşa, scâârţ! şi cu doamna-n prag, îndesată cum era, că intră peste mine în magazia unde dormeam şi zor nevoie să mă duc cui dânsa de odihnit ce eram, în odaia în care se aflau cele două fetiţe gemene.

— Stai pe scaun, între ele şi cu mâna: hâţa hâţa! înţelegi mişcarea, că eşti cam greu de cap.

— Înţeleg, dar toată noaptea? Că doar ce mai era până la ziuă.

— Toată noaptea şi toată ziua de-i poruncă, c-altfel belciugul, şi m-a şi prins de buze cu degetele îndoite ca nişte cârlige şi mi le-a strâns ca-n menghină.

N-am avut cui mă plânge, mama, săraca, era departe, iar eu între străini şi, buimăcit cum eram, am rămas între cele două leagăne. Nu mi-era bine se vede, aşa-i omul, pe rogojină întinsă pe podea, făceam nazuri.

Uneori îmi veneau în minte domnul, şcoala şi mă înfuriam pe mine, că nu mi-a fost dat cap să învăţ carte, cum învăţau ceilalţi. Alteori, mă gândeam, c-aş vrea să; dorm o săptămână întreagă, să nu ştie nimeni de mine, nici mâncare să nu-mi da, să mă satur odată, de somn pentru totdeauna, dar n-am avut parte nici să visez c-ai şi pus buza una dintre fete şi dă-i ţipăt Parca o înţepa cu acul cineva, aşa ţipa. Îşi făcuse gura pungă, freca din mâini şi din picioare şi cu ochii peste cap, mă uitam, la ea cum molare.

Și, și, și! ca toți gânsacii, nani, nani, puica mamei, mă pricepeam și eu puțin s-o iau, că doar cine crescuse pe Tudorița, pe Costică și Culică, frații mei mai mici, mamă? Eu, că n-aveam altă treabă decât să legăn copiii și să dau de mâncare la rațe. Dar cu fețișoara asta dădusem de bucluc.

— „Nani, nani! drăcoasa mamei, n-aș avea parte de tine, mai încet să nu m-audă cucoana, biberonul în gură, câte-o pișcătură mai pe ici pe colo, în zadar. Să leșine și mai multe nu. Nu mi-era de ea, la urma urmei și nici de cealaltă, mi-era de mine. De boceşte una, calea-valea, mai tragi speranță să mai doarmă omul, dar de-or plânge amândouă s-au dus tihna și, odihna și voiam măcar puțin să ațipesc. N-a fost chip s-o împac și-a trezit-o și pe soră-sa și de-acum, trai și voie bună, Ioane, cor pe două voci: una pe glas subțire și alta răgușit, boceau de să te iei de păr și să fugi în lumea mare.

Văzând că biberonul a încetat să mai aibă căutare, „nani, nani" nici atât, le-am băgat un deget în gură și le-am gâdilat pe limbă. Hait! că le-am venit de hac! Bucuria mea, tăceau chitic și sugeau ca mielul, dar nu spune hop, până nu treci puntea, că cine le-o fi deochi, at nu știu, c-au băgat de seamă –, știrbele naibii, că din unghișoarele mele nu ieșea nici strop de lapte și văzând; că sug și sug și sătule nu se văd s-au înfuriat și mai tare și apucă-te nene de plâns.

„Ce mă fac?" și, din ce în ce mai tare *hâța*, *hâța !* Săreau fetele ca mingea din copaie până când, deodată una, mai isteață, cum se vede, își ia zborul și *huldubuc !* sub pat.

Parcă mi-a pus un bolovan de gheață în sân, așa mi-a sărit somnul când am văzut-o cum se ducea de-a dura și *buf*! am și fost lângă ea s-o culeg întreagă cel puțin, dar, în clipa când o ridicam de jos, cine, crezi c-apare-n pragul ușii? Cucoana lipsea și moartea era pe mine.

N-avea nici pe dracu', fata nimerise pe moale, dar mama, mamă, suflet milostiv, n-a crezut, și pe loc s-a și năpustit asupra mea ca o cloșcă. La început, mă uitam la ea că nu știa ce să facă cu mine, de unde să rupă carne mai întâi, dar până la urmă a luminat-o Dumnezeu și numai ce mă pomenesc cu capul vârât între picioarele ei, cam la înălțimea genunchilor să zic și ca-n jug, ce mi-a fost dat să pat, să fie de sufletul ei cel cătrănit. Cum încercam să țip cumva, îmi și punea botniță la gură:

— Taaci! că se trezește jupânul și s-a mântuit cu tine! Asta cam așa era, îi dam dreptate, fiindcă nu doream nici eu. Cu ea mai calea-valea: pocnea și nu pocnea, floare la ureche pentru mine, mă învățase

tata cu bătaie să te-asculte cu urechea, mă călea pentru armată să rezist, spunea el, dar de vine stăpânul, s-a dus cu mine. Nu-i ştiam felul şi până te obişnuieşti cu omul, nu-i deloc uşor.

N-am avut însă parte, aşa mi-a fost norocul spart în fund întotdeauna, că de-atâta frământat ca la copaie, de-atâta gâfâit pe cucoană, l-a trezit pe domnul şi de-acum, scoate cămaşa Ioane! dacă ai pe unde. Mă lăsa unul de obosit, cucoana numai apă şi mă lua altul de odihnit. Şi ca să-mi apăr coastele şi capul, m-am acoperit c-un preş de sub picioarele jupânului.

Ce trăgea el cu pumnii-n mine, dar ce trăgeam şi eu de preş, şi *valeu*! şi *aoleu*! ţipam fără teamă că nu mai aveam pe cine trezi şi nu ştiu cum, la o smucitură bună, i l-am tras de sub picioare şi *buf!* stăpânaşul la podea. Ca din pod s-a lungit ditamai grăsanul, cu capul de pervaz, să-l sature, iar eu, până să se dumirească bine ce-i ou el şi cum îl cheamă, *ţişt*! *pe* uşă şi p-aci ţi-e drumul. Am alergat în noaptea aceea, tot o fugă, pe drum bătut, cunoşteam de-acum cărarea bine şi-am ajuns acasă, în zori, când să mulgă mama vaca.

POTOPUL

Eram năuc şi de nesomn şi de bătaie. Mama m-a văzut că de una piroteam şi de alta îmi huia capul şi s-a aşezat cu treaba pe mine. M-a spălat cu apă de pelin pe cap, m-a tras de gâlci şi de cucuie şi-apoi mi-a dat două străchini cu lapte dulce fiert şi ou mămăligă, caldă, după care, singur, mi-am găsit un locşor ales, la umbră în pătulul grajdului pe fin proaspăt şi în miros de micşunele, n-am mai ştiut de mine până către seară.

De-a treia zi, mi-a lăsat o zi odihnă să se mai retragă cucuiele şi să-şi capete culoare faţa – m-a băgat într-o altă meserie mai bănoasă şi acolo în sat, sigur şi în ochii lor, ajutor de văcar la vacile coj anilor, cu nenea Simion Ghebosul. Se îmbolnăvise Ieremia. Ardeleanu, şeful peste sterpe şi nelepce, şi tata m-a băgat pe mine, repede să nu ocupe altul locul.

Atât a trebuit să mă vadă băieţii, şi mă; ales fetele de seama mea, că din clipa aceea, din ogradă printre stinghiile gardului, au şi început să strige după mine.

„Măi văcare, văcărele Ce te-mpiedici în obiele

Că din traista de la şold îţi mănâncă câinii tot!”

Multă vreme, aşa mi-a mers porecla, dar ce-i păsa lui tata? Om să mă facă, cu rost în lume, că mă scula cu noaptea-n cap, odată cu nenea Simion Ghebosul şi plecam în gura suhatului pe tăpşan, la Valea Mare, unde c-un ciomag de corn în mână şi cu traista pe după gât, în care îmi punea mama mâncare de cu seară, primeam vacile până se aduna cireada şi-apoi le luam în porneală. spre suhat. N-a trecut multă vreme de la intrarea mea, în noua meserie, c-aveam baftă să le încerc pe toate, vorba mamei, Ghiţă pierde vară, şi într-o bună dimineaţă, am băgat de seamă că se pregătea a ploaie, şi bucuria mea c-o să vin în sat ou vacile şi-o să dorm mai mult în ziua aceea că prea mă găseam în lipsă în privinţa asta.

Nori fumurii şi negri alunecau domol pe cer. Ici şi colo fulgere răzleţe şi rare pâlpâiau în depărtare. Când mai aproape când mai departe tunete înfundate uruiau puternic. Pe nesimţite ceriul se acoperise. Ajunsesem la amiază cu vacile la apă. Tocmai sleisem cele două fântâni să săturam boalele. Cu apă s-alegeau după o zi întreagă, că nu era un pic de iarbă pe suhat. Tuns ca-n palmă.

Uneori cădeam frânt de oboseală şi unde puneam capul, acolo adormeam, dar acum, după ce mâncasem, nenea Simion Ghebosu, mai retras, într-o văioagă, a aţipit se vede, iar eu mă închinam de zor să înceapă odată ploaia: „Ad-o, doamne!” Era singurul prilej să? bag vacile mai devreme în sat, că mă săturasem de ele ca de mere pădureţe. Nici lapte nu mi-ai beam de urâtul lor.

Rezemat de furca fântânii, priveam cum se cârpea cerul cu noi petice. Nu mai rămăsese nicio spărtură. Soarele dispăruse de mult după vânzoleala norilor plumburii care se frământau ca o mare în furtună. Lovituri de trăsnet grele se auzeau aproape. Se făcuse întuneric, noapte. Fulgerele ca nişte limbii de balaur spintecau văzduhul. Păsările speriate dispăruseră către sat. Printre lanuri, înăbuşit, departe şuşoteau din vreme în vreme gemete de pitpalaci. Vacile care rumegaseră o vreme lângă mine cotoarele de scaieţi „ou urechile ciulite şi, cu ochii speriaţi, au început să se mişte de colo-colo. Presimţeau ceva. Unele mugind şi-au luat drumul către sat, tot o goană.

— Nene Simioane, nene Simioane, scoal’ şi hai, că ne prinde ploaia.

A sărit ca ars Ghebosul, slab şi galben cum era, şi după ce şi-a

frecat ochii şi-a văzut culoarea cerului întunecat ca smoala, s-a speriat şi-a strigat la mine.

— Mână vacile din aripa dreaptă şi repede spre sat, c-o să fie potop mare, de-o să înece lumea.

Inima începuse să-mi bată ca la un pui de păsărică prins atunci în palmă. Satul, departe, iar eu în cămaşă şi în izmene cu picioarele goale şi cu o pălărioară pe cap, singurele mele ajutoare împotriva potopului care ameninţa din clipă în clipă să se dezlănţuie. Nu-mi găseam astâmpăr. Aş fi vrut să zbor, dar nu puteam. Cerul se împietrise. Un fir de iarbă nu clintea, doar eu ce-alergam ca o sfârlează. de colo-colo cu sufletul la gură ca de frica morţii. Nu ştiam unde să mă bag. Pretutindeni câmp, niciun adăpost.

Deodată, o despicătură ca o brazdă uriaşă de foc, urmată de-o detunătură, de-a zguduit pământul din ţâţâni, a rupt tăcerea. Un bolovan de gheaţă cam de mărimea oului de piche s-a rostogolit la doi paşi de mine. N-am apucat. să mă uit la el şi altul, după oare încă unu, încă doi, o mie, răpăială. Grindina începuse şi mă mâna din spate şi mă lovea cu sfâchiuri de alice, peste mâini peste picioare, în călcâie, peste gleznă. Mă făcuse numai sânge. Noroc ou traista mamei, că rulam acoperit capul şi faţa cu ea, pe cât am putut, c-altfel nu ştiu ce s-ar fi întâmplat cu mine în furia bolovanilor care veneau potop să mă omoare. Sfârşitul lumii parcă. O vreme am auzit în răpăiala bolovanilor strigătele disperate ale lui nenea Simion Ghebosu:

— O, hoo, hooo! încerca să stăvilească cireada oare intrase în porumbişte. În zadar. Se pierduse urma şi fiecare, în disperare alerga ca împins de-o forţă nevăzută.

Trăsnete, uruituri năprasnice, scânteieri prelungite, făceau să zăresc prin grindină într-o lumină albă, orbitoare, vacile izbite de piatra colţuroasă şi rece, ca nişte fantome dintr-un vis urât. Le vedeam cum întorceau capul speriate, cum dădeau din, coadă, cum îşi îndoiau şira spinării, neştiind de unde vin loviturile şi cum să se salveze. Uraganul nu slăbea de fel. Mă purta în brânci când pe sus şi când pe jos, când pe spate şi când pe coate. Picioarele tăie te de gheaţă ca sticla, călcâiele mâncate şi pulpele zdrelite mă frigeau. Grindina se aşternuse mai mult decât un lat de palmă. Nu mai aşteptam nimic, decât moartea care niu venea, când, deodată, ca la o comandă salvatoare, cerul, ca o plapumă de gheaţă, a început să se subţie. Grindina s-a oprit ca din senin şi-a rămas pământul alb. Porumbiştea la pământ, făcută zdrenţe, semăna cu un

cimitir devastat de un vânt năprasnic.

Sleit de puteri, înmărmurit de frig, de spaimă, cu spatele tot o rană, plin de sânge, cu picioarele carne vie, m-am târât cum am putut până am ajuns acasă.

Satul nu-l mai cunoşteam. Copaci smulşi din rădăcină în mijlocul drumului de-a curmeziş, garduri rupte, geamuri sparte, grădinile la pământ, palancă. Şanţurile gâlgâiau de apă tulbure, murdară şi mugeau devale.

Mama şi tata plecaseră după mine să m-aducă mort, dacă. m-or găsi pe-undeva, c-altfel nu se gândeau.

Bâta, tocmai căra din caisă cu ligheanul cioburile de geamuri sparte de la casa vraişte, amestecate cu bolovani de gheaţă, vânătă.

Când şi-a ridicat privirea şi când a dat cu ochii de mine şi m-a văzut plin de sânge cum eram, cu buzele vinete şi faţa ca de mort ştoa trecut mâinile în păr şi-a început să ţipe:

— Doamne, doamne ce-ai făcut? Vin la bâta, puiul mamei! şi pe loc m-a dezbrăcat, m-a şters şi m-a înfăşurat într-un cearşaf uscat şi moale. Mi-a făcut un ceai fierbinte amestecat cu miere de albine, mi-a pus foaie de pătlagină pe tot corpul hărtănit, m-a bandajat cum a ştiut mai bine şi, m-a întins pe pat într-un chiler, la un loc cu cloştile, până a pus tata geamurile în faţă, şi-am rămas o săptămână întreagă pe întuneric, nemişcat.

Toţi aşteptau să mor, unii au venit cu luminări să mi le aprindă la picioare şi la cap, e – aşa s-a dus vestea, dai1 fierul rău nu piere, vorba tatii.

Nenea Simion, mai plăpând decât mine, ofticos cum era, s-a prăpădit sărmanul. L-a trântit potopul la pământ şi l-au găsit în nesimţire, rece, cu ochii deschişi către cer şi cu gura strânsă rotund cum strigase: „O, hoo, hooo!"

STRĂMOŞII NOŞTRI

După ce m-am făcut bine şi din treaba asta, că din toate scăpăm ca printre urechile acului, s-a lecuit tată şi de meseria de văcar şi mi-a dat în primire o pereche de boi, coroabe ungureşti cu coarnele ţapoşe, slabi de le numărai coastele, şi mari cât o mănăstire, că ţi-era mai mare mila să mă vezi culm mă trudeam să ridic proţapul să-i înjug. Schimbase caii cu vreo săptămână în urmă. Salvarea mea era boul din hăisa, c-avea

o inimă bună şi parcă o înţelegere faţă de mine, ca un om adevărat. Se obişnuise cu năduful meu unde mă vedea atât de pricăjit şi spunându-mi parcă din priviri, n-ai putere, eşti prea mic, îşi pleca gâtul singur până la înălţimea mea şi lua jugul, c-altfel mare blestem căzuse pe mine.

Stelică şi ou ceilalţi băieţi, în fiecare zi mergeau la preparat la şcoală. Se sculau ca boierii mai târziu şi învăţau dimineaţa, iar după masă gârla şi grădinile ştiau de ei, nu ca mine bâzâit de muscă toată ziua şi aruncat de colo-colo, fără nicio milă!

Într– o zi, l-am întâlnit la gârlă. Eram cu boii de funie la „spălat şi l-am întrebat cum merge treaba. Stelică s-a uitat la mine lung, de parcă atunci mă. vedea pentru prima, oară şi mi-a răspuns cam cu gura altuia:

— E greu tare şi bine ai făcut că n-ai venit la preparat, fiindcă nu făcea de tine. Eu că-s cu şi merge greu.

Când a ieşit din apă şi-a luat prietenii cu care se prepara, toţi în cămăşuţe albe, şi-au trecut pe lângă mine şi n-au scos o vorbă… Măcar „negri ţi-s ochii, Ioane", să fi spus.

A uitat Stelică cum îl scăpăm de la bătaie, chiar din mâinile fetelor. În foc aş fi fost în stare să intru pentru, el, şi-acum boierul se schimbase, nu e cum îl ştii. Devenise domn şi nici măcar examen nu dăduse.

Pe limbă mi-a venit să strig în urma lui: „Măi, Stelică „auzi tu, Stelică? Aş putea să învăţ şi eu ca tine, ba chiar mai bine, dacă vreau", dar când mi-am adus aminte ce-a spus domnul despre mine, am înghiţit în sec.

Tata tuna şi fulgera. Nu putea să uite şi cu inima de pământ, îl auzeam mereu vorbind cu mama.

— N-a murit, şi-a fost potop. Fieru' rău! Ne chinuieşte toată viaţa…

— Afurisită-i carnea pe tine, omule! Munceşte săracul băiat doar ţi-o intra în voie, dar duşman cum eşti, nu poţi să-l suferi. Parc-ar fi străin, n-ar fi copilul tău.

— Voiam să-l văd altfel, înţelegi, femeie. Ce n-am putut să fac eu. Să trăiască mai uşor, nu ca noi la sapă.

Soarele nu mai zâmbea ca-n trecut la fereastra casei noastre. Totul era trist şi mohorât ca după moartea cuiva… şi asta până într-o bună zi, când s-a întâlnit tata, ca din întâmplare cu domnul Negrei, învăţătorul, născut la noi în sat, băiatul lui moş Ion Negrei. Avea postul în altă parte şi venise la părinţi să-şi petreacă vacanţa de vară, cum

obişnuia în fiecare an.

— Bună ziua, nene Ştefane! i s-a adresat domnul Negrei. Cine nu-l cunoştea pe tata.

— Mulţumim dumneavoastră, domnule. Învăţător, nici nu v-am văzut, mă iertaţi, îi răspunse abătut.

— Ce s-a întâmplat, de-ţi plouă şi-ţi ninge? Te ştiam glumeţ din fire, de curaj, şi-acum…

— Păi ce să ne mai facă veseli „domnule Negrei? Nu vedeţi că arde focul pe noi? La sapă de lemn om ajuns şi pe de altă. parte şi potop. Asta ne mai trebuia, şi-a pus capac. De era pământul nostru „mai ciuguleam şi noi pe ici-colea, măcar unde a fost gheaţa mai subţire, dar acum?…

— Adevărat, nene Ştefane, n-ai pământ, n-ai pâine. Mă uit şi la tata cât de greu înoată.

— Moş Ion să nu se plângă, c-a făcut ceva pe lumea asta, n-a trăit de pomană. Te-a făcut om pe dumneata. Cât am umblat să scot şi eu ceva din băiatul meu, dar n-a fost chip.

— De ce?

— De ce? Din naştere. N-avea de unde. Mi-a spus-o verde în faţă domnul Pantaze, învăţătorul lui.

— Asta-i rău, nu-i bine.

— Rău, nerău, uite aşa necaz pe om, să-l tragă toată viaţa.

— Şi cum arată băiatul? Are capul mare? Merge pe picioare, vreo mână moale, cum îi?

— Ca dracul, în privinţa asta. îi trece cineva pe dinainte? Cartea n-o primeşte capul lui, încolo… mai întreg ca mine.

— Atunci, nu e dracul chiar aşa de negru cum îl crezi, îi răspunse domnul Negrei.

— Nenorocire, domnule învăţător, din aia mare, fiindcă nu-i uşor să ţii la casă un nătâng, să te facă de ocară toată viaţa. De-aia, vă rugăm…

— Bine, nene Ştefane, bine. Mâine să-l trimiţi la mine, aş vrea să-l văd şi eu. Mai am două fete şi-un băiat la preparat şi-am să-ţi spun, fără înconjur, câte parale face. E băiatul nostru, de-aici din sat şi-i păcat să nu-i dăm o mână de ajutor.

— Pomană-ţi faci, domnule Negrei, zău aşa. Mâine e la dumneavoastră. Poate cine ştie, vreo minune, dar nu cred. Mi-am luat nădejdea.

Când a venit acasă, mama de-abia terminase cu bandajatul. Fusesem ou căruţa cu boi la ţarină şi mă tăiasem cu secera la gleznă

până la os. Venisem lac de sânge ou, piciorul amorţit, de m-a coborât în circă din căruţă şi m-a dus pe prispă.

— Unde-i ăla? N-aveam nume pentru tata.

— Unde să fie? Doarme, i-a răspuns m-am a, fără, să-i spună ce mi s-a întâmplat, de teamă să nu mă ia la bătaie.

— M–am întâlnit cu băiatul lui moş Ion Negrei, ăla din, mocani, învăţătorul, ce mai om! Am vorbit cu el despre fi-tu, şi i-a povestit de-a fir-a păr tot ce vorbise cu el.

— Nu ştiu, zău, de-o mai putea, îi răspunse marna oftând.

— De ce? izbucni tata.

— Ceasul rău. S-a tăiat mititelul cu secera până la os.

— Nu vreau s-aud. Nimic. Mâine dimineaţa să-şi adune cărţile şi să plece într-un picior, târâş, cum o şti, acolo unde îl aşteaptă omul.

Auzisem tot şi parcă ceva mi-a aprins obrajii. Tot felul de gânduri şi planuri mi-au năpădit în suflet, până târziu clin noapte, când am adormit.

A doua zi, nici nu răsărise soarele şi m-a şi sculat mama, chiar când dormeam mai bine.

— Adună-ţi cărţile şi du-te la preparat la domnul Negrei, băiatul lui moş Ion Negrei, cel din mocani. Are o casă albă cu balcon şi cu gard cu zăbrele în faţă. A vorbit tat'tu cu el şi vrea să-ţi probăluiască capul cică, să vadă dacă, ai tărâţe sau seminţe de bostan.

N-am cârtit, deşi mă sculase cu noaptea-n cap şi după toate dulapurile, după toate subpaturile şi ferestrele, şontâc, şontâc! cum mergeam, că mă seca piciorul, mi-am adunat într-o traistă cărţi şi bune şi rele, să fie cât mai multe şi-am ieşit pe poartă. Treaba se face de cu noapte, până nu se ridică rouă, vorba tatii.

Am ajuns de vreme şi-am nimerit fără să întreb pe cineva. În ogradă nimeni şi-atunci m-am aşezat în cărare, afară, lângă poantă, pe traista cu cărţi şi pe loc am adormit. Puţin a rămas să nu mă ia vacile în coarne. Era tocmai vremea când le ducea lumea la cireadă. Noroc că m-a sculat o bătrânică care trecea pe-acolo.

Domnul Vasile, pe care nu-l. cunoşteam, pace să mai iasă. Soarele se ridicase sus şi prin ogradă nici ţipenie de om, Plictisit c-aşteptam de-un conac, şchiop, asta mai lipsea chelului, tichie de mărgăritar, începui să mă plimb prin faţa gardului cu zăbrele, poate m-o zări cumva şi m-o chema să mă întrebe cum mă cheamă. E greu să intru, mă gândeam, că de ieşit îmi face vânt repede. Două vorbe şi-un cuvânt şi se

lămurea cu mine, dar ţipenie. Prind atunci o piatră şi zvrr! în câinele din ogradă ca să latre, poate l-o trezi pe domnul, că i-o fi ajungând de când doarme, chiar dacă s-ar fi culcat de când venisem eu şi tot îşi făcea suma.

În timpul ăsta, cât număram până la o sută, c-aşa mă hotărâsem („şi dacă nu se iveşte plec în treaba mea") *hop* Victoriţa şi Maria, iar după ele şi Ion al lui Lache, prietenul meu de joacă. „De ăştia-i vorba", mi-a trecut prin gând, despre care spunea tata că mai sunt la preparat şi alţii, dar afurisiţii, ca naiba, parcă erau vorbiţi, călcau pe urmele lui Stelică, au trecut pe lângă mine iară să mă întrebe nicio vorbă şi, ţanţoşi, au intrat în ogradă ca la ei acasă. Văzând că nu mă bagă-n seamă, cel puţin pentru traista doldora cu cărţi pe care o purtam şi eu de gât, ba şi c-o carte scoasă mai în faţă, semn să vadă că-s de-al lor, am împins poarta şi-am intrat şi eu. M-am aşezat alături pe bancă lângă ei, că doar nu era a lor şi, fără să scot vreo carte, m-am uitat în jur să văd ce-i şi cum, unde mă aflu, ca pentru prima dată în curtea unui om şi când colo, îmi apare în faţă bunătate de păr cu pere gălbioare, roşioare, de să le mănânci cu ochii. Când le-am văzut cum atârnă şi cum sclipeau în soare, mi-a lăsat gura apă şi, pofticios cum sunt, mai ales că mi-era şi-o foame ca de lup că trecuse prânzul, mă gândeam cam ce-aş putea să fac ca s-ajung la ele. Încercai să intru-n vorbă cu băiatul, poate mi-o da vreo idee, dar degeaba. Nu îndrăznea să-şi ridice nici privirea către ele şi cu cartea-n mână, ca la strană, boscorodea de mama focului. Dar, cum mie îmi ghiorăiau maţele de foame, n-am mai avut răbdare şi-am dat cinstea pe ruşine, vorba ăluia, şi când am pus mâna pe-o jordie, *prrr*! curgeau potop.

Am mâncat pe săturate, să fie de sufletul mortului şi cu restul (mi-era milă de ele să le mănînce găinile) mi-am cartuşit betelia de la izmene şi ce-am mai adunat vreo mână, două le-am băgat în sân, să fie rezervă, ziua-i mare. Şi-acum, mulţumit că mi-am pus burta la cale, ba aveam şi sânul plin, să fie, începui să le plimb dintr-o parte-n alta, să le fac în ciudă, că prea erau sclifosiţi şi prea ou nasul pe sus, de nu le ajungeai nici cu prăjina. Ce mi-s oamenii! Au uitat de unde au plecat.

În timpul acesta, cât îmi căutam de treabă iar ei, ca bondarii, zumzăiau din gură câte şi mai câte, iată că pe uşa din faţă apare domnul, un bărbat înalt, voinic cum îl vedeam, cu păr rul mare, cu sprâncenele stufoase şi cu o dan tură albă. Toţi s-au ridicat în picioare şi pe lângă ei am sărit şi eu. „Domnul Negrei, sigur."

— Bună dimineaţa, copii! deşi era ziuă în toată legea.

— Bună dimineaţa, am răspuns cu toţii.

— Ai venit şi tu?

— Da, i-am răspuns încurcat, împingând perele din sân mai în spate că erau gata să cadă şi să-mi facă ruşinea chiar acolo.

— Cum te cheamă? m-a întrebat blajin, apropiindu-se de mine.

— Ulmeanu Ion.

— Bravo.

Am şi rotit ochii peste cei de lângă mină; mândru de parcă rezolvasem cine ştie ce problemă grea. Ştiam cum mă cheamă, fără să-mi şoptească nimeni.

— Şi-acum, poftiţi! înăuntru, ne-a făcut domnul semn cu mâna.

M-am luat şi eu după – ei, şi tot în urma lor, m-am pomenit intrat într-o săliţă, tindă, cum se spune pe la noi, cu lut pe jos, unde era aşezată în fund şi pe stânga cum intrai o măsuţă cu faţă de masă albă şi cu două băncuţe de-o parte şi de alta.

— Luaţi loc, vă rog!

Eu m-am aşezat în frunte, lângă domnul şi în dreapta lui, iar lângă mine Ion al lui Lache. Faţă în faţă: Victoriţa şi Maria.

— Ce-avem ora întâi?

— Istoria, i-a răspuns Maria.

— Ce-avem la istorie?

— Strămoşii noştri.

— Ei, cine ar putea să ne vorbească despre strămoşii noştri?

Au şi ridicat mâinile ca la comandă toţi în păr. Nu degeaba bodogăniseră lângă mine atâta vreme şi, când am văzut una ca asta, să-i nu rămân mai prejos, am întins şi eu mâna. Întrebarea mi s-a părut uşoară, O ştiam ca, pe apă.

— S-auzim! şi mi-a făcut semn mie. Poate ca musafir.

Nu ştiam cum s-o încep. Îmi veneau prea multe în cap, cu mama sau cu tata, cu bâta sau cu băţul. M-am cam bâlbâit o clipă, dar şi când am urnit-o din loc („acum ori niciodată"), aveam de răzbunat atâtea şi cu ambiţie, ca o căruţă la vale, fără oişte, aşa-mi hodorogea gura.

— Din partea mamei: bâta Stana, mică şi gheboasă, ca un semn de întrebare. A căzut pe ea un mal când săpa o groapă şi când era la priveghi pe masă moartă cu flori pe piept şi împiedicată, a strigat aşa deodată din senin: „ea apăă!" A ieşit lumea pe geamuri speriată. Înviase moarta. Pe mă-sa a chemat-o, nu ştiu bine, dar o s-o întreb pe bâta că trăieşte şi munceşte. Toată ziua *boca*, *boca* la urzică, nu-i stă mâna,

creşte curci şi raţe şi le vinde hiama toamna.

Băţul Toader, omul babei, tot din partea mamei, zdravăn. Era ciung de-o mână şi lupta cui ursul. Se suia în copac cu oală nouă-n mână, o moşoaică şi striga de-acolo: u, nu, uuu ! lupu, măăă ! şi lupii se adunau în jurul copacului, iar el cu puşca *poc*, *poc*! Venea cu doi-trei acasă.

Odată s-a trântit în luptă dreaptă, voinicească, cu unul de la circ. „Al mai tare om din lume", striga dintr-o goarnă cât putea cineva de-acolo şi cum bitul Toader era voinic, pietroi, n-a glumit, l-a prins cu mâna stângă bine şi cu cioncul l-a îndoit. A strigat grozavul: „Stai!" şi i-a dat măgarul şi s-a întors pe el călare. Astăzi nu mai este. A murit, sărmanul! Erau nemţii-n ţară.

Din partea tatii, băţul Dragomir, zis Ulmeanu din Ulmeni, venit din Hânguleşti şi pripăşit la Ciorăşti, mic la stat, dormea de-a curmezişu-n pat. A murit în târnă şi când a fost să-l îngroape, fiindcă n-avea alte straie, era război atunci, l-au îmbrăcat în haine de căprar cu galoane şi fireturi şi l-au trimis gradat pe lumea cealaltă.

Bâta Dumitra, baba moşneagului Dragomir, mama lui tata, femeie înaltă, slăbănoagă la figură şi cu ochi albaştri, mari. Era bună tare, ca pâinea caldă. M-a crescut pe mine, mare. Mama avea tifos şi-i căzuse părul şi când mi-a apărut o gâlmă icea, priviţi, vă rog la mine sub bărbie, se vede încă semnul, m-a purtat sărmana să-mi dea ţâţă o femeie şi-am crescut la pieptul mamei Ioana, nevasta lui Gheorghe Apostu şi mama tizului meu vitreg, Ion Gură Cască.

Aici, mă găseam pe drum bătut. Ştiam ca-n palmă multe şi mărunte despre bâta, că doar pe braţele ei crescusem şi de la ea învăţasem să duc lingura la gură, dar când mi-am aruncat privirea către ceilalţi, tocmai când să m-aşez pe depănat, să le arăt eu cine sunt şi cum. mă cheamă la un adică, am rămas cu ochii mari. Se tăvăleau de râs. Hait! Am dat de dracu'… Te pomeneşti că nu sunt pe întrebare. Prea dam eu cu bâta-n sus şi bâta-n jos. Pe loc mi-am şi pierdut cumpătul.

— Foarte bine. De ce te-ai oprit? La timp a intervenit domnul Negrei, când m-a văzut că nu sunt în apele mele.

Atât mi-a trebuit şi când l-am auzit ce frumuseţe de porumbel i-a zburat din gură, am şi prins curaj şi pe loc am şi încercat s-o pornească mai departe. Urma tata şi-apoi mama care m-au adus pe lume. Mă pocnise bine-n pălărie cu întrebarea şi luam examenul la sigur.

— De-ajuns. Bravo! Voi de ce râdeţi? Puteţi să-mi spuneţi? Aceştia sunt strămoşii lui. Aţi văzut ce bine-i ştie?

Am rămas oarecum încurcat. Noroc cu domnul că mi s-a adresat cu vocea-i caldă.

— Ia loc aici pe scaun şi ascultă ce ne spune altul despre strămoşii poporului nostru, adică ai neamului din care ne tragem, fiindcă şi el, poporul, ca şi noi, are strămoşii lui.

Când s-a apucat spăşită de Maria să toace şi să îndruge câte şi mai câte despre dacii, romani, despre Decebal, războiul unu, războiul doi, Tape, despre podul lui Traian, peste care au trecut romanii Dunărea bătrâna, parcă mă dezbrăca unul de cămaşă şi mă lăsa în pielea goală de faţă cu fetele, aşa ruşine m-a cuprins, Nu ştiam unde să mă bag că nimerisem, vorba ăluia, ca nuca-n perete şi, de ciudă, n-am mai avut curajul să răspund la nicio întrebare în toată dimineaţa aceea. Mă potolisem şi, cum n-aveam ce face, am cerut să ies afară, unde mi-am desfăcut rana de la picior, care începuse să mă ardă.

O STRĂFULGERARE ÎN BEZNĂ

După ore, înainte de a pleca acasă, ne-a spus domnul Negrei cu aceeaşi bunătate în priviri, că nimic nu-i greu dacă vrei să faci ceva; că nimeni nu s-a născut cu ştiinţa-n cap şi că totul se realizează prin muncă, răbdare şi migală, de aceea să nu prăpădim nicio clipă fără folos şi să stăm cu cartea-n mână. Ea ne învaţă toate dă-te sunt pe lume. O condiţie însă se impune: să înţelegem ceea ce citim şi să nu învăţăm nimic pe dinafară dacă nu pricepem şi câte alte îndemnuri bune, numai să le fi luat în seamă.

— Eu mai vin? l-am întrebat la urmă, cu ciudă pe mine parcă, că tare mai eram prost şi ţâre aş fi vrut să fiu. şi eu altfel.

— Cum de nu!... Se poate să mă întrebi aşa ceva? Tocmai tu, băiat deştept, care mi-ai răspuns aşa de frumos. Ai văzut cât de bine ştii ceea ce Vrei să ştii?

„Băiat deştept!" Ca de friguri m-am scuturat. Aşa ceva nu zisese despre mine nimeni până acum. „Deştept!" Cine? Eu.

O străfulgerare în beznă, o lumină, un fulger mi-a luminat sufletul, dar într-o clipită a dispărut şi la ieşire, în uliţa satului, mi-a fost ruşine să mai merg alături de ceilalţi. La urma urmei tot nu în i-ar fi făcut mare cinste, mai ales, după răspunsul pe care îl dădusem ou privire la strămoşii noştri: bâta Stana, băţul Dragomir, băţul Toader şi, hotărât, ani făcut cale întoarsă pe dilătura satului, să fiu cu mine singur, să nu mă

vadă nimeni, că tare mai eram hututui şi tare mi-era silă şi de mine şi de toate.

„Nu pricep şi pace bună, ce-i cu mine", m-apucai să vorbesc de unul singur. De s-ar fi putut cineva transforma în muscă ar fi crezut trdeea pe drum o ceată de nebuni, aşa mă certam cu mine însumi. Să mă tund, ba nu, ba da, după care să mă spăl în gârlă cu săpun din cel de casă (ca să spele prostia de pe mine) şi-apoi să îmbrac cămaşă şi izmană nouă, iar pe cele vechi să le dau drumul pe apă, să se ducă şi odată cu ele şi lenea care mi se cuibărise în oase ca o boală, de atâta pacoste de vreme.

Zis şi făcut. Îndată ce-am ajuns acasă, nici n-am vrut să pun gura pe mâncare. Mi-am luat vreo trei ouă în sân, am pus mâna pe un calup mare de săpun de casă, am luat la subţioară schimburi noi şi-am plecat la moş Dumitru Botosu, bărbierul din sat. M-a tuns chilug pe cele trei ouă şi de-aici, în drum, am ajuns la gârlă.

Am avut grijă să m-aşez de vale de bulboacă şi mai la margine să nu m-amestec cu mulţimea de băieţi şi să mă iau cu ziua târgului şi să uit pentru ce venisem. Mi-am scos cămaşa din gât, mi-am tras izmenele cu ciudă, că nu se îndurau să iasă şi le-am slobozit apoi săi se d-uică unde a dus mutul iapa şi surdul roata şi, o dată ou ele, să mă uşureze şi pe mine păcătosul de prostie şi să devin curat, nevinovat ca un prunc atunci născut.

Toţi băieţii şi toate fetele se mirau când m-au văzut de unul singur cum mă clăbucesc ca un om mare şi, mai ales, când m-au văzut că ies aşa de repede din gârlă. Mă cunoşteau ca pe unul care, când intram în apă, rămâneam cu conacul, nu mai ieşeam, dar de data asta hotărât şi cu cămaşa fulg pe mine, am ieşit şi-am pornit spre casă. Nici nu m-am uitat în urmă, deşi mă strigau de zor. Mi-era teamă să nu fac cumva calea-ntoarsă şi să rămân de ruşine faţă de hotărârea pe care o luasem.

Mă miram şi eu de mine cum de pot, în amiaza mare să părăsesc bunătate de bulboaca şi să mă duc acasă pe căldura de foc. Uneori, îmi venea să mă întorc din cale şi să mă duc unde mă împingea necuratul, înapoi la gârlă, dar, când mă gândeam la vorbele domnului Negrei şi, mai ales, când mi-aduceam aminte de spăsită de Marie, de Stelică şi de ceilalţi care se uitau chiorâş la mine, o putere nevăzută mă împingea tot înainte.

ÎNCEPE LUPTA

În timpul mesei, mi-au trecut prin cap tot felul de planuri, culm să fac şi cum s-o încep. Era o problemă pentru mine, fiindcă aveam şi eu un dar: cum puneam mâna pe carte mă şi cuprindea somnul, ca un leac, şi când m-apucam să dorm, puteau să piscuie toţi puii de găină şi să mă ciupe de nas toate răţuştile mamei, nu mă trezeam şi pace. Păcală în carne şi oase, bine mă botezase mama.

Câteodată, mă culcam la umbră, cu gând că de-o da soarele, mă trezesc de zăpuşeală. Guiţau purceii de foame, iar Ionică se întorcea pe altă parte. Zbiera Viţelul mort de sete şi băiatul visa dus la Ilene Cosânzene şi până nu venea biata bâtă să se tăbârcească cu mine sau să-mi arunce o cofă cu apă rece în faţă, putea să ardă casă, nu mă deşteptam.

Mă gândii să fac ca ăl cu merele de aur din basmul „Prâslea cel voinic!", adică să-mi ticluiesc un locşor anume cu două ţepi: una-n faţă şi alta-n spate, cu gând că de-o începe moţăitul să dau cu nasul în ele şi să mă trezesc în clipa chiar când o să vină hoţul. Idee bună, dar nu-i de mine. E pentru el, băiatul împăratului, fiindcă pe mine mă cunoşteam ca pe un cal breaz. De mă prinde somnul, uit de toate şi cad cu ochiu-n mărăcine şi rămân pe viaţă chior-*Brrr*! mă scuturam ca de friguri.

Bine, bine, dar ce fac? Şi cum mă roteam de colo-colo, numai ce-mi apare în faţă nucul din ogradă. Să mă urc în el, e cel mai nimerit, dar fii atent, Ioane! De te prinde somnul ai picat din vârf şi praful: şontorog rămâi o viaţă întreagă, dacă n-ai avea o altă baftă să te cari cu flori pe piept. Două sunt şi-alege: ori te culcă, ori te urcă şi-am ales pe cea din urmă, „cum mi-o fi norocul" şi cu toate că mă durea piciorul: şontâc, şontâc! cum am putut, m-am urcat cu traista cu cărţi pe după gât, până sus. În nuc, că de m-ar fi văzut cineva de la rădăcină i s-ar fi făcut ameţeală, aşa de sus mă cocoţasem. Mi-am ales o cracă ca o şa, mi-am rupt frunzele din faţă către drum, să văd lumea care trece şi să-l bușesc cu câte-o nucă în calp pe câte unul pe care aveam eu ciudă, aşa ca din senin şi el să se închine că-l încearcă necuratul, iar eu să mă bucur, că tare mulţi duşmani mă pândeau. M-am uitat o dată în jos de m-a cuprins fiorul, asta ca să-mi treacă pofta de-a dormi şi uşor am băgat mâna în traista cu cărţi ca într-un cuibar cu ouă şi la întâmplare am scos o carte, care-o fi: geografia, ea, mă rog. Dacă mi s-a prins de mână fie şi ca mâţa-n calendar, mă chioram la ea să văd câte pagini are, poze, hărţi şi după ce-am sucit-o şi învârtit-o când pe-o parte când pe alta, m-am

îndurat şi cu curaj am deschis la prima lecţie.

„România este rotundă ca o medalie”! Ca o medaliee! m-am mirat eu. Nu se poate. Chiar de la început mă lua de prost, cu toate că mă descurcam şi eu niţel. Mă gândeam ca omul că de aceea aveam cap. Oare, grădina noastră ce formă are? Lungă, lată, nu se vede? Ograda, drumul, valea, gârla, râpele şi dealul cum sunt? Strâmbe, sigur, care mai de care, singur răspundeam şi-atunci, mă rog, de unde scoate autorul, un oarecare Simion Mehedinţi, c-aşa-l chema, că pământul ţării e rotund ca o medalie. Nu puteam pricepe nici în ruptul capului şi cu toate astea, cum, rămâne treaba? Baltă? Nu se poate. Ştiam una şi bună; astăzi auzisem doar: „nu învăţaţi nimic pe dinafară dacă nu vă este clar” şi cum eram aproape de vârf, am mai ridicat o creangă şi-ncă una, încă două şi-am ajuns într-un loc, de unde vedeam totul ca-ntr-o strachină. Voiam să mă conving eu, prin mine însumi: ce-i şi cum? O raită am apucat să fac cu ochii-n jur, nu mai mult şi „bravo, dom-le Mehedinţi!” am strigat cât am putut de tare şi cu mâinile cât p-aci să bat din palme (m-aş fi dus bolovan de pământ, dar n-ar fi fost nicio pagubă). Muream fericit cu ştiinţa-n cap. Văzusem eu, cu ochii mei, că pământul ţării e rotund ca o medalie. Mehedinţi avea dreptate.

Va să zică, începui să boscorodesc ca prostu-n târg, până unde cerul atinge pământul este ţara noastră, fiindcă e rotundă, după cum se vede, iar dincolo de umbrela asta uriaşă e un alt cer şi altă ţară, poate strâmbă, ca o cizmă, nu se ştie cum şi de-acolo, alta. Ţara şi cerul, cerul şi ţara, altceva nu poate fi.

Ce să spun? Minune mare descoperisem, chiar mai mult decât Columb, America. Nu ştiu cum se pripăşise ăsta în cap la mine că ştiam de el ca şi de tata şi lămurit din clipa aceea, că tot ce scrie-n carte este adevăr, m-am aşezat pe citanie.

Ape cristaline se învolburau devale către Dunăre spre mare, munţi semeţi cu păduri înverzite, dumbrăvi cu flori scânteietoare, dealuri cu podgorii însorite şi cu struguri dulci ca mierea şi mari cât purceluşii, cireşe coapte, timpii mănoase cu păşuni întinse, herghelii de cai, cirezi de vite, sare şi petrol, căsuţe albe, aur şi cărbune… toate se îngrămădeau să intre în cap la mine ca oile în ţarc. În gândul meu: „O-hoo, hooo! păşiţi încet, pe rând, fără grabă, este loc de-ajuns pentru fiecare, să staţi în voie, tolănite chiar”.

Două ceasuri bune m-am luptat cu geografia şi-ajunsesem hăt! departe. Învăţasem multe şi când am reluat din urmă, pepeni mari cât

bostanii crescuţi într-un pământ ţelină, aşa se prinseseră de capul meu.

Fericit c-o arcuisem bine, am băgat-o la traistă, una la mână şi sfios o scot pe-a doua: „istoria”. Prima lecţie: „Strămoşii noştri!”

Cuum? Deodată am pălit. Nimerisem chiar de unde a povestit Maria, de-i mergea gura ca melița. Să vedem şi eu ce scrie, pe îndelete.

„Acum două mii de ani în urmă pe pământul patriei de azi au trăit strămoşii noştri dacii, popor harnic şi viteaz. Se îmrăcau ca mocanii de la munte cu iţari, cămaşă lungă şi-n picioare încălţau opinci. Când venea pe lume o fiinţă plângeau de te cuprindea mila, iar când murea cineva petreceau şi beau de-aruncau cu căciula-n câini”. Aci, deodată, m-am oţărât la faţă când am aflat minunea asta şi-am dat înapoi. Nu prea mă împăcăm cu credinţa asta, de aceea fie la ei acolo.

Multe şi mărunte am citit atunci şi multe am aflat, de berbeci şi spade frânte, despre steagul dac cu gură de lup şi cu înfăţişare de balaur, de Apolodor din Damasc, cel care construise podul de la Turnu-Severin, despre cazane cu apă încinsă, vipere aruncate în rândurile romane, coifuri lucitoare, de războiul unu, de războiul doi, de Tape, de columna lui Traian, de cazanul cu otravă, toate lanţ m-au ţinut cu sufletul la gură. Aşa poveste nu citisem de la Gruia lui Novac.

Totul mi-a plăcut şi m-am îmbărbătat amarnic, c-azvârleam mereu cu nuci din nuc în câini, de bucurie, că şi eu sunt urmaş al unor oameni care şi-au apărat ţara cu pieptul, dar când în aflat sfârşitul, lacrimile au prins să-mi curgă pe obraz. Aş fi vrut să fie înfrânte legiunile romane, împreună cu împăratul lor Traian, fiindcă el ne cotropise ţara şi nu viteazul Decebal, care şi-a înfipt spada în inimă şi-a murit ca un erou să nu cadă sclav.

Când s-a lăsat seara, trecusem mult de domnia lui Mircea cel Bătrân şi cum nu mai vedeam, am coborât repede din nuc şi m-am dus în casă, unde, la lumina lămpii, înfierbântat cum eram, am citit până târziu din noapte.

Nu ştia mama cum să umble cu mine, nu cumva să mă întoarcă de la treabă.

— Mult te-o ţine furia asta, măi băiete? Ptiu! să nu te deochi! Bodogănea ca de una singură. Credea că-i glumă, nu ştia că dădusem drumul la prostie să se ducă pe gârlă şi mare i-a fost mirarea când s-a sculat a doua zi de dimineaţă şi m-a găsit tot acolo cu fitilul ars şi cu burlanul de la lampă negru.

— Ai luat-o prea cu otosbirul, mamă!

— Îmi place ce scrie în cartea asta, i-am răspuns eu îndârjit împotriva turcilor, ca și domnul muntean…

— Știu, dar mai încet să te țină mai mult. Culcă-te măcar un ceas, să ai putere.

Mi-am pus capul greu pe pernă și-am dormit până către prânz.

Simțeam că-mi vâjâie tâmplele. Nu eram obișnuit așa dintr-odată să bag toată cartea în cap. Inima însă îmi bătea altfel. Eram fericit că descoperisem pagina de unde toca Maria atâtea și-atâtea amănunte despre strămoșii noștri. De-abia acum am simțit că mi s-au aprins obrajii gândindu-mă ce greșeală făcusem când am s-pus că strămoșii noștri sunt bâta Dumitra, mama lui tata, unchiașul Toader Ciungu, bățul Dragomir mort în târnă și bâta Stana, mică și gheboasă ca un semn de întrebare.

Țineam morțiș să-mi spăl rușinea față de domnul și mai ales față de Victorița și Maria. M-am îmbrăcat frumos în dimineața aceea cu cămașă nouă, călcată de bâta, tuns chilug cum eram, picioarele goale, dar spălate și frecate bine, cu cărămidă colțuroasă, așa cum îi plăcea mamei ștoaim pornit voios spre școală.

De data asta am intrat sfios în ogradă, să nu vărs șistarul și m-am așezat pe aceeași bancă. Dracul îmi da ghes, nevoie mare, să pun mâna din nou pe un retevei și s-arunc în cele câteva pere care mai atârnau pe vârf, dar nu m-am lăsat ademenit, și, ca bătut în cuie, am rămas pe locul meu. Spălasem prostia și-i dădusem drumul să se ducă pe apa sâmbetei, de aceea n-am făcut nicio mișcare și, cu gura pungă, priveam încleștat la doi cocoșei cu gâtul gol și fără coadă, care începuseră luptă aprigă pentru o biată râmă, la doi pași de mine.

Ceilalți colegi, alături, șușoteau la ureche, unul la altul și pufneau în râs. Era vorba sigur de strămoșul Dragomir trimis căprar pe lumea cealaltă, după câte am înțeles, dar ce puteam; să fac? Înghițeam în sec și-atât.

— Poftiți, copii! A apărut domnul Negrei și ne-a făcut semn cu mâna să pășim în aceeași tindă ca și ieri.

Eram ușor ca fulgul, numai suflet. Mâinile pline de nădușeală le ștergeam de zor de-a lungul cămășii albe, care fâșâia pe mine. Simțeam că mă sufoc.

— Ora întâi? a întrebat domnul calm, rupând tăcerea care ne strivea.

— Istoria.

— Ce-avem la istorie!

— Războaiele dacilor cu romanii.

Nici nu-mi păsa de data asta. Aveam în cap oglindă totul până dincolo de Mircea cel Bătrân. Aşteptam pornirea doar.

— Cine vrea să povestească?

— Eu… şi-am şi fost cu mâna sus.

— S-auzim.

Mi-am dres glasul frumuşel, tuşind de vreo două ori, mi-am aruncat o ocheadă asupra fetelor care de-abia-şi ţineau râisul şi-apoi am început să depăn. Pe măsură ce povesteam, mă uitam ipe furiş la ele. Îşi băgaseră pliscul în carte şi tăceau chitic. Domnul Negrei, rezemat pe scaunul cu spetează, făcea feţe-feţe. Parcă nu-i venea – să creadă.

După o vreme însă, văzând că nu mă încurc şi ştiu totul ca pe apă, m-a oprit.

— Ia să vedem noi ce-am înţeles din tot ce-ai povestit şi unde nu începu să-mi pună întrebări gârlă, ba că-i albă, ba că-i neagră, că-i aşa şi nu altfel, că de ce au învins romanii şi nu dacii? Cauzele pentru care s-a hotărât Traian să cucerească Dacia, cam aşa într-un fel. După fiecare întrebare şi pricepeam cam unde vrea s-ajungă şi fără să aştept prea mult, îi şi dam răspunsul.

— Foarte bine! Foarte bine! V-a plăcut, copii?

Un „da" anemic au catadicsit să răspundă toţi în cor.

— Şi-acum, mi se adresă din nou mie, te întreb pe tine, Ionică: de când ştii tu toate astea? Dacă nu mă înşel, ieri nu cunoşteai, e drept?

— E drept, dar pe sărite, mai ştiam câte ceva din ele, fără legătură însă. Ieri m-am tuns chilug, priviţi la mine şi-am bătut pe tărtăicuţa goală, mi-am spălat prostia în gârlă, după care, cocoţat în nuc, nu cumva s-adorm, am. citit o după masă întreagă.

— Prostia, zici?

— Prostia, da. I-am dat drumul să se ducă ou cămaşa şi izmenele pe gârlă, să fie de sufletul cui o da de ele şi-am ieşit din apă fulg, curat şi nevătămat „de prostie vindecat, cum Dumnezeu m-a lăsat la trup şi la cap.

— Aşadar, începu domnul Negrei să râdă, înţeleg că, prin muncă ai alungat lenea şi cu ea prostia, zici! Bravo!…

De multă vreme nu mai auzisem un aşa „bravo"! apăsat şi mi-a mers la inimă, mai ales că auzeau şi ceilalţi. De altfel, câteodată şi asta din an în paşte, când era tata în hără cu mama pe te miri ce şi când

făceam şi eu cine ştie vreo ispravă de să-i ungă inima, se îndura şi-mi zicea atunci: „bravo!” tot cu mine seamănă, deştept, nu glumă, popă-l fac!”.

„Brava, ca la măgari”, completa mama, iar eu mă uitam cu ochii galeşi când la ea şi când la tata.

— Aţi văzut ce înseamnă munca? ni se adresă domnul. Aveţi exemplul viu în faţa voastră şi cu mâna arăta spre mine. Mare chilipir căzuse pe capul meu aşa dintr-odată, că-mi venea să zburd de bucurie şi uneori inima, pârdalnica de ea, îmi da ghes să mă reped de gâtul domnului Negrei şi să-l sărut pe obrazul alb şi catifelat ca o petală de cireş.

După istorie, a urmat geografia. Aici, socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg. Geaba spui, ca pe apă, vorba domnului Negrei, că sare şi petrol se scoate de colo, de dincolo, dacă nu te duci întins la hartă să le arăţi anume unde-s. N-ai făcut nimic, de aceea când m-apucam să învăţ unde găsim sare sau petrol, aur şi argint, cărbune, aveam lângă mine nuiaua şi până nu căutam cu luminarea pe hartă Câmpina, Băicoi, Comăneşti, Reşiţa, Abrud, Anina n-aveam odihnă. Parcă mă jucam de-a v-aţi ascunselea cu ele şi câtă bucurie mă cuprindea când le nimeream pitite undeva. Aici v-aţi ascuns, mititelelor? Şi le fixam bine locul şi a doua oară nu mai aveau curajul să-mi mai joace festa, fiindcă le găseam de îndată. Ele nu ştiau să se pitească în altă parte. Stăteau mereu, mereu acolo.

Chinul rămânea tot aritmetica. Cu ea mergea mai greu. Dacă era vorba de transformări – tămâie; de rezolvat probleme nici atât, că bine a făcut domnul când mi-a spus într-o bună zi:

— Număra, Ionică! şi eu n-am luat-o drept glumă şi-am început să înşir: unu, doi, trei, patru, o mie până m-a oprit. Foarte bine! Văd că ştii. E uşor de-acum. Şi din clipa aceea s-a aşezat cu matematica pe noi.

Împrumutase de la şcoală poate, fiindcă nu lipsea din colţul tindei: o tablă, burete şi cretă şi cu astea la îndemână, uitam de noi făcând exerciţii şi probleme. Ieşeam ou capul împuiat şi uneori noaptea-n somn bâiguiam: „Ce ni se cere? Dar pentru asta ce cunoaştem?”

— Felie cu felie, rezolvi problema, aşa cum mănânci un pepene verde, ne spunea domnul Negrei şi totul mergea în plin. Le scoteam la lumină cât de încâlcite erau şi când ieşea rezultatul, Îl simţeam de-acum, băteam din palme vesel şi dam ocolul mesei de mai multe ori.

— Mai domol, mai domol, că doar nu Vin turcii! – îmi spunea

mama. Să nu dea vreo boală peste tine, că de-i muri la ce-ţi mâi foloseşte cartea.:

De-nimeni n-asculam şi când; mi-aduceam aminte de Stelică şi de ceilalţi, din somn săream şi mâna pe carte.

Maria, Viotorița şi Ion al lui Lache înotau că prin nămol. Pe măsură ce înaintam în materie se afundau mai rău. Nu puteau pricepe, deşi domnul încerca pe toate căile. Făcea schema problemei clar pe tablă şi ne explica cu cretă colorată, dar ele pace, se apucau să plângă şi cu asta basta. Într-o bună dimineaţă, s-au vorbit se vede şi fără să spună nimănui, ne-am trezit cu tinda goală. Din clipa aceea am rămas singur cu domnul şi de-acum să te ţii.

Ioane, toate întrebările nimereau în mine.

CONFRUNTAREA

Aşa a trecut multă vreme şi într-un moment de răgaz, când mă aflam în grădină cu domnul Negrei şi măsurăm un loc de forma unui trapez, începu să-mi spună:

— Aseară m-am întâlnit cu domnul Pantaze, învăţătorul tău şi-am discutat multe şi mărunte şi printre altele a venit vorba şi de tine. I-am vorbit despre succesele tale, de voinţa şi dragostea ide care dai dovadă faţă de muncă şi dumnealui a zâmbit, oarecum neîncrezător. Ce-ar fi; să-i facem o vizită chiar acum la şcoală. Aşa m-am înţeles cu domnul Pantaze. Aş dori să-i dovedim contrariul. Ce părere ai?

Am simţit cum mi se scurge sângele din vine, şi totul parcă mi-a zburat din cap, ca un stol de vrăbii când dă uliul. Tremuram ca o nuielușă de alun primăvara, când o mişcă vântul.

— Să n-ai teamă. Ai să răspunzi frumos, te-asigur! Nu mai eşti ca altă dată. Munca, truda, ambiţia îşi vor spune cu vântul.

Imagini după imagini se rostogoleau în mintea mea. îi vedeam pe domnul Pantaze înfuriat, cu ochii mari şi ou mărul lui Adam cât pumnul, cum îi joacă sub bărbie. Mă vedeam pe mine la tablă încurcat. Vedeam pe ceilalţi colegi cum râd de mine. Toate se învolburau, se amestecau, de nu puteam să iau nicio hotărâre.

Soarele intrase într-un nor cu înfăţişare de balaur. Un vârtej puternic ca o trombă se ridica până la cer.

— Tu eşti altul, reluă domnul Negrei. Nu te teme. Domnul Pantaze se va bucura. Vei vedea. Să mergem.

Oarecum stânjenit, dar îndârjit totuşi, am spus: Da. Să mergem.

— Calm, Ionică, calm! Au fost ultimele cuvinte ale domnului Negrei.

Soarele ieşise din nor şi strălucea din nou pe cer. Când am ajuns în dreptul şcolii, Stelică şi cu ceilalţi se găseau în recreaţie. Era o gălăgie de se ridica satul în picioare. Jucau mingea de-a călare.

Săracul de mine, mi-am zis în gând. Până la ora asta mă treceau trei rânduri de sudori cu probleme de tot felul, cu pronumele hotărât, nehotărât sau cu cine ştie ce alte treburi şi mai grele, pe când ei, cât de bine o duc!... Pui fript cu mujdei de usturoi şi mămăliguţă caldă, să aibă băiatul putere, ouşoare proaspete din cuibar, fierte moi, la şcoală trai şi voie bună, plimbare la ore potrivite, după masă gârlă, ştiu şi eu că le merge totul ca pe roate.

Nu m-am apropiat de ei. M-am tras mai de-o parte nevăzut şi m-am aşezat pe buza unui şanţ. Domnul Negrei intrase în cancelarie, iar eu am scos cartea de gramatică cu gând să repet ceva, dar n-am avut vreme, fiindcă a sunat. Ca din senin s-a limpezit pământul în urma lor. Linişte profundă.

După ei, cu inima zvâcnind să-mi spargă pieptul, am intrat şi eu şi m-am aşezat într-o bancă mai în fundul clasei. Toţi se uitau curioşi la mine. „Ce-i şi cum? De unde? Cine m-a adus? De ce?" Domnul Negrei luase loc pe un scaun lângă catedră, musafir, iar domnul Pantaze se pliimba înfoiat de colo-colo.

— Ce-avem ora întâi? rupse el tăcerea care ne strivea.

— Matematica.

— Ce-avem la matematică?

— De rezolvat exerciţii şi probleme.

— Să iasă Chiper.

I-a dictat o problemă, în care era vorba de o grădină în formă de dreptunghi cu lungimea exprimată printr-un număr iar lăţimea 2/6 din lungime. Se cere suma de lei încasată de pe recolta de caişi, în anumite condiţii, cam aşa-ntr-un fel.

N-a apucat Chiper să scrie bine datele pe tablă c-a şi început domnul Pantaze cu întrebările.

— Ce formă are grădina? Cum se calculează aria unui dreptunghi? De ce este nevoie să aflăm aria! Ce ne arată numitorul într-o fracţie? Dar numărătorul?

Una după alta curgeau întrebările adresate întregii clase.

Răspunsurile însă veneau mai agale. Câţiva din cei care stăteau lângă fereastră, se uitau pe geam.

— Nu se ştie? Aţi uitat? răbufni domnul Pantaze şi nu ştiu cum s-a uitat la mine, speriat cumva. Ridicasem mâna, cred.

— Ştii tu?

Am auzit cum au scârţâit băncile şi cum şi-au întors privirea către mine toţi din clasă.

— Numitorul arată în câte părţi a fost împărţit întregul, iar numărătorul câte părţi s-au luat din el. În cazul nostru avem de calculat aria dreptunghiului, care este egală cu produsul dintre bază şi înălţime sau lungimea înmulţită cu lăţimea.

— Dar lăţimea cum se află?

— Calculând 2/6 din lungime.

— Cum adică?

— Împărţim lungimea la şase şi înmulţim apoi cu doi.

— Şi de ce cu doi?

— Pentru că de două ori s-a luat câte o şesime.

— Pe urmă?

— Aflăm aria.

— De ce e nevoie de arie?

— Pentru a determina numărul de caişi.

S-a oprit aci, s-a gândit puţin şi-apoi mi-a făcut semn să ies la tablă.

— Calculează.

Bătusem prea multă monedă pe ele, prea multe burlane afumate petrecusem, ca să nu cad ca pisica în picioare.

— La loc, mi s-a adresat apăsat şi cu privirea mă urmărea cu multă băgare de seamă. Parcă nu-i venea să creadă: sunt eu ăla sau îi altul.

După matematică, a urmat gramatica, un alt drac cu coarne, ce mi-i tuşea, ce mi-i junghiul, surori – şi s-a apucat să întrebe şi-ncà la fir de păr, părţile de vorbire, de nu ştiai unde să te vâri, nu cumva să te picnească cu vreo întrebare să nu ştii.

— Exemple de pronume personal?

— Tu! Nu, nu, nu! Dvs! Ca racul s-a făcut Codiţă. Se adresase cu „tu” domnului şi nu-i frumos. O făcuse din greşeală, sigur.

— Nu fi prost: „tu”, e bine, că doar nu este vorba de mine. Se vorbeşte în general, a completat domnul Pantaze.

— Şi?
— Noi.
— Altul.
— Voi.
— Bine, şi?
— El, nu, nu, dânsul.
— Cuum?

În timpul cât domnul Pantaze se prefăcea că nu înţelege, am ridicat mâna. Îmi făcuse semn domnul Vasile.

— Ce doreşti?
— Aş vrea să le declin.

Pe nerăsuflate am şi început: nominativ: eu; genitiv: n-are; dativ: mie, mi, îmi; acuzativ: pe mine, măi; vocativ: arată o strigare.

Şi când să trec la pronumele personal de persoana a doua şi să fac la fel, m-a oprit şi negru la faţă a început să strige.

— Aţi auzit? Nu vă e ruşine? Cum se poate? Vă furaţi căciula singuri?

Muream de bucurie, fiindcă o arcuisem bine din condei.

— Să iasă Stelică. Scrie: „Găina care cântă seara dimineaţa n-are ouă". Unde se pune virgula?
— După găină, i-a răspuns Stelică.
— Pune-o. Şi?
— După seară.
— Şi?

A tăcut.

— Altul?
— După care, a adăugat Domnica.
— Câte sunt acum?
— Trei, au răspuns în cor băieţii.
— E bine?

Clasa s-a împărţit în mai multe tabere: unii s-au oprit la o virgulă, alţii la două şi unii mai darnici la trei.

Domnul Pantaze se uita când la tablă când la noi. În clasă – linişte. Nu se auzea decât, din când în când, bâzâitul disperat al unei muşte prinsă într-o plasă de păianjen.

Mă nimerise şi de data asta, prost să fii, noroc să ai, asta-i de când lumea. Făcusem cu domnul Negrei una la fel: „Câinele care latră nu muşcă".

— Mai are cineva de spus ceva? a întrebat domnul Pantaze.

— Eu.

— Poftim! Mi-a răspuns cu ochii cam cruciș.

— Nu se pune nicio virgulă. Regenta, în cazul nostru: „Găina dimineața n-are ouă", nu se desparte de subordonata ci: „care cântă seara", fiindcă secundara determină care anume găină n-are ouă.

Atât i-a trebuit să-l bușesc și cu răspunsul ăsta și s-a umplut paharul.

— Leneșilor! Ați crezut că scăpați de sapă fără muncă? V-ați înșelat amarnic. Toată ziua gârlă știe de voi și de aceea, cartea e trecută pe planul doi. Vă pun pielea pe băț, să știți ! Ție, Ulmeanu, spre uimirea mea, numai laude. Ai făcut progrese de nebănuit. Domnul Negrei a avut mai multă răbdare decât mine, cu toate că și eu am încercat să trezesc în tine dragostea de muncă, ambiția, dar n-am reușit. Muncește în continuare și succesul va fi de partea ta.

A întins mâna domnului Negrei și împreună am ieșit din clasă.

*

Domnul Negrei, mai fericit decât mine, parcă dumnealui răspunsese, m-a îmbrățișat și mi-a spus:

— Examenul de astăzi a fost mai greu decât cel pe care urmează să-l dai.

— Datorită dumneavoastră, care m-ați făcut să înțeleg ceea ce altă dată mi se părea de neînțeles.

— Într-o oarecare măsură poate am contribuit și eu să trezesc în tine dragostea de muncă, să descopăr anumite părți bune și prin ele să pun în mișcare altele. Vei înțelege tu mai târziu.

*

Cuvintele domnului Negrei se mistuiau în inima mea că un bulgăre de gheață pe o vatră de jăratic.

Un singur fier roșu m-a făcut să tresar din lumea viselor în care mă purta cu șoapta-i caldă, când mi-a vorbit de examenul de admitere la școala normală. Câteva zile doar mă despărțeau.

Mi-a spus atunci că toate probele sunt eliminatorii. Prima probă însă, vizita medicala, este cea mai grea. Se teme pentru mine că sunt slăbuț, puțin mai greu decât un cârlan de primăvară, cum spunea tata și dacă nu corespund la cântar, voi fi respins.

N-a uitat însă să-mi spună, poate să-mi ia piatra de pe suflet că s-ar putea aranja cumva ceva, dar pe tăcute, cu doctorul Irimescu, care, an

de an, este numit la examenul de admitere la şcoala normală.

— Se mişcă din urechi, Ionică, tu încă nu ştii. Ăştia sunt oamenii de azi. Tatăl tău ştie şi-am să vorbesc cu el. Este un hop şi să n-ai grijă, ÎI vei trece.

În cele câteva zile câte au mai rămas pentru preparat am mai scărmănat împreună anumite probleme din cele mai buclucaşe, iar la gramatică am lucrat în scheme colorate analiza propoziţiei, şi-am făcut dictări cu texte anume căutate pentru aplicare: „Şi s-au dus pe deal în sus, sau s-au dus, sau nu s-au dus; Jeluim-aş şi n-am cui, jelui-m-aş codrului; Toată lumea are nare, numai Gheorghe n-are nare; Stanca stă-n castan ca Stan" şi câte şi câte altele, care mai de care mai atractive, mai deocheate şi mai instructive. Pe lângă faptul că aceste exerciţii însemnau un minunat joc de atenţie pentru mine, aveau şi darul în plus să mă antreneze şi să mă bucure ori de câte ori descopeream chichiţa.

La istorie de asemenea, printr-un singur cuvânt mi-a legat ordinea popoarelor migratoare: „gohugeaslaibulgungpecută". Aceasta înseamnă: go-goţii; hu-hunii; ge-gepizii şi aşa mai departe până când ajungeam la tă-tătarii năvălitori veniţi sub Batuhan ultimii.

La geografie ţi-era mai mare dragul să înveţi după metoda domnului Negrei. Dacă, de pildă, vorbeam de munţi, aveam conturul României tras cu şablonul dinainte şi cu creionul colorat, când spuneam „Ceahlăul" sau „Negoiul" îl şi punctam la locul lui. Vedeai cum se completează harta chiar sub ochii tăi şi, mai ales, îmi plăcea să urmăresc de la izvoare câte-un râuleţ zburdalnic, să-l cresc mare ca pe-un copil şi-apoi să-l vărs cu toţi frăţiorii lui mai mici întâlniţi în cale tocmai în Dunărea cea mare.

Nu mai vorbim de matematică, unde totul descopeream practic.

— De pildă, spunea domnul Negrei: cu trei mai mult decât nouă cât obţinem?

— Doisprezece.

— Arată-mi practic.

— Adăugăm trei beţişoare la grămadă de nouă beţişoare.

— Ce operaţie ai făcut?

— De adunare.

— Deci, ce înseamnă cu atât mai mult?

— Înseamnă: adunare, însumare, adăugire, mărire cu…

— Dar cu trei mai puţin decât nouă?

— Şase.

— De ce?

— Fiindcă din grămada de nouă beţişoare am luat, am scos, am extras trei.

— Aşadar, spunea domnul Negrei, nimic memorat, totul înţeles, priceput în mod practic pe bază ide înţelegere, judecată.

Acest fel de predare, pornind de la numere mici, deci verificabile şi trecând la numere mari, a făcut ca într-un timp scurt să parcurg cunoştinţele necesare pentru examenul de admitere.

În ultima zi de meditaţie, la despărţire, i-am prins mâna şi-am dus-o la gură să i-o sărut, dar şi-a tras-o, ca şi când i-o puneam pe foc.

— Nu se poate. Tu eşti bărbat, Ionică, şi nu se cade ca un bărbat să sărute mâna unui alt bărbat. Ploconeala şi căciula în mână cu şira spinării încovoiată trebuie să dispară.

LA ARIE

Ceilalţi colegi conduşi de domnul Pantaze s-au îmbarcat la tren şi-au plecat să dea examen la o şcoală de ofiţeri artificieri în Bucureşti. Nici nu mi-a trecut prin cap, să mă duc şi eu. Îmi plăcea uniforma şcolii normale, c-avea şapcă cu fir alb de mătase pe fond bleumarin şi veston închis la gât ca o tunică militară. Era şcoala unde putea tata să termine repede cu mine, şcoală după buzunarul lui şi, mai ales, unde puteam să învăţ vioară şi să devin învăţător ca domnul Negrei.

Câteodată mama şi mai ales tata îmi spuneau să mă fac popă, ce n-a fost neam de neamul nostru, fiindcă aduni şi de la vii şi de la morţi, dar nu mi-a plăcut. E mai sănătos cu bastonul în mână şi cu servieta goală.

Zilele se îngrămădeau mereu în sac. Tata se grăbea să treiere griul mai repede să nu înceapă ploile şi cum era strâmtorat m-a rugat să mă reped şi eu la arie când îi va veni rândul. Un ceas măcar să-i dau o mână de ajutor.

Simţeam chiar nevoia să mai ies în lume, să mai prind şi eu culoare la faţă, că prea mă gălbejisem. Cum am ajuns în arie m-a şi trecut în pâine şi mi-a dat în primire vechea meserie: boii la targă.

De multă vreme nu mai avusesem de-a face cu boul idei din hăisa, pe care îl iubeam din toată inima şi când l-am reîntâlnit, prima grijă, i-am prins botul plin de bale şi l-am sărutat pe ochiul umed. S-a uitat la mine lung şi cu privirea ca o apă tulbure şi-a întins gâtul şi i-am

scărpinat bărbia.

Soarele era acoperit de nori a ploaie. Vaporul pufnea şi încerca uneori să se desprindă de pământ. Batoza, cu limbi ca de balaur, bătea snop după snop. Totul – era acoperit într-un colb amestecat cu pleavă şi ciulini. Mama, c-o boccea pe cap să-i ţină părul, cu şiruri negre de sudoare, cu picioarele goale şi cu călcâiele crăpate, arse şi zgâriate de ţepii miriştii, alerga cu sacul pe spate, când la batoză când la grămăjoara de grî-u care începea să se înfiripe.

Tata, ghemuit sub batoza care hăuia şi mugea ca un uragan de parcă cerea viaţă de om, negru de praf şi plin de năduşeală, de-abia trăgându-şi sufletul, cu ultima vlagă, încerca să se potrivească măgăoaiei care ferfeniţă, valuri după valuri.

Boii flămânzi, cu limbile scoase, se apărau de musca înteţită de căldură şi cu botul umed încercau să le alunge. Era o zi închisă, fără aer parcă.

La o vreme însă, când totul curgea lanţ, în tăcere şi când fiecare îşi vedea de treabă, iar eu aşteptam să se facă targa mare, trece chiar atunci pe lângă mine Fănică, un flăcău de-acolo de la noi, băiatul lui Tudorie. Avea căruţa plină cu ciocăni de culoarea firului de iarbă, tăiaţi atunci proaspăt din fâşia de pământ a cui se întâmpla.

Atât le-a trebuit boilor să-i vadă cât erau de verzi şi flămânzi cum erau, că puteai să stai turceşte în deşertul lor, m-au şi târât într-acolo şi împingându-mă de voie de nevoie, am băgat capul sub corlată, şi-am tras o mână de ciocăni.

N-am apucat să ies bine că m-am şi pomenit cu o furcă de fier în moalele capului de-au zdrăngănit cele patru coarne ale ei. Ca un trăsnet m-a lovit şi-am căzut din picioare plin de sânge în faţa boilor.

În zadar striga tata cât îl ţinea gura: „boii la targă, boii la targă!" îl auzeam ca dintr-o prăpastie şi, deşi din răsputeri căutam să mă ridic, nu puteam. Îmi luase graiul şi mă moleşisem ca un pai de lumânare în faţa unui foc.

Când a ieşit tata de sub năvala de paie care curgea val după val, cu gând să mă blagoslovească cu câteva înjurături, crezând că cine ştie ce minunăţii m-am apucat să fac, şi când m-a văzut în picioarele boilor într-un lac de sânge să-i vină rău.

— Ioane, tată, ce-ai păţit? a strigat disperat la mine.

Mama în vaiete şi-n lacrimi – „aoleau, praful şi pulberea să se aleagă de cine mi-a omorât băiatul" – plângea de parcă murisem de-a

binelea. Tata, mai tare de înger, a strigat:

— Cureaua de la vapor jos! şi s-a oprit batoza.

M-a luat în braţe tot o fugă şi m-a afundat în butoiul cu apă rece de fântână, din care trăgea vaporul şi parcă mi-a dat aripi să zbor din groapa fără fund în oare intrasem şi din care nu puteam să ies. Am deschis ochii şi-am văzut din nou lumina zilei.

Lumea în jurul meu, grămadă, iar eu prima grijă, am început să boscorodesc din gură: „Mihai Viteazul, domn al Munteniei, s-a urcat pe tron în anul 1593 şi-a murit în ziua de 9 august anul 1601, omorât din ordinul lui George Basta. L-a învins pe Sinan Paşa la Călugăreni, în anul 1595…66

Când m-a văzut lumea cum îndrug verzi şi uscate, a crezut că m-a lovit undeva la creier şi mi-am pierdut minţile, că prea vorbeam după apa sâmbetei.

N-am mai fost în stare să mai fac nimic în ziua aceea, şi galben ca lipanul, fără putere, după atâta sânge cât pierdusem, m-am întins cu faţa în Iisus pe un sac sub un znop, pus în picioare, ca să-mi vin în fire.

Tata, sprinten cum era, în furia aceea, când a aflat că Fănică mi-a fost naşul, a smuls o furcă de fier din mâna unui om şi s-a aruncat pe un cal din arie şi pe deşălate a pornit în urma lui ca fulgerul.

L-a ajuns din urmă. N-am fost de faţă să văd ce s-a petrecut cu el, îndesat cum era şi mic cât o potcă, dar am aflat de la tata când s-a întors: „l-am făcut boier, calicul dracului”.

O lună de zile în cap a stat la pat şi-a mâncat pe coaste. S-au adeverit blestemele mamei.

— Şi-acum, băiete, mi s-a adresat mie cu vocea scăzută, poate eu sunt de vină, fiindcă te-am adus aci, unde nu-i de tine. Du-te cum poţi la cărţile tale şi lasă-ne pe noi să ducem greul mai departe.

PLOCONUL

Tata nu-şi găsea astâmpăr, mai ales de când mă altoise ăla cu furca-n cap, de-mi pictase cogeamitea buba. Ca un os i-a stat în gât şi într-o bună zi a dat o raită până la doctorul despre care îi vorbise domnul Negrei. Ce nu se face între oameni când mişti din urechi şi bagi mâna în buzunar? Şi gaură în cer. Îl găsise chiar acasă. A dat de el uşor şi din două vorbe şi-un cuvânt s-a aranjat pe jumătate. treaba. Rămânea restul, să ducă ploconul şi pe mine să ne vedem la faţă câte parale face

fiecare, pentru a nu fi străini unul faţă de celălalt la momentul potrivit. Totul aranjat cu cap.

A doua zi, nu mai departe, am, şi fost în picioare de cu noapte. Funia se apropiase de par şi, ca să meargă cât mai iute treaba, i-a dat căruţa. noastră cu boi şi-a luat cotigarul lui Mitu Drâmbaru, tras de două gloabe de cai de le numărai coastele.

— Îţi dau boii ăştia şi cu ei poţi să-ţi muţi şi casa. 6 ia din loc cu grajd cu tot, aşa trag, i-a spus tata. G hibă doar: merg încet ca melcul, de-aia am nevoie de zmeii tăi să mă duc *ca* vântul.

N-a uitat mama să prindă două găini bolovan, a îngrămădit şi câteva raţe de pocneau, ouă cât mai multe, din astea nu se bagă seama când e să faci ceva, şi-am pornit. „Doamne ajută şi-nainte vorba lui tata.

În drum, tot ne era stână-n cale, ne-am abătut şi pe-acolo unde s-a mărit ploconul cu un caş cât roata plugului de mare, tare ca pâinea cea de casă nedospită şi pe deasupra şi-un cârlan din primăvara aceea.

— Prinde unul cât mai dolofan, moş Nicolae, că însor băiatul ăsta, i s-a adresat tata dând din mâini a pagubă.

A şi plecat ciobanul, o vorbă n-a scos din gură că doar nu da nimic de la el din buzunar şi s-a şi întors, după inima lui tata cu o frumuseţe de cârlan, cu miţa măruntă, albă şi cu picioarele tărcate, parcă era încălţat cu ciorapi de lână neagră împletiţi de bâta.

Se zbătea sărmanul şi behăia de te cuprindea mila doar o scăpa din mâinile mele, că mie mi l-a dat în primire, dar n-a fost chip „Milă mi-e de tine, dar de mine mi se frige!" este o vorbă de când lumea.

Caşul l-a înfăşurat într-un ştergar mare, alb, anume pregătit de mama, fiindcă îl dădea cu totul, să fie pomană întreagă că doar n-o să ţină mortul caşul în mână pe lumea cealaltă, iar eu, în căruţă sus pe iarbă, cu mielul pe braţe şi între orătănii, cu urciorul plin cu apă rece, să le adap, aşteptam pornirea.

— Ai grijă, mi-a spus tata, să nu caşte ciocul vreo găină şi să dea ochii peste cap, că te jumulesc pe tine în locul lor.

Şi-acum, toate la îndemână, gata: di murgule, di, vorba cântecului, până la oraş cale, nu glumă, dar caii să-i mănânce lupii, de-abia se mişcau. Nu-i scoteai din pasul lor şi pace. Unul stângăcea de piciorul drept din faţă, celălalt pacoste; ciul de-o ureche şi ciomp de coadă. Cine i-o fi mâncat-o nu ştiu, başca o rană mare în sold cât strachina, că se ţineau roi muştele după el.

Căruţa, altă belea, cum îi turcul şi pistolul, c-o roată slabă în

bucşă, bombată într-o parte şi teşită de alta, c-aci se ridica, aci se prăvălea până aproape să-i cadă de pământ. Uite-l nu-i, aşa mergeam.

— Îţi frângi gâtul în cotigarul ăsta, măi băiete, n-auzi – cum zăngăne din balamale? De-aia, uită-te bine pe unde sări când s-o face praf, că te pierd de muşteriu acuşi. Nu mi-e de tine, mi-e de marfa din căruţă, aia-i scumpă, făcea din ochi tata către mine.

Din greu, înotam. Dădusem bunătate de căruţă şi schimbasem, vorba ăluia, boii pe capră şi capra pe gâscă, să ne pricopsim, nu alta şi ne-am pricopsit ca broasca de păr, că-i venea lui tata să se repeadă cu capul de căruţă.

— Di, gloabă, di! Pocnea tata ca la plug, cu sete, doar o lua-o din loc mai repede, dar boalele, aşa se vede că le era năravul, cum simţeau biciul pe spate ridicau picioarele de dinapoi şi *buf*! pe lângă dinţii tatii. Îl vedea Dumnezeu de-i scăpăra vreo copită-n falcă. Noroc că sta la distanţă şi se ferea ca de foc.

Când am ajuns la marginea târgului, s-a oprit undeva pe dreapta şi i-a tras pe bot, Le-a pus ochelari la ochi „să nu se sperie şi să facă târgul praf, doamne fereşte!"

— De venit am venit cum am venit, dar de întors nu se ştie. Poate le dau una-n cap şi-i dau boii, să zică bogdaproste omul că l-am scăpat de năduf, zicea tata.

Pe la amiază, am ajuns la doctor. Mi-era foame ca de lup. Tata, cu caii de căpăstru, îi ţinea să nu cadă, că se dejghinau pe piatra lucioasă, nepotcoviţi de când erau mânji.

— Ei, Ioane, altă sărăcie mi-a venit în minte. Se ţin lanţ. Mă gândesc la buba aia din cap de la tine. Să nu te scapi faţă de doctor c-ai luat ciocăni cumva, că te dă de hoţ afară. Să-i spui că ţi-a cerut mă-ta o cărămidă ca s-o pună sus pe sobă şi când să i-o dai, strâmbă cum îi ea de mână, ţi-a scăpat-o-n cap. E mai bine-aşa, că doar nu-i frate cu tat-tu, de-aia să nu uiţi şi ţine minte: „Cărămidă, mă-ta, cap!"

Parcă-l văd pe doctor, înalt, puhav, cu părul ca argintul, puţin adus de spate, ciolănos, cu faţa prelungă şi cu ochelari pe nas, cum ne-a poftit într-o cameră. Vorbea în vârful limbii şi puţin peltic.

— Che te doare? M-am mirat şi eu cum de mă întreabă asta. Eram prost să-i spun?

— Nimic, domnule doctor. N-am suferit în viaţa mea şi nici nu mă doare ceva, m-am grozăvit eu, deşi se învârtea pământul cu mine.

Îmi venea să mă lungesc, că tot avea un pat alături, liber, dar mă

ţineam tare, să nu mă dau de gol.

— Dar aici, ce-ai păţit? A pus mâna chiar pe rană.

Până să mă trezesc eu să încep minciuna: „cărămidă, mă-ta, cap", tata, scurt, l-a şi lămurit, ca la armată.

— Te doare cumva?

— Deloc, domnule doctor. Niciun pic.

La urma urmei de mi-ar fi dat peste rană cu ciocanul, de m-ar fi luat în răspăr cu briciul, de m-ar fi tras de gâlci, era liber să facă ce vrea doctorul, că era stăpân pe mine, dar un chiţăit n-aş fi scos. Eram în stare.

— Toate-s bune, cum se vede, mi-a spus dumnealui, zâmbind. Un singur lucru strică: cam slăbuţ, cu lipsă la cântar, dar nu-ţi face grijă.

— Completăm, completăm, domnule doctor, pe loc a intrat tata în vorbă. A înţeles dintr-un condei cam unde vrea să bată şaua.

— Dacă m-ai vedea şi-n altă parte, m-ai cunoaşte?

— Dintr-o mie, dom'le doctor! i-am răspuns eu sigur, să nu creadă că sunt prost.

— O să vedem, dar pentru orice siguranţă, când vei intra la vizita medicală, care este prima probă e-li-mi-na-to-ri-e, (vorbea rar pe silabe şi se uita când la mine când la tata) să nu uiţi şi să-mi pomeneşti de cărămidă, bubă.

— Adică, mă-ta, cap, adăugă tata. Înţelegi acum, ce vrea să spună dumnealui, că doar prost nu eşti. Seamănă cu mine, dom'le doctor, deştept nu şagă, am fost sergent la Mărăşeşti.

M-am uitat încă o dată la el să-l întipăresc în minte pentru totdeauna, după care am ieşit afară, unde i-a şoptit tata ca între oameni, că ce-a aduş acum nu înseamnă decât arvună. Socoteala să iasă bună că se bagă în datorii până la gât şi-arăta cu mâna, dar obrazul rămâne obraz cinstit, curat.

Doctorul aproba cu capul şi-i da să înţeleagă să plece fără nicio grijă că totul va fi bine.

— Şi-acum, sui-te în cotigar, băiete, s-avem vreme ca să ajungem până mâine dimineaţă, căci cum merg hămesiţii ăştia, mâine pe răcoare dac-om fi acolo.

PE UMERII TATEI

În sat, bombă mare! Parcă venise circul. Se întorsese plutonul de la București întreg, cum plecase cu domnul Pantaze. Nu reușise niciunul, măcar de leac. Lumea, râzătoare, vorbea numai de asta. „Li se urâseră cu sapa, auzi vorbă. Așa le trebuie. S-o tragă de coadă pe dumneaei, icea lângă noi cu apă caldă, că doar nu-s mai pricopsiți."

Domnul Pantaze parcă știa de treaba asta, că nu i-a adus decât până la gară și de-acolo le-a arătat drumul.

— Pe aici, înainte, nu vă pierdeți cumpătul. N-a venit încă timpul ca toate școlile să fie deschise larg și pentru voi, cei de la țară.

O cam băgasem pe mânecă și eu. Nu era de glumă. Ajunsesem că nu trecea o noapte să nu visez că dau examen. îl visam mereu pe doctor. Se făcea că nu-l cunosc și plângeam în somn, de mă sculam uneori mai obosit decât mă culcam. Mereu făceam exerciții să-i prind figura pentru, a-l cunoaște la momentul potrivit.

Dar, cum în lumea asta, totul are un început dar și un sfârșit, a sosit și dimineața aceea mult așteptată. Toți în jurul meu în picioare șicare mai de care mai atent, nu știa ce să-mi mai facă. M-am îmbrăcat cu pantaloni țesuți în casă, lungi, după comanda tatii „că mai crește", mi-a dat cămașă cu picățele și canafi la gât, vestă cu două buzunare, iar pe cap mi-am pus gospodărește o pălărie de culoare vișinie. În picioare, s-a terminat povestea de-a fi goale, am încălțat sandalele găurite cu ciorapi subțiri de târg.

— Până aici ți-a fost, Ionică, mamă, te-am scăpat de acum. Îmi spune mie inima. Poate oi avea și tu noroc pe lumea asta și-oi trăi altfel.

Îi curgeau lacrimile șiroaie și pe – cât putea căuta să-și ia privirea de pe mine și să-și ascundă fața în altă parte, să n-o văd că plânge, ca să mă țin eu tare.

Bâta, săraca, parc-o văd și-acum, s-a dus într-un colț și de la căpătâiul ei a scos o cârpă veche legată cu noduri multe, a luat ceva de-acolo și mi-a băgat în buzunarul vestei.

— Ia cinci lei și de la mine, să bei braga și să mănânci lipie și halva pe săturate, nepotul bâtei cel mai bun, că sunt bolnavă și mâine-poimâine mă duc unde mă cheamă clopotul. Mare, om învățat, n-am eu zile să te văd!…

Am ieșit în ogradă cu toți în lacrimi după mine, de parcă scoteau mortul din casă, și m-am oprit pe prispă, am privit în curte nucul cel rotat și mare, m-am uitat la vacă, m-am îmbrățișat cu Ticu, câinele meu,

negru ca un harap „care scheuna și se gudura cu coada de pământ. Presimțea ceva, se vede. Am văzut cocoșul pintenat, care se uita cu un ochi la mine. Până și viţelul s-a oprit din fugă și mă privea speriat.

— Hai, băiete, ce căști gura?! a strigat tata. S-o luăm din loc, că ne stă norocul și-avem treabă azi, doamne ajută!

Ca dintr-un vis frumos am tresărit și, încurcat cum eram, că nu știam pe ce să pun ochii, m-am repezit de gâtul mamei. Am sărutat-o pe obraz și cu ochii străpunși de lacrimi le-am simțit calde pe-ale ei. N-am uitat s-o strâng la piept și pe bâta, cu obrazu-i ca smochina, pentru care simțeam că mi se îneacă sufletul, pe mătușa Mita, pe moș Florea și pe toți verișorii și verișoarele mele care se sculaseră de cu noapte și mici ca ulcelele se uitau la mine. Am ieșit pe poartă cu ochii, tot în urmă, privind la ei, cum îmi făceau cu mâna și-am tăiat-o de-a dreptul printre păpușoaie. Eram primul din tot neamul nostru care încerca să-și ia zborul într-o altă lume.

Nici n-am apucat să intrăm în țarină bine, pe cărare, că deodată se oprește tata și se lasă ghem pe vine, cu spatele spre mine și niciuna și nici alta, zor la mine:

— Urcă, sus, pe umerii tatii, să te duc în spate, ca să nu obosești.

O dădui din colț în colț, nu prea vream, tata însă hotărât: „sui și sui”, nu i-am scos din cap.

— Până la târg e cale, obosești. Nu te uita tu la mine, că eu pot să duc. Gâtu-i vlăguit să tragă.

— N-am avut încotro – și *hop* pe umerii lui, călare. Picioarele le-am petrecut în față că mi le-a prins deasupra gleznelor că pe două lumînări de ginerică și hai, Ioane, la examen.

— Ești ușurel cât-un cârlan din primăvara asta, începu să râdă tata.

Vedeam ca-n palmă totul. Pretutindeni mirosea a mătase coaptă și-a must fiert. Soarele tocmai apucase să-și scoată rotundul ca un pui de găină capul, ieșit proaspăt din găoace, galben și pufos.

În fața noastră începea suhatul fără iarbă, bătut ca-n palmă. Pe loc mi-a năpădit în minte ziua când a fost potopul. Deodată l-am văzut pe nenea Simion Ghebosul. îl zăream ca într-o ceață cum aleargă și cum îl saltă uraganul tot pe sus. Iată și groapa unde l-au găsit, cu fața senină către cer, mulțumit că dăduse în primire.

Ca pe jar, așa mă mișcam pe umerii tatii, fiindcă uneori bolovanii de gheață îi simțeam aievea, cum se năpustesc asupra mea.

— Ce ți-i, măi băiete, ai visat ceva? în gândul meu – o poveste adevărată, dar am tăcut. Simțeam nevoia să rămân în gândurile mele, și, molatic, m-am lăsat cuprins de vise.

*

La fântâna cu ghizdele și cu ulucele goale, câteva berze mergeau agale și din când în când scociorau cu ciocul cine știe, vreo broscuță fără minte.

O ciocârlie s-a urcat pieptiș în zare către soare, ciripind de foc ca, deodată, bolovan să cadă într-un lan de păpușoi. Cerul era plin de: stoluri de rândunele. Se pregăteau pentru plecare către noi limanuri.

Despre târg sclipeau până către noi acoperișurile caselor albe „ca niște oglinzi mișcate de mâna unui uriaș. Apa Milcovului, la o azvârlitură de băț, străfulgera devale. Își arăta lumina pentru o clipă și-apoi dispărea, Parcă ne făcea cu ochiul toată vremea.

Cu palmele prinse pe după bărbia lui tata, am închis ochii să nu mai văd nimic. Obosisem parcă.

— Am ajuns, băiete, în sfârșit, îmi spune el de la o vreme.

Am tresărit, deși n-adormisem. Am coborât de pe gâtul lui și-am început să bat din picioare pe loc ca pe gerul bobotezei, fiindcă îmi amorțiseră de umerii colțuroși ai lui tata.

VIZITA MEDICALĂ

Școala normală, după cum spunea tata, se găsea în partea cealaltă a orașului, departe, tocmai la bariera Mărășești, de aceea la prima ocazie a strigat după o trăsură.

— Birjar!

Un sapcalete pe capră a și frânat bidivii și din gură *hep*, *hep*! întorcea de-a curmezișul drumului pavat cu pietricele rombice.

La început, am crezut că-l cunoaște tata. Știe el de unde, din armată poate, de s-a încumetat să-i facă semn. Dar, când l-am văzut aproape cum se prăvale către noi cu chipiu pe cap, cu cozoroc rotund și mustața groasă cât o vrabie, cu ceafa numai. falduri și îmbrăcat popește cu antiriu și brâu roșu, lat, o sfeclisem. Credeam că întoarce caii să ne croiască câteva bice pe spinare, să ne învețe minte, ca altă dată să ne cunoaștem lungul nasului. Asta ne lipsea: birjă, fiindcă restul le-aveam pe toate. Dar, unde dai și unde crapă, că numai ce mă pomenesc că se oprește cogeamitea omul la picioarele goale ale lui tata.

— Poftiți, vă rog! și ne-a făcut, semn să urcăm în trăsură.

Pentru o clipă mă cam pierdusem cu firea. Nu știam cum s-o iau și cum s-o încep. Trăsura naibii n-avea scoarțe cum avea căruța noastră să m-arunc în ea, de aceea l-am lăsat pe tata să urce primul ca să fac și eu la fel.

— Școala normală, birjar!

„Mare om îi tata ăsta, știe să răzbească-n lume" mi-am zis și mă uitam la el să-l văd cum îi șade în trăsură. Își potrivea părul pe cap, dar nu știa ce să facă cu picioarele.

Când a luat-o din loc trăsura pe strada pietruită era un păcănit în urma noastră, de parcă bătea cineva din palme. Aluneca parcă pe gheață, fără hopuri, nu ca în căruța lui Mitu Drâmbaru, hodoronc-hodoronc de ne-a ieșit sufletul.

— Bine-i în trăsură, tată, parcă zbori. Ia te uită cum mă dau în arcuri.

— E bine. Știu, de aceea învață ca să ai parte, altfel prin gropi și hârtoape o să trudești o viață întreagă.

Din vorbă în vorbă nici nu știu când am luat în piept orașul, dar știu că m-am pomenit, în fața școlii normale, o hardughie de nu încăpea pe lotul nostru. Lume după lume, furnicar, nu puteai s-arunci nici banul. Iarmaroc în toată legea.

Tata a băgat de seamă că m-am tras la față când am intrat în atâta lume și mai ales când am văzut câtă spuză de copii furnicau de colo-colo. Veniseră de pretutindeni și îmbrăcați în toate felurile. Unii, cojani ca mine, cu pantaloni de casă și vestă, alții cu cămașă lungă și ițari, unii târgoveți cu pantalon scurt și cămașă albă. Alții din Ardeal cu bundă nouă și cămașă cu fireturi, gloată, ce să spun. Mă pusese pe gânduri.

— Vezi tu copchilăria asta care se frământă aici, începu tata să mă încurajeze, că prea mă schimbasem la față. De niciunul să nu-ți fie teamă, nici cât negru sub unghie. Dacă e să te ferești să nu-ți ia altul pe dinainte, atunci ai grijă de mocanii ăștia, de la munte, cu căciulă și ițari, că-s deștepți, nu glumă. Scapără, mama lor. Îi cunosc din armată. Am făcut războiul cu ei. Sunt urmași ai babei Vrâncioaia.

Lumea de colo-colo nu-și găsea odihna. Circula zvonul că afurisita de comisie este formată numai din tunați și adunați și că la limba română este unul pe poreclă „Văzică" care întreabă și laptele pe care l-ai supt de la mama și dacă te vede c-o scrânteșți cumva, nota „unu" și la sapă. Că ministerul ar fi tăiat bursele, bătu-l-ar focul! și că n-au rămas

decât una-două pe sprânceană şi că astea-s date dinainte; că dacă a reuşit copilul este obligat omul să ducă: făină, mălai, lapte, peşte, carne, fasole fiindcă internatul n-are decât zidurile goale.

— Ce să spun? Te bagi la stăpân până-n gât, sfârşi tata.

— Da, ăla, ministerul, cine-i? l-a întrebat pe tata o femeie mărunţică cu un băieţel de mână.

— Un domn mare, care face pomeni la Bucureşti, i-a răspuns el să-l audă lumea că vorbeşte de bine ministerul, dar când a rămas numai cu mine a avut grijă să-mi spună, mai încet lsa ureche să nu-l audă nimeni: „Un hoţ, tată, din partidul liberal, cine crezi î".

Inimă să fi avut şi de piatră să poţi face faţă la câte vedeai cu ochii şi la câte auzeai cu urechile, aşa clipe grele trăiam până să înceapă examenul şi numai ce ne pomenim, nas în nas c-o bună parte din elevii domnului Pantaze. Din lipsă de altceva, veniseră să-şi încerce norocul şi la această şcoală. N-o fi una, o fi alta. Nu se ştie de unde poate sări iepurele.

Să-mi vină ameţeala. Asta mai lipsea acum. Dacă dădeam examen de unul singur: luam, nu luam, om mă chemam, cine ar fi ştiut, că doar nu eram prost să bat toba de picam. Dar acum, să te ferească sfântul să intre unul dintre noi şi dacă nu ţi-o place ce ţi-or auzi urechile să nu-mi spui pe nume!

Câte o birjă se oprea taman în faţa şcolii. Domni şi doamne, granguri coborau şi treceau cu bastonul pe mână, sus la comisie. Parcă erau pe moşia lor. Chiar şi portarul şcolii, cu chipiu pe cap şi cu mustaţa-n furculiţă, li se pleca până la pământ.

— Îi vezi pe ăştia, mi se adresă tata, umblă cu proptele, cu mişmaşuri. Cine poate oase roade, cine nu, nici carne moale. Asta-i de când lumea, măi băiete.

Am tăcut aici, fiindcă mă simţeam cu musca pe căciulă, oarecum. La drept vorbind, eu ce cusur aveam? Nu dădusem caşul, ouăle, cârlanul, raţele şi găinile domnului doctor Irimescu? Le dăruisem de sufletul mortului? Nici vorbă. Să aibă grijă de mine la vizita medicală. Nu c-aş fi avut ceva în coşul pieptului, ci de teamă că eram mic şi slab şi cântăream cât un cârlan.

Soarele se ridicase sus deasupra şcolii. Din clipă în clipă se aştepta comisia, năzdrăvana aia de comisie care băgase spaimă în mine.

Ne plimbam de colo-colo, fără nicio ţintă, iar eu cu sufletul la gură, că şi răbdarea ajunsese pe muchie de cuţit, încercam să-mi împrăştii

gândurile care nu-mi stăteau decât la comisie.

Curaj, găină, că te tai, mă îmbărbătam de unul singur şi când mă credeam mai stăpân: pe mine, numai ce auzim că strigă cineva: „Comisia! A sosit comisia!"

Parcă m-a străpuns cu cuţitul, aşa m-am muiat. Simţeam cum mi se scurge sângele prin vine de la cap, către picioare.

Tata, nici el mai breaz decât mine, se făcuse alb la faţă şi cu ochii rătăciţi mă întreba de zor: „unde-i, unde-i? L-ai văzut pe ăla?"

— Care ăla? Şi uitasem.

— Ala de i-am dat alea.

— Dacă este printre ăştia de-aci, nu-i! i-am răspuns eu dintr-odată, fiindcă şi dădusem o raită cu privirea printre ei.

— Cum dacă este nu-i? Cum vine asta? Te-ai prostit, băiete! Dacă este, este, dacă nu-i, nu-i! S-a mântuit. Una din două. Învaţă-te să vorbeşti.

— Dacă era printre ei, îl vedeam, dar nu-i, de-aia nu-l văd, înţelegi acum?

— Nu fi chior, deschide ochii mari, nu mă fierbe fără apă, că te bușesc cu una după ceafă aici în lume.

— Nu-i tată, nu-i! înc-o dată-ţi spui, Dintr-o mie îl cunosc.

— Atunci are haz că ne-am dus pe copcă. Ştii tu… Norocul tău, ăla spart în fund.

— Nu se ştie, până la urmă. Poate vine.

— Ba se ştie. Cunosc eu lumea mai bine decât tine.

În timpul acesta, cât. ne târguiam de zor şi nu ştiam cum s-o dregem ca să iasă bine, iată că se desprinde din comisie un domn de statură mijlocie, îmbrăcat în haine albe, directorul şcolii normale, după cum şuşotea lumea.

— Şcolile de învăţători, începu el, au nevoie de copii cu minte sănătoasă în corp sănătos. Pentru aceasta, prima probă şi cea mai grea, poate, este vizita medicală. Cu ea vă începe şi concursul. Domnul doctor Puşcă, şi l-a prezentat, iar acesta a ieşit puţin în faţă, va fi drept şi… egal pentru fiecare concurent.

Era limpede. Nu mai aveam nicio speranţă. Tata, mort, privea în gol pierdut şi frământa ceva mărunt din buze.

— Ai văzut ce mi-s oamenii? Doctor, mama lui de şarlatan. Nu cunosc eu lumea? Ce ţi-am spus? Mânz, tată, dacă te năşteai era mai bine, te mâncau lupii şi scăpai de belea.

Istovit, am ieşit din mulţime mai la aer. Simţeam că mă înăbuş şi undeva sub nişte scări, mai la umbră, am ascultat discursul mai departe.

— Veţi intra în serii de câte zece şi pe măsură ce se afişează rezultatul părăsiţi şcoala să se elibereze locul. Au fost ultimele cuvinte spuse de director.

Într-adevăr, după asta a şi apărut un domn mic şi negricios, secretarul şcolii, domnul Pârvulescu – şi peltic cum era, dar cu vocea înţepată, a început să strige lista după alfabet.

— Roata norocului, tată, i-a dat drumul. Tot am plătit de-acum intrarea rămâne în pană la urmă. Altă pricopseală nu-i, năsălia cui ştiu eu.

— Cum mi-o fi norocul!…

— Norocul? De ăsta vorbeşti tu? Norocul e cum şi-l face omul. Ai văzut guler am ăia care mergeau la comisie? Ce ştii tu!…

Roata norocului, cum o botezase pe drept cuvânt tata, mergea fără oprire şi din răstimp în răstimp, apărea acelaşi mărunţel şi ca uliu îşi lua cât îi trebuie şi, „uite-l nu-l" dispăreau. De-abia către orele douăsprezece s-a încurcat în limbă şi ou mine.

Când mi-am auzit numele m-a apucat din nou clănţănitul de parca ieşeam din apă rece şi, cu pumnii strânşi să-mi ţin firea, am trecut în rând.

Tata nu se îndura de fel să mă lase singur şi când să dispar după uşile din faţă, grele ca de mănăstire, mi-a spus scurt:

— Cărămidă, mă-ta, cap! Ştii tu, de hoţ, să nu te dea afară şi poate mai spunea ceva, dacă nu se închidea uşa după mine.

În rând cu ceilalţi şi cu mărunţelul în frunte ne ţineam tot aproape după el, ca la tăiere, fără suflare.

Pe coridor răcoare şi miros de bradolină. L-am văzut pe Creangă într-un tablou. Zâmbea la mine parcă. Deasupra unei uşi tabloul lui Mihai Viteazul în luptă cu Sinan Paşa la Călugăreni.

— Iată sala. Am ajuns. Poftiţi ne-a spus mărunţelul şi-am intrat.

Îl vedeam pe doctor la doi paşi de mine. Nici pe departe n-aducea cu puhavul ciolănos, care ne mâncasc alea. Acesta era un bărbat înalt şi tânăr, bine făcut, cu faţa rotundă şi cu ochii negri, mari.

— Dezbrăcaţi-vă, copii! În pielea goală, ni se adresă chiar doctorul zâmbind.

— În pielea goală întrebă unul dintre noi, ruşinat până în vârful urechilor.

— Da, da, în pielea goală, ca la gârlă, ţinu să ne lămurească şi mai bine.

Nu ştiu ce mi-a trecut prin minte în clipa aceea, dar când să m-apuc să mă dezbrac, mi-am rotit ochii: să-i văd şi pe ceilalţi la faţă cum apar şi pe loc mi-a sărit inima. Intrasem numai cu mocani, adică din cei deştepţi, cum spunea tata. Atât mi-a trebuit, că m-am şi lăsat pe vine şi trage Ioane la dezbrăcat ca de frica morţii, nu cumva să mă ia altul pe dinainte, muream acolo, doamne fereşte! şi până să-şi desfacă nojiţele de la opinci şi să-şi dea iţarii jos, am şi fost în faţă, primul.

— Mai aproape, mai aproape, mă chema doctorul la el şi cu privirea nu mă slăbea de fel.

Capul îl ţineam fudul, adus pe spate şi cu burta cam în faţă, chipurile, să nu-mi zărească buba.

— Cum te cheamă?

În gândul meu, tot întrebări din astea să-mi puneţi, al cui sunt şi cum mă cheamă şi dacă n-oi şti vă dau voie să mă daţi afară ca pe-un prost din ăla mare.

— Ulmeanu Ion.

— Bine.

Mi-a făcut semn să tac, c-aveam de gând să-i spun şi de bâta.

— Bolnav, cumva?

— Eu? Neam de neamul meu. Aşa mi-e felul, soiul, slab, m-arunc în sămânţă cu tata, dar n-am nimic în coşul pieptului. Sănătos tun.

— Să vedem, să vedem! Răbdare numai. Şi tacticos mi-a întins un şerveţel alb pe spate, s-a aşezat în faţa mea pe scaun şi m-a tras între genunchii lui şi cu urechea a început să m-asculte, ba ici, ba colo. Ca-n braţele ursului mă perpeleam. Nu ştiam ce să fac.

— Trage aer pe nas, adânc şi dă drumul pe gură, uite-aşa!

Atent să nu dau greş, făceam aidoma ca el, dar în zadar. Nu-i plăcea se vede, nu ştiu ce anume, c-a tras de mine ca de-un sac. Până nu m-a măsurat din creştet până-n tălpi, până nu m-a cântărit, nu m-a sucit, nu m-a învârtit pe toate feţele, nu mi-a pus un ceas la mână să vadă cum îmi va sta când oi fi învăţător şi până nu mi-a dat un balon să-l umflu, nici că s-a îndurat să-mi dea pace.

Când am ajuns la balon, bucuria mea aici, că puteam să-mi arăt puterea. Cine altul decât mine se tăbârcea în fiecare lamă cu băşica porcului? Cine se căznea oare s-o umfle şi s-o dezumfle, s-o cojească şi-apoi, după ce se mai usca, s-o umple cu grăunţe şi s-o sune de scoteam

peri albi la cei din casă? Eu, fiindcă altul mai mare decât mine n-avea mama şi până nu mi-o spărgea tata de cap şi nu mă scotea în ghionţi afară să mai răcoresc pământul, nici c-aveam odihnă, de aceea zor nevoie m-am aşezat pe treabă şi dă-i suflare, de-mi ieşeau ochii cât cepele din cap. Să te ferească Dumnezeu să intri pe mâna prostului că s-alege praful, este o vorbă şi dacă nu ţi-o place să nu-mi spui pe nume. Tot aşa şi cu mine, am tras aer mult în piept şi încetul pe încetul ştiam rostul, ca la gârlă, am umflat-o pepene.

— Bravo! Buturuga mică răstoarnă carul mare, mi se adresă doctorul. Şi-acum să vedem şi-aici. Priveşte în faţă la domnişoara de la tablă. Era, o fată tânără, îmbrăcată în alb. O să pună nuiaua pe un semn de pe tabloul ce se vede agăţat şi tu ai să-mi spui litera sau cifra şi ce culoare are fiecare.

Puţin mi-a lipsit să mă pufnească râsul, dar m-am ţinut să nu dau cinstea pe ruşine, că după socoteala mea, voiau să vadă dacă cunosc alfabetul de tipar şi dacă deosebesc de-i negru, galben sau cine ştie ce altă culoare. Mă lua peste picior cu asemenea întrebare, nu-şi găsise omul, tocmai pe mine, care vedeam porumbelul din înaltul cerului şi ştiam şi ce culoare are guşa.

— Ce-i asta? mă întreba domnişoara, în timp ce doctorul se apropiase de tablou.

— C, mic de tipar, albastru ca sineala.

— Da ăsta?

— Şapte, galben ca bastonul.

— Dar aici?

— Cifra şase, de culoarea oului de raţă.

Dar acolo, dar dincolo? şi purta băţul ca găina ciocul când culege boabe, doar m-o prinde cu ocaua mică. N-a fost chip. Ca-n palmă le-am dictat pe toate.

— Toate sunt bune, una strică. Îţi lipseşte la cântar. Ce facem?

— Aşa par, dar sunt greu, voinic, vânos şi pot să fug, mă întrec cu fiecare, din gură i-am smuls vorba.

— Bine, a zâmbit doctorul. Şi-acum o întrebare: Când a murit Ştefan cel Mare.

— În ziua de 2 iulie 1504 către orele unsprezece. Este drept că ora i-am spus-o de la mine, nu ştiam precis.

— Bravo, şi când să mă întorc să mă duc la haine, hop! că-mi zăreşte buba. Îmi căzuse frunza de pătlagină.

— Ce-ai avut aici? M-a chemat aproape să mi-o vadă bine.

Pe moment, am simţit că mă sufoc, dar m-am stăpânit şi când mi-a venit, în minte ce-mi spusese tata: „cărămidă, mă-ta, cap!" n-am mai putut scoate o vorbă. Lacrimile îmi curgeau şiroi şi deodată au început să-mi apară în faţă ca într-un vis, aria, Fănică, boul cel din hăisa, zăpuşeala, mama şi ca-n ceaţă, ameţit, cu vocea stinsă, i-am spus adevărul. Fie ce-o fi de-acum. Mă răcorisem parcă.

S-a uitat, la mine, dar nici eu nu-l slăbeam cu privirea, deşi îl vedeam altfel, mărit parcă, printre picăturile de lacrimi ce mi se spărgeau între gene şi pleoape.

— Nu-i nimic, trece. S-a uscat aproape şi mi-a pus ceva pe rană. Îmbracă-te şcum şi aşteaptă rezultatul.

„NU-I ŞI-I BINE"

Pe tata l-am găsit într-un colţ pe coridor, ghem, de parcă-l durea la lingurică şi cu ochii pe uşă şi când m-a văzut că ies a şi sărit ca de pe jar şi sprinten cum era, m-a şi luat de mână.

— Hai încoa! Ce-ai făcut?

— Bine, cred că iau, la sigur.

— Te-a întrebat de bubă?

— M-a întrebat.

— Şi? Spune, spune, nu te bâlbâi.

— I-am spus adevărul.

— Adevărul?

— Adevărul.

— Ptiu! prost ce eşti! Şi cât. te-am bătut la cap cu: „cărămidă, mă-ta, cap", da' tot degeaba!

De-abia mă liniştisem şi mă băga din nou în sperieţi.

— De era ăla cu alea de le-am dat şi s-a ales praful, mai zic şi eu, mergea, c-aşa ne-a fost vorba, ştii prea bine, semn să te cunoască, dar ăsta, te-a crescut, pe tine, ţi-era tată, mamă, ce ţi-i?

— Înţelegi o dată că nu de bubă cad, dacă o să cad.

— De deştept, nu?

— Nu, din vina ăluia cu alea şi nu de asta. Şi cu mâna i-am arătat la cap spre rană, să mă lase în pace.

În timp ce mă boscorodea, iar eu n-aveam astâmpăr, iată că se pune lista. Lumea ciotcă.

Tata, n-a mai aşteptat să-şi facă drum printre lumea grămadă, şi-a strigat de-acolo, de unde ne aflam.

— Al meu e? Ia vezi, cucoană? Şi-i făcu semn spre mine.

— Păi cum îl cheamă, omule? (Parcă era obligată, femeia să mă ştie pe nume.)

— Ulmeanu Ion.

— Nu-i! i-a şi răspuns cucoana. Nu era lucru mare să citească câteva nume.

— Nu-i? s-a speriat tata şi fără nicio altă plănuială, de-acum tot una, a dat cărţile pe faţă: „Ne-a mâncat cârlanul, caşul, raţele, găinile. De pomană, oameni buni, de pomană”…

— Sst! i-am făcut semn să tacă că ne făceam de ocară în faţa lumii, care şi începuse să se strângă în jurul nostru.

— Să mănânce, mâne-l-ar puşcăria de pungaş, dar să facă treaba. Nu, deşteptul făgăduieşte şi prostul trage nădejde.

— Nu mai vorbi, tată! taci! şi-l apucai e mână. să-l scot din mulţime.

— Lasă-mă, băiete, să-mi vărs focul, că de-acum tot una-i pentru tine. Vacile, nu vezi?

Cucoana crezând că-i vorba de ea, că prea făcea circ mare, a venit spre noi.

— Ce-i, omule, ce-i? Ce s-a întâmplat?

— Ce să fie, cucoană, nu-i pe listă, nu spuseşi dumneata. Mai rău de-aşa ce poate fi?

— Păi, dacă nu-i, e bine, ce te plângi?

— Vezi-ţi de treaba dumneata cucoană, cu aşa bine. Pe cine prosteşti?

— Nu fi turc, omule, şi ascultă-mă pe mine c-oi şti şi eu ceva, n-am păscut boboci.

Când a văzut-o tata cum vorbea, s-a clătinat puţin şi pe loc a şi schimbat macazul şi-a tăcut.

— Pe listă, omule, înţelegi şi dumneata acum, care eşti greu de cap –, cum văd, s-au trecut cei respinşi.

— Aşaa! Şi-al meu îi bine, daaa?

— Da, desigur.

— Să fii sănătoasă, cucoană! şi pe loc a şi făcut stânga împrejur, iar cu mâinile pe la spate îmi făcea semn să mă pierd de el.

Parcă s-a luminat pământul. Scăpasem de prima belea şi fericit,

după o vreme, m-am dus după tata care se ascunsese după nişte stive de lemne, undeva în fundul curţii.

Cum m-a văzut, m-a şi luat în primire.

— Ce spunea lumea în urma mea? M-o fi auzit cineva când am pomenit de alea, ştii tu? Mi-e teamă c-o sufla careva unde trebuie şi s-a dus cu tine. Nu mi-e de mine, înţelegi, n-are ce să-mi ia, sufletul doar, dar mi-e de tine, de-aia n-am astâmpăr. Cât priveşte alea, cruce!… Să le mănânce sănătos, n-am nicio petrinţie.

— Cum să nu te-audă, când strigai în gura mare şi când le pomeneai ca popa morţii în altar? Ţi-era frică să nu scapi vreuna.

— Uite-aşa, ca prostul. Ce-o să fac acum? Să-mi dau una-cap?

— Ce-o să faci? O să t, e cheme la comisie, altfel nu scapi.

— La comisiee! Ce vorbeşti, mă? Are haz că dau de bucluc. Mai bine ia-o din loc şi m-a împins cu mâna. Fugi să ne pierdem urma. De-o fi ceva, cumva, ia seama, nu te cunosc, nu mă cunoşti. Tu de-o parte, eu de alta, iar de te ispiteşte cineva, cum, ce fel, îl cunoşti pe omul ăla, ia-l pe un ştiu-n braţe. N-am văzut nici pe-acolo n-am trecut, înţelegi? Oala acoperită bine nu dă musca-n ea.

PROBA DE MUZICĂ

Întocmai s-a făcut, că ne uitam unul la altul ca doi străini de la distanţă. Tata, colo, iar eu dincoace, tot aproape de intrare că urma proba de muzică, de parcă n-ar fi putut să-i spună altcumva: proba de cânt, de tras pisica de coadă sau cine ştie cum, mai pe limba noastră zic, îi spunea de muzică să mă bage pe mine şi mai mult în sperieţi, că la urma urmei nici cu hăgitul ăsta nu rupeam inima târgului…

Îngrămădit într-un colţ, cu spatele la lume şi cu inima bătând de parcă da s-o ia din loc, repetam de zor cuvintele la cântecul: „Iese luna dintr-un nor”, cu care trebuia să mă prezint la comisie. Uneori mă umflam în pene să-l şi cânt, dar mă stăpâneam să nu m-audă cineva că mi-ar fi plesnit obrazul de ruşine. Pe tata nu l-a mai lăsat inima să stea strein şi de mila mea: *pis, pis*! *a* venit lângă mine.

— Uite, măi băiete, Ce-mi trecu prin cap. Îi târziu de-acum şi mi-e teamă că te-o striga, dar m-aş repezi undeva pe-aproape să-ţi aduc o ulcică de lapte de măgăriţă. Au ăştia o urecheată la spitalul militar de-aci şi de-l iei duşcă, s-a făcut treaba. Să vezi ce voce-ţi vine: cuc! Uitarăm că puteam să luăm şi câteva ouă de găină, proaspete, de-acasăşi să le fi

dat peste cap crude şi n-aveam grijă de igzamen. Uifuc! Cui i-a dat prin minte!…

După cum îl vedeam că se frământa tata de colo până colo de nu-i ajungea locul, ar fi fost în stare să bea şi lapte de măgăriţă cu gura mea, că doar nu şi-ar fi vărsat, el maţele dintr-însul, asta ar fi căzut belea pe mine, dar cum mă găseam la aman, zău că nu m-aş fi dat în lături să mă fac frate şi cu dracul, numai să ies cu obraz curat din încurcătura în care mă găseam.

De-abia acum îmi aduceam aminte de biata bâtă, săraca, cum de Anul nou, să mă ia băieţii în ceată cu uratul, îmi meşterea câte o legăturică caldă la gât, ce-o fi avut în ea, râu ştiu, un fel de prăjeală cu miros de ceapă coaptă, după cum mă cârnea din loc duhnitul şi cu două săptămâni înainte, în fiecare seară mi-o titireă de gât, asta ca să-mi vină glas. şi să fiu în rând cu băieţii.

Şi cum stăm şi mă gândeam la multe şi mărunte să mă aflu în treabă că doar tot nimic nu dam de cap, numai iată că mă strigă şi pe mine şi-ncă primul.

Ca pe picioarele altuia am păşit înainte şi de-acum, începe Ioane, altă sărăcie de coadă, îmi venea peste mână că la drept vorbind nu eram cu nimic mai breaz nici aici.

Un bărbat înalt, adus de umeri, cu părul scurt şi cu chelie de sclipea oglindă, îmbrăcat în negru, cu manşete albe, ne făcea primirea. Se plimba domol cu mâinile la spate şi din când în când ne măsura prin ochelari.

Sala unde intrasem nu era prea mare. Într-un colţ pe dreapta, însă, cum intrai stătea ceva care; semăna cu maşina de cusut a ţaţei Mita. Să-mi muşc mâinile de necaz că n-o rugasem niciodată să-mi arate cum se umblă cu ea, că de m-o pune să punctez ceva, scara mâţei, un tighel, s-a dus cu mine, habar n-am.

— Să poftească primul, adică sărmanul de mine, iar el s-a aşezat pe un scaun în faţa maşinii, chiar de ce mă feream ca de dracu' şi-acum toate erau, numai eu lipseam.

— Mai aproape, mai aproape, nu mănânc pe nimeni.

În gândul meu, nu mă mâncaţi dumneavoastră, mă mănâncă altceva şi cu ochii tot acolo unde sta dihania, i-am trecut în stânga şi prin spate, cum şedea pe scaun.

— Să „înşercăm" gama.

Am înţeles cana, că mă şi uitam în toate părţile s-o văd unde-i şi

s-o aduc cu apă rece să i-o dau să bea. Dar când mi-am întors privirea din nou către el şi l-am văzut cu câtă poftă cântă de i se umflau vinele la gât, am ciulit urechile să înţeleg cuvintele măcar, poate cine ştie cum s-o prinde şi l-oi şti, dar să mă fi picat cu ceară nici c-am priceput ceva.

— Adică, ce?

— Cuvintele, tată, fiindcă pomenea despre fa-sol, re, mi, de şi, la după câte-mi-au rămas în cap, dar nu pricepeam ce-ar putea să zică, înţelegi? Totul prescurtat.

— Şi-ai înţeles până la urmă? se înfigea tata în mine care se credea tare în cântec că doar cine dădea tonul când făcea armată? El, Ştefănică.

— Să zic, c-am înţeles, dar sigur nu-s.

— Adică, cum, ce?

— Spunea în cântec: fa-sol, adică fasole; mi – mi-e, adică mi-e; şi-la adică silă.

— De fasole, nu?

— Se limpezi tata la faţă.

— De fasole, cred.

— Ce să crezi, să nu crezi!… Asta-i. Ai nimerit-o, sigur. Şi mie mi-i silă de fasole. Să n-o văd. Şi, l-ai cântat?

— Nu.

— De ce?

— Fiindcă nu l-am. Învăţat la şcoală.

— Şi-acum? Vacile…

— Nu, fiindcă am cântat altceva.

— Altceva? Şi-anume ce?

— Aaa! în loc de fa, aaa! în loc de sol, aaa! în loc de si, lă.

A rămas tata cu ochii mari.

— Aşa-i, i care va să zică.

— Aşa-i, tată!…

— Şi?

— Şi-a aşezat profesorul mâinile tacticos cu degetele lungi pe clape, după care, atingându-le în fugă, a început să cânte unele pe tglas subţire, altele pe glas în ai gros, c-am rămas uimit. Cânta de parcă avea om în foaie. „După mine: aaa!" îmi da intrarea şi cu degetul pe-o clapă ţinea isonul, iar din gură cânta cât putea.

La urma urmei nici cu dumnealui nu mi-era ruşine. Avea glas, nu glumă. Asta zic şi eu să fi fost cu noi în Ceată, îl apăram de câini şi-atât.

– „Aaa! după mine, zi. băiete!" tot în cântec o ţinea. Ca la strană nu înceta o clipă şi strâns cu uşa, am lăsat ruşinea la o parte şi ca pe câmp de unul singur de-acum ce-o fi, o fi, m-am aşezat pe behăit şi ţinte, Ioane! M-a lăsat în pace, crezi? De unde! Cum deschideam gura puţin şi striga la mine: suuus! mai suuus! Ca un drac mă înălţăm pe vârfuri că de-abia mă ţineam să nu cad, doar oi brodi-o doar oi fi mai sus, dar degeaba.

„Ce faci, mă? Te joci?"

— „Ferească sfântul, domn profesor!…

— Atunci, nu mişca nimic, din voce numai. Uite-aşa: aaa!

Mă uitam la el. Un fir de păr nu clintea, deschidea gura doar şi te-adormea.

— „Cum adică? Glas în glas cu dumneavoastră? Otova?" am întrebat eu disperat şi numai apă tot.

— „Otova, cum spui băiete. Glas în glas cu mine".

Pricepusem în sfârşit, că tare greu înotasem. Şi-acum când totul era lămurit, îl lăsam puţin să cânte, iar eu îl aşteptam la cotitură şi când simţeam că sunt otova cu el, glas în glas, intram şi eu. Începuse chiar să-mi placă, dar el nu s-a lăsat cu una-două şi – s-a trudit cu mine să mă „înşerşe" ici, să mă „înşerşe colo, doar oi scârţâi nitel.

— „Bine. Ai ureche".

În repezeala aceea am şi pus mina pe ele să le vadă că sunt două.

— Şi-adică, ce crezi tu că nu le-a văzut? a intervenit tata.

— Nu ştiu. Le-a văzut, nu le-a văzut, dar eu i le-am arătat şi mi-a spus că-s bune.

— Nu te lăuda. Lista-i pentru mine totul. Cutii de nu eşti trecut acolo, îi bine. Cum de ea. ti s-a dus cu tine. Ştii tu, unde…

La vaci urma să-i răspund, dar am tăcut.

„NU OUL ÎNVAŢĂ GĂINA"

Se lucra pe mai multe fronturi. Şcoala. semăna cu un stup de albine. Unii intrau la vizita medicală, alţii se suiau în căruţe plângând, iar restul ne foiam de colo-colo.

Geamul îşi vedea de treaba lui se umplea mereu cu liste, iar lumea roată aştepta să se pună altele.

Tata, care nu puţea citi de la distanţă decât dacă şi-ar fi aşezat ochelarii pe nas, prinşi pe după urechi cu o aţă de urzică să nu cadă, se învăţase bine şi, fără îngrămădeală, sta de-o parte, şi de-acolo să nu-l

calce careva pe picioarele goale – avea răspunsul ca pe tavă.

— Al meu e? îi spunea cum mă cheamă şi până să vină răspunsul să nu stea degeaba, bătea pe loc şi boscorodea mereu din gură: „nu-i, nu-i". Parcă vrea să se obişnuiască cu ceva care nu-i venea pe plac. Câteodată tresărea de unul singur şi se bătea cu palma peste gură: „aoleu, ce fac?" Uita pentru o clipă ce înseamnă: „nu-i" pe listă şi îndată" ce-şi amintea, ş-apuca din nou să spună: „nu-i, nu-i". La proba de muzică, când a strigat cineva; „nu-i", deşi era cu nu-i pe buze, că doar asta repeta mereu a sărit ca altele celea: „Cuum?" Noroc că eram lângă el şi i-am spus că-i bine, c-altfel aveam din nou bucluc cu el.

— Aşa că bine zici, uitasem, cu sărăcia asta: nu-i şi-i bine, îmi vine peste mână.

La ieşirea pe poartă, în ziua aceea nu mai era nicio probă, s-a oprit în faţa şcolii şi-a privit-o lung pe toată faţa ei…

— Ia te uită, măi băiete, cita hardughia. Să-ţi dai seama câtă carte încape aici» De-aia, nu mă pot dumiri şi pace, că doar şi eu nu-s ca orişicare, am fost unde a înţărcat dracul copiii, am făcut războiul, sergent pe front, dar să spui că nu-i şi-i bine, fie la ei acolo. Nu ţi-am spus-o, am tăcut, dar ţi-o spun acum între noi doi: „Nu-i, şi-i bine", tocmai pe dos. Asta ştii ce înseamnă? Cum de eşti, îi prost, pentru asta, tată, grijă.

Îndată ce" încercam să-i explic cum vine treaba, mă şi oprea.

— Lasă-mă să mor prost, nu mă clinti de la locul meu. Dacă e să fie aşa, cum zic ei: nu-i, şi-i bine, atunci ţinte şi tu gânj de asta. Nu le sta împotrivă. Nu oul învaţă găina.

PRIMUL CU CRAVATĂ

Până a doua zi când începeau lucrările scrise m-a dus la nenea Stan, fratele lui tata, cel mai mic, care lucra ca meşter rotar la domnul Gaspar.

Trecuse multă vreme de când nu-I văzusem şi mi-era dor de el. De-abia aşteptam să-l întâlnesc. îl iubeam, cum îl iubesc pe tata, c-avea o inimă largă şi-un suflet pâinea lui Dumnezeu.

Se însurase cu câţiva ani în urmă şi număra o casă de copii. O luase de nevastă pe ţaţa Ileana. N-aducea la figură cu el, era negricioasă la culoare şi cu faţa prelungă, pe când nenea Stan, bălan cu ochi albaştri, mari, vânjos şi lat, în spete.

Stăteau într-o magherniţă, aşezată în fundul unei curţi cu lut pe jos şi cu o lampă cu gaz şi feştilă, ca la noi la ţară. Dintr-o singură privire i se puteau număra toate lucrurile ce le avea în casă, deşi muncea din noapte până-n noapte.

Când ne-a văzut că-i păşim pragul, s-a şters la ochi de mai multe ori, nu-i venea să creadă parcă şi-apoi, fericit, s-a repezit la mine şi ni-a prins în braţe şi, voinic cum era de bardă, m-a săltat în sus până în podele: „tâta mare, nepoate!"

N-au ştiut, ce să ne pună dinainte. Şi-au deschis inima ca soarele de vară şi ne-au pus pe masă tot ce au avut mai bun. Tata cumpărase în drum un peşte mare şi l-a pregătit ţaţa Ileana, saramură cu ardei roşu, de pişcă la limbă şi cu apă caldă. Am mâncat cu multă poftă miez de pâine neagră proaspătă, înmuiată în zeama de peşte, pipărat cu ardei verde.

— Tu eşti primul dintre noi care ai să porţi cravată. De mic te-am cântărit câte parale faci. Ai spart gheaţa. Ne-o fi de când numele nostru trage sărăcia de coadă. Măcar tu s-ajungi ceva. Să fii învăţător şi să deschizi ochii acelor care stau în întuneric.

— Mai încet, mai încet, că nu se ştie până la urmă, îi răspunse tata. Ca să fii ceva, înseamnă să nu fii pe listă, treabă grea, fiindcă cum eşti, s-a dus cu tine, ai luat, căruţa şi la sapă. Am văzut cu ochii mei.

În pilde vorbea tata, dar nici cu nenea Stan nu mi-era deloc ruşine.

— Orice-ai spune, nene, c-aşa-i spunea lui tata, ca frate mai mare, este nu este, devine, nu devine, pentru nepotul meu Ionel, în foc intru, îl asigură nenea Stan, care mă aşezase lângă el şi mă îmbia cu un pahar cât oala plin cu o băutură galbenă cu spumă albă şi cu gust amar.

Tata, care stătea ca pe ghimpi, c-avea atâta treabă acasă s-a ridicat de la masă şi mai înainte de-a ieşi pe uşă, n-a uitat să-mi spună.

— Tu rămâi aici, dar vezi ce faci. Mai pune mâna pe carte, că de mâine începe din nou „uite-l nu-i" şi ferească sfântul. Ne întâlnim de dimineaţă în faţa şcolii.

— Nicio grijă, nene! de asta eu răspund, îl asigură nenea Stan.

Odată cu plecarea tatii, parcă am uitat pentru o clipă unde mă aflu şi de ce venisem.

— N-ai vrea să ne cânţi ceva, nevastă, i se adresă nenea Stan.

Oacheşă cum era şi subţire ca o trestie de baltă, deşi vedeam c-ar vrea să cânte, totuşi făcea nazuri.

— Pentru Ionel, Ileană, fă-mi hatârul. Vreau să te audă el.

A zâmbit cu o privire caldă către mine, apoi s-a rezemat de speteaza scaunului şi-a trecut mâna prin păr să şi-l petreacă pe după ureche şi-a început să cânte.

Simţeam cum se rostogolesc lacrimile bolovan şi cum inima-mi zvâcnea ca la un pui de păsărică. Vocea ei catifelată mă purta pe coclauri, hăt, departe. Vedeam satul, câmpul verde şi pădurea, vedeam nucul din ogradă, o vedeam pe mama. Toate se învârteau şi se amestecau în mintea mea, de parcă părăsisem satul de când lumea şi pământul.

Cânta duios, domol, cu vocea-i untdelemn, groasă şi tărăgănată, de te sfredelea în suflet, îmi cânta cântecul ales anume pentru mine:

„Foaie verde şi-o sipică.
Trenule, maşină mică.
Unde-l duci pe Ionică!”

Nenea Stan o sorbea din ochi, iar Gela, fata cea mai mare pe poala ei, ca o păpuşă sta nemişcată cu ochii ficşi în ochii mă-sii. Toderică, închis la culoare, pe sub masă, iar Nicu, cu părul galben ca mătasea, desfăşat, mişca din picioare şi da din mâini în bătaia cântecului.

După masă, nenea Stan s-a întins puţin, iar ţaţa Ileana m-a luat de mână şi, mândrindu-se cu mine, m-a dus la madam Verdeaţă, proprietăreasa, la care stăteau, femeie văduvă de război, cu două fete cam de vârsta mea.

Cea mare, Aneta, semăna, leit cu mamă-sa, blondă cu faţa roşcovană şi cu părul ruginiu ca frunza toamna. Cea mică, Mia, oacheşă cu nasul cârn şi cu gropiţe în obraz. Aneta, fire domoală, pe când Mia, băieţoi. Îi frigea pământul sub picioare.

— Nu, că nu, să mergem ici devale la scăldat, se alinta pe lângă mine de parcă eram prieteni de când lumea.

Nu-mi ardea de dus, mi-ai ales când mă uitam l-a straiele mele de la ţară. Săream în ochi cât colo, faţă de ele, fete de oraş, îmbrăcate cu rochiţe scurte şi pe poale cu volănaşe. Dar n-a fost chip să scap şi, scai de mine, am lăsat totul la o parte şi-am plecat cu ele.

Când am ajuns la gârlă, în fundul grădinii, nu. era departe, apa plină de copii şi toţi ca unul cu chiloţi de baie, nu ca la noi în sat cu pielea goală, cum ne-a făcut mama.

Mia, zor nevoie să mă scald şi eu. îi ardea de glumă, cum se vede

treaba. Nu ştia pesemne ce-i cu mine, dar când mă gândeam să dau pantalonii jos şi să rămân în bunătate de izmene lungi, cu aţe groase legate sub genunchi şi cu prohabul tăiat în faţă, drept chiloţi, îmi venea cu leşin, de aceea nu m-aş fi lăsat convins chiar dacă m-ar fi dezbrăcat cu de-a sila.

În timpul ăsta, cât ne târguiam şi n-aş fi căzut la învoială de mai fi picat cu ceară, numai ce mă zăreşte un cioflingar din gârlă, unul puţin mai răsărit decât mine. Parcă l-a prins bucuria, aşa a început să frige:

„Măi, ţărane răpănos.
Cât dai chila de ovăz!”

Pe loc m-a săgetat în inimă că de mine-i vorba, dar tăceam molcum, poate că s-o trece cu vederea şi-oi scăpa neobservat de fete, că de ele mi-era ruşine, dar ţi-ai găsit!

Mia a şi băgat de seamă unde vrea să bată şaua, că doar altul ca mine, mai breaz în frunte, nu găseai de trăgeai cu puşca şi, chipurile că-mi ia apărarea, a început să strige:

„Oase, oase, os
Greiere burtos
Covrigar râios”!

Atât a trebuit, o scânteie şi se vede că cioflingarii ăştia de la oraş sunt ţâfnoşi, că s-a şi apucat să ne împroaşte cu mâl amestecat cu clisă, de-a făcut rochiţele fetelor tot una de nămol, să nu mai vorbesc de hainele mele care ţineau la tăvăleală.

„Că ţi-oi da doi bani pe chilă
Mai de milă, mai de silă”.

Ne-a astupat gura şi toţi în cor strigau tot felul de bazaconii, la adresa mea, care nu purtam bietul de mine nicio vină.

— Atinge-l, nu fi prost mă îndemna Mia de zor.

Intrasem la apă fără să vreau, de-asta îmi ardea acum, să mă duc mâine la examen cu altă bubă-n cap, alături, nu era de-ajuns una pe care o aveam.

Cioflingarul, însă, avea ce-dvea cu mine, că s-a apucat să mă ia şi

la ochi cu bolovani. Am lăsat ruşinea la o parte şi-am prins şi eu o pietricică, una colţuroasă şi, când a dat a doua oară, m-am ferit şi *poc*! L-am otânjit în plin. Nu fac putea pune el cu mine, care n-aveam atâtea fire de păr în cap câte pietre aruncasem.

Urla ca-n gură de şarpe, iar noi am urcat malul şi ne-am căutat de drum. Se uitau fetele la mine ca la Preda Buzescu, dar şi eu mă înfoiam în pene că i-am venit de hac şi l-am potolit pe cioflingar.

— N-a trecut mult de la isprava asta şi iată că ne pomenim cu ditai barosanul c-o falcă în cer şi cu alta în pământ, la poarta lui madam Verdeaţă.

— Ai adus ţăranul, care nu ştie să se poarte, să spargă capul băiatului meu! Dădea din gură şi trăgea să smulgă poarta din ţâţâni. Dă-l afară, că de nu, e vai şi-amar de dumneata!

Examenul aici îl dau, la faţa locului, îmi făceam eu socoteală şi cu ochii roată mă uitam să văd pe unde aş putea să încep galopul, că nici prins cu una cu două nu m-aş fi dat, că doar dumnealui, cât era de barosan, nu era chiar frate cu tata.

Mia însă cap sfârlează i-a şi dat în cap şi pe loc a venit cu nenea Stan.

— Ce s-a întâmplat? atât a întrebat nenea Stan…

— Aa! domnul, Stan, începu mieros grăsanul de parcă era un altul, la, un ţăran oploşit la dumneaei, nu ştia ei cu mine, a dat cu piatra şi-a spart capul băiatului meu.

— Tu, Ionele? m-a întrebat nenea Stan.

— Eu.

— De ce?

— Fiindcă el a început, şi i-am povestit totul cum s-a petrecut.

— Bravo! Dacă este aşa şi cred, ţi-ai spălat obrazul, şi nu te-ai lăsat umilit.

Am rămas mirat când l-am auzit ce spune. Tata în asemenea ocazie mă bătea tot pe mine. De loveam pe cineva, buşală de la tata că de ce nu mi-am căutat de treaba mea, iar de mă, bătea careva, cotonogeală că de ce m-am lăsat să mă bată. Singur eu nu mai ştiam cum să fac să fie bine.

— A cui crezi, dumneata, că-i vina? l-a întrebat pe grăsan.

— A celui mai tare, i-a răspuns acesta şi-a plecat cu coada între picioare acolo de unde venise.

— Nenea Stan e cineva în cartierul ăsta. Toată lumea îl respectă

fiindcă-i drept dar şi voinic! mi-a spus Mia. bucuroasă c-am scăpat cu atât.

EXAMENUL CONTINUĂ

Dimineaţa ploua cu găleata. Trăsnete şi fulgere umpleau cerul. Nenea Stan, cu grijă, ca şi tata, să nu scap examenul, a ieşit cum a putut prin ploaia de foc şi s-a întors cu o birjă cu burduful ridicat şi m-a luat de-acasă.

Când am ajuns în faţa şcolii normale, în poartă, după cum lăsase vorbă, aştepta tata, care nu ştia ce să facă şi încotro s-apuce de frică că nu mai apăream. Parcă-l văd şi-acum cu un sac în cap de pe care curgea apă ciuciulete, cu pantalonii suflecaţi până sub genunchi, cu buzele vinete şi cu carnea la călcâie albă şi încreţită ca buretele.

Nenea Stan n-a mai rămas cu mine şi, după ce m-a sărutat pe frunte şi m-a strâns la piept bărbăteşte, urându-mi să am noroc, m-a lăsat în seama lui tata, iar el s-a înapoiat cu aceeaşi birjă.

Lumea din cauza ploii, a trăsnetelor şi a fulgerelor care. spintecau cerul, se adăpostise pe coridoarele lungi ale şcolii şi, cu înfrigurare, aştepta să citească listele, cu repartiţia pe săli pentru teza la matematică.

Un domn înalt cu faţa prelungă, negricios şi cu privirea parcă îngheţată, împreună cu acelaşi mărunţel, secretarul şcolii, au intrat în clasă şi ne-au împărţit hârtie ştampilată şi după ce ne-au arătat cum să ne scriem numele în colţ şi să-l lipim să nu se vadă, ne-a scris problema pe tablă.

Ploaia izbea ou furie geamurile înalte, arcuite sus. Trăsnete şi scânteieri prelungi luminau, ca nişte limbi de foc, în întuneric.

Cu ochii aţintiţi afară la vânzoleala ploii care se învălătucea pe sticlă ca nişte valuri izbite de stâncă, mi-a năpădit în minte iarăşi clipa când m-a prins potopul. Din nou m-am văzut înfruntând cu întreaga mea fiinţă pereţii albi de gheaţă, din nou mi-arif amintit cum înotam şi cum cădeam ciuruit de săgeţile care mă pişcau ca focul şi din nou l-auzeam parcă departe, înăbuşit pe nenea Simion Ghebosul, cum striga disperat în bezna albă: no, hoo, hooo!”».

Nu ştiu cât am rămas cu mintea pe coclauri, dar la o lumină orbitoare, urmată de o bubuitură puternică, am tresărit.

În sală, linişte profundă. Nu se auzea decât scârţâi tul peniţelor

pe foile albe ştampilate proaspăt. Secretarul, cel mărunt, ieşise şi rămăsesem sub ochii de vultur ai domnului ţigănos cu figura înaltă şi ţeapănă.

Fără să mă grăbesc şi să greşesc la vreo operaţie, fiindcă era vorba mai mult de calcul decât de judecată, m-am aşezat atent la lucru, Când am terminat de rezolvat totul, am avut grijă să-mi notez pe o hârtie separat şi rezultatul, ca să-i arăt lui tata.

Nu ieşise nimeni până la mine şi lumea curioasă mă întreba de zor.

„Ce v-a dat? Ce v-a dat? Cum sună problema?"

N-am putut să mă opresc să stau de vorbă cu nimeni şi cu ochii după tata, m-am dus întins la el. Ardeam să-i spun bucuria. Stătea în capul coridorului de vorbă cu un elev mai mare decât mine, îmbrăcat în uniforma şcolii. Lumea grămadă.

Când m-a văzut tata, să-i vină rău. Pe loc s-a schimbat la faţă.

— Ce-i ou tine? Te-a dat afară? Ai făcut ceva?!

Da! Am terminat problema şi-am făcut-o bine, cred.

— Cum cred? Va să zică nu eşti sigur şi-ai ieşit afară la colaci, nu? Domnule elev, vezi, te rog, dumneata ce-a făcut că mi-i teamă, cum îi gură cască, c-a greşit cumva.

De unde ieşisem fericit de parcă toată lumea era a mea, parcă mi-a dat una în cap, aşa mi-am pierdut cumpătul. Numai când mă uitam la tata şi-l vedeam cât era de speriat, de parcă-şi prăpădise boii, mă lua cu fiori. Te pomeneşti!... Îmi făceam şi eu diferite socoteli, ca omul. Cine ştie de unde poate sări iepurele.

— Dumnealui, iată-l şi mi-l arătă pe domnul elev, să ştiu cu cine am de-a face, ştie carte, nu se încurcă. E-ntra treia aici, unde dai igzamen. Multă apă o să curgă pe gârlă, până vei ajunge şi tu aşa, dar nu cred, nu te ţine capul ăsta prost.

— Ţi-aminteşti problema? mi se adresă domnul elev, liniştit şi gata să m-asculte.

Lumea îşi da coate-coaţe ca să facă cercul mare.

— Cum de nu! Şi pe loc am început să-i spun problema, pe care o ştiam pe dinafară.

Era vorba de un loc de forma unui trapez care se cultiva cu legume şi voia să ştie stăpânul cât s-a încasat pe marfă. Toate au mers strună, până am ajuns să spun că banii încasaţi se depuneau la bancă cu un procent de nouă la sută pe timp de cinci ani.

Când să enunţ formula că dobânda este egal cu capitalul înmulţit cu timpul, înmulţit cu procentul supra lui o sută deînmulţit cu unu când este vorba de ani, cu doisprezece când sunt luni sau cu trei sute şaizeci şi cinci când este vorba de zile, m-a oprit.

— Ai greşit. Nu e bine.

— Cuuum? A greşit? a strigat tata şi biţf! mi-a şi trăsnit un dos de palmă peste gură, de m-a rezemat de perete.

Parcă mi-a căzut în cap, aşa deodată, un bolovan, pe negândite, că n-am mai ştiut ce-i cu mine. Am greşit formula? m-am întrebat eu descumpănit. Şi-o repet în gândul meu. Suna la fel cum o ştiam. Îndată ce încercam s-o spun altfel nu se potrivea.

— N-am greşit! Aşa m-a învăţat domnul Negrei, i-am răspuns hotărât, fără să scot o lacrimă.

— Domnul Negrei! îndrăzneşti să-i rosteşti numele aici în lume, să-l faci pe om de ocară? Şi cu palmele a început să mă lovească peste cap şi peste faţă, Simţeam sângele sărat în gură.

— Lasă-l omule, lasă-l, că-l omori! striga lumea.

— Să-l omor. Eu l-am făcut, eu-l omor, să-l învăţ eu minte să fie cu ochii-n patru altă dată, nu s-o facă pe deşteptul şi să iasă la colaci, afară, când mai avea de stat acolo.

— Dă-te de-o parte, fiară ce eşti! a intervenit un domn cu părul argintat la tâmple, cu baston pe mână şi cu pălărie de paie pe cap. Animalele că sunt animale nu se bat, este lege de ocrotirea lor, darmite oamenii, dumneata ştii ?

— Eu le ştiu pe-ale mele, dom'le, dumneata pe-ale dumitale. A greşit problema şi-a mâncat norocul. La vaci cu el de-acum, asta-i!…

— Fiecare din noi greşeşte, dar nu cu bătaie se îndreaptă. Sunt învăţătorul Giurgea de la Jarişte şi muncesc de treizeci şi doi de ani în învăţământ, dar n-am atins cu palma niciun copil. Nu ciomagul sau pumnul îşi spun cuvântul, voriba dulce, inima, sufletul.

M-am ridicat de jos din colţul pe care-l făcusem numai pete de sânge şi, ameţit cum eram, am înfipt ochii în figura blândă a domnului care mă salvase şi i-am spus cu ultima putere, răspicat:

— N-am greşit…

— Auzi, domnule! să nu-l omori? se repezi din nou tata, dar l-a oprit domnul Giurgea.

— Stai de-o parte, omule! Acum vorbeşte cu mine, i se adresă autoritar lui tata. Spune, puişor, cum sună problema.

Cu de-amănuntul am reluat-o de la capăt, după ce mi-am scos batista şi mi-am şters faţa plină de lacrimi şi atent am început să i-o rezolv.

— Bravo, bravo! îmi spunea după fiecare judecată.

Lumea urmărea atentă, în timp ce tata se întorsese cu spatele chiar în colţul pe care îl pătasem cu sânge.

— şi-acum, formula, despre care zice c-am greşit-o şi parcă cu teamă dintr-un hop, l-am şi spus-o, i

— Foarte bine, foarte bine! Asta e formula! a aprobat domnul Giurgea şi cu ochii înotând în lacrimi, i s-a adresat lui tata: Ei, omule, pe unde scoţi acum cămaşa? Copilul a lucrat perfect problema, înţelegi, perfect!…

— Păi, domnul elev, băiat învăţat, vă rog, eu sunt de la coarnele plugului, nu mă pricep, dar când s-a întors să-l pună de faţă, n-a mai dat de el, dispăruse.

*

Afară ploaia încetase. Soarele se trudea să scoată capul dintre norii care se învălmăşeau, ca nişte arătări ciudate. Lumea începuse să se împrăştie.

Fericit că nu greşisem, asta era totul, şi uşurat de povara care mi se luase ca o piatră de pe suflet, m-am îndreptat spre tata. Stătea nemişcat, tot acolo în dreptul peretelui pe care îl pătasem cu sânge. Ochii îi pluteau în lacrimi.

În bucuria ce-o aveam, bucurie înăbuşită care îmi strângea inima ca o gheară, mi-a fost milă de tata parcă, şi m-am repezit la el, l-am luat de mână şi-amândoi ne-am îndreptat pe un coridor lung şi rece. Mergea lângă mine fără să scoată un cuvânt.

Parcă-l văd – şi-acum cum s-a oprit în dreptul unor scări vopsite în roşu şi cum prăbuşit s-a aşezat şi-apoi m-a tras aproape de el şi m-a lipit de pieptu-i cald. Ca focul îi frigeau Obrajii.

— Ce-am făcut, băiatul tatii, ce-am făcut! De mila ta am fost în stare. N-am mai ştiut cei-i cu mine. Mi-am pierdut cumpătul. Şi deodată a izbucnit în plâns cu sughiţuri şi cogeamitea omul mi-a prins mâna în pumnii lui şi-a început să se lovească cât putea. „Dă, loveşte, Ionică, tată, ca să-ţi treacă, na!”şi izbea cu sete în faţa lui uscată.

— Ce faci, tată! Stai, opreşte! Nu mă doare, nu mă doare, am uitat, mi-a trecut şi-am să iau examenul, am să iau examenul, înţelegi? Nu mai plânge, mi-a trecut!

S-a oprit și cu mâne-ca cămășii și-a șters ochii plini de lacrimi.

— N-am făcut-o cu gând rău. Vreau ca tu, copilul meu cel mai mare, să trăiești altfel, nu ca mine oropsit de soartă. Eu n-am avut noroc. Tatăl meu, când am fost ca tine, m-a dat slugă pe moșie boierească, pentru asta țin și pot să mor dacă mi se cere, dar vreau ca tu că nu mai calci pe urmele mele, să trăiești o altă viață și să ai un alt noroc pe lumea asta. Pentru asta, tată, te-am lovit.

— Înțeleg, tată, înțeleg! i-am cuprins obrajii calzi în mâinile mele și l-am sărutat prelung, semn c-am lăsat în urmă, am dat uitării totul și ne-am împăcat.

*

După masă a urmat cealaltă lucrare. Ne-a dat o dictare cu Joian căzut în brazdă și analiza unei propoziții.

Nu știu ce-am făcut, dar știu că a doua zi s-au afișat rezultatele. Tata ou anime, toată vremea. Nu-l prindea odihna. Cum de nu-i pe listă e bine, cum de ești s-a dus cu tine. În căruță și-acasă. Lumea începuse să-l cunoască chiar.

— Al meu e?

— Nu-i. Bravo! Hai cu tata să-ți dea bragă și covrigi.

Am intrat apoi la oral, unde mi-a căzut tocmai ce știam mai bine.

— Al cui domn a fost Mircea cel Mare?

— Singurul stăpânitorul Io Mircea, mare voievod și domn, cu mila lui Dumnezeu, stăpânind toată țara Ungro-Vlahiei și părțile peste munți și încă părțile tătărești și duce al Amlașului și Făgărașului până la marea cea mare, într-un suflet i-am spus titulatura, pe care și-o atribuise marele domnitor și pe care o știam de la domnul Negrei, ca pe apă. Am trecut apoi la hartă și i-am fixat conturul Țării Românești

La geografie mi-a cerut să însoțesc Oltul de la izvor și până la vărsarea lui în Dunăre, iar la matematică mi-a dat o problemă în care se cerea să se calculeze aria unui cerc. A mers totul bine fără nicio ezitare. A urmat apoi gramatica, unde mi-a dictat să scriu pe tablă: Școlarul este în clasă.

— Subliniază subiectul cu o linie și predicatul cu două, mi-a adresat întrebarea un domn din comisie, cu părul alb și cu cărare într-o parte.

Am pus mâna pe cretă colorată și-am tras o linie sub școlarul – subiect și două linii sub este – predicat.

— De ce n-ai inclus la predicat și cuvintele în clasă?

— Pentru că „este” în cazul nostru formează predicatul singur, deoarece poate fi înlocuit cu „se află”, „se găsește”, „există”.

— Poți să-mi dai exemplu când verbul *a fi* are nevoie de un cuvânt întăritor pentru a putea forma predicatul?

— Școlarul este silitor…

— De-ajuns.

Cu asta oralul a fost gata.

Când am ieşit afară din sala de examene, tată m-a cunoscut după faţă câte parale fac şi vesel mi-a sărit înainte.

— „Nu-i şi nu-i, pofta-n cui şi cu asta mama lui”! Ce zici?

„Mama lui”, pe drept cuvânt, bine spunea el, terminasem cu buclucul, dar emoţia mai. mare e la urmă. Rezultatul final să-l vedem în ce culoare o să fie, fiindcă oralul nu se afişa.

Tot felul de planuri mi-am croit în gând până să se pună rezultatul, iar tata, ştia una şi bună, repeta de mama focului: „nu-i şi nu-i!”

În timpul ăsta strigă cineva: „listele”! Într-adevăr se lipeau atunci pe geam.

— Al meu e, Ulmeanu?

— Este! îl şi pocneşte cineva cu răspunsul chiar în moalele capului.

— Nu-i, nu-i! a răcnit tata din răsputeri.

— Este, omule, este! Ştiu să citesc atâta lucru, l-a asigurat cineva să-i taie pofta.

— Ptiu! Nenonocire! Cu pumnii strânşi a început să înjure de grebla cu care adună Dumnezeu stelele de pe cer. Ai feştelit-o chiar acum la urmă. Ai vărsat şiştarul ca Joiana şi te-ai înecat la mal. Vacile, tată, vacile! Alege-s-ar praful de norocul ăsta cu care ai venit pe lume.

Mie nu-mi venea să cred şi m-am repezit să văd eu cu ochii mei minunea şi când mi-am aruncat privirea şi-am citat: „Tabel de candidaţii reuşiţi la examenul de admitere” şi printre cei trecuţi mi-am văzut şi numele meu, m-am întors tot o fugă şi l-am prins de mânecă pe tata să-l târăsc la liste să se convingă şi el, că tare nu-i venea să creadă şi tare mă băgase în sperieţi.

— Sunt, tată, sunt! înţelegi acum. S-a dat rezultatul final.

— Final? Dar până acum ce-a fost?

— Parţial, înţelegi?

— Parţial? Adică cum?

— Adică pe părți, pe bucăți.

— Ce bucăți, mă!… Zi că s-a schimbat calimera și-au ajuns la vorba mea. Dacă este – este, nimeni nu-i împotrivă, iar dacă nu-i, nu-i, s-a terminat, s-a sfârșit.

— Să-ți explic eu, tată, cum vine treaba.

— Lasă-mă pe mine, așa cum sunt, nu-ți bate capul, școală mare, carte multă, tu cu mintea eu ou banii și m-a strâns în brațe fericit. Așa te vreau, băiete! Nu degeaba ne-am trudit. Și-acum hai acasă, ducem bucurie mă-tii care de-abia așteaptă.

ȘEDINȚA CU PĂRINȚII

A doua zi a fost ședința cu părinții elevilor reușiți, unde am intrat și eu cu tata. Domnul director a vorbit de începutul anului școlar, pomenind de burse, solve, după care s-a apucat să dea citire unui pomelnic întreg de hangarale, care de-acum nu mă mai priveau pe mine, se spărgeau în capul lui tata. El cu banii iar eu cu capul, că doar așa se lăudase.

Mare i-a fost mirarea însă când s-a apucat directorul să înșire că fiecare elev este obligat s-aducă și că n-are dreptul să intre în școală fără patru cămăși de zi, patru cămăși de noapte, patru indispensabili sau izmene – noroc că le-a spus cineva pe nume, că habar n-aveam ce-s alea – patru cearșafuri, patru fețe de pernă, patru și tot câte patru. Tata n-a mai avut răbdare și-a și fost cu mâna sus.

— Ne-ați băgat în sperieți cu adusul ăsta, domnule director. Parcă le-am lua din gârlă, zău așa! Patru, patru și tot câte patru. Mă rog, o cămașă-n gât și alta la spălat n-o fi de ajuns?

— Va să zică, dumneata nici n-ai văzut băiatul intrat bine în școală și-ai și început să ne faci greutăți. Cum te cheamă?

— Pe mine?

— Pe dumneata, pe dumneata că doar nu vorbesc cu altul.

— Nicolae Sârbu, să trăiți dom'le director, a răspuns tata după ce-a tușit de două ori și scurt a și luat loc în bancă.

— Notează-l pe dumnealui, i se adresă secretarului și vedem noi.

Până la sfârșitul ședinței a stat tata miel în bancă. Nu s-a mișcat de fel și când s-a ridicat lumea la plecare, pușcă a ieșit din sală.

— Ai văzut prostia, măi băiete! Să mă înec la mal ca prostul. Ce ți-i omul fără cap. Noroc c-am întors-o bine din condei și mi-am dat

numele schimbat, că până la urmă nu știu cum ieșea. Să-l dea pe băiatul lui Nicolae Sârbu afară, dacă e vreunul, că râu degeaba l-a notat.

— Și adică ce crezi, c-ai scăpat? Cu minciuna tată, vorba mătale, n-ajungi departe.

— Ce spui tu, măi băiete?

— Nu degeaba te-a notat. Știe el de ce.

Pe loc s-a întors tata și s-a dus direct la cancelarie. A ieșit vesel.

— L-am împăcat pe director și la urmă mi-a întins mâna.

— Bine, nene Sârbu, bine, parcă așa spuneai că te cheamă. Unde-i lege nu-i tocmeală.

— S-a învârtit pământul cu mine când l-am auzit că-mi spune Sârbu.

— Și ce-ai făcut?

— Ce să fac. Am bolmojit-o. Că Ulmeanu e băiatul și când să zic de Sârbu Nicolae m-a oprit.

— Nicio grijă, nene Sârbu, nicio grijă. Totul este în regulă.

ÎNSTRĂINAREA

Până să înceapă școala, până să se adune tata de la treabă, mie îmi ardeau călcâiele să mă văd îmbrăcat în uniforma cu tot dichisul, să fac o plimbare până în fundul satului să mă vadă lumea, iar mama după mine tot aproape, tot aproape să-i râdă inima și după aceea să moară vorba ci: „Mai mult decât atât nu mai am de ce trăi pe lume. Mi-am văzut visul cu ochii. Să crăpe dușmanii, iac-așa”.

Dar ziua cea mare pe care o așteptam de-atâta vreme a sosit. Mi-a cumpărat tata șapcă nouă cu cozoroc lucios de lac, cu fir alb des picat în formă de jgheab, haine bleumarin și cu număr împletit ou fir de mătase pe mână, cămăși după cămăși, să-l sature pe director, iar după aceea mi-a luat cărți și caiete de tot felul. Toate au mers cum au mers, dar când mi-a cumpărat vioara l-a secat la pungă.

Și-acum toate cumpărate, a chemat pe Fănică Lemnaru și i-a dat comandă să-mi ticluiască un cufăr din dulapi groși, în cuie și cu cepuri, să țină. Mi-a pus belciuge groase și un lacăt dulf, iar cheia – mi-a făcut mama o zgardă și mi-a pus-o pe dedesubt de cămașă, direct pe piele, să nu mi-o fure cineva.

Parcă mă văd cocoțat în căruța cu boi cu tot calabalâcul după mine, cum mi-am luat ziua bună de la mama și cum am ieșit pe poartă,

cu alai, de parcă mă despărţeam pe veci.

Era o toamnă frumoasă şi caldă cu cer ca lacrima. Soarele darnic îşi răspândea lumina ca un potop scânteietor. De undeva din ţigănie se auzea până la mine melodia prelungă de fligorn cântată jalnic de Georgică al lui Topală. Deasupra nucului stoluri de rândunele cu pui din vara aceea, crescuţi în satul nostru, făceau viraje, pregătindu-se să plece după mine.

De undeva îmi picura în auz, cântatul cocoşilor, lătratul câinilor, mugetul sfâşietor al Unei vite, clopoţelul de la gâtul oilor, satul întreg murmura în mine ca un stup.

Simţeam că mi se destramă inima când mă gândeam că las' totul în urmă, las nucul din ogradă, câmpul larg cu florile, îl las pe Ticu, câinele meu, îmi las porumbeii cei moţaţi şi plec într-o altă lume.

Pe măsură ce mergeam, cu ochii tot în lacrimi şi cu capul răvăşit de gânduri, am ajuns în faţa şcolii normale. Porţile grele ca de mănăstire erau deschise larg. Cu bagajul în mână şi cu tata alături, am păşit în curtea pietruită, unde erau şi alţii ca mine, zgribuliţi şi abătuţi ca nişte pui de curcă, toamna după ploaie.

— Aici, ţi-e tocul, băiete! Munceşte şi ascultă pe cei mai mari decât tine. Nu le ieşi din vorbă. Eu mă duc acum, stau boii-n drum, iar tu, vezi, ce faci. Ştii prea bine ce te-aşteaptă acasă!

Mi-a luat capul între mâini, s-a uitat în ochii mei adânc şi m-a sărutat pe frunte „iar eu, ou privirea-n ceaţă, m-am uitat lung după el cum s-a suit în căruţa cu boi singur şi-a plecat.

CLASA I LA NORMALĂ

Nici astăzi n-am uitat clipa când s-au închis uşile şcolii normale dintre mine şi tata. El afară, iar eu în interiorul coridoarelor cu ziduri reci. Poarta ca de cetate, din stejar masiv, grea şi cu balamale uriaşe, m-a despărţit, eu păşind într-o altă lume, într-o altă viaţă, iar tata, întorcându-se pe acelaşi drum, pe care l-a bătut o viaţă întreagă.

N-am să uit, de asemenea, cum îi străluceau ochii la plecare. îi străluceau de bucurie că mă văzuse păşind într-o şcoală înaltă, îi străluceau că mă despărţeam de el, de mama, de casa părintească, nu ştiu. El a plecat însă în aceeaşi căruţă ou boi, hotărât să înfrângă clipa, iar eu eu inima strânsă şi cu sufletul înecat, am intrat în mulţimea de elevi, viitorii mei colegi de clasa întâi.

Şcoala era mare de putea să încapă în ea toată uliţa noastră cojănească, iar sala de clasă spaţioasă pe trei rânduri de bănci, cu tablă cât peretele, cu hărţi şi tablouri. De asemenea „dormitorul era lung şi lat de să întorci plugul, iar sala de gimnastică spaţioasă şi dotată cu tot felul de aparate.

Toate m-au impresionat când mă gândeam la şcoala din satul meu, cât era de mică, dar cel mai mult mi-a plăcut că după fiecare oră, venea un alt profesor.

Primul cu care am făcut cunoştinţă a fost profesorul de franceză. Un bărbat nu prea înalt, îmbrăcat cu haină neagră şi cu ghetre la pantofi. A intrat cu pardesiul, aruncat neglijent pe umeri şi – cu catalogul la subţioară. Avea ochii mari, negri, parcă ieşiţi din orbite şi un zâmbet de nu puteai să-ţi dai seama ce gândeşte.

Cu respiraţia tăiată, într-o linişte de mormânt, mă uitam fix la el şi-aşteptam să-i aud glasul.

— *Bonjour*, *mes eleves*! ni s-a adresat nouă, cu glasul răguşit şi pe nas.

— *Bonjour*, *monsieur le professeur*! a răspuns tot el, făcându-ne semn să repetăm.

— *Assay ez-vous*! şi ne-am aşezat, uitându-ne nedumeriţi că nu pricepeam nimic din păsărească cu care ni se adresa.

Văzând – că nu are cu cine se înţelege, fiindcă noi eram toţi tufă de Veneţia, a început să vorbească pe limba noastră românească.

— La Limba franceză, ni s-a adresat el, nu trece clasa nimeni, dacă nu ştie. Chiar – dacă se dărâmă clopotele mitropoliei peste mine, chiar dacă îşi schimbă cursul Dunărea, cel ce nu ştie rămâne repetent.

În gândul meu „ce te faci, Ionică? Nu cumva am îmbrăcat bunătate de uniformă de pomană şi-o lepăd după mine nepurtată?" Şi apucă-te la stâlcit limba, că de Anul nou, am urat un pluguşor pe la casele oamenilor, de-au rămas gură cască la fereastră. Am adăugat la „Bădica Traian" care s-a apucat într-o joi cu un plug cu doispre'ce boi – boi bourei în frunte ţintăţei, *je me reveille*, *tu te reveilles*, *li se reveille*, la ureche clopoţei, ia mai îndemnaţi, flăcăi! hăi, hăăăi!!

„A spus băiatul lui Ştefan un pluguşor pe toate limbile", vorbeau oamenii să-i audă tata. A rămas şi el mirat şi când a venit acasă m-a întrebat:

— Cine-i ăla Revei, Retevei, mă? E cumva neam cu bădica Traian?

— De unde şi până unde, tată?

— Cum de unde? Vorbea l-urnea că ai spus tu un pluguşor frumos de la şcoală, despre bădica Traian care s-a apucat într-o joi cu Revei, Retevei ăsta, s-aleagă un loc curat de arat şi semănat…

În gândul meu „unde dai şi unde crapă”. De la je me reveille a ajuns la Retevei. Am lăsat şi eu lucrurile baltă, fiindcă nu puteam să-l scot din ale lui pe tata.

Dar să revenim la profesorul nostru de franceză. Te treceau năduşelile până se sfârşea ora. Trăgea de noi ca de nişte butuci umflaţi de apă.

— De unde ai venit tu, Ionică? Te şi dezmierda.

— De la ţară, dom’ profesor.

— N-avea tat tu gâşte, capre, oi, vaci, de păscut? Cum de-a nimerit cu tine chiar aici? Şi dă-i cu cartea făcută sul în cap: *je suis*, *tu es*, *il est*. Ţi se făcea lehamite până să-ţi intre corect conjugarea în cap.

Aşa ne chinuiam în ora de franceză, care era grea ca plumbul, dar am învăţat carte. Când spuneam: je *mange du pain* şi nu *de pain*, era treabă sigură. Mănânci o parte din pâine şi nu pâinea toată, asta-i articolul partitiv.

L-am avut până în clasa a IV-a, când s-a desfiinţat şcoala şi când a dat şi el în primire, bolnav fiind de tuberculoză, oftică, cum se spunea pe limba noastră de la ţară.

„LAUTAR ÎL FAC”

Toate celelalte obiecte la un loc nu mi-au dat atâta bătaie de cap cât mi-a dat vioara, regina instrumentelor, cum îi spunea profesorul nostru de muzică şi vioară.

Parcă văd şi-acum cum mi-a adus tata grămada de cărţi de clasa întâi normală, precum şi vioara de prăguşul căreia îi înnodase mama o fundă roşie semn să nu se deoache, că prea avea gâtul strâmb şi prea era lăcuită de-mi vedeam şi faţa-n ea ca-ntr-o oglindă.

— O traistă de bani am dat pe cărţi, băiete, dar dibla asta ţigănească a făcut mai mult decât toate la un loc: o juncă, înţelegi? aşa că pune mâna cu nădejde şi *scârţa-scârţa* în dorul lelii, dă-i bătaie, că de Crăciun am ambiţie să joc cu mă-ta de pe mâna ta.

Să joace, cum de n-aş fi vrut să joace şi-n călcâie, sârba popilor de gât cu mama, dar de la prima oră de vioară am rămas nedumerit. Nu puteam pricepe cum de s-ar cânta după nişte puncte, unele pline, altele

goale, seci, unele cu coadă, altele cârlig de tras paie din şură „ce mai calea-valea: zăpăceală, de nu puteai să le dai de cap.

Profesorul pretindea că sunt note, dar notele ştiam că sunt exprimate prin numere: 1, 2, 3, 4, 7, 9 şi chiar zece, după cum te ţine capul: prost, deştept; să nu mai amintim minunea minunilor despre care pomenea că din ele ar ieşi şi cântec, melodie.

Mi-era greu să-mi însuşesc ideea asta, fiindcă mi-au apărut în minte ţiganii de la noi din sat, lăutari de baştină, care puneau scripca la ureche şi fligornul între buze şi cântau o noapte întreagă, fără nici picior de notă. Ştiam asta bine, în ţigănie îmi făcusem veacul, să nu mai vorbesc că nu era nuntă să nu merg cu mama şi lângă lăutari pe prispă, nu-mi dezlipeam ochii.

Ceasul rău uşor a venit când e să fie, dar greu s-a urnit din lo-o, sărăcie, chin, sudoare c-a trecut trimestrul tot şi n-am pus mina pe vioară, leac.

Când mi-a venit rândul să m-asculte pentru notă, circ din ăla mare. Mă bălăbăneam de mama focului cu vioara în mână şi nu ştiam ce să fac cu ea. De-o aşezam în dreapta îmi venea pe dos, de-o puneam în stânga nu se potrivea.

— Ce faci, mă? a strigat profesorul la mine.

— O potrivesc, dom' profesor, o potrivesc, dar arcuşul e prea lung.

— Prea lung!…

— Nu chiar lung, dar lunguşor. Ce era să zic. Să-l contrazic?

— Încearcă aşa cum este. Să vedem cum merge.

A avut grijă însă să-mi aleagă un exerciţiu de mai mare încâlceală.

— Cântă aici.

„Cântă" e uşor de zis, dar când m-am uitat asupra exerciţiului ales, m-a luat ameţeala şi-am cântat, vorba ceea: câţi iepuri la biserică.

— Înţeleg acum de ce arcuşul e prea lung. N-ai pus mâna pe vioară nicio clipă.

— Am pus, dom' profesor, cum de nu, am pus. La drept vorbind nici n-o atinsesem. Noroc cu funda mamei de-am recunoscut-o din grămada de viori. Le ţineam în clasă într-un colţ şi când începea câte-un lapte gros, târşa câte una-două, dar eu n-am avut noroc să mi-o spargă şi-am rămas cu vioara întreagă, să nu zic belea.

— Atunci ce mai târguială, cântă!

„Din drâmbă doar", era cât p-aci să-i spun, căci cu vioara o

pusesem de mămăligă. O purtam dintr-o mână în alta ca să treacă vremea şi să înceapă bosoleala.

— Vioara la loc, iar tu, poftim încoa.

În sinea mea, târziu v-aţi gândit. M-aşteptam demult la trebuşoara asta.

— De ce, mă? *Poc*! De ce, mă? *Trosc*!

Nu mi-era ruşine deloc cum atingea; avea nişte mâini lungi că de la distanţă te-ajungea, dar nu de asta mă plângeam, nenorocirea era că mi-a trecut în catalog media patru la vioară.

— Ai să treci tu clasa când m-oi face eu mitropolit.

În vacanţa de iarnă, mi-a adus tata toţi lăutarii din sat: Frige Peşte la ţambal, Mutu la vioară, Cenuşă la contrabas şi Ghioc la cobză. I-iau mâncat tot porcul lui tata, doar m-or scăpa de belea, dar cum niciunul n-avea habar de note, m-am ales prins de la ureche cu cântecul: „Calul bălan şi şeaua-verde!" Îi plăcea de minune lui tata cum îl cântam şi de câte ori scotea câte-un pahar de vin îmi şi da comanda.

— Ia vezi, măi băiete, ce face calul ăla bălan, mai paşte iarbă verde, nu mai paşte sau stă de pomană-n grajd?

Frige Peşte, cel puţin, spunea că pot să-l „intirpretez" şi la nuntă, că am „talint" şi că într-o lună-două, mă poate cuprinde şi-n orchestră.

— Dar mai adu-n kil de vin, Ştefane, şi tata aducea.

După plecarea balaoacheşilor, mă lua tata la întrebări.

— Ai văzut, mă, cum le merg deştele? Ca râma, aşa se întind pe coarde, mama lor! Cântă, nu se încurcă şi n-au în faţă nicio notă.

Ca ars am sărit când l-am auzit pe tata că spune că n-au în faţă nicio notă.

— Pentru asta am luat eu patru, înţelegi?

— Tu nu face pe deşteptul, că mă umpli de păr pe mâini. Ascultă-mă pe mine, nu oul învaţă găina să facă ouă şi nu te grăbi să te repezi cu oiştea-n gard. Au ei ceva, că la urma urmei nu din senin cântă, de-aia întreabă şi tu pe profesor.

Nu l-am întrebat, fiindcă mi-era frică, dar după vacanţă ne-a pus chiar el întrebarea la toţi din clasă.

— Copii, cine dintre voi pe timpul liber, acasă, colo la gura sobei, a pus mâna pe violină şi-a cântat? îi mai spunea şi violină, chipurile s-o dezmierde, uscata dracului, că dacă i-ar fi zis vioară sau scripcă o durea capul.

— Eu, dom'profesor! m-am şi ridicat.

— Bravo! Poftim în faţă şi ne cântă.

Am înlemnit. În faţă dădeam de dracul. Metoda sta deschisă şi n-aveam poftă de dupaci după ceafă şi cum mi-era la îndemână vioara, am şi dat drumul la cântare, însă nu oricum, cu dichis, cum mă învăţase Frige Peşte. Când ziceam „şaua-i verde…" lungeam din gât şi prelungeam pe şeaaaua-i! cu ochii peste cap şi cu vioara lipită de bărbie să aibă „rizonanţă", iar când terminam cuvintele, ca să umplu timpul dintre strofe, nu conteneam de fel: „ia porumbu', na porumbu', zumbaizumbai, meştere"! zicea Frige Peşte că de-ai oprit cântarea şi nu merge şnur, te pomeneşti c-o sticlă în cap şi de mai e şi plină, te-a văzut Dumnezeu. Aşa-mi spunea, săracul, că s-a prăpădit cu ţambalul în braţe, într-un şanţ, beat. Se întorcea de la o nuntă.

Aveam curaj şi dă-i Ionică, dă-i din gură, din vioară, dă-i cântare pentru o notă cât mai mare, că s-a întins molimă în clasă: „Ia porumbii, na porumbu!" Trai şi voie bună. Sticla cu vin pe masă, mireasa şi naşul mai lipseau, încolo nuntă!…

Praf L-am făcut, în gândul meu. Zece iau la sigur, dar nu spune hop! până nu treci puntea, că numai ce-l aud că strigă:

— Opreşte, lăutar ce eşti!

Ramp, *ramp*, *ramp*! am făcut finalul ca la carte, tocmai când ridicasem colegii în picioare. Era un râs şi-un chiloman de să te iei de cap.

— Cine te-a învăţat minunea asta, băieţaş?

— Singur, eu! i-am răspuns. Nu l-am amestecat pe Frige Peşte. Nu-i frumos să bagi omul la apă.

— Asta-i muzică ţigănească! unde nu începu profesorul să strige. Ţigăneascăă… Noi învăţăm notele pentru a putea solfegia orice cântec, iar tu, ţigan ce eşti, lăutar analfabet, pune mâna pe metodă, c-altfel repetent direct, te las…

Iată-mă din nou pe muchie de cuţit. „Calul bălan", mânca-l-ar gloaba, nu mi-a adus nicio bucurie, cu toate că am tras pe el, l-am cesălat, aşa cum mă învăţase Frige Peşte, am prelungit din gât cu gura rotundă pe şeaaua-i, mi-am ţinut isonul singur: „ia porumbu, na porumbu", în zadar.

Când a văzut tata de Paşti aceleaşi note şi-a pus mâinile în cap.

— Ce faci, băiete? îţi baţi joc de munca noastră? Te omor cu mâna mea, se zburlea la mine ca un cocoş cu pumnii gata, dar nu mi-a dat

niciunul. Se vede treaba că s-a gândit că-i uşor să înceapă, dar o să-i fie greu să se oprească.

— Tu n-ai socotit în capul tău, o luă tata pe un glas blajin, cu ochii-n lacrimi, că dibla costă cât o juncă, iar aritmetica, la care văd că ai zece, costă câteva parale? Nu te-ai chibzuit tu în căpşorul ăsta sec (şi mi-a îndesat un dupac chiar în creştet) ce te-aşteaptă acasă, fără carte? Nu te-ai gândit ce-o să zică lumea asta râzătoare? La mine nu mai tragi. Te duci unde a dus mutu' iapa şi surdul roata, să nu mai aud de tine.

Încotro apuc. Cuţitul ajunsese la os. Tata pe de-o parte foc, la şcoală pârjol, încât descurcă-te, Ionică, fiindcă singur ţi-ai făcut-o.

A doua zi, mi-am luat vioara, metoda şi camertonul ou mine şi m-am dus acasă la Alexandru Costin, consătean, şeful clasei a V-a la aceeaşi şcoală cu mine. Mă aflam în vacanţa Paştelui.

— Cum o duci cu şcoala? m-a întrebat el.

— Bine. Cu vioara nu mă împac.

— De ce?

— Nu prea înţeleg cum de s-ar cântă la vioară după note. Mă gândesc la ţiganii lăutari care cântă aşa de frumos, fără nicio notă-n faţă.

— Ei cântă după ureche. Muzica adevărată se face după note. Ţiganii de multe ori o falsifică, greşesc, nu interpretează absolut corect, pe când muzica după note este exactă, precisă. Aşa cum citim în cărţi, cunoscând alfabetul: a, b, e, la fel, şi în muzică cele şapte note, iar a opta repetată, formează un alfabet, alfabetul muzicii. Cu aceste note, de diferite forme şi valori înşirate pe o scară numită portativ se poate exprima orice fel de melodie. Unele note aşezate mai jos exprimă tonuri mai joase, mai grave, altele aşezate mai sus exprimă tonuri mai înalte, mai subţiri. Iată şi mi-a arătat practic cântându-mi şi cu vioara şi cu vocea de mai multe ori un solfegiu luat la întâmplare din metodă.

Parcă mi s-a luat o pânză neagră de pe faţă şi-am văzut lumină. Pricepusem comparaţia: alfabet şi unul, alfabet şi altul şi din clipa aceea las pe mine. Câte 10 – 12 ore trăgeam pe zi. Îi năucisem pe cei din casă.

— De n-ar fi scârţâitul ăsta de pomană, măi femeie, zicea tata şi călca în vârful picioarelor să nu mă tulbure.

Când am ajuns la şcoală, după vacanţă, în ora de vioară, aceeaşi întrebare.

— Cine a mai cântat la violină, după metodă însă, să ridice mâna?

Am şi fost în picioare. Colegii fremătau. S-aşteptau la râs şi voie bună.

— Tu L. Pe loc s-a întunecat la faţă profesorul când a dat cu ochii de mine. Mă cunoştea de-acum ca pe-un cal breaz.

— Eu.

— După note sau… „şeaua-i verde”?

— După note.

Am răsfoit metoda la întâmplare şi-am închis-o.

— Alegeţi dumneavoastră exerciţiul, domn profesor…

— Păi, unde ai ajuns?

— O ştiu toată, i-am răspuns cu pumnii strânşi.

— Toată a!

— Toată.

— O să vedem şi minunea asta şi mi-a întins vioara acordată. Aşa se obişnuia în clasa întâi şi chiar a doua; profesorul acorda vioara.

Colegii de-abia se ţineau să nu izbucnească-n râs. Profesorul: „ssst”! Parcă vrea să le spună: „Puţintică răbdare numai şi veţi vedea”.

În timpul acesta mi-am şters palmele asudate de-a lungul pantalonilor, am pus vioara la umăr, mi-am controlat poziţia ca în metodă, am întins piciorul drept puţin în faţă şi-am tras cu arcuşul pe duble corzi. Se dezacordase coarda „la”…

— S-a lăsat „la”, domnule profesor. Este puţin, puţin mai jos. Hohote de râs ca-ntr-o cascadă, au umplut întreaga clasă.

— Nu râdeţi, nu râdeţi! a strigat profesorul încurcat. S-a lăsat „la „într-adevăr. Ai ureche, „cal bălan”, dar ce folos. Brânză bună în burduf de câine şi m-a şi atins c-o palmă peste cap, în glumă, asta în cinstea urechii mele muzicale.

Din nou am pus mâna pe vioara şi, în bătăile înfundate ale inimii, care dădeau să-mi spargă pieptul, am început să cânt solfegiul ales de domnul profesor.

De la primele note începând cu sol grav de jos, colegii au rămas cu ochii mari. Ultimul foşnet s-a mistuit în melodia minoră a exerciţiului ales. Profesorul la catedră se uita lung şi parcă nu-i venea să creadă. Sunt eu ăla „calul bălan” sau îi altul?

Când s-a terminat solfegiul s-a apropiat de pupitru şi-a început să mă întrebe pe sărite: „Ce notă este asta, ce notă este cealaltă „ia mai cântă ici, ia mi-ai cântă colo”.

— Bravo, băiete, ai făcut minuni! M-a îmbrăţişat şi m-a sărutat în faţa clasei. „Zece, zece”! Nu am notă mai mare că ţi-aş da. Acum povesteşte când ai învăţat şi cum?

Plin de emoţie le-am spus întreaga tărăşenie, întregul zbucium al meu şi-al părinţilor, le-am povestit de faţă cu toţi colegii despre Frige Peşte, de Alexandru Costin şi în final le-am spus că am înţeles de-abia în clipa când mi s-a explicat că notele sunt tot un alfabet.

— Da, un alfabet, într-adevăr, a reluat profesorul. Bună comparaţie. Asta înseamnă sclipire să găseşti cheiţa de intrare în inima şi mintea elevului. Bravo lui Costin.

Când a venit tata să mă vadă cum mai merg cu scripcă, că de asta ducea grijă, colegii i-au ieşit buluc în faţă şi de la distanţă au început să-i strige:

— Nene Ştefane, nene Ştefane! Ionică a ajuns cel mai bun din clasă la vioară. Are nota zece, zece!

— Nota zeceee! Atunci lăutar îl fac, mama lui de băiat, că ne-a pus inima pe foc, aproape un an! a râs tata mulţumit şi pe loc mi-a întins pachetul cu plăcinte trimis de mama pentru mine. „Du-i că-i străin pe lume! du-i, mânca-l-ar mama. Cu scripca, arde-o-ar focul o să vadă el ce face, n-o să-l pedepsim de la mâncare!”…

„DOMNUL MAMEI, DOMN”

Boală mai a dracului decât râia, nu ştiu dacă poate fi alta. Mama, că ţi-e mamă, n-are milă. Te bagă în leşie de coceni de-ţi pocneşte pielea şi cu şomoiogul de cârlţi te freacă de dai ochii peste cap. Nu mai vorbim de cei străini de casă. Te râd de ţi se duce buhul.

Era pe la sfârşitul lui noiembrie. şi mă găseam prichindel la Internat, prin clasa a II-a. Vremea ca de toamnă, ploioasă *pic-piric*, *pic*, *piric*! ne ţinea mai mult în clasă şi cum baie făceam pe sponci fiindcă n-avea şcoala astfel de acareturi, în – am pomenit tam-nisam cu un puişor de râie de mai mare frumuseţea. Una şi una, bob numărat, creşteau cia din apă, din una-două, din două-patru. Am luat-o fără chin, fără sudoare, dar cum am lepădat-o, să te ferească sfântul de blestem.

Seara, la meditaţie, m-apuca o mâncărime că-mi venea să mă lungesc ca râma pe podea şi să mă hârjonesc de toate colţurile băncilor şi de toţi pereţii clasei. Puţin îmi lipsea să scot totul de pe mine şi să rog pe cineva să mă ţesale, că nu mai aveam astâmpăr. Mă ceream mereu afară, să râu mă dau de gol, prea mă scărpinam, că de la o vreme m-a luat la ochi şi pedagogul.

— Unde trepezi tu mereu, mă?

— Nu mai pot, mă doare capul şi cu dinţii, ţineam pumnii strânşi să nu mă scarpin.

Abia dădusem colţul coridorului şi m-am şi proptit de prima uşă şi hârca-n sus, hârca-n jos, nu mai dovedeam. Aşa-i boala, asta păcătoacă; pe cât te scarpini pe-atât te mănâncă.

În timp ce dam cu hărcănitul şi pe-o parte şi pe alta de era cât p-aci să scot uşa din ţâţâni, *hop*! pedagogul lângă mine.

— Te mănâncă, da? Bravo! Spuneai că te doare capul. Ia poftește tu cu mine să vedem ce boală ai.

— Nu merg, vă rog! ca la tăiere nu mă dam.

La urma urmei ştiam eu ce boală am, nu era nevoie să mi-o spună pe nume. În zadar. M-a luat ca uliul cum ia puiul şi m-a dus unde trebuie.

— V-am adus un muşteriu, cu râie, sigur.

— Dezbracă-te! a scrâşnit din dinţi infirmierul şcolii, un fost plutonier major.

Nu prea mă îndemnam cu dezbrăcatul, ştiam eu ce mă paşte, dar când l-am văzut pe major că pune mâna pe centiron, într-o clipă am şi lepădat totul de pe mine. Fie ce-o fi de-acum.

Când şi-a aruncat ochii şi-a văzut cât de frumos mă înflorasem cu broboane tot una şi una, mari cât lacrima, parcă l-a apucat bucuria, iaşa a început să mă croiască şi trăgea barosanul, mare cât uşa, direct pe pielea goală, Har şi eu ţipam ca-n gură de şarpe, poate s-o îndura să mă lase.

— Nu te văicări, mititelule, de-abia am început, şi-mi scăpărase şapte-opt dintr-un condei. De unde o ai? Spune?

— A răsărit aşa deodată, nu ştiu, de ieri, de azi, de-acum, începui să-i îndrug verzi şi uscate. La drept vorbind, nici eu râu ştiam de unde o luasem, dar, hapsânul, turc, cu centironul nu mă slăbea de fel. În gândul meu, de-ar fi cu leac măcar jărcile astea, să nu fie încasatul de pomană.

— Minţi, tâlhare, minţi, la tine-i boală veche. Ai măritat-o şi la alţii. Altă belea pe capul meu, mă trage la socoteală cui am dat-o şi-o dădusem slavă domnului, nu mă dam în lături. Nici n-apucasem bine să mă instalez în dormitorul de la pod, cu firmă deasupra uşii: „râioşi, boală molipsitoare!", că m-am şi pomenit cu un sfert de clasă după mine.

Aici, casă de nebuni în toată regula. Tunşi chilug şi îmbrăcaţi într-o cămaşă lungă şi largă, croită din pânză de sac, când ne arătam în capul coridorului şi ne zărea câte unul din cei sănătoşi, parcă apărea ursul, aşa o luau de fugă şi *prrr* ! în nas coborau scările.

Încercai şi eu să mă ung o dată, nu m-am dat în lături, dar, cum i-am atins şomoiogul pe piele, parcă m-a tăiat cu briciul. Ca un noatin scăpat din ţarc, aşa am croit-o de fugă. Am făcut de două ori ocolul dormitorului într-un suflet şi era destul de lung.

— Nu te prăpădi cu firea, mi-a şoptit Vespan, râiosul cel mai vechi de-acolo. Un gete pe unde n-ai, să nu se întindă, fiindcă restul se usucă de la sine. Întocmai am făcut, ca ţiganul din poveste, care dădea la tras piciorul sănătos, să nu-l doară de l-o da pe cel scrântit şi cât am stat acolo n-am pus mâna pe sticla cu vleminschi, dar şi râia, gânj! nu s-a lăsat de mine.

Când a venit tata să mă ia de vacanţă, l-am aşteptat după un colţ al şcolii cu totul pregătit, de teamă să nu dea ochii cu careva şi să-i şoptească bucuria.

— Cam slăbuţ, băiete, slăbuţ te găsesc. Te roade cumva vreo boală pe dinăuntru? Spune-mi? Te duce tata la doctor. Asta i-a fost prima întrebare, de îndată ce-a dat ochii cu, mine.

Am tăcut, dar în gândul meu, „pe dinafară mă roade, tatăă! şi-ncă cum, mă prăpădeşte", dar puteam să spun? Şi laptele pe care l-am supt de la mama aş fi fost în stare să-l declar pe zile, dar că am râie, îmi plesnea obrazul, n-aş fi făcut-o, chiar de mă picai cu ceară.

Până în sat cale, m-am aşezat şi eu în fundul căruţei, deşi tata trăgea de mine să stau în faţă lângă el. Eu, însă, şi ochisem, că mi-ar fi rămas spatele liber şi n-aş fi avut de ce să mă proptesc ca să mă scarpin când o ieşi râia la plimbare, şi m-am rezemat cu spatele de fundătoare, care avea bătute de-a curmezişul şi nişte stinghii necioplite, colo pe cinste, chiar de ce-aveam nevoie să mă hârjonesc.

„Vai şi-amar de capul meu", mă gândeam şi mă răsuceam de unul singur. „Ce mă fac cu pacostea de pe mine? Mă omoară de-o să afle".

Şi cum stăm şi mă perpeleam, în timp ce boii îşi vedeau de drum, îmi dădu prin cap idee bună: pe corp, să zic, mai calea-valea, nu mă dezbracă nimeni, iar cu râia dintre degete scap uşor. Îmi împletise mama o pereche de mănuşi, bob de orez, albe, spuma laptelui cu degete, aşa că o să le ţin mai toată vremea-n mână.

— Să nu te umple râia, măi băiete, nu vezi ce cald i-aici! îmi spunea tata câteodată când se încingea soba de te moleşea căldura-n casă.

— Lasă-l, omule, să stea cum vrea, că de-acum îi musafir la noi. Iată cât de bine-i stă, domnul mamei, domn. Şi pe loc venea spre mine să

mă drăgălească, iar eu de frică să n-o căptuşesc cu podoaba de pe mine, ca de foc, mă trăgeam tot în urmă.

Am descurcat-o bine în ziua aceea, stăm şi eu mai mult pe-afară, hârca ici, hârca dincolo, mai de iesle, mai de uşa grajdului, găseam loc oriunde, dar ce mă fac la noapte?

Cum mă scarpin? fiindcă la noi la ţară dormeam toţi într-un pat, băieţii de partea lui tata, el ţinea marginea, iar fetele de partea mamei, de-a picioarele sub aceeaşi plapumă. Când mă gândeam la asta îmi venea să leşin. Să dormi în aşa îngrămădeală de nu puteai să-ţi tragi nici sufletul şi nici să nu te scarpini nicio clipă, rămâşag puneam că mă descoperă. Râia trebuia gâdilită, scărpinată c-aşa o învăţasem, altfel mă forfeca. Mă fac sigur de ocară şi mă scoate cu alai din casă, pe mine „domnul mamei, domn!"

Tata însă să trăiască că mi-a aranjat ceva pe-o ladă, un pat separat, ca pentru mine, „domnul mamei" şi de teamă să nu-mi fie frig a adus o şubă îmblănită şi nişte piei de oaie argăsite proaspăt şi mi le-a aşezat sub coaste ca să dorm pe moale, iar cu şuba m-a învelit.

De-ar fi căutat cu luminarea tata să găsească ceva mai bun de scărpinat la râie, nu găsea. Şuba însă a pus capac. Un sfârculeţ, de miţă când m-atingea, ca pe plită mă zgârceam şi hârca-hârca, nu mai pridideam.

— Aşa, aşa, până te obişnuieşti cu blana, măi băiete, şi după aia nicio grijă. N-o să te mai scarpini chiar aşa cu sete, îmi zicea tata. – în sinea mea, „s-o crezi mătale, dar n-ai nimerit-o nici pe departe" şi chipurile că sfârcul miţei e de vină pe înfundate, pişcam cu sete, ba ici, ba colo, ca la mandolină. Nu dovedeam pe cât mi se cerea.

Când să stingă lampa şi să ne culcăm, n-are tata de lucru şi-l întreabă pe Costică, fratele cel mititel. Avea trei ani pe-atunci.

— Cu cine vrei să te culci, Costică? şi-i făcea cu mâna înspre el.

Cum sta cu burta goală, somnoros într-o cămaşă scurtă şi se scărpina în părul mare ca de fată, n-a vrut ou tata şi-a spus ca mama.

— Aaa! cu mă-taa, daaa! Va să zică nu vrei cu mine, binee! Atunci o să dormi cu nen-tu, şi fără vorbă multă l-a şi luat în braţe şi l-a culcuşit sub şubă lângă mine. De-acum treaba lui: cum i-o fi norocul.

Eu am rămas mut. Ce era să fac? Să mă dau de gol? Şi m-am tras mai la perete. O lua-o, n-o lua-o, nu ştiu, eu n-o dau, dar peste noapte unul lângă altul, piept la piept ca fraţii ne-am apropiat ca-n somn, ce ştie omul! şi la vreo săptămână unde n-a început băiatul să cânte la cobză

mai ceva ca mine. Încasase sugă. Mama care dormea cu el şi-l ţinea în braţe nu s-a lăsat greu şi-a luat-o şi ea şi de-aci, vorba ceea: ca râia s-a întins la toţi din casă. Tata, mai gros la piele, a luat-o mai la urmă.

Când ne aşezam la masă şi începeau să se ridice aburii calzi ai mămăligii, răsturnată din ceaun atunci proaspătă, mama numai apă de la foc, nu mai putea să rabde şi începea să se scarpine…

— Mai încet cu hărcănitul, femeie, c-o să creadă băiatul ăsta că ai râie, ferească Dumnezeu! mai strânge şi tu din măsele că n-o crăpa fierea-n tine şi-i făcea cu ochiul semn, să nu se dea de gol.

Atât i-a trebuit mamei c-a şi dat cărţile pe faţă.

— Araca-n de mine şi de mine, nu mai pot, să crezi tu că n-am, chiar am, ce să mai înconjur.

— Ptiu! o făcuşi de oaie, mai mare ruşinea, femeie în toată puterea cuvântului n-ai putut să ţii ascuns măcar până pleca băiatul ăsta…!

— Strânge tu din dinţi şi din măsele dacă poţi, fiindcă mie îmi vine să mă tăvălesc pe jos, alege-s-ar praful de cine ne-a căptuşit cu jughină.

— Nespălatul, începu şi tata, dând din cap a pagubă, ne-a luat tihna şi odihna până-n primăvară. Asta ne lipsea acum.

— Blestem din cer, omule, cică şapte ani ne ţine.

— Nicio grijă! Noi, ca noi, îi dăm de leac, şomoiogul de câlţi şi cenuşă tare de ciocăni să trăiască, nenorocirea însă-i alta. Ce facem cu băiatul ăsta? De-o lua-o el şi ferească sfântul de n-a luat-o chiar, umple şcoala şi se închide până la urmă.

— Să stea în patul lui că nu mai e mult până mâine şi pleacă la şcoală.

— Chiar aşa, că bine zici.

Din clipa aceea, amândoi, cu băţul, nu ştiau cum să mă ferească tocmai pe mine, tartorul. Cum încerca câte un băiat de-al lui moş Florea să se aşeze pe patul meu, tata care era convins că de-acolo vine buba, în brânci îl scotea afară.

— Ieşi, la aer că te umple râia. Tu nu vezi ce cald i-aici? Gura păcătosului adevăr grăia, vorba ceea, dar tata o spunea cică sub formă de glumă.

Un an mi s-a părut vacanţa aceea şi când am ajuns la şcoală glonţ m-am dus la doctor. Ruşinea a dat prin băţ.

— O baie fierbinte să înmoaie pielea bine şi pomadă scabiol bila, te vindecă în câteva zile.

În vacanţa de primăvară, când m-am dus acasă, prima grijă, n-a uitat să-mi spună tata.

— Să nu umbli harhageaua şi să mergi pe la moş tu Florea sau la cineva din cotul ăsta, că bâhâie de râie. Ce-am tras noi să nu ne-ntrebi. Două rânduri de piele am dat jos, dar până nu ne-am dus la doctor, n-am scăpat.

Cât era el de supărat, n-am avut curajul să-i spun atunci, dar până la urmă nu m-a lăsat inima şi la plecare i-am spus de-a fir-a păr.

Stană de piatră a rămas tata şi se uita la mine lung şi parcă nu-i venea să creadă.

— Tu, băiete, tu! La moarte mă puteam gândi, dar c-ai fi tu acela care ne-ai adus ce ne-ai adus, nu mi-ar fi trecut prin minte. Păcat de cartea pe care o porţi în cap.

— Mi-a fost ruşine, tată, îmi crăpa obrazul, nu puteam, şi-am început să plâng.

— N-ai făcut bine, dragul tatii. Părinţilor tăi să le împărtăşeşti şi bucuria şi oftatul, fiindcă ei sunt cei mai apropiaţi de sufletul tău.

Multă vreme după aceea, n-am ridicat ochii asupra lui, dar nici tata nu s-a mai dat în vorbă.

DESFIINŢAREA ŞCOLII NORMALE

Prin anii 1931 – 1932 pe timpul crizei economice mondiale care s-a resimţit puternic şi în ţara noastră, am dus-o cum nu se poate mai greu, mai ales în ceea ce priveşte mâncarea.

Un ceai servit într-o căniţă de tablă pişcată de rugină în mai multe locuri şi o felioară de pâine, care mai mult ne aţâţa foamea, era totul. Ieşeam mai flămânzi decât intram. La prânz, din varză murată şi fasole zeamă chioară, nu ne scotea, încât ajunsesem să ne gândim mai mult la mâncare decât la carte.

Puteai să te plângi cuiva? Pe loc îţi închidea gura.

— Ai venit să faci fălci, nătărăule!…

N-a trecut mult şi pe la mijlocul anului şcolar s-a desfiinţat mai întâi internatul şi o bună parte din elevii noştri au umplut mahalalele târgului în case pline de igrasie şi mâncare după inima gazdei.

Rău, firește, dar doamne ferește şi de mai rău, că la sfârşitul anului, apucasem să dăm ultimele examene ale celor patru clase, s-au adeverit cuvintele directorului, care ne spunea adesea:

— Va da de-azvârlita cu voi şi veţi fi răspândiţi ca puii de potârniche în toate cele patru unghiuri ale ţării.

Aurită i-a fost gura că întocmai s-a petrecut. Ni s-a anunţat în mod oficial că din nevoia de a realiza economii bugetare, guvernul a hotărât desfiinţarea mai multor şcoli normale, printre care şi şcoala noastră.

Tata era mâhnit şi revoltat. „Mama ei de viaţă"!... Vânduse o parte din pământul cu care fusese împroprietărit să-mi plătească mie taxele grele şi-acum rupea din carnea lui încă un pogon pentru a mă putea urni pe mine mai departe.

DOMNUL CU BARBIŞON

Vara a trecut şi timpul care n-ascultă de porunca nimănui, ca apa gârlei s-a dus fără urmă. Pe mine m-a repartizat la început la Câmpu-Lung Muscel şi cum mamei i se părea peste pământ, mai ales că n-apucasem încă să călătoresc decât cu căruţa, iar trenul îl asemăna cu o măgăoaie care mă va pierde într-o prăpastie de n-o să aibă timp nici să-mi aprindă la cap o luminare, n-ar fi vrut nici în ruptul capului să mă lase. Cine ştie cum o goană mare pe cele două linii înguste cât palma, o moţăială a mecanicului fie chiar de-o clipă şi hait! s-a zis cu băiatul şi păcat de el că s-a făcut mare.

— O să mergi la Roman, măi băiete! A venit tata cu vestea-n dinţi. I-am rugat şi eu să te dea acolo, că-i mai aproape. Mergi direct cu trenul.

— Tocmai la Roma? În altă ţară? a întrebat mama speriată când a auzit de Roman. La urma urmei tot cu „ei" mare începea şi unul şi celălalt.

— Nu, femeie, începu tata să-i explice, dar mama nu i-a îngăduit.

— Lasă-te păgubaş, omule! că tot la dracu-n praznic e şi Roman e şi Roma. N-ai loc de băiatul ăsta şi ţii morţiş să-l înstrăinezi. Asta recunoaşte-şi te cred.

— Ce vrei, femeie? Să-l vezi trăgând la sapă cu tine bând din bota cu apă fiartă? Să-l vezi cum munceşte din greu pe moşie boierească?

Aşa s-au purtat discuţii toată vremea între mama şi tata până în clipa când a sosit ziua plecării.

— Sărut-o pe mă-ta şi linişteşte-o, măi băiete, acum înainte de plecare, mi-a spus tata cu un nod în gât parcă.

*

Cu bagajele gata, cu cearşafuri albe, scrobite de mama, pernă şi

ce pernă! făcută din puf de raţă: plapumă de mai mare frumuseţea umplută cu lână ţigaie trasă la darac (bine spunea tata: „ginerică te-am făcut, mireasa mai lipseşte") m-am urcat în căruţa trasă de boii lui tata şi haida-haida! am plecat la gară.

Nu mai admiram cerul şi nu mai vedeam nici câmpul cu miros de pâine coaptă, mă uitam înspre calea ferată să văd măgăoaia cum aleargă ca o zăludă pe drumul de fier.

Era pentru prima oară când coboram pe peronul gării Cotești, gara copilăriei, adolescenţei şi tinereţii mele. Furnicar de lume. Se foia de colo-colo şi cu ochii în susul liniei, de unde trebuia s-apară mai întâi cât un purice, apoi cât un elefant de mare, uriaşa locomotivă. Simţeam că mă înăbuş numai când îmi aruncam ochii înspre sat. Acolo erau lăsate toate amintirile mele, acolo venea toamna cu struguri copţi şi graşi ca nişte purceluşi, acolo era mama, era bâta. Multă vreme am simţit dureros dezrădăcinarea, întocmai ca o plantă smulsă dintr-un pământ prielnic. Tata, jandarmul meu de totdeauna, mă făcea atent la bagaje: „unu, doi – trei, ţine minte, toate sunt! Ai prăpădit unu, te-ai dus pe copcă!…"

Ca un vârtej năprasnic a intrat în gară, înecat într-un fum dens şi înecăcios calul năzdrăvan, cu roţi uriaşe, mânuite de nişte braţe puternice de culoare roşie. Parcă a dat uliul în lumea de pe peron, aşa s-a năpustit să ia trenul cu asalt. Nici eu nu ştiu când m-am instalat cu tot calabalâcul într-un compartiment, la numărul respectiv.

— Ia seama, bagajul, băiate! striga tata. Să nu-l uiţi în vagon.

Trenul, pe nesimţite, s-a pus în mişcare, iar tata în urmă, cu tot zgomotul locomotivei striga cât îl ţinea gura:

— Bagaju' bagaju'! Roman, să n-adormi!…

Alături de mine, pe aceeaşi bancă, o precupeaţă, după îmbrăcăminte, nu făcea altceva decât să manevreze cu mâinile când cu una când cu alta, ceva pe sub pestelca-i largă şi creaţă. Când m-am uitat mai bine, am băgat de seamă că îndesa de mama focului capul unor orătănii, probabil de vânzare, o gâscă şi două raţe. Poate să nu înceapă măcăitul chiar în clipa când va apărea controlorul de bilete.

În faţa mea stătea un domn chipeş, cu barbişon. Semăna leit cu Mihail Kogălniceanu, din cartea de istorie. Părul îl avea înspicat, cu cărare pe mijlocul capului. Se observau ghioceii care, timid, începuseră să înflorească. Fruntea lată şi cu ochii mari, negri, pătrunzători păreau căi te străpung.

Eu, cuminte ca un elev, stăteam smirnă şi din când în când, printre stinghiile policioarei de sus, îmi număram bagajele şi mă uitam mai ales la plapuma pusă într-un sac înfăşurat într-o hârtie albă, legat zdravăn cu o sfoară împletită din aţă de urzică.

— Încotro călătoreşti, mititelule? mi-a adresat vorbă, domnul ou barbişon…

În moalele capului m-a pălit când am auzit că-mi zice „mititelule" tocmai mie, domn de clasa a cincea. Puteam să bag în sperieţi o armată de elevi începând cu cei de-a-ntâia şi sfârşind cu cei de-a patra chiar.

— La şcoala normală din Roman, i-am răspuns cuviincios cu ochii pe bagaje.

— Din Roman?

— Da. Din Roman.

— Bravo!… Şi cum înveţi tu, Ulmeanu?

„Ulmeanu!… Auzi, Ulmeanu!… Mi-a luat piuitul parcă. De unde mă cunoaşte? Şi de teamă, focul pâlpâia de-acum pe mine, era cât p-aci să-mi iau bagajul şi să plec în altă parte.

— Nu, nu, nu ştiu, de do-domnule! Pâ-până acum am fo, fost bursier. Nu, nu ştiu cum va fi acolo că sunt nou şi nu, nu cunosc pe nimeni, merg pen, pen, pentru prima oară! i-am răspuns eu bâlbâit şi fâstâcit ca alte celea.

— Nicio teamă. Ai să cunoşti pe colegii tăi de clasă şi ai să-l cunoşti şi pe nepotul meu. Este chiar elev în clasa a cincea şi-i coleg cu tine.

— Clasa a cincea?

— Da. A cincea.

— Şi cum îl cheamă?

— Ulmeanu.

— Ulmeanu?

— Da. Ulmeanu.

— Şi mai cum?

— Ion.

— Păi, Ulmeanu Ion sunt eu…

— Da, da, cred, dar pe nepotul meu îl cheamă Ulmeanu Şt. Ion.

Nu puteam pricepe cum şi în ce chip, nepotă-său avea un nume absolut la fel: Ulmeanu Şt. Ion. Şi-ncă Şt., adică Ştefan, ca pe tata şi nu Ulmeanu Ion, simplu sau Ulmeanu D sau Ulmeanu C.

Iată că n-aduce anul ce-aduce ceasul. Mi-a luat liniştea de-acum.

Asta-i vrăjitor şi pace bună, hipnotizor şi-i de-ajuns să se uite în ochii mei şi pe loc m-adoarme şi-i dau banii fără să mi-i ceară.

Să nu vă pară lucru de şagă, că minuni de soiul ăsta s-au mai petrecut. Nu mai departe, am trăit aievea. Eram în clasa a treia şi-a venit la internat la noi un scamator, hipnotizor, fie la el acolo, nu ştiu, dar mi-aduc aminte că ne-a ridicat pe scenă pe mai mulţi şi printre cei aleşi ma număram şi eu, chipurile să ne hipnotizeze. Pe mine cum a făcut primul tur, cu nişte ochi ca sticla, m-a şi dat jos spunându-mi că sunt mediu neprielnic să nu zică mediu prost. L-a găsit pe Ciutea, şi-ncă cinci la fel. Câte cireşe au mâncat băieţaşii ăia să mor de ciudă!... Le-a pus Dumnezeu mâna în cap.

După multe eschibiţii câte şi mai câte s-au apărat de un roi de albine înteţit, au prins fluturi ou plasa, au mormăit ca ursul, şi la sfârşit i s-a adresat lui Ciutea: „Mâine, la jumătatea orei de matematică, te vei ridica de la locul tău şi vei merge la catedră şi vei spune tare, clar şi răspicat: «Ura! Să ne trăiţi, domnule profesor!»".

A doua zi, oră de curs: matematica. Aşteptam cu nerăbdare clipa. Nu credeam şi totuşi ne uitam la Ciutea pe furiş să-l vedem ce face. Stătea ca mielul, nici nu mişca în bancă, scria de mama focului la ieşi, iar noi, cu ochii tot pe ceas, aşteptam să se ridice. Când limba mică a fost ţanc la jumătate, unde nu s-a ridicat Ciutea voinicește şi direct la catedră s-a oprit: „Ura"! să ne trăiţi, domnule profesor!" A rămas Benone mut, aşa-l chema, şi s-a dat înapoi speriat. Noroc cu şeful clasei, că l-a lămurit despre ce este vorba.

Tot aşa şi cu ghicitorul nostru, c-altfel ce putea să fie, de aceea mă uitam mai mult pe fereastră să nu cad în lacul adânc al ochilor lui, care, doamne fereşte, ştie şi câte parale mi-a dat tata şi câtă ţâţă am supt de la mama. Aşa unchi, cum pretinde el, cu pantalon în dungi şi cu ceas de aur la vestă, cu zale sclipitoare şi cu lavalieră la gât, n-am şi nici n-am avut. Aveam unchi, e drept, pe nenea Din, fratele lui tata, dar cioban, cu ghioagă zdravănă în mână, cu căciulă miţoasă, trasă pe ceafă şi cu opinci cât gâscă. Alte rude, unchi, de unde? Mai rămânea doar nenea Stan, care nici pe departe n-aducea.

Dumnealui îi dumnealui, cu totul altă croială, a pus ochii pe mine de-acum, numele mi-l ştie, aşa că până la urmă o să joc într-un picior ca ursul.

Aşa mi-o fi sortit norocul, din tren nu puteam să sar. Să scap măcar cu plapuma, prea lucrase mama toată vara. Tunde tata oile, spală

mama lână, toarce-o, vopseşte-o, cumpărări căptuşeală, dă-o la plăpumiar, bani nu glumă, să nu mai vorbesc de celelalte! Dar puteai să te plângi cuiva?

— Ia mai zi ceva, Ulmeanu?

Ce să zic, c-am dat de dracu'? Asta în gândul meu şi cu ochii tot pe geam. Uneori îmi venea să mă tăbârcesc cu bagajele şi să plec în alt vagon, dar credeam că nu se poate. Fiecare cu numărul lui de pe bilet.

În Vremea asta, hop şi controlorul:

— Biletele la control, vă rog!

Când a spus „biletele la control", precupeaţa şi-a eliberat o clipă mâinile pentru a-şi scoate biletul. Îl avea în sân şi boala de gâscan n-a iertat-o pe stăpână şi-a scos capul şi *ga!* de-a răsunat vagonul. Am sărit cât colo.

— Hali boală, hali! şi dă-i vrăjeală. Că n-a ştiut, că n-a vrut, că n-a putut, o întreagă tărăşenie. A scos-o însă din compartiment cu orătănii cu tot, iar eu am rămas, să nu zic vorbă proastă cu „unchiu'".

Să ştii că de-acum începe treaba, mi-am zis în gândul meu. Singur el, singur eu. Altceva ce-am avea de făcut?

— Ce materie îţi place ţie cel mai mult? Mă ia pe departe, dar ştie el ce urmăreşte.

— Istoria, domnule.

— Şi altceva?

— Ma, matematica.

— Ce vorbeşti aşa? Ai ceva în gură?

— O pipie-tri-cică, domnule.

— O pietricică! Cum, de unde?

— Tata m-a întrebat la plecare dacă am mai călătorit cu trenul şi cum călătoresc pe pentru prima oară, mi-a spus să iau o pieptetricică-n gură „c-aşa-i obiceiul şi să n-o lepăd până la destinaţie, fiindcă ea îmi popoartă no-no-rocul.

A început să râdă domnul cu barbişon şi când s-a oprit din râs mi-a spus:

— Tata a glumit, Ulmeanu Şt. Ion şi tu, copil ascultător, ai luat-o în serios. Este, să zic o superstiţie, dar pentru cei fără prea multă ştiinţă de carte. Tu eşti elev de clasa a cincea şi n-are rost. Ştiinţa îşi spune cuvântul.

Cu toată ştiinţa lui, n-aş fi scos-o să mă pici cu ceară, fiindcă, la urma urmei, nici cu tata nu-mi era ruşine. A fost sergent la Mărăşeşti şi

s-a întors decorat de pe front, aşa c-am lăsat-o până la destinaţie.

În clipa când aşteptam să înceapă treaba, numai ce-aud:

— Romaaan, cine coboară! Tocmai trecea controlorul.

Am sărit drept în picioare, gata de fugă, de parcă scăpăm dintr-o cuşcă, unde urma să mă înghită leul şi mâna pe plapumă.

— Nu te grăbi, Ulmeanu Şt. Ion. Aici cobor şi eu şi-am să te ajut. Trenul stă câteva minute şi-avem destulă vreme.

Vai de mine! Nu scap nici în gaură de şarpe şi cu mâna mă pişcam de burtă să văd dacă sunt eu sau îi altul, dar cu ochii mari, tot după el, aproape, fiindcă mi-a luat plapuma din mână, chipurile că-i mai grea, iar eu am rămas cu restul.

Când am pus piciorul pe peron, am aruncat pietricica într-un loc dosit, cu gândul ca de vacanţă s-o duc înapoi la suratele ei, fiindcă ştiam eu ce înseamnă înstrăinarea. Pe pielea mea o trăiam.

— În spatele gării, Ulmeanu Şt. Ion! În spatele gării! De-acolo vei lua o birjă, fiindcă şcoala normală e la margine de oraş, departe.

În timp ce eu nu mai ştiam pe ce lume sunt, domnul cu barbişon a făcut semn la o trăsură şi a tras-o lângă mine.

— Şcoala normală! i s-a adresat vizitiului. Acolo duci băiatul. A scos portofelul şi-a achitat trăsura pentru mine, cu toate că m-am împotrivit, c-aveam banii pregătiţi de tata.

— Ţine-i pentru tine şi succes în noua şcoală, Ulmeanu Şt. Ion, clasa a cincea. Munte cu munte se întâlneşte, darmite om cu om.

Năuc, că nu mai ştiam pe ce lume sunt, mi-am aruncat ochii pe bagajul cu plapuma şi când ce să vezi? Ulmeanu Şt. Ion, clasa a cincea, era scris de tata pe bagaj, cu laba gâştei cum ştia el. Evrica! Am strigat aşa de tare că şi-a întors speriat birjarul ochii către mine să mă vadă cum îmi stă nebun.

Descoperisem enigma. Acolo îmi văzuse numele. Îmi venea să sar din trăsură şi să-i povestesc ce crezusem despre dânsul. Domnul cu barbişon îşi luase o altă trăsură în direcţia opusă şi se topise în mulţime.

ALTĂ ŞCOALĂ ALŢI PROFESORI

Prrr! A frânat caii vizitiul. Am ajuns. Şcoala normală, poftiţi!

Clădirea nouă, netencuită, cu ziduri din cărămidă roşcată şi în faţă cu un parc de mi-ai amare frumuseţea, ascundea parcă un palat imens, înecat într-o grădină la care o mână măiastră contribuise: cu tot

talentul. Crizanteme, tufănele, cu petalele lor albe şi roşii ca sângele, îşi desfăceau bobocii care scânteiau ca nişte licurici într-o noapte de smoală – Covoraşele de flori respectând meticulos toate figurile geometrice: hexagoane, pentagoane, octogoane atrăgeau puzderia de insecte şi fluturaşi de toate culorile.

Frunzele late şi crestate ale unui stejar bătrân, monument al naturii, copilaş în timpul lui Ştefan cel Mare, legat acum în cercuri să-i sprijine bătrânelele, îşi legăna coroana alene, foşnind un cântec vechi şi trist.

Câţiva şcolari mi-au – sărit în faţă, când m-au văzut cum mă chinuiesc cu bagajele, ducându-le pe rând şi s-au oferit să-mi dea ajutor. Care mi-ai de care îmi puneau tot felul de întrebări: de la ce şcoală vin, în ce clasă sunt, bursier, solvent şi spre bucuria mea unul dintre ei, Chiriac, era chiar coleg cu mine, elev în clasa a V-a prima clasă de curs superior. Venise şi el proaspăt de la Şendriceni, unde şcoala normală era de asemenea desfiinţată.

— Aici este clasa noastră, clasa a cincea. De altfel, deasupra uşii era şi o plăcuţă care indica acest lucru. Am lăsat bagajul într-un colţ al coridorului, Chiriac a rămas să mă aştepte, iar eu m-am prezentat la secretariatul şcolii, neavând curajul să păşesc în clasă fără forme.

Un bărbat înalt, chipeş, smolit la faţă, eu părul vâlvoi şi cu sprâncenele stufoase, negre şi împreunate deasupra nasului acvilin, secretarul şcolii, a ridicat ochii înspre mine.

— Ce doreşti?

— Vin de la Şcoala normală din Focşani, desfiinţată.

— Foaia matricolă, actele şi bani pentru taxă, mi s-a adresat secretarul pe o voce groasă, dar binevoitoare.

I-am întins plicul în care se afla întreaga situaţie şcolară şi după ce-a controlat cu atenţie şi-a ridicat ochii către mine şi mi-a spus:

— Totul este în regulă, un singur lucru, deşi ai o situaţie bună, după cum reiese din foaia matricolă „prima rată din taxa şcolară vei achita-o ca solvent şi aceasta până la sfârşitul trimestrului întâi, când faţă de mediile obţinute vei rămâne, în continuare, fie solvent fie trecut pe lista bursierilor. Eu îţi urez succes.

Parcă m-a înţepat în inimă când am auzit de solvă… Nu mă gândeam decât la (buzunarul lui tata. El n-a avut niciodată portmoneu, sau pungă ca să ţină banii. Încăpeau într-un singur buzunar la vestă şi-i scotea pe toţi deodată într-o singură mână, chiar dacă cumpăra o pâine.

*

Sunase tocmai de meditație, dinaintea mesei de seară. Pe coridoare se așternuse o liniște apăsătoare. Singurul Chiriac, în capul coridorului lângă ușa clasei noastre, m-aștepta cu emoție.

— Ești al nostru?

— Da. Al vostru. Mi-a aprobat.

— Să intrăm atunci.

— O clipă numai să-mi vin în fire, să respir. Aveam emoție.

Păşeam pentru prima oară într-o clasă numai cu moldoveni pur sânge, nu moldovean pârât cum eram eu, de pe malul drept al Milcovului, la hotarul despărțitor dintre Munte mă și Moldova.

„Vezi – îmi spunea tata – pe loc mi-am adus aminte de cuvintele lui: „Moldovenii ăştia par nevinovaţi când îi iei la grămadă, dar când stai de vorbă cu fiecare în parte, te întorc şi te poartă de nu ştii ce-i cu tine, aşa cap!"

Când am intrat în sala de clasă toţi şi-au întors privirea înspre uşă şi mă măsurau din tălpi până în creştet şi din creştet până în tălpi.

Chiriac însă „venit cu câteva zile mai înainte, era de-al clasei şi el a făcut prezentările.

— Atenţie, băieţi! Un nou coleg. Numele şi-l spune singur, fiindcă are gură şi de aceea şi-o hrăneşte.

— Mă numesc Ulmeanu, vin de la Focşani, prin desfiinţare. Atât am apucat să spun că m-a şi luat în beţe un grăsan, cu faţa rotundă şi cu părul ca fuiorul ieşit la culoare.

— Auzi, mă, nenorocire! S-au desfiinţat Focşanii. Probabil l-a înghiţit cutremurul.

— Mă ierți, nu Focșanii, Școala normală din Focșani. Am crezut că se subînțelege. Era vorba de-o propoziție eliptică de predicat.

— Aşa, aşa Ulmeanu Şt. Ion, învaţă-l minte, nu-l lăsa! a strigat un altul dintr-o bancă de lângă, fereastră.

M-am calm pierdut cu firea pentru o clipă, noroc cu şeful clasei, un băieţandru blond, cu ochi albaştri şi cu pistrui pe faţă ca o piersică coaptă. El a băgat de seamă că nu eram în apele mele şi mi-a ieşit în faţă:

— Sminticiuc mă cheamă, după care, în numele colegilor, mi-a urat: bun sosit în clasa noastră!

Cum erau locuri multe şi băncile din faţă rămăseseră neocupate, mi-am ales bancia întâi, de pe rândul de la mijloc, bancă preferată de mine. Puteam să văd totul la tablă şi să fiu atent la explicaţiile din clasă.

Ca mine, veniţi de la alte şcoli desfiinţate m, ai erau cinci. îi cunoşteam după înfăţişarea lor tristă şi plouată.

Şcoala începuse de1 câteva zile şi intraseră şi în repetarea materiei din clasa precedentă. După meditaţia de seară am servit cina în sufrageria şcolii, dotată cu mese lungi, dreptunghiulare, câte şapte elevi pe rând, iar în capul mesei stătea un elev dintr-o clasă mai mare. care se ocupa cu disciplina în timpul servitului.

Masa tot atât de bogată şi variată ca şi acolo de unde venisem: un castron din tablă, cu un polonic de arpacaş scăzut, de culoarea cenuşei, furculiţa cu trei coarne, nu era nevoie de patru, o felie de pâine neagră şi apă la discreţie.

Disciplina, discipline însă, nu se intra în sufragerie decât pe clase, ou rândul şi numai când fiecare elev era la locul lui stabilit pentru întregul an.

Ascultam şi mă, uitam chiorâş la mâna de arpacaş şi puteam să pun rămăşag pe orice şi cu oricine că nu mă satur.

Poate că arpacaşul ăsta cât îi de puţin, se umflă în burtă că rămâi sătul până în ziua cea de apoi, mai ştii? Din două furculiţe mai zdravene am fost gata. Cum n-aveam ce face, mă uitam în toate părţile să văd de unde ar mai putea pica ceva, dar… ţipenie; iar din castron, nici vorbă, nu creştea nimic şi-apoi socoteam că aşa e şi cazul.

„Ce-ar fi fost pentru Atotputernicul? – vorbeam cu mine însumi, tot n-aveam ce face, mâncasem tot, urma doar să mai golesc coferul cu apă – să ne pomenim aşa din senin bombardaţi ou picioare de curcan rumenite la cuptor, o pulpişoară de purceluş fie el chiar de lapte sau un puişor de băbătură fript, colo pe jar, şi-apoi scăldat în mujdei de usturoi cu mămăliguţă caldă? Nimica toată; floare la ureche". Dar ia şi înfulică, Ionică, dacă ai de unde!…

Cu nădejdea totuşi că ne trece sigur şi la felul doi, nu ne lasă ei de-abia începuţi, numai ce-l aud pe pedagog:

— Drepţi!

Să ştii, în sinea mea, aici îi cu totul altă rânduială.

Ca nuca în perete nu se lovea de fel, pe de-o parte „toate bunătăţile tale cele pământeşti", iar de altă parte arpacaşul: singur-singurel. Pe ce te bazezi, arpacaş cleios şi fără gust? Tu nu vezi că eşti coajă tot?…

Începusem şi noi de-acum să deschidem ochii larg pe lume, vârsta întrebărilor, mai ales că făcusem şi niţică psihologie să nu zic filosofie,

aşa că nu se culcuşea în cap la noi orice idee şi să stea tolănită fără să-i ceară socoteală nimeni. Ajunsese vremea când nu mai învăţam pe dinafară.

A doua zi, aveam istoria, prima oră. Eu, în banca din faţă, pe rândul de la mijloc. Lângă mine nu se îndemnase să se aşeze nimeni. În banca întâi te prinde la copiat, la sigur, au fost de părere câţiva, aşa că nu s-a lipit niciunul şi-am rămas singur. Aşteptam cu obrajii îmbujoraţi ca înaintea unui start.

Ca la comandă s-au ridicat toţi elevii în picioare. Îşi făcuse apariţia profesorul de istoric, un bărbat între două vârste, nu prea înalt, cu faţa prelungă şi cu chelie chiar pe moalele capului. Mergea puţin legănat cu catalogul provizoriu, către catedră. A luat loc tacticos, a făcut un tur cu privirea în toată clasa, apoi a început să strige catalogul. Îi cunoştea pe elevii vechi pe dinafară, încât cum dădea în catalog de vreun nume nou, îl şi lua la întrebări: „De la ce şcoală vii?" „De ce?" Ca un ritual a pus aceleaşi întrebări la toţi cei şase veniţi. S-a ridicat apoi palm cu fiecare mişcare studiată, a privit adânc cu ochii lui albaştri mari, prin geamul larg al clasei după care a întrebat:

— Ce temă avem de repetat?

— Formarea statului dac, cucerirea Daciei de către romani!

Văzusem notiţele şi planul temei de recapitulare de la Sminticiuc, şeful clasei, dar nu pe ele mă bizuiam, ci pe cunoştinţele mele temeinice şi destul de adâncite, datorită dascălului de la Focşani, Ion Do-bre, profesor extrem de sever. Eram tobă de istorie toţi din clasă. Fiecare oră se termina cu regret şi recreaţiile cu – capul spart. Unul o făcea pe Buzescu, iar altul pe Ghirai şi dă-i buşeală, aşa ne entuziasma după fiecare lecţie. Avea o metodă de predare clară şi explicită, cu scheme pe tablă, hartă, cretă colorată, ilustraţii, şi mai ales, cu împletirea adevărului istoric cu diferite legende sau povestiri de la Roma, unde fusese trimis ca bursier de către statul român, precum şi alte completări din neobositele sale călătorii făcute în Europa.

Multe întrebări a pus noul profesor şi-mi plăceau. Erau asemănătoare cu cele ale fostului. meu profesor, Ion Dobre. Nu se fundamenta pe domnia regilor, fastul de la curtea lor, câte neveste a avut sau câte iubite, ci cu totul altfel. De pildă, a venit vorba despre epoca antică şi un elev s-a ridicat şi a răspuns corect: „Epoca antică durează de la 5008 îen. şi până la căderea Romei, anul 476 en". Şi cu asta a luat loc.

— Nu de ani este vorba, datele se uită, a reluat profesorul, ci de elementele care caracterizează această epocă, de popoarele care au trăit pe acele vremuri, de clasele sociale, de viaţa lor, formele de cultură şi civilizaţie. Iată cum se pune problema, şi-a trecut la o altă întrebare.

— Cum s-au numit şi dacă au purtat vreun nume populaţiile care au trăit pe teritoriul patriei noastre în epoca de piatră şi în epoca bronzului? Mulţi colegi s-au avântat în tot felul de răspunsuri, dar niciunul nu satisfăcea pe profesor.

— Cunoaşte cineva problema?

Am ridicat mâna, într-o liniște de mormânt Era primul răspuns într-o clasă cu ochi de hultani şi din cunoştinţele rămase de la profesorul Ion Dobre, i-am răspuns că numele populaţiilor care au trăit în epoca de piatră şi în epoca bronzului nu este cunoscut.

— De ce?

— Pentru că în – acele îndepărtate vremuri, ginţile şi triburile primitive nu ajunseseră să vorbească o limbă comună şi nici să-şi formuleze o conştiinţă a înrudirii lor. De asemenea, în acele timpuri nu se cunoştea nici scrierea pentru ca oamenii să-şi fi însemnat numele lor, precum şi diferite aspecte de cultură şi civilizaţie.

— Şi, şi?

— Şi… că cel dintâi conducător al unei uniuni de triburi de pe teritoriul Daciei, despre care ni s-a păstrat ştiri a fost Dromihete, care la începutul secolului al III-lea înaintea erei noastre a unit triburile dacice şi a purtat două războaie împotriva armatelor macedonene conduse de Lisimah. Cunoaştem legenda cu ospăţul din care se desprinde clar umanismul de care au dat dovadă dacii, precum şi relaţiile economice care au fost reluate cu popoarele vecine şi chiar cu Lisimah. O altă unire a triburilor dacice s-a constituit pe teritoriul Transilvaniei de azi sub conducerea lui Rubobostes, în jurul anului 200 îen. Din această unire a luat naştere în secolul I îen. statul sclavagist sub conducerea luţ Burebista, care a purtat titlul de rege şi care a fost primul stat centralizat independent al geto-dacilor.

— Bravo, nota zece. Cu cine ai făcut istoria?

— Cu domnul profesor Ion Dobre.

— Aaa! cu Ion Dobre? Este un nume cunoscut. A fost elevul distins al marelui istoric N. Iorga.

Era într-adevăr un triumf pentru mine. O lovitură mortală, pe care o simţeam şi eu pe pielea mea când venea la noi la Şcoala normală

din Focşani câte un elev nou, care intra din prima oră în competiţie cu cei mai buni elevi din clasă şi care, prin răspunsurile lui, surpa tronul premianţilor.

La recreaţie s-a şi mutat lângă mine Chiriac, despre care aflasem că-i matematician de rasă, în timp ce eu eram tufă de Veneţia. Îmi furasem căciula singur. O ecuaţie de gradul întâi mi se părea o enormitate. Avusesem un profesor bun, dar la suflet, că te-ai fi rugat de el să te lase corigent. „Poate mai învăţ pe vară, domnule profesor, vă rog să mă lăsaţi!" „Nu se poate, băieţică, tatăl tău cheltuieşte bani şi banii-s scumpi, se câştigă greu" şi-atunci, las pe noi. Cum intra în clasă se şi ridica unul, ajunsesem de făceam cu rândul şi-l rugam pe domnul profesor să ne rezolve dumnealui o problemă, pe care întreaga clasă n-a înţeles-o.

— Să poftească careva la tablă, şi de obicei ieşea un molâU; Dictează cineva problema.

„O vulpe aleargă după un iepure şi ogarul după vulpe. Ambii vor să pună gheara pe şoldan. În timp ce iepurele ţâşneşte din culcuş într-un timp dat şi face trei salturi pe secundă, vulpea pleacă după el şi fuge împătritul vitezei iepurelui, iar ogarul la trei minute după vulpe cu 6 viteză egală cu îndoitul celor două cumulate. Cam aşa într-un fel, cu date cât mai încurcate, de-ţi plesnea capul şi până la urma ieşeau drăcovenii: o coadă de iepure, trei pătrimi dintr-un ogar şi două picioare de vulpe.

Şi unde nu începea profesorul sigur: „notăm cu x iepurele, cu y vulpea şi cu zet ogarul".

— Nu, domnule profesor, să notăm în ordinea cum aleargă, adică x – ogarul; y – vulpea şi zet – iepurele:

Şi de-aici, ciorovăială că se uita până la urmă cine-i x, y sau zet, iar Dumnezeu drăguţul, făcea să treacă timpul şi suna clopoţelul chiar când era fuga-n toi şi problema rămânea baltă.

— Ne oprim aici, dar data viitoare nu ne scapă, sigur, puneam mâna pe şoldan şi cu el la tavă.

Data Viitoare o luam de la început, dar tot degeaba că nu le dam de rost, aşa că ne furam căciula singuri şi gândeam în sinea mea: l-am dus şi astăzi. Au fugit bietele animale de le-a crăpat fierea-n ele, dar nu s-au prins şi-au rămas duşmani de moarte până astăzi, că unde se întâlnesc, goană, ca-n problemă, unul după altul.

Ora a doua: matematica, respiram de parcă urcasem dealul cu tata după mine c-o jărdoacă-n mână zdravănă, Chiriac, miel, din cela

blând, fără nicio grijă, iar eu tremuram ca varga.

— Nu te pierde cu firea, mi-a şoptit Chiriac. Te pun eu la punct cu matematica, iar tu pe mine la vioară dacă te pricepi, căci cât mă priveşte de-abia cunosc notele.

În timpul ăsta a strigat şeful clasei, „drepţi!" şi-am rămas ca îngheţaţi pe rânduri. Intrase profesorul de matematică. Un bărbat în puterea vârstei, cu umeri lăţi, bine legat, tuns chilug ca spânul din poveste şi cu buza de jos crestată. Călca apăsat şi foarte energic. A aşezat catalogul pe catedră, s-a uitat în clasă cu nişte ochi de vultur şi ne-a şi zărit mutrele noastre noi.

— De la ce şcoală aţi dejugat, brebenilor? Tu, tu, tu! Bine!… Poftiţi, la tablă, toţi.

„Hait! ne-a şi umflat". Mergeam ca la ghilotină fiindcă ştiam eu ce ştiam. De mi-ar fi luat pulsul cineva în clipa aceea, dădea cu mine direct în infirmerie, pe pat alb cu pernă moale sub cap şi nu la tablă.

Cu gândul însă, cine ştie cum, mai ştii, poate scap şi nu m-ascultă – eram prea mulţi la tablă: şase şi pe loc m-am şi fofilat ultimul din coadă. Până ce termină cu cei cinci dinaintea mea, până scrie fiecare exerciţiul, până-i bate, mă gândeam la mine, nebătut nu scap nici chip, vremea trece şi Dumnezeu nu doarme, are grijă şi rămân pentru data viitoare. „Amână, doamne, boala pân' s-o coace poama!".

Chiriac, cu creta în mână, primul, aştepta cu nerăbdare startul: „x plus y în paranteză, supra lui şi totul supra şi tot supra şi-i mergea creta unsă şi picta şi nişte ieşi de mai mare frumuseţea. Mergeau lanţ.

Nici nu văzusem astfel de exerciţiu etajat, dar pasămite să-l şi rezolv. Viţeluş la poartă nouă, aşa mă uitam şi mă gândeam că numai exerciţiul ăsta umple ora, atât de încurcat mi se părea. Paranteze mici, drepte, acolade, unele dispăreau, altele se transformau din una în alta, treabă grea. Şi-apoi şi patru, cinci etaje câte număra exerciţiul nu erau de ici, de colo. Cu piciorul de le-ai fi ridicat şi trecea vremea, aşa că… curaj găină că te tai.

Dar… de unde? Aluneca creta în mâna lui Chiriac, moldovean de la Huşi, de zbârnâia tabla. Când credeai că s-a împotmolit, încurcă-l doamne, dă-i la – cap, degeaba. Sta puţin, mişca mărunt din buze şi deodată tam-nisam tăia tot ce-a scris pe tablă şi spunea: trei întregi şi patru optimi şi scria trei întregi şi unu pe doi. Una vorbea şi alta scria şi profesorul mut, parca era frate cu el, o vorbă nu scotea. Eu am şi băgat de seamă c-a făcut o greşeală şi-ncă una mare: să scrii unu pe doi în loc

de patru pe opt, îi diferenţă mare, dar am tăcut. M-am gândit să nu-i scadă nota şi să-i fac vreun rău N-a observat profesorul, să-i fie de bine.

— Să poftească următorul şi l-a luat pe-al doilea. De-o mai fi şi ăsta tot aşa ca primul, ne foarfecă pe toţi şi-mi vine rândul sigur, de aceea, doamne, poticneşte-l, măcar acum că de mâine oi vedea eu ce-oi face.

Dumnezeu, drăguţul, mi-a ascultat ruga, dar după inima mea: nu săpa groapa altuia, că pici tot tu în ea, că nu punea mâna pe cretă bine şi cum începea să-i îndruge ies, linie de fracţie, îl şi lua în pumni.

În gândul meu: „dă-i, învaţă-l minţe, nu-l lăsa, atinge-l ca să treacă vremea, poate scap". Degeaba. Din doi timpi şi trei mişcări au fost gata toţi. După câte am înţeles eu după aceea, nu ştiau să scrie egal înaintea unei linii de fracţie, aşa că au intrat la apă repede.

— Tu! şi mi-a făcut semn cu capul către tablă. De tablă mi-ardea mie, eu, care de-abia mă ţineam pe picioare.

— Ies pe lângă, adică pe lângă cine că nu vedeam ţipenie, tabla goală, ies necunoscut, cine-l ştie, cunoşteam şi eu de la ogarii din clasa a IV-a, dar n-auzisem de-aşa expresie: pe lângă, adică pe ici, pe colea, în jur de nu departe, mi-am pus şi eu capul la contribuţie şi să nu stau degeaba că mă grăbea profesorul de parcă scăpa trenul, am scris un ies frumos şi cu litere caligrafice: „pe lângă"!

Când şi-a întors privirea către tablă şi-a văzut profesorul ce scrisesem, nu ştiu de ce, nu puteam pricepe pe moment, că şira pus mâinile pe şolduri şi se uita la mine de parcă nu-şi amintea de unde mă cunoaşte.

— Mă! a strigat la mine enervat, ceilalţi proşti dinaintea ta sunt pui pe lângă tine. Tu eşti tatăl lor şi pe loc m-a şi luat în şuturi, că dintr-un salt am şi dispărut ca ţintă. Norocul meu că eram în banca întâi, aproape, c-altfel, după câte mă uitam la el era în stare. să mă ducă în dupaci şi picioare până în fundul clasei. Aşa că prost n-am fost când m-am aşezat în banca întâi.

— Şi-acum notele: afară de primul pe care l-am notat cu zece, vouă celorlalţi vă dau tot zece, dar la toţi. Împărţiţi voi cum ştiţi. Adică, doi, frăţeşte, mi-am şi făcut socoteala singur, zece prin cinci fac doi, prinsesem ceva din tehnica lui Chiriac, şi nu zece împărţit, la cinci este egal cu doi, expresie greoaie, veche, cum făceam vorbirea eu mai înainte.

— Cum de-aţi picat voi chiar aici? N-aţi întâmpinat în calea voastră o şcoliţă mai pe măsura gămăliei voastre?

— Îi mai aproape de casă, domnule profesor, i-a răspuns unul dintre cei picniți.

— Păi, tu, pară mălăiață în gura lui nătăfleață, vrei să fii aproape de casă, și departe de clasă sau invers?

Cât mă privește, n-aveam treabă. Eram și departe de clasă, dar și de casă.

Și uite așa, n-aduce anul ce-aduce ceasul. Venisem în fundul Moldovei, vorba mamei tocmai la Roma, acolo unde a înțărcat dracul copiii și nu-mi lua nimeni în seamă, măcar truda, oboseala, să nu mai vorbesc că purtasem și pietricica în gură, să-mi aducă noroc, n-aș fi avut parte.

O făcusem pentru tata, că are el neamuri la Ierusalim, pe boieroaica Basarabeanu, care avea o frumusețe de vilișoară chiar în oraș și o sfoară de moșie în împrejurimi, sora unui avocat din târg de la noi, căruia îi ducea tata caș proaspăt și pui potriviți pentru frigare… „N-o să porți de grijă cât ăi fi acolo", spunea tata. „O să-mi întindă mese, în gândul meu, cum mi-a întins de-altfel, cu colaci și pupeze fripte".

Când m-am dus pentru prima, dar și pentru ultima dată la dânsa, s-a uitat lung la mine printr-o lentilă cu coadă, ca la o insectă și când i-am spus că tata este prieten cu fratele ei de la Focșani, pe loc m-a întrebat:

— Dar ce-i tatăl tău? Prefect sau…

— Nu. Țăran de la țară, i-am răspuns eu tulburat oarecum.

— Pardon! Fratele meu n-are astfel de prieteni, iar tit te privește să nu te mai prind pe-aici, să nu scape cumva câinele. Avea unul cât vițelul. Își lingea de mama focului botul și-i străluceau ochii când se uita la mine. „Ține-i, doamne, lanțul tare până ies" și pușcă am ieșit, cu ochii tot în urmă. Șapte cruci am făcut c-am scăpat cu nădragii teafăr.

Ce mai tura-vura, m-am înecat la mal, când să zic și eu hop! Acum chiar când intrasem în cursul superior. Crudă soartă am avut să duc crucea familiei mai departe. Primul din generație care încerca să se smulgă din rândurile celor urgisiți de soartă și iată-mă bușit la pământ fără nicio speranță.

Așa-i pe lumea asta, una caldă, alta rece, gheară de moarte, încât nu știam ce să fac, încotro s-apuc. Trăgeam păcatele profesorului de matematică, cu care un an întreg am fugărit toate animalele în tot felul de probleme. Ce înseamnă profesor!… înseamnă să lași în urma ta o dâră de lumină, să lași un nume despre care să vorbească generații.

„La matematică, nu-i vorba de bucheală, ca la istorie", vorbeau special pe lângă mine, câțiva colegi moldoveni. „Aici trebuie cap!" Mă băgau în sperieți, dar tăceam. N-aveam nicio putere.

*

A urmat ora a treia-violina, profesor Moraru, un bătrânel rotofei, cu fața plină de zâmbet și cu un început de burtă respectabilă. N-avea specialitatea vioară, cânta la violoncel, după câte auzisem.

Noii mei colegi se descurcau la vioară, cum mă descurcam eu la matematică. Semnele cabalistice ale notelor, bemoli, diezi, becari însemnau pentru ei cam același lucru pentru mine exercițiile etajate, acolade, radicali.

— Cine a venit nou? (Ne-am ridicat toți cei șase breji cu stea-n frunte, bomba zilei la fiecare profesor.) Vioara ați făcut?

— N-am făcut, domnule profesor, i-a răspuns un coleg de la Cristuri. Am avut 9 domnișoară care s-a căsătorit și în locul dumneaei ne-a venit un pensionar, fost gradat la muzica militară. N-am făcut nimic cu el.

— Așadar, fluturași!... Păi, la mine nu vă merge. Puneți mâna pe soripcă, altfel, repetenți vă las pe toți.

Băștinașii care-i cunoșteau obiceiul ne încurajau și spuneau să nu ducem nicio grijă. Te rogi să te lase și nu te lasă. Nu vrea omul să se lege la cap, dacă nu-l doare. „Eu, de pildă, spunea un coleg de-acolo, de patru ani mă leg la deget când trebuie să m-asculte și n-am treabă. Îmi pune nota săracului: șase și salut, n-am nevoie de mai mult."

Fără să vreau, cu gândul în altă parte, nu mi-am dat seama și m-am uitat în picioare.

— Tu, ce vrei?

— Nimic, domnule profesor! și pe loc m-am așezat.

— Vrea să cânte, vrea să cânte! au strigat, în bătaie de joc câțiva din clasă.

— Poftim!

Am ieșit, cam încurcat, în fața clasei, mi-am acordat vioara, mânuind arcușul pe duble corzi și-am interpretat *ad-libitum* menuet de Bocherini. Îl cântasem și la teatru în Focșani, de mai multe ori.

De la prima notă s-a așternut o liniște de mormânt în clasă. Profesorul pe catedră se uita lung și pe figura lui veselă, parcă se așternuse o cută de tristețe.

Pentru o clipă am uitat de nota doi la matematică și cu întreaga

mea ființă strângeam vioara lângă inima mea. „Tu, regina instrumentelor, tu, mi-aduci alinarea, în tine îmi pun toată nădejdea. Muzicant mă fac!" nu mai vedeam nicio altă speranță.

Întreaga clasă a izbucnit în aplauze. Profesorul s-a ridicat de la catedră și m-a îmbrățișat, prelung.

— Bravo ! Ai cântat minunat!

— Să mai cânte, să mai cânte, domn profesor, au izbucnit toți colegii în cor.

Încurajat de aplauze, am lăsat durerea la o parte și-am executat în continuare: „Doina Oltului", cu prima ei parte minoră, plină de lirism, în care se oglindea durerea neamului, în vitregia vremurilor de bejenie, durere care se contopea cu durerea mea și-apoi finalul, în tonalitate majoră, plin de bucurie și speranță. Toate treceau prin sufletul meu și fiecare notă apăsa puternic pe clapele inimii mele încărcată de înfrângere și revoltă.

De câteva minute sunase și colegii nemișcați stăteau în bănci.

— Ați văzut, pricopsiților, ce înseamnă muncă?

— Talentul, domnule profesor, talentul! i-au răspuns colegii.

— Talentul, o părticică, un strop de rouă într-un ocean, fiindcă talentul fără muncă este ca o piatră rară neșlefuită, a conchis profesorul și-a ieșit din clasă.

REÎNTÂLNIREA

Peste câteva zile aveam pedagogia. Încă din recreație s-au adunat elevii lui clasă și fiecare la locul lui aștepta cu nerăbdare profesorul.

Când l-am văzut în fața catedrei cu părul înspicat, îmbrăcat în ținută protocolară, constituind un exemplu și prin aceasta, cu haină neagră, pantalon în dungi și cu pantofi de lac, cu lavalieră la gât, o clipă mi-a lipsit să nu mă reped și să-l îmbrățișez. Era domnul din tren, domnul cu barbișon. De-abia acum înțelegeam tâlcul cuvintelor lui spuse la despărțire: „Munte cu munte se întâlnește, darmite om cu om!"

Mă căuta cu privirea parcă și, când a dat cu ochii de mine, mi-a zâmbit discret.

„Astăzi vom vorbi despre. sentimentul înstrăinării!..."

Glasul lui timbrat suna ca un solo maiestuos de violoncel, iar eu cu inima vibrând urmăream prelegerea care curgea ca o apă moale, domol și insinuant.

„Sufletele sensibile smulse din cuibul lor nu-şi găsesc odihna, echilibrul, împlinirea cea adevărată decât sub cerul albastru al locurilor natale, acolo unde pentru prima oară au văzut cea dintâi rază de lumină, acolo unde au trăit cei mai frumoşi, ani, anii de aur ai copilăriei!…”

Ora s-a terminat într-un moment când uitasem de noi înşine şi cu regret parcă, fiindcă timpul se scursese aşa de iute, plutind pe aripi de vultur în azurul înălţimilor, ne-am ridicat ca vrăjiţi, hipnotizaţi, în timp ce profesorul îşi luase catalogul şi ieşise.

Iată un om, un artist al profesiei sale, cineva care fascinează, vrăjeşte, hipnotizează, dar în sensul poetic al cuvântului.

AJUTOR RECIPROC

Târgul încheiat între mine şi Chiriac să ne ajutăm reciproc – eu pe el la vioară iar el pe mine la matematică – a rămas în picioare. În fiecare zi, după amiază două ore le prăpădeam cu matematica. În mi-ai puţin de două luni am parcurs întreaga algebră a clasei a patra.

Cită satisfacţie!… Atunci mi-am dat seama că nu există obiect la care să insişti pentru a pătrunde în toate tainele lui, să nu apreciezi până la urmă frumuseţea şi satisfacţia pe care ţi-o poate da. Mă uitam şi nu-mi venea să cred cum un exerciţiu etajat pe trei-patru nivele cu numere mari, radicali, incluzând uneori toate cele patru operaţii, era egal până la urmă cu zero.

La început aş fi pus mâna-n foc că n-ar fi fost cu putinţă ca o tablă întreagă pe de o parte să fie egală cu zero de altă parte.

Matematica însă, rece pe dinafară, dar cu un foc încins în inima ei, atunci când prin muncă i-ai cucerit secretele, te poartă în cele mai ascunse cute ale minţii.

Într-o bună zi, fără să-mi dau seama, m-am pomenit la tablă. În neastâmpărul meu ridicasem mâna poate, nu-mi amintesc precis.

— Scrie! şi mi-a dictat un exerciţiu de algebră destul de complicat.

Dintr-o suflare l-am şi rezolvat până aproape de capăt şi când am ajuns să scot radical din o sută, i-am spus că radical din o sută este egal cu zece.

— Nu cred. Demonstrează-mi.

— Păi, zece ori zece este egal cu 100 sau 10 la pătrat, este egal cu 100.

— Și totuși nu cred. Arată-mi scris.

— Firește, am scris pe tablă radical din 100 și-am început vorbirea, ca din carte. Despărțim în grupe de câte două de la dreapta spre stânga și zicem că radical din unu este egal cu unu, pentru că unu înmulțit, cu el însuși este egal cu unu. Coborâm grupa celor două zerouri și mai departe radical din cele două zerouri nu se poate, i-am răspuns cu cu oarecare nesiguranță.

— Nu se poate? Și-atunci?…

— Radical din 100 este egal cu unu.

— Cu unuuu!

— Nu, nu! cu zece, domnule profesor și m-am repezit la tablă și-am adăugat zero lângă unu.

— De unde l-ai scos pe zero? Din buzunar? Explică-mi.

N-am știut să explic. Nu mi-a dat în cap să spun că Radical din grupa celor două zerouri nu se poate și scriem „nu se poate" cu zero lângă unu, ca la împărțire.

— N-am ce-ți face! Matematica nu se învață pe dinafară, papagalicește. Matematica se simte, se trăiește, e ceva concret, palpabil, pipăibil. Totuși, pentru astăzi. nota patru, ai avansat, se văd progrese și cu doi dinainte, trei în oral, rămâne să vedem ce faci la teză.

Cât am tras după aceea, mai ales pentru lucrarea scrisă, care bătea la ușă cu o amenințare de moarte, numai eu știu. Nopți întregi!… Ajunsesem uneori să mă înfoiesc aidoma șoricelului, care „când pisica nu-i acasă joacă șoarecii pe masă". Unde ești, Benone, să mă vezi cum îmi merge mâna. Făceam simplificări din cap, exercițiile etajate, bagatelă, se năruiau ca niște cuburi făcute din cutioare de chibrit.

Și iată și ziua cea mare. Simțeam că mă înăbuș. Teză la matematică.

— Un exercițiu și-o problemă, ne-a spus profesorul, pe numere, aveți timp 50 de mii nu te și le-a scris pe tablă.

Nu se putea face niciun fel de mișcare. Se respira în *pianisimo*, altfel zbura! pe geam și vedeai clasa când se va prăvăli Ceahlăul, care se vedea maiestuos în dimineața aceea, prin fereastra clasei.

Drept indicații la problemă ne-a spus doar că și la un număr și la celălalt număr, rezultatul este egal cu anul unor sinoade ecumenice.

Mai mult ne-a încurcat, că mi-am chinuit mintea săi-mi reamintesc anii tuturor sinoadelor: Niceea, Constantinopol pe care nu le știam precis, dar le-am dat de-o parte și cu toată atenția asupra

exerciţiului pe care l-am rezolvat în câteva minute, am trecut la problemă. Într-o clipită, ca o scânteie, mi s-a luminat drumul şi-am găsit soluţia. Mare mi-a fost mirarea când. mi-a ieşit rezultatul pozitiv şi număr întreg şi mai mare mi-a fost bucuria când am văzut că-i vorba de 325, anul sinodului de la Niceea.

Am avut în lucrare „foarte bine" şi cu insuficient în oral am obţinut media „bine" la matematică, bursier, spre satisfacţia muncii mele şi mai ales spre mulţumirea lui tata…

Chiriac, care n-avea ureche muzicală, a tras din răsputeri şi a reuşit să-şi însuşească totuşi pe dinafară câteva exerciţii pe care le exersam în fiecare după-masă.

— Pentru muncă, îţi dau nota bine, i-a spus profesorul. Era în al nouălea cer matematicianul nostru.

Şi iată cum leneşul mai mult aleargă şi scumpul mai mult păgubeşte.

BAGAJUL

Mă obişnuisem cu toate obiceiurile colegiilor din inima Moldovei, cu limba lor latâ („mai pi şentru, bre! tărăboanţă, barabule şi harbuji") şi chiar cu toate metehnele şi tabieturile fiecărui profesor în parte.

— Ia să-mi spui tu mie dacă debarc în insula Honolulu, punea întrebarea profesorul Wagner, neamţ de origine, ce trebuie să fac mai întâi?

— Să mâncaţi ceva, domn profesor! ţâşnea câte-un răspuns anonim din bancă.

— Numai la mâncare te gândeşti, năzdrăvane! Să-ţi umpli chisea ţâfoi şi-n rest, potopul.

La teză sau în extemporal formula subiectul de-aşa natură că ne spunea: „Puteţi să scoateţi cărţile pe bancă, notiţele şi tot ce-aveţi la îndemână şi să vă consultaţi între voi chiar".

Ca peştele pe uscat ne zvârcoleam să prindem firul, fiindcă era conceput subiectul ca un adevărat test de măsurarea inteligenţei şi când aducea lucrările spunea: „Cine râde la urmă, râde mai bine!" Două sau trei lucrări erau notate cu nota 9 şi 10, restul cu 5 şi 6, la limită.

Niciodată nu te lăsa să durui lecţia, ca la flaşnetă, cum spunea el, ci totul decurgea într-un dialog, susţinut pe bază de argumente şi argumentele erau puternice dacă se fundamentau pe o lectură

aprofundată.

*

Mă legasem sufletește de colegii romaşcani din partea Moldovei de sus, de grădina publică din oraş, un adevărat parc natural şi-atunci când ni s-a comunicat că s-a desfiinţat şi Şcoala Normală din Roman, era anul 1933, am simţit un gol în inimă.

Se adevereau din nou cuvintele tatii.

„A dracului sărăcia, măi băiete, unde te duci tu s-alege praful, parcă le descânţi, aşa se desfiinţează şcolile pe-un capăt. Ai dat gata două până acum, mai ai de dus la câteva şi le pui laţul de gât la toate, aşa că o să te faci tu învăţător când s-o face mă-ta preoteasă"

Aurită i-a fost gura şi de data aceasta, că la sfârşitul anului am rămas din nou pe drumuri.

Şi, cum, parcă mi-era greu să părăsesc apa Moldovei curată ca o lacrimă şi caldă ca p; mănuşă moale, dar mai ales nu mă înduram să-mi iau aşa de uşor ziua bună de la frumuseţea de iarmaroc care prindea viaţă pe aceste meleaguri în fiecare an vara, am mai amânat pentru câteva zile plecarea, la gândul că n-o să mai văd curând aceste meleaguri atât de încântătoare.

„În prima seară, am şi fost în iarmaroc. Lume după lume, tobe, comedii, reclame, „ăl mai tare om din lume", „un leu tragerea, un leu, încearcă, neamule!" şi puneai mâna pe un ciocan, mare cât capul şi buşeai cu toată vlaga dacă o aveai şi se slobozea ceva de forma unei bile şi dacă bila reuşea să meargă până în vârful bulumacului, detuna o capsă şi se producea un zgomot ca de puşcă. Asta la intrare chiar, şi după aceea cu ochii la minunăţii de tot felul, gură-cască şi purtat de lume1 ca de apă, te pomeneai în iarmaroc. De-aci ţinte bine pe picioare şi de mână zdravăn, c-altfel îţi prăpădeai perechea sigur. „Nouă muzici nouă", jocuri de lumini ca ziua, dulapuri cu lanţuri, scrâncioburi cu policioare pictate cu Genoveva de Brabant, Albă ca Zăpada şi cei şapte pitici-clovni machiaţi ca nişte paparude, ce mai tură-vura, lume de basm, feţi frumoşi, Ilene Cosânzene, hârci, balauri şi câte alte panarame.

Bani să fi avut şi-ncă mulţi cu sacul ca să-ţi potoleşti curiozitatea ce ţi-o stârneau zecile de reclame la tot pasul. Umblai năuc de cap o săptămână după aceea.

Cât mă priveşte, n-aveam nicio leţcaie, fiindcă tata dădea la fix, deşi uneori se certa cu mama, care-i zicea:

— Mai trece-i, omule, şi lui un gologan pe deasupra, că de-aia are

părinți. E păcat să stea cu gura rece și să se uite cu jind la altul cum mănâncă.

— N-are nevoie, femeie, sărea tata, mâncare îi dă unde se duce, de buginit are și mai departe să rabde, că banii nu se iau din gârlă.

Norocul meu cu Vremir, colegul meu de clasă, originar de prin partea locului, care mă lua în iarmaroc mai în fiecare seară. El îmi umplea gura cu câte o gogoașă și cu câte un pahar cu braga, mai mult să tac, că prea-l cicăleam la cap, de unde are el atâția bani.

— Am măritat bagajul, nătărăule, și mal lasă-mă în pace că m-ai omorât, a izbucnit el de la o vreme. Înțelegi acum? Așa treabă bună poți să faci și tu.

— Care bagaj? Nu pricepeam deloc.

— Tu nu știi ce-i un bagaj?

— Nu știu, zău!

— Plapuma și cu toate cele de pe pat: cearșaf, pernă, saltea și câte dracu' mai sunt.

— Și, cum le-ai măritat?

— Le-am vândut, mă, pe românește că tare mai ești prost.

— Cum? Se poate vinde așa ceva? Nici prin cap nu. mă tăia.

— Și-ncă cum!… Mai ales că tu ești și bursier și-l scutești pe taică-tu de-atâția bani, merită să-ți facă un alt bagaj că n-o fi foc.

— Cam așa ar fi, dar cum mă descurc cu tata, cu el nu te joci!…

— Croiești și tu o minciună, că l-au oprit la școală pentru internat, că l-a luat ministerul pentru cei săraci, c-a luat foc, găsești tu ceva, că doar ai cap.

— Și cine-l cumpără?

— N-are cine, nu? Îți fac eu trampa cu bucătarul școlii, dar muclis. De află direcțiunea îl dă pe mâna poliției și intră omul la bucluc fără nicio vină.

Bucuria mea n-a fost mică și de-abia așteptam să se facă ziuă. Cât privește calitatea mărfii n-aveam grijă („ți-am făcut o plapumă, mamă, să mă pomenești și la casa ta. Din lână țigaie, trasă la darac și pernă bogată, mare, din puf de rață, toată vara m-am trudit").

A doua zi, când s-a prezentat cumpărătorul, din două vorbe mi-a și dat o sută de lei numai pe plapumă, fără să mă tocmesc. Celelalte cearșafuri, pernă, saltea și câte mai erau, i le-am dat degeaba, fiindcă spunea că nu le cumpără, iar eu n-am vrut să le înstrăinez una de alta. Le-a primit cu toată dragostea, m-a săltat în brațe și mi-a zis „mersi".

I-am răspuns că n-are pentru ce, aşa de bucuros eram că-mi pusese în palmă banii.

Când m-am dus seara în iarmaroc, mă plimbam ca un nabab. Nu mai dovedeam unde să intru. Capiu alergam de colo-colo. Am văzut atâtea în seara aceea câte nu văzusem la un loc cu tata şi cu mama. „Ce bine-i cu bani", îmi ziceam în sinea mea: fericire. Toţi te bagă-n seamă. M-am dat în lanţuri, am intrat la globul morţii, la fachirul din Hawaii, care tăia sicriul pe din două şi scotea femeia vie. Am văzut pantere, elefanţi şi mai la urmă cu banii pe terminate, ca să-i înmulţesc, am dat de unul care striga ca în gură de şarpe: „care-i alba, care-i neagra, uite neagra s-a dus alba" şi-am rămas dintr-o frumuseţe de bagaj, cum mi-l ticluise mama, uşurel ca fulgul.

A doua zi, n-am mai avut de ce să stau şi, fără bagaj, cu mâinile goale, m-am îndreptat spre gară.

Pe de o parte, mă înşelam pe mine însumi zicând în gândul meu: cât e de bine uşurel şi fără bagaje, care mi-ar fi rupt mâinile, dar de altă parte mă gândeam şi la tata, cum voi scoate-o la capăt cu el.

Fie ce-o fi de-acum. Trenul nu-I puteam opri şi-alerga-n neştire. Uneori credeam că zboară şi-aş fi vrut să meargă mai încet. Lăsam în urma mea păduri, oraşe şi m-apropiam de gara satului meu, unde tata, dinainte anunţat, m-aştepta cu căruţa cu scoarţe să-ncapă bagajul. Trenul nu stătea decât două minute şi tata care mă zărise a şi fost lângă treptele vagonului cu mâinile întinse: „Bagajul, bagajul, saltă bagajul!"

— Nu te grăbi, stai, am să-ţi spun eu ce-i şi cum şi tot o fugă am şi coborât. Trenul, ia-l de unde nu-i.

— Bagajul, bagajul, ce faci, unde-i?

— Treaba nu-i definitivă, a rămas să întrebăm părinţii şi dacă şi ei sunt de părere scriem o scrisoare şi cu asta s-a încheiat afacerea.

— Care afacere, mă? Ce afacere?

— Afacerea cu bagajul.

— Cu bagajul? Eşti nebun? Are haz, l-ai pierdut!…

— Nu, cum se poate? A venit ministrul de la Bucureşti chiar la noi în şcoală, fiindcă s-a desfiinţat şi asta.

— Şi asta? Nu ţi-am spus eu că unde te duci tu s-alege praful şi c-o să te faci învăţător când s-o face mă-ta preoteasă?

— Păi, ce vină port, n-am desfiinţat-o eu.

— Asta ştiu, cu bagajul însă cum îi?

— Uite cum îi „Cine este bursier, adică învaţă bine, plăteşte taxă

numai 2.500 lei pe tot anul: casă, masă, dar cu o condiţie: să dea în schimb bagajul.

— Cui? s-a încruntat tata.

— Ministerului de ocrotiri sociale, care înfiinţează un cămin pentru copiii al căror tată s-a prăpădit în războiul de la Mărăşeşti. Cine vrea să rămână cu bagajul, adică nu-l dă, este al lui şi-i stăpân, plăteşte zece mii cinci sute, solvă.

— Şi tu ce-ai făcut? mă întrebă tata cu sufletul la gură.

— Eu am socotit aşa: zece mii cinci sute lei, solvă, fără două mii cinci sute lei bursa, înseamnă opt mii lei pe care ori îi dau şi rămân cu bagajul, ori nu-i dau, dar predau bagajul.

— Cum, cum? Mai zi o dată că mă luaşi prea repede şi n-am înţeles prea bine.

— Adică achiţi numai 2.500 lei, cum ai achitat mătale, în schimb predai bagajul.

— Nu-l predau, să zicem, ce se întâmplă?

— Plăteşti opt mii lei în plus, dar rămâi cu bagajul.

— Asta, care va să zică, după câte pricep eu, ministerul ăla, cum îi zici tu, ţi-a socotit opt mii de lei bagajul. Aşa-i?

— Aşa-i, ai înţeles perfect: opt mii de lei în cap.

— Păi, măi băiete, să stăm strâmb şi să judecăm drept, tu ştii ce-ai făcut? O treabă nemaipomenită. Afacere, nu glumă. Al dracului cap ai! Mă tem însă că s-o răzgândi, că nici ăia nu sunt proşti, i-ai luat cam repede, de-aia mâine să şi dai drumul la scrisoare. Nu le pomeneşti cumva câştig, afacere, le spui pe departe că şi părinţii au zis da, din toată inima, mai ales că eu ştiu *ce* înseamnă orfani, război. Mă gândesc la mine chiar. Dacă mă prăpădeam la Mărăşeşti, aşa-i că era bine să primeşti şi tu, copil orfan, din tam-nisam o plapumă şi-o pernă la cap? Săracu' ministerul bine s-a gândit. Acum m-am dumirit şi eu şi laş-o pe mă-ta să aibă ce face în vara asta. N-o să-i fie munca de pomană, zău aşa! opţ mii de lei îi bag în buzunar. Dar te întreb, reluă tot el, după un moment de chibzuială, treaba asta cu bagajul, o să fie în fiecare an?

— Da! Dar de ce întrebi?

— C-ar mai fi vreo trei rânduri să le dăm şi dacă tot le dăm, asta între noi vorbind, să le facem şi noi mai subţirele.

— Tot ce se poate – nu ştiu sigur. Noi în tot cazul să fim gata cu ele.

— Nicio grijă, cât ne priveşte treaba noastră-i treabă, până-n

toamnă ai bagajul întreg, neehipuit. Tu cu capul, eu cu banii, nu ne-am înțeles așa? Să vedem care pe care!…

Toamna cu bagajul gata-n păr, dar mai ușurel ca primul și cu lână mai din coada oii, că ș-așa se duce de sufletul mortului, vorba mamei, am nimerit la Bacău. Totul bine până la urmă, bursier-bursier, cum a sosit vacanța mare l-am și măritat, cam cu greu, fiindcă îmi cântărea cumpărătorul plapuma ca pe-o gâscă și spunea că-i subțirică, dar din oile lui tata, lână țigaie fină, trasă la darac de mama, așa că mai dă tu, mai lasă eu, am încasat banii.

Când mă întorceam acasă la sfârșitul anului, n-o mai luam de la început cu tata, ce-i și cum, vorbă de clacă cum spunea el, mă întreba direct:

— A venit ministerul?

— A venit.

— L-a luat?

— Luat! și cu asta îi râdea mustața. Dacă ar ține până la urmă tot așa, știu că-i treabă bună. Ieșim și-n câștig. Face mă-ta altul, că la urma urmei n-ar mai fi prea multe: două, dacă nu mă-nșel. M-am săturat și eu de-atâta învățătură. De când te-am pomenit tot la carte ești. N-am făcut eu mai bine că s-a dărâmat școala pe mine și nici nu terminasem două clase? Cel puțin mă-ta a scăpat, și mai ușor, n-a făcut decât un an și de-atuncea până azi n-a mai dat pe-acolo.

În anul care a urmat s-a reînființat școala normală din Focșani și, cum era și firesc, am revenit aproape de casă. Putea să vină tata și de două ori pe zi la mine, așa de-aproape eram.

Note bune, note bune, fiecare cu treaba lui, eu cu capul, tata cu banii, la sfârșitul anului bursier, am și amanetat bagajul portarului școlii, cu o condiție însă: să-mi dea arvună 50 de lei, iar el să nu mi-l înstrăineze de teamă să nu mă descopere tata. Dacă nu vin timp de-o lună să-l ridic, rămâne stăpân pe bagaj și-mi dă restul de 50 lei cât mai rămăsese. Le vindeam ieftin, fără tocmeală, cât da omul, să scap cât mai repede de ele, că nu era un lucru mic să-l vinzi („uite-l nu-i”), era bagajul barosan și nu puteam să-l iau pe cap la o adică și să strig pe stradă: „Hai! la plăpumi de vânzare!”

Când să plec acasă, era într-o miercuri, zi de târg, m-am dus pe la ocol, să dau de tata. Cum mergeam prin mulțimea de lume, cât p-aci să dau nas în nas cu directorul școlii, agronomul și contabilul, și, colac peste pupăză, și tata cu ei. La moarte mai degrabă mă gândeam, dar cum

s-au petrecut lucrurile nici prin cap nu mă trăsnea.

— Să trăiţi, dom'le director! l-a salutat tata până la pământ cu pălăria în mână.

— Bun găsit, nene Ulmene! îl cunoştea pe tata ca pe un cal breaz, întrucât venea mai mereu la mine. Ce faci pe-aici?

— Ce să fac? La târg, ca omul, poate să cumpăr şi eu ceva.

— Te-am ruga, dacă ai vreme, să ne ajuţi să cumpărăm un cal pentru trăsura şcolii, un cal tânăr şi fără meteahnă. Nu prea ne pricepem noi.

— Cum de nu, dom'le director. Bani s-aveţi şi vă iau un cal a întâia. O viaţă întreagă am păscut la ei, aşa că mă pricep.

— De bani, nu duce grijă, avem. Să ai toată încrederea.

— Am, dom'le director, am căi şi mie îmi place treaba curată. Nu mai departe v-o spun dumneavoastră, că doar ştiţi, sunteţi de-acolo, capul, nu m-am opus niciodată. Cartea nu se face din sărăcie, de-aia de fiecare dată am predat bagajul. Nu m-am împotrivit.

— Ce-ai predat?

— Bagajul, adică: tu, plapumă, pernă, aşternut, saltea, cearşafuri, ce trebuie la un pat.

— Cui le-ai predat?

— Ministerului, ştie băiatul mai bine.

— Şi când le-ai predat?

— Parcă n-aţi şti, dom'le director, zău aşa! În fiecare an la sfârşit. Mai am anul ăsta, cred că l-a şi predat băiatul până acum şi la anul şi bună ziua, am scăpat.

— Şi zici că nu te-ai opus niciodată?

— Vai de mine, dom'le director, eu să mă opun? Le-am predat cu toată inima şi m-am închinat cu amândouă mâinile că am băiatul bun, bursier în fiecare an, c-altfel ce m-aş fi făcut? i

Când au înţeles cei trei despre ce este vorba s-au prăpădit de râs şi la urmă, directorul foarte serios i-a explicat cum îi treaba.

— Te-a minţit, nene Ştefane, bursele nu se dau celor cu bagajul mai arătos, ci după învăţătură şi băiatul dumitale învaţă bine. N-are probleme. Este fruntaş şi de aceea nu i se pretinde niciun fel de bagaj. Mai degrabă pune mâna pe el şi strânge-l binişor cu uşa şi-o să afli dumneata adevărul. Noi nu l-am educat aşa.

Atât i-a trebuit tatii, că după ce le-a cumpărat gloaba, într-un suflet a venit acasă şi din somn m-a luat la bătaie.

— Bagajul, tâlharule, bagajul! şi gârlă curgeau bicele pe mine. Mi-a spus mie domnul director cum îi treaba.

— Că nu, că da, să vezi mătale, pentru şcolile desfiinţate, ministerul, ocrotiri…

— Taci, cu ministerul tău de ocrotiri, hoţule!

— Zău, aşa, mamă, cum te-oi fi gândit tu, n-aş avea parte de cine te-a pus la cale, şi punea şi mama paie pe foc şi în durdura aceea, că, n-aveai timp nici să-ţi tragi sufletul, m-am repezit sub firida sobei şi haştina! din greşeală ghetele schimbate: stânga lui şi stânga mea şi cu ele în mână, desculţ, am ţinut-o tot o goană până de marginea târgului.

Nici când m-am încălţat n-am băgat de seamă, deşi gheata lui tata era cu urechi şi gumă-n părţi, fără şireturi, aşa de zăpăcit eram, dar când s-o urnesc din loc şi-am pus primul pas, hait! m-am pomenit c-o iau spre stânga-n nas. Să-mi vină rău, am crezut c-am ologit de picioare, dar când m-am uitat în jos am văzut isprava ce făcusem.

„Vai de mine şi de mine! altă sărăcie, se ţin lanţ". Mergeam tot pe la întuneric, să nu mă observe careva şi cu picioarele aduse tot spre dreapta, să pot merge înainte. Când se uita cineva spre anine mă şi opream pe loc şi mă prefăceam că scot ceva din buzunare. Până la urmă n-a fost chip să merg şi m-am descălţat cu picioarele goale şi cu ghetele la subţioară, tot pe ocolite, fugind de lume ca de dracu', am ajuns la şcoală. Spre norocul meu am găsit bagajul nevândut. Parcă mi-l dădea de pomană, aşa m-am bucurat.

A doua zi, tata martor într-un proces, avea citaţie. De cu noapte s-a sculat şi cum el nu se încălţa decât în târg, pentru economie de pingele, a întins mâna sub firidă, şi pe bâjbâite a aruncat în coş ce mai rămăsese: dreapta lui şi dreapta mea. Când a ajuns la tribunal şi a dat să se încalţe şi-a pus mâna-n cap. „Ia te uită, sărăcie! Ce mă fac acum? Cum intru? Mai mare ruşinea de mă duc desculţ". Cum sta şi se perpelea, nici prin cap nu-i trecea că i-aş fi luat perechea eu. Îşi aude numele. Striga aprodul şi mulţimea repeta ca un ecou: „Ulmeanu, Ulmeanu!"

— Zent! Ca la armată şi pe loc a şi luat gheata, dreapta. lui şi cu ea la subţioară a intrat pe sala tribunalului.

Nu-l întreba nimeni ce-i cu el, dar desculţ cum era se băga în vorbă neîntrebat: „Mă strânge stânga de mă seacă, mama ei… nu mai pot!… şi-am aruncat-o cât colo. Mai degrabă cu tălpiţe goale, uite-aşa!"

De-abia acasă s-a lămurit tata ce-i şi cum, că n-a dat de pereche nici mort.

— Fimeie, ori căţeaua mi-a luat-o şi mi-a ros-o cine ştie unde, ori băiatul ăla în durdura de-aseară, că nu dau de fel de ea. De-a luat-o el, nu ştiu cum o descurca-o.

— A descurcat-o, nicio grijă. A venit şi cu bagajul, iar gheata, vezi-o în chiler.

Tot ascuns am stat de tata, până într-o bună zi, când am dat ochi-n ochi cu, el.

— Şi cum ziseşi tu, mă! cu ministerul ăla de te ocroteşte? Ia mai zi o dată.

— Păi, nu ţi-am spus?

— Ce, mi-ai spus, mă? Pe cine chiorăşti tu? şi tocmai când se învârtea ca un titirez prin casă – doar o găsi ceva să mă ia din nou la cotonogeală – a intervenit mama:

— Lasă-l omule, lasă-l! Mortul de la groapă nu se mai întoarce. O vină porţi şi tu. De câte ori băiatul ăsta a cerut un ban de la tine, parcă ţi-a dat c-o măciucă-n cap. „La ce-ţi trebuie? Mâncare ai, de buginit slavă domnului şi cu asta ai pus capăt!" Nu te-ai întrebat oare că-i mare şi-ar avea şi el nevoie de-un ban să-i prisosească?

A tăcuit tata şi-a înghiţit în sec, iar mama, supărată „s-a întors eu faţa către mine, zicând:

— Iar pe tine, cine te-a îndemnat, rău sfat ţi-a dat. Un lucru însă bagă-n cap: „Urciorul nu merge de multe ori la apă: ori se sparge, ori se crapă".

TEZĂ LA ISTORIE

Mare mi-a fost surpriza – când am intrat în clasa şasea la şcoala normală din Bacău. O bună parte dintre colegi proveneau prin desfiinţarea şcolii normale din Focşani, cu un an în urmă, iar alţii erau veniţi de la Roman. Puţini rămâneau băştinaşii.

Repede m-am acomodat, mai ales că şi aici am întâlnit profesori foarte apropiaţi de sufletul nostru, de vârsta noastră, vârstă adolescenţei, când imaginaţia se aprinde cu multă uşurinţă.

Odată, la ora de fizică, profesoara noastră, tânără absolvenţă, doar cu, câţiva ani mai în vârstă decât noi, a pus întrebarea: cine a inventat telefonul.

— Cupidon, domnişoară! s-a ridicat Popovici din bancă cu o mutră foarte serioasă.

Nu s-a supărat, dimpotrivă râzând i-a completat:

— Da, Cupidon, fiindcă inima-i un telefon.

Am râs întreaga clasă. Profesoara nu şi-a pierdut Cumpătul şi foarte calm a trecut la tablă.

— Astăzi vom învăţa despre inventatorul telegrafici fără fir, Marconi, care în anul 1909 a primit Premiul Nobel, pentru invenţia sa. Ora a intrat în ritmul ei de seriozitate ştiinţifică.

Dar să revenim la titlul povestirii noastre: teză la istorie. De unde şi până unde, mă opreşte Blănaru într-un colţ al clasei şi mă roagă dacă n-aş fi dispus să-l pregătesc pentru teza la istorie.

— La istorie!... m-am mirat eu. Aici pui mâna pe carte, citeşti de trei-patru ori lecţia şi faci lucrarea de n-ai treabă.

— Nu aşa! Aş vrea să-mi faci pe caiete separat toate cele patru, lecţii date pentru teză. Îţi plătesc cât vrei. Te rog.

M-a înduioşat, mai ales că aflasem, despre el că a suferit de meningită şi că se descurcă greu, cu dureri de cap îngrozitoare, încât i-am promis că da, dar fără bani.

— Suntem: colegi, doar.

Promisiunea dată îi datorie curată; m-am şi apucat în aşa fel de treabă că seara la meditaţie, în preziua când urma să dea lucrare, am fost gata cu toate cele patru caiete.

— Învaţă-le.

Le-a învăţat de s-a ales praful, că n-a trecut o jumătate de oră şi m-a chemat la el în bancă.

— Ascultă-imă...

— Povesteşte-mi bătălia de la Rovine...

— Nu aşa!...

— Dar cum?

— Întreabă-mă pe sărite unde le-am pitit.

— Cum adică?

— De pildă, pe Mircea cel Mare l-am aşezat în dreapta, la piept sub cămaşă, pe Alexandru cel Bun, dedesubt, în aceeaşi parte, iar celelalte două le-am budit în partea stângă.

Mult m-am mirat. Aşa treabă nu întâlnisem.

— Atunci, spune-mi unde ai ascuns „întemeierea Moldovei”?

Căuta pe disperate şi nici că-şi amintea.

— Ce faci? Da, că-i vorba de-aşa treabă, te prinde la sigur. Mai bine rămân toate lucrările la mine, iar eu, prin releu, dinainte stabilit, îţi

trimit caietul cu subiectul respectiv la momentul oportun.

Zis și făcut. A doua zi, când a venit profesoara, l-a trecut în banca inițiii și i-a dat să

Scrie: „Războaiele lui Mircea cel Mare cu turcii". Exact ce-avea în caiet.

N-au trecut decât câteva minute și numai ce-l văd că se întoarce cu fața către mine și-mi face semne disperate să-i trimit caietul.

„Ești nebun, mă?" și tot eu mi-am răspuns: „bineînțeles". El, nimic: caietul și caietul.

O știi el ceva. Mă gândeam că se întâlnesc la profesoară tezele. Teza mea dată cu o zi mai înainte și teza lui de-acum, așa că n-am mai pregetat și i-am dat drumul pe releu. A ajuns la țanc. Cum a pus mâna pe caiet, direct la catedră, s-a oprit.

— Ai terminat așa repede? l-a întrebat profesoara.

— Am terminat, i-a răspuns el, surprins parcă.

Se lasă cu bucluc, sigur. Profesoara foc.

— Nu se poate! Imposibil!... Să scrii trei pagini la rânduri mărunțele, în mai puțin de cinci minute este cu neputință.

— Dacă ai în cap totul limpede, cum socotesc că a avut colegul Blănaru, mâna merge, domnișoară, mă băgai și eu în vorbă.

— Dumneata ești avocatul lui?

— Nu, da' să vedeți, că...

— Nu văd nimic. Te rog! și s-a întors către Blănaru.

— Scrie, te rog, tot așa de repede: Întemeierea Moldovei.

Bucuria mea n-a fost mică. Ce m-aș fi făcut dacă îl dădea tot pe Mircea? Nu-l aveam, fiindcă toate cele patru teze erau întocmite într-un singur exemplar.

„Îmi băgam degetul în nas și-mi provocam hemoragie, cum am făcut-o dată trecută, când am dat cu clasa", mi-ar fi răspuns Blănaru.

Firește că la momentul potrivit când se sfârșise ora, i-am trimis caietul și-a ajuns la timp.

— Așa da! i-a spus profesoara. Mai vii de-acasă. Se pot scrie trei pagini, câte ai scris, în circa patruzeci de minute.

Așteptam ora viitoare cu multă emoție. Nu știam cum o să iasă totul până la urmă. În sfârșit, ziua cea mult așteptată a sosit. A intrat profesoara în clasă, supărată foc.

— Ulmeanu și Blănaru să poftească în față.

— Cum se face că teza dumitale, Ulmeanu este aproape identică

ou teza lui Blănaru? Acelaşi stil şi mai ales aceeaşi caligrafie.

— Se întâmplă, domnişoară, uneori!

— Nu se poate!

— Dumneavoastră ştiţi că data trecută eu am luat parte activă la lecţie şi nu puteam în acelaşi timp să fac şi teza lui Blănaru.

— Tocmai. Asta ştiu şi totuşi, nu pricep. Te rog, spune-mi adevărul.

Nu ştiam cum s-o dreg să ies din încurcătură.

— Curaj, Ulmeanu, curaj! Nu te gândi să spui minciună. Dacă-mi spui adevărul, îţi promit că te iert. Hoţul neprins îi negustor cinstit.

Mă ispitea propunerea, dar nu eram prea sigur. Dacă mă, trage într-o cursă, aşa-i, că intru la apă?

— Nu vrei, Ulmeanu, nu? Atunci, Blănaru. Spune dumneata…

Când am auzit că-l indică pe Blănaru, mă temeam că înecatul ană trage şi pe mine la fund şi mă înec cu, el cu tot;

— Şi mă iertaţi, domnişoară?

— Ţi-am promis.

— Şi pe Blănaru?

— Şi pe el.

M-am codit eu puţin, până să încep, dar până la urmă, tot eram pe jumătate prinşi, am povestit întreaga tărăşenie.

— A venit la mine şi m-a rugat să-i fac cele patru, teze că-mi dă bani. I-am răspuns că pe bani nu fac aşa ceva.

— Şi?

— Gândindu-mă că-i bolnav şi mi-e coleg, m-am prins.

— Şi le-ai făcut?

— Le-am făcut.

— Şi pe urmă?

— A încercat să le înveţe unde sunt pitite fiecare, ca la momentul oportun să scoată teza de sub haină fără greş şi s-o ducă la catedră.

— Cum? Nu înţeleg!…

— Le pitise pe toate la piept pe sub haină: Una sus şi alta jos; una-n dreapta, alta-n stingă şi, de teamă să nu scoată alt caiet decât acela pe care trebuia să-l scoată, m-a chemat să fac exerciţii cu el.

— Ce fel de exerciţii?

— De plasare.

— Ce fel de plasare?

— De pildă, îi dă Mircea cel Bătrân la teză, el trebuia să ştie cu

ochii închişi unde l-a dosit.

— De ce?

— Să-l scoată la fix că dacă scoate un alt caiet şi-l duce la catedră „atunci îl prinde şi moartea-i pe el.

— Aşa, oare va să zică. Înţeleg acum hoţia. Şi?

— Ce să spun? De îndată ce i-aţi fixat subiectul, cum lucrările se găseau la mine, eu le mânuiam, fiindcă n-a fost chip să le înveţe locul, după cinci minute numai mi-a cerut disperat să-i trimit lucrarea cu subiectul dat. Era şi semnat. Totul în regulă.

— Şi-ai trimis-o.

— Am trimis-o. Mă gândeam că ştie el ce face.

— Şi ce-a făcut?

— Cum a primit lucrarea a şi dus-o la catedră şi dumneavoastră aţi prins mişcarea şi n-aţi crezut c-ar putea să scrie trei pagini în cinci minute şi i-aţi dat să scrie, spre norocul nostru: Întemeierea Moldovei.

— De ce spre norocul vostru?

— Fiindcă îl dăduseră̆ţi pe Mircea cel Mare o dată şi dacă l-aţi fi dat tot pe el, focul era pe noi. Nu-l aveam. Subiectele erau unicat.

Nu s-a mai putut abţine domnişoara şi-a început să râdă.

— De ăştia-mi sunteţi!… Am eu grijă altă dată. N-o să mai aveţi ocazia.

— Şi cu nota?

— Aşa cum v-am promis. Vă trec în catalog nota pe care o merită lucrarea, asta să fie pomană pentru sufletul morţilor, iar tu Ulmeanu, ajută-ţi colegii cu totul în alt fel.

— După, puterile mele, domnişoară.

— Da, după puterile tale, dar în mod cinstit, corect…

Am înghiţit în sec şi-am tăcut. Ştiam eu ce ştiam. Domnişoara profesoară a avut dreptate.

OMUL SFINŢEŞTE LOCUL

Doi ani de înstrăinare, doi ani cu casa în spate ca melcul au trecut şi mare mi-a fost bucuria când în toamna anului 1034 s-a reînfiinţat şcoala normală din Focşani şi-am te venit la matcă, acolo unde începusem cu şase ani în urmă.

O paragină am găsit şcoala. Ţi-era frică să nu te muşte şerpii. „Ce înseamnă Omul? El sfinţeşte locul”, ne spunea directorul Ion Florea,

profesor de pedagogie și excelent organizator și gospodar.

Cu el în frunte am reușit să ridicăm școala la un adevărat locaș de cultură. S-au organizat echipe de muncă, pe sectoare de activitate. Pe mine m-a repartizat peste grajdul școlii. Când m-am dus să iau în primire locul meu de muncă, mi-am pus mâinile în cap de ce-am putut găsi acolo. Vitele înotau în gunoi până la genunchi.

Ce fac? Și, gândindu-mă! cum să încep, mi-am adus aminte de Hercule din mitologia greacă, care a dat drumul la o parte din apele fluviului Alfeu să curețe grajdurile lui Augias, unde stătuseră trei mii de cai timp de 30 de ani.

Idee bună, dar cum fac?

Mai întâi, cum săpat un șanț lung care ducea – în grădina de zarzavat a școlii, lipită de altfel ou grajdul, apoi am instalat un furtun gros la cișmeaua de-alături și-am dat drumul cu jet puternic.

Nu prea se îndura gunoiul să iasă, era prea bine bătut și prea de multă, vreme nu-l mișcase nimeni de la locul lui, dar, când a prins apa putere, în brânci l-a împins afară.

Lună am făcut grajdul, după care am trecut la reparatul ieslelor și la văruitul grajdului. Stăteau animalele de mai mare dragul, cu așternut proaspăt în fiecare zi.

Așteptam inspecția tocmai să le arăt grajdul, pe care îl fotografiasem cum se prezenta el la început, pentru a se putea aprecia în ce condiții se găsește el acum.

În fiecare după-masă, după ore, eram acolo și munceam din greu, fiindcă de fiecare dată găseam ceva de făcut.

Într-o după-amiază ce constat? Joiana, cea mai frumoasă juncă dintre vacile școlii, de rasă olandeză, nu putea să fete. Era la primul ei vițel și moașă i-am fost eu.

Am pus mâna pe vioară, m-am rezemat de iesle și la capul ei, lângă ureche, am început să-i cânt o bucată duioasă și-am ales „Avant de mourir" de Boulanger. Citisem undeva despre influența binefăcătoare pe care o exercită muzica chiar asupra animalelor și cântam cu tot sufletul să înăbuș gemetele surde ale bietului animal, care se frământă de parcă avea un mal căzut pe ea.

Minunea minunilor s-a produs. Când totul se credea pierdut, sub ochii mei, cufundați în muzica minoră a lui Boulanger, o frumusețe de vițel pășea la viață.

A rămas înmărmurit agronomul și s-a uitat la mine ca la o altă

minune.

— Bravo, Ulmeanu ! a strigat el bucuros. Cum ţi-a dat în cap?

Până să spun eu ce-i şi cum, a sosit inspecţia în frunte cu directorul.

— Ulmeanu, domnule director, i s-a adresat agronomul, este salvatorul viţeluşului pe care l-am botezat ca pe el „Ionică" şi cumătrul Joianei.

Cum s-a petrecut, Ulmeanu? m-a întrebat directorul zâmbind.

I-am povestit de-a fir-a păr mai întâi ou grajdurile lui Augias apoi cum mi-a sticlit ideea cu viţelul.

— Păi, să întrunim comisia profesorală şi să ne povesteşti cu vioara-n mână.

A fost un râs copios în cancelarie, iar pe mine, drept răsplată, m-a notat ou hota cea mai mare, başca că mi-a dat învoire în oraş trei duminici una după alta.

EXPOZIŢIE CU VÂNZARE DE PERII

Profesorul nostru de lucru manual, Petrescu, se afla în pragul pensiei când eram elevi în clasa a opta. Era un om tăcut, cu părul alb, tuns scurt şi cu faţa osoasă şi prelungă. Nu frecventase şcoli înalte, dar în meseria lui era un artist adevărat.

În plină tinereţe, trecusem de adolescenţă şi în neastâmpărul şi energia pe care adesea n-o puteam stăvili chiar noi înşine, o făceam pe interesanţii să nu zic pe deştepţii.

— Ştiţi, dom'le profesor că s-a prăpădit Nabukodonosor?

— Nabukodonosor? Ce mai om a fost!... Am făcut armata împreună, ne răspundea el şi cu mâna moşmondea mai departe la treaba lui.

Noi – pufneam în râs satisfăcuţi de isprava noastră, iar el, prefăcându-se că nu înţelege, ne lăsa în voia noastră.

Pe trimestrul întâi ne-a învăţat să confecţionăm din sârmă. nichelată grătare, adevărată ţesătură în gherghef, sculptură în lemn, rame, împletituri di-n paie începând cu două şi terminând ou unsprezece fire, iar pe trimestrul al doilea, ne-a cerut s-aducem păr de porc pentru a ne învăţa să facem perii.

— Nu găsim păr, i-am spus noi. îi tare scump!...

— Măcar pentru o singură perie, ne-a răspuns el îngăduitor.

Vreau să deprindeţi tehnica.

Am căutat în stânga, am – căutat în dreapta, până într-o bună zi. când am trecut, ca din întâmplare, pe lângă porcăria şcolii. Mi-am pus mâinile în cap de ce-am văzut acolo. Păr în cantităţi industriale! „Ura!" mi-am strigat în sinea mea şi-am alergat la colegul meu Vlăşceanu, responsabil peste maşinile de tuns ale infirmeriei şi niciuna şi nici alta, l-am luat în braţe şi l-am sărutat pe-amândoi obrajii, de nu ştia băiatul ce pedeapsă a. căzut pe capul lui.

— Ce ţi-a venit, mă? m-a întrebat el curios.

— Suntem bogaţi, Gicule!…

— De unde şi până unde?

— Am descoperit o sursă de milioane.

— Cuta? Ce fel? Spune, nu te mai prosti!

M-am apropiat de el şi i-am şoptit la ureche să nu ne-audă nimeni.

— Bravo! Nici prin cap nu mă trăsnea. Şi pe loc a şi pus mâna pe o maşină de tuns şi direct în porcăria şcolii ne-am oprit.

Pe alese culcam purceaua cu părul cel mai mare şi „cică, cică, cică!" eu *o* gâdilam pe burtă, purceaua: groh, groh! iar Gicu cu maşina câlţ, câlţ! nu contenea de fel.

Mult s-a frământat agronomul şcolii când le-a văzut cât de frumos erau frezate. „Ca-n palmă, domnule! se mira el. Numai pe greabăn. Să fie cumva vreo boală al cărui microb nu se cunoaşte? Poate, fiindcă nu-i una, nu sunt două, pe toate le-a bușit!"…

Până la urmă însă ne-am dat de gol. împreună cu domnul profesor Petrescu am organizat o expoziţie cu vânzare de perii din păr de porc, c-am adus un venit infirmeriei pe cinste.

Când i-am spus domnului director, cum şi de unde am avut atâta păr, s-a prăpădit de râs.

— Bravo, băieţi! Nimic nu se pierde totul se transformă, legea lui Lavoisier. Din nimic să faci ceva, înseamnă pricepere, iniţiativă. Părul porcilor şi-aşa creşte. Duminica viitoare aveţi liber în oraş, până la ora optsprezece.

Mai mare răsplată ca asta că mergeam în grădina publică şi-ascultam muzica militară la braţ cu câte-o fată de la şcoala profesională, alta nici că putea să fie.

SĂ-MI TRĂIEŞTI DOM'LE ÎNVĂŢĂTOR!

O emoție mai profundă decât îți poate da un examen de maturitate, un examen care îți eliberează o diplomă, îți asigură un titlu, nu poate fi alta.

Simți (pe pielea mea am încercat-o) că nu mai ești stăpân pe tine. Totul decurge parcă automat; – O spaimă îți stă în spate toată vremea, iar în cap un haos, un amalgam de cunoștințe învălmășite, neorânduite. Pui mâna pe-o carte și nici n-apuci s-o deschizi bine și vrei alta. Dorești să citești la istorie, dar te gândești la geografie. Ai vrea să faci la matematică, dar ți-ai adus aminte de gramatică. Ai rezolva totul și nimic până l-ai urmă.

Bine spunea unul din profesorii noștri: „Porcul nu se îngrașă în ajun. Studiul individual, pregătirea sistematică zi de zi și interesul dovedit pentru lărgirea orizontului intelectual, este totul".

Cât mă privește, pregătirea temeinică că – dea în sarcina mea. „Tu cu capul, eu cu banii", vorba lui tata, care și vânduse un pogon de pământ pentru a plăti, ca la sfârșit, ultimele angarale. N-a găsit la nimeni să împrumute nici doi lei.

Cu o zi înainte de a pleca la centrul de examinare, care se afla la Galați, a venit la școală. Era o ploaie torențială, ca la primul meu examen, examenul de admitere. A luat în piept rafalele nemiloase ale ploii cu alice de gheață care îl izbeau în față. îl făcuse leoarcă. Banii i-a strâns mototol să-i încapă sub subțioara mâinii drepte, să nu-i ude ploaia.

— Ți-am adus gologanii, băiete! Mi-era teamă că au plecat colegii tăi la examen și tu ai rămas, fiindcă n-ai avut banii la vreme. Ia-i! și mi-a întins un gheme toc de hârtii. Achită-ți toate datoriile de taxă să nu rămâi dator nici c-un centim și ce-ți prisosește să fie pentru sufletul tău acolo unde mergi, că-i arșiță mare.

Mă uitam la el și-mi strângeam pumnii să nu mă, podidească plânsul. Ce înseamnă un părinte!... Era tras la față, slab, fără nicio vlagă parcă, după un asemenea efort. Făcuse deja zece kilometri și-avea în față încă zece de făcut pe ploaia de foc. Ochii lui de un albastru șters, de-abia mai pâlpâiau în orbite.

— Eu plec, tată, în treaba mea, iar ție îți urez să ai noroc și să de întorci învățător acasă. Mă grăbesc cât stă ploaia, să mi se usuce cămașa-n spinare.

A doua zi, am plecat și noi cu tot calabalâcul: material didactic făcut la lucrul manual ou domnul profesor Petrescu, hărți, planșe și un

ierbar de mai mare frumuseţea.

După două zile am intrat în forfecare, începând ou teza la matematică, apoi la limba română şi în final la pedagogie. Rezultatele la scris s-au afişat cu aproape jumătate căzuţi din cei prezenţi.

Urma oralul, care începea cu noi candidaţii de la Focşani, ca fiind şcoala cea mai îndepărtată de Galaţi.

Ne temeam, firește. Comisia toată era alcătuită numai din profesori străini de şcolile care erau prezente, la acest centru.

— Examenul este examen, oricând îţi poate prezenta surprize, vorbeau unii.

— Mai ales, dacă. te nimereşte tocmai acolo unde ai dat paginile mai în fugă, răspundeau alţii.

Cam aşa s-a întâmplat şi cu seria mea când ne-a pus întrebarea profesoara de naturale.

— Câte picioare are cărăbuşul şi cum îi sunt ochii?

Noroc că nu m-a întrebat pe mine că eram cu răspunsul gata, formulat pe limbă şi moartea mi s-ar fi tras, când i-aş fi spus că are opt picioare. Cât priveşte ochii era simplu. Cum să-i aibă? Unde nu m-ajuta memoria, apelam şi eu la gândire. Galbeni, cum îi sunt aripile şi corpul, că, doar nu i-ar fi stat bine îmbrăcat în galben şi cu ochi albaştri. Natura mamă l-a asortat cum i se cuvine unui gândăcel, pe care îl întâlnim, mai ales, primăvara.

Când l-am auzit pe colegul de lângă mine că spunea cu glas tare că-i o specie de miriapod, am zâmbit.

— Dumneata, zâmbeşti?

— Nu, doamnă, nu zâmbesc!…

O vorbă n-am mai spus în plus şi bine am făcut, că după, cum o vedeam că se uita la mine, era în stare să-l lase pe Mihalache, c-aşa-l chema pe colegul pe care îl examina şi să mă ia pe mine în primire, deşi răspunsesem înainte şi luasem notă bună cred, despre „importanţa mamiferelor în agricultură”.

— Nu ştii, nu? S-a întors din nou la Mihalache.

— Miriapod, doamnă!…

— Miriapod!… s-a mirat prelung profesoara.

— Nu, domnule candidat. Cărăbuşul nu este miriapod. Are şase picioare numai, adică trei perechi. Ai înţeles?

— Am înţeles, doamnă! a răspuns colegul pierdut tot.

În gândul meu, ce-ai înţeles tu, dar ce-am înţeles eu, că dacă i mă

numea pe mine să răspund, susţineam sus şi tare că are opt picioare şi praful s-alegea de examen.

— Dar ochii cum îi sunt? Şi-i face semn tot lui Mihalache.

De data. asta, mi-era. chiar ciudă pe el când l-am văzut că gângăvea şi-aci: treabă, de-altfel, la mintea cocoşului.

„Galbeni, doamnă!" cât p-aci să-i spun, dar m-am abţinut să nu dau de bucluc.

Şi, tocmai când mă liniştisem, fiindcă eram stăpân pe răspunsul ăsta „ia un adică, a izbucnit profesoara de să ne bage în sperieţi.

— Ochi compuşi, domnule candidat, în feţe poliedrice.

Hait! Nu ştiam ce să fac cu capul, unde să-l ascund, când am auzit compuşi în feţe poliedrice. Câtă complicaţie la un grăunte de gândac. Nici pe departe nu mi-ar fi dat prin cap.

— Aşa nu merge! a reluat profesoara. Ce-o să faci în faţa clasei, în faţa copiilor, care cer cunoştinţe de la dumneata şi! dumneata habar n-ai.

În faţa clasei? îl duc viu şi natural sau fixat în bold pe planşă şi împreună cu copiii îi număr şi dinţii din gură dacă-i are.

Când să mă ridic să-i spun, revoltat cum eram, numai ce-l văd pe profesorul de istorie cu degetul la gură, chipurile să tac. Am tăcut, firește. Nu-mi ardea să-mi bat cuie-n talpă.

Au urmat apoi probele practice şi-am început cu proba de muzică, unde am cântat „Balada" de Ciprian Porumbescu. Mi-a pus notă mare cred, fiindcă s-a compensat cu nota de la lucru manual unde mi-a căzut să fac din tablă o căldare de 10 litri. Am tot bătut în tablă cu ciocanul de fier şi trebuia să bat cu cel de lemn că din căldarea mare de zece litri, cum o aştepta profesorul, i-am dus la catedră o căniţă. Atâta mai rămăsese din tablă.

— A intrat la apă, candidat?

— A intrat, domnule profesor, dar nu curge.

— Nu curge, dar pică şi m-a altoit cu nota nouă, dar întoarsă pe tălpigă.

*

Când terminasem toate probele şi, fericit, mă plimbam prin faţa şcolii, aşteptând rezultatul final, numai ce-aud în urma mea:

— Domnule învăţător, domnule învăţător!

Nu m-am uitat, fiindcă nu eram eu ăla şi nu puteam să-mi iau nasul la purtare şi să mă fandosesc cu astfel de titlu, mai ales că nici

listele nu se puseseră.

Cum din urmă însă, nu contenea de fel: „domnule învăţător”, m-am întors aşa, într-o doară şi când colo, ce să vezi? îmi făcea semn cu mâna chiar mie.

— Eu? „Mă confundă, sigur”, mi-am zis în sinea mea.

— Dumneata, dumneata! mi se adresează o doamnă a cărei figură pe loc am recunoscut-o. Asistase la oral în seria mea. Chiar mă întrebam atunci, la ce-o mai examina şi balaoacheşa asta?

— Sunt directoarea fetelor, colegele dumitale de la Brăila – şi te-aş ruga să rămâi cu ele şi să le povesteşti pe larg, cum decurge examenul, fiindcă mi-a plăcut cum ai răspuns la oral şi te felicit cu această ocazie.

Mi-am. venit de-acasă şi de-abia acum am înţeles că eu eram învăţătorul după care striga de zor.

— Cu plăcere, doamnă!…

Doar ce-aplecat directoarea şi mă şi – văd încercuit de fete, băgat la mijloc, ca un bondar prins în petalele unei flori. Ciorchine stăteau în jurul meu, de nu puteam să-mi trag nici sufletul.

— În dormitor, fetelor! că-i mai linişte, a propus una dintre ele. Nici nu ştiu cum am urcat scările, mi-ai mult pe sus.

Mare bucurie căzuse pe capul meu! Să te afli tu, de unul singur, cavaler între 40 de fete care mai de care mai moţate, era sărbătoare mare pentru mine; dar nu m-am lăsat nici eu mai prejos şi-am dat un oral cu ele, că n-a fost nimici examenul pe care îl dădusem.

Până la urmă, văzând, că nu mai au ce să culeagă de la mine, au început să facă haz pe seama mea. Mă pomeneam c-o şuviţă de păr blond sau negru că-mi atinge o ureche şi ars săream. Când s-o prind dădea capul de-o parte şi ţinte râs.

În gândul meu, numai de examen nu vă arde vouă şi, urându-le succes şi baftă, mi-am luat ziua bună de la ele şi-am plecat.

*

Bucuria, a fost mare. Am luat examenul şi m-am îndreptat spre casă. Tata şi mama m-aşteptau cu sufletul la gură.

— Cum? Tu eşti învăţător, mamă? Se învârtea ţanţoş pe lângă mine. De-adevăratelea? Eu nu cred. Eşti prea mic. Nici armata n-ai făcut. Şi-apoi n-ai mustaţă. Ce-o să zică şcolarii tăi când te-or vedea fără barbă?

— Sunt mamă, sunt! Eu nu te mint.

— Este, fimeie, este!… Nu-l mai necăji; Băiatul nu spune minciuni.

De-acolo vine doar, de unde îi unge pe frunte îi trece în catastif.

Crezi tu că-i jucărie? Este o comisie mare de învăţaţi şi ăia hotărăsc: „tu eşti, tu nu eşti! Ţie cum ţi-a spus, mă?"

— Mie mi-a spus că sunt.

— Ai văzut? Bravo, tată! Visul nostru s-a izbândit. Avem băiat învăţător. De-acum pot să închid ochii. Mor cu sufletul împăcat le-am făcut ceva în viaţa asta. Te-am făcut pe tine om, învăţat, ca la rândul tău să înveţi şi pe alţii.

M-a apropiat apoi de pieptul lui uscat şi cu ochii înotând în lacrimi, dar cu, zâmbetul. pe buze, mi-a spus:

— Nu degeaba te-am dus pe umerii mei la examen, tată!… Ţi-aminteşti?

— Mi-amintesc. Cum de nu!…

— Atunci să-mi trăieşti, dom'le învăţător, împreună am făcut o treabă bună. Tu cu capul, eu cu banii…

CUPRINS

Satul meu 3
Părinţii mei 5
Ijada cu zestre 7
"Salba„ 8
„Pune-o bine!" 11
Briciul 12
Zborul 14
„N-ai spus matale?" 15
Măgăruşul de la stână 18
Leac de frică 21
„Seamănă cu mine" 30
Prima zi de şcoală 34
„Bate-n uşă" 36
Nădufuri 40
Banca-n braţe 45
Cărţile de şcoală 46
Primul din coadă 49
Şaizeci şi nouă dintr-o mie 50
Socoteala de la gară 51
Examenul de absolvire 54

Prost din naştere 56
Ucenic la tâmplărie 58
Băiat de prăvălie 63
Potopul 66
Strămoşii noştri 69
O străfulgerare în beznă 76
Începe lupta 78
Confruntarea 84
La arie 90
Ploconul 92
Pe umerii tatii 96
Vizita medicală 98
„Nu-i şi-i bine” 105
Proba de muzică 107
„Oul nu învaţă găina” 110
Primul cu cravată 111
Examenul continuă 116
Şedinţa cu părinţii 122
Înstrăinarea 123
Clasa întâi la Normală 124
„Lăutar îl fac” 126
„Domnul mamei, domn” 132
Desfiinţarea Şcolii normale 137
Domnul cu barbişon 138
Altă şcoală, alţi profesori 143
Reîntâlnirea 154
Ajutor reciproc 155
Bagajul 157
Teză la istorie 165
Omul sfinţeşte locul 169
Expoziţie cu vânzare de perii 171
Să-mi trăieşti dom’le învăţător ! 173

EDITURA ALBATROS *1987*
-colocviile adolescentei-